BIBLIOTHEEK
DER
TECHNISCHE HOGESCHOOL
DELFT

DELFTSCHE

STUDENTEN-ALMANAK.

815 F

C Barker

DELFTSCHE STUDENTEN ALMANAK.

INSPICE ET CAUTUS ERIS.

Paul Tétar van Elven del. W. Steelink sculps.

DELFTSCHE

STUDENTEN-ALMANAK

VOOR

1880.

TE DELFT BIJ
J. WALTMAN JR.
1879.

INHOUD.

Kalender.

Tijdperken ..... Bladz. 1
Gregoriaansche Kalender ..... „ 1
Guldengetal, Epacta, Zonnecirkel, Indictie en Zondagsletter ..... „ 2
Verjaardagen der leden van het Kon. Huis ..... „ 4
Akademische gedenkdagen ..... „ 6
Kalender ..... „ 7
Jaargetijden ..... „ 19
Paaschtafel voor 1880—1889 ..... „ 19
Hemelverschijnselen ..... „ 20
Schijngestalten der Maan ..... „ 21
Tafel van de opkomst en ondergang der Zon ..... „ 23

Polytechnische School.

Bestuur ..... „ 27
Hoogleeraren, Leeraren, enz. ..... „ 28
Programma der lessen ..... „ 31
Toelichting ..... „ 47
Uittreksels uit Wetten en Reglementen betreffende de Polytechnische School ..... „ 51
a. Grondwet en Wet op het Middelbaar Onderwijs. „ 52
b. Reglement voor de Polytechnische School ..... „ 63
c. Reglement voor het gebruik van de Bibliotheek. „ 69
d. Voorschrift omtrent het Scheikundig Laboratorium. „ 73
e. Voorschrift omtrent de Praktische oefeningen met Gereedschap en Draaibank ..... „ 75
f. Modelzaal ..... „ 76

Mededeelingen, die voor den aanstaanden Ingenieur van belang kunnen zijn.

Inleiding ..... „ 79
Inlichtingen ..... „ 81

Inhoud van het gedeelte betreffende Nederland .... Bladz. 83
Inhoud van het gedeelte betreffende Nederlandsch Oost-Indië ..... „ 171

Studentencorps.

Naamlijst der leden van het Studentencorps. ..... „ 229
Naamlijst der Ingeschrevenen aan de Polyt. School, die leden van het Corps geweest zijn..... „ 242
Naamlijst der ingeschrevenen aan de Polyt. School, die geen leden van het Corps zijn ..... „ 243
Aantal der ingeschrevenen aan de Polyt. School... „ 246
Examen B ..... „ 247
Eindexamens..... „ 248
Commissiën in het Studentencorps ..... „ 249
Bijzondere Commissiën..... „ 250
Disputen en Bijzondere gezelschappen ..... „ 253
Vervolg op de geschiedenis van het Delftsche Studentencorps. Van September 1878 tot September 1879..... „ 257

Mengelwerk.

Aan Theodoor Körner..... „ 289
Brief van zekeren, naar ons land gezonden Chinees, aan Z. K. H. Li-Tsong-Tang, onderkoning van Tsjëli ..... „ 291
* * * * * ..... „ 311
Een praatje over delftsche jaapnaatjes, en nog wat. „ 313
De terugkeer..... „ 337
Het lied van de Klok. Naar Schiller..... „ 339
Een kattebelletje van den schoolmeester aan Mina. „ 354
Een minnebrief..... „ 355
Loulou's heldendood..... „ 366
De zeereis..... „ 375
Mijn proefstuk ..... „ 380
Varia..... „ 401

KALENDER.

TIJDPERKEN.

Het jaar 1880 van de Christelijke jaartelling is het jaar:

7388—7389 van de hedendaagsche Grieken.
6593 volgens de Juliaansche periode.
5641 sedert de schepping, volgens de Israëlieten (aanvangende 30 September).
2656 sedert de eerste Olympiade, of het 4e jaar van de 664e Olympiade.
2633 sedert de stichting van Rome, volgens Varro.
2627 volgens de jaartelling van Nabonassar.
1297 van de Hedjrah (aanvangende 7 Februari).
301 sedert de Unie van Utrecht.
67 sedert de herstelling van Nederland.
37 sedert de oprichting der Delftsche Academie.
16 " " " " Polytechnische School.
32 " " " van het Delftsche studentencorps.

Gregoriaansche Kalender.

Het Guldengetal..... 19.
De Epacta..... XVIII.
De Zonnecirkel..... 13.
De Romeinsche Indictie..... 8.
De Zondagsletter..... D. C.

Guldengetal, Epacta, Zonnecirkel, Indictie en Zondagsletter.

Het Guldengetal heeft zijn oorsprong te danken aan den maancirkel, een' tijdkring van 19 jaren, uitgevonden door Meton (430 v. C.) aan het eind waarvan de nieuwe en volle manen weder op dezelfde data van den Juliaanschen Kalender invallen. Het Guldengetal wijst aan in het hoeveelste jaar van den maancirkel men zich bevindt. Daar men aanneemt dat de eerste maancirkel 1 jaar vóór Christus is aangevangen, moet men bij het jaartal 1 optellen en de som door 19 deelen om het aantal der volbrachte maancirkels te verkrijgen; de rest drukt het Guldengetal uit. De Atheners lieten den door Meton gevonden regel in gulden letters op de deuren van den tempel van Minerva schrijven; van daar de naam het Guldengetal.

De Epacta is het getal, dat den ouderdom der maan, op den 1n Januari des jaars, in dagen aanwijst. De maansomloopstijden beurtelings op 30 en 29 dagen stellende, kan men uit de Epacta gemakkelijk de data van alle volgende nieuwe manen berekenen.

Een Zonnecirkel is een tijdkring van 28 jaren, na verloop waarvan de data weder met dezelfde dagen der week overeenstemmen, als bij het begin. Daar het gewone jaar uit 52 weken en 1 dag, het schrikkeljaar uit 52 weken en 2 dagen bestaat, verkrijgt een datum niet denzelfden naam, dien hij in 't vorig jaar droeg, maar zoo beide gewone jaren zijn, dien van één dag later gedurende het geheele jaar, zoo het laatste

een schrikkeljaar is, dien van een dag later vóór 29 Februari en van twee dagen later na dien datum; zoo het voorgaande een schrikkeljaar was, dien van twee dagen later vóór, dien van één dag later na 28 Februari. Waren er geen schrikkeljaren dan zou de Zonnecirkel in plaats van 4 × 7 slechts 7 jaar lang zijn. Men rekent de Zonnecirkel van het 9e jaar vóór Chr. af.

De Romeinsche indictie is een tijdkring van 15 jaren, beginnende 3 jaren vóór Chr. en afkomstig van de Romeinen, die hem gebruikten tot regeling eener belasting.

De Zondagsletter is de letter, die de eerste Zondag van een jaar verkrijgt, als men den 1n Januari A., den 2n B., enz. noemt. In een gewoon jaar hebben, zoo men telkens na de letters G weder met A begint, alle Zondagen dezelfde letter. In het schrikkeljaar heeft men 2 Zondagsletters. Dit komt voort uit de wijze, waarop de Romeinen den schrikkeldag aan het jaar toevoegden; deze werd als een dag zonder letter tusschen 23 Februari en 5 Maart ingevoegd; zoodat de Zondag, die daarop volgde, één letter terugging.

VERJAARDAGEN

DER

LEDEN VAN HET KONINKLIJK HUIS.

---

19 Februari.	Z. M. Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk, Koning Willem III, geb. 1817.
28 "	Willem Frederik Karel, Prins der Nederlanden, Oom des Konings, geb. 1797.
8 April.	Wilhelmina Maria Sophia Louisa, Erf-Groot-Hertogin van Saksen-Weimar-Eisenach, Zuster des Konings, geb. 1824.
9 Mei.	Wilhelmina Frederika Louisa Charlotte Marianne, Prinses der Nederlanden, Tante des Konings, geb. 1810.
24 Juni.	Karel Alexander August Jan, Erf-Groot-Hertog van Saksen-Weimar-Eisenach, Schoonbroeder des Konings, geb. 1818.
5 Juli.	Wilhelmina Frederika Anna Elisabeth Maria, gemalin van Z. D. H. den Prins von Wied, tweede dochter van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, geb. 1841.
2 Augustus.	H. M. Adelaïde Emma Wilhelmina Therèse van Waldeck Pyrmont, Koningin der Nederlanden, geb. 1858.

22 Augustus. Willem Adolf Maximiliaan Karel, Prins von Wied, Schoonzoon van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden, geb. 1845.

25 „ Willem Alexander Karel Frederik Hendrik, Prins van Oranje, geb. 1851.

24 September. Maria Elisabeth Louisa Frederika, gemalin van wijlen Z. K. H. Prins Hendrik der Nederlanden, geb. Prinses van Pruisen, geb. 1855.

AKADEMISCHE GEDENKDAGEN.

---

4 Jan.	1843.	Oprichting van de Academie te Delft.
8 „	1632.	Stichting van het Athenaeum te Amsterdam.
8 Febr.	1575.	Stichting van de Hoogeschool te Leiden.
26 Maart.	1636.	Stichting van de Hoogeschool te Utrecht.
1 Juli.	1864.	Stichting van de Polyt. School te Delft.
25 Aug.	1614.	Stichting van de Hoogeschool te Groningen.
25 Sept.	1816.	Stichting van de Hoogeschool te Gent.
15 Oct.	1877.	Stichting van de Hoogeschool te Amsterdam.

JANUARI, 31 dagen.

1 Donderdag.	Nieuwjaarsdag.
2 Vrijdag.	
3 Zaterdag.	
4 **Zondag.**	
5 Maandag. **L.K.**	
6 Dinsdag.	Driekoningen.
7 Woensdag.	Huwelijk van Z. M. den Koning.
8 Donderdag.	
9 Vrijdag.	
10 Zaterdag.	
11 **Zond. N. M.**	
12 Maandag.	Oprichting van Abruz. (1877.) Koppermaandag.
13 **Dinsdag.**	Dood van Z. K. H. Prins Hendrik. Het corps neemt den rouw aan.
14 Woensdag.	
15 Donderdag.	
16 Vrijdag.	
17 Zaterdag.	Oprichting van D. W. L. (1871.)
18 **Zondag.**	
19 Maand. **E. K.**	
20 Dinsdag.	
21 Woensdag.	
22 Donderdag.	Oprichting van F. C. Q. D. (1859.)
23 Vrijdag.	
24 Zaterdag.	De groentijd moet afgeschaft worden. Krek mijn idee! Fraenkel. Leve het eerste jaar!
25 **Zondag.**	Begrafenis van Z. K. H. Prins Hendrik.
26 Maandag.	
27 Dinsdag. **V. M.**	
28 Woensdag.	
29 Donderdag.	Oprichting van Cartesius. (1879.)
30 Vrijdag.	
31 Zaterdag.	

FEBRUARI, 29 dagen.

1 **Zondag.**	
2 Maandag.	
3 Dinsdag. **L. K.**	Inauguratie van twee nieuwe leden. De man die zoo'n plezier had.
4 Woensdag.	
5 Donderdag.	
6 Vrijdag.	Oprichting van Vrije Studie. (1862.) IJsfeest. Een riks gespaard.
7 Zaterdag.	
8 **Zondag.**	
9 Maandag.	
10 Dinsd. **N. M.**	
11 Woensdag.	
12 Donderdag.	
13 Vrijdag.	Corpsvergadering. De bergpartij. Cacographieën in vreemde talen. Laten we elkaar nu geen mietje noemen! Dat is rebellie!
14 Zaterdag.	Vervolg Corpsvergadering. Studeerende Zoeloes. Als de hemel neervalt zijn alle muizen dood!
15 **Zondag.**	Brand van de Phoenix. (1876.)
16 Maandag.	
17 Dinsdag.	
18 Woensd. **E. K.**	
19 Donderdag.	's Konings verjaardag.
20 Vrijdag.	Rijkdom, een goed uiterlijk, flux de bouche. — Ik wil bloed zien!
21 Zaterdag.	
22 **Zondag.**	
23 Maandag.	
24 Dinsdag.	
25 Woensdag.	Oprichting Stud. Caroussel Vereen. (1878.)
26 Donderd. **V. M.**	Groentijdmeeting. Slot van het drama.
27 Vrijdag.	
28 Zaterdag.	
29 **Zondag.**	Verandering der Zondagsletter.

MAART, 31 dagen.

1 Maandag.	Oprichting der Societeit Phoenix. (1847.)
2 Dinsdag.	
3 Woensd. **L. K.**	
4 Donderdag.	
5 Vrijdag.	
6 Zaterdag.	
7 **Zondag.**	Concours Odin. — Het debut van den Zoelockaffer op de bajonet.
8 Maandag.	
9 Dinsdag.	
10 Woensdag.	
11 Dond. **N. M.**	
12 Vrijdag.	
13 Zaterdag.	
14 **Zondag.**	Uitvoering der Carousselvereeniging. Leve zijn goed uiterlijk!
15 Maandag.	
16 Dinsdag.	
17 Woensdag.	Balkwestie. Geen vrouwen op de kroeg!
18 Donderdag.	
19 Vrijdag. **E. K.**	
20 Zaterdag.	Begin van de lente.
21 **Zondag.**	Oudejaarsavondviering. — „From Delft to Bussen."
22 Maandag.	Diesviering. Receptie. Rijpartij. De weerbarstige ezel. Gavaut! Minard! Nous sommes d'accord! — Collation.
23 Dinsdag.	
24 Woensdag.	
25 Donderdag.	Witte Donderdag.
26 Vrijdag. **V. M.**	Goede Vrijdag.
27 Zaterdag.	
28 **Zondag.**	1e Paaschdag.
29 Maandag.	2e „
30 **Dinsdag.**	Dood van den Heer Tuk. Het corps neemt den rouw aan.
31 Woensdag.	

APRIL, 30 dagen.

1 Donderdag.	
2 Vrijdag. **L. K.**	
3 Zaterdag.	
4 **Zondag.**	Lezing van den Heer Jacques Broers, pres. van Vrije Studie.
5 Maandag.	
6 Dinsdag.	
7 Woensdag.	Midden der week. (Naar het Duitsch.)
8 Donderdag.	
9 Vrijdag. **N. M.**	
10 Zaterdag.	
11 **Zondag.**	
12 Maandag.	
13 Dinsdag.	Oprichting van Laga. (1876.)
14 Woensdag.	
15 Donderdag.	
16 Vrijdag.	
17 Zaterd. **E. K.**	
18 **Zondag.**	
19 Maandag.	
20 Dinsdag.	
21 Woensdag.	Intocht van HH. MM. te Amsterdam.
22 Donderdag.	
23 Vrijdag.	
24 Zaterd. **V. M.**	
25 **Zondag.**	
26 Maandag.	
27 Dinsdag.	
28 Woensdag.	Intocht van HH. MM. te 's Hage.
29 Donderdag.	
30 Vrijdag.	

MEI, 31 dagen.

1	Zaterd. **L. K.**	Aanneming Wet Middelbaar Onderwijs. (1863.)
2	**Zondag.**	
3	Maandag.	
4	Dinsdag.	
5	Woensdag.	
6	Donderdag.	Hemelvaartsdag.
7	Vrijdag.	
8	Zaterdag.	
9	**Zond. N. M.**	
10	Maandag.	
11	Dinsdag.	
12	Woensdag.	
13	Donderdag.	
14	Vrijdag.	
15	Zaterdag.	
16	**Zondag.**	Pinksteren.
17	Maand. **E. K.**	2e Pinksterdag.
18	Dinsdag.	
19	Woensdag.	
20	Donderdag.	Val der kanalenwet.
21	Vrijdag.	
22	Zaterdag.	
23	**Zondag.**	
24	Maand. **V. M.**	
25	Dinsdag.	
26	Woensdag.	
27	Donderdag.	
28	Vrijdag.	
29	Zaterdag.	
30	**Zondag.**	Keukenmeidenkwestie.
31	Maand. **L. K.**	

JUNI. 30 dagen.

1 Dinsdag.	
2 Woensdag.	
3 Donderdag.	
4 Vrijdag.	
5 Zaterdag.	
6 **Zondag.**	
7 Maand. **N. M.**	
8 Dinsdag.	
9 Woensdag.	
10 Donderdag.	
11 **Vrijdag.**	Dood van Z. K. H. den Prins van Oranje. Het corps neemt den rouw aan.
12 Zaterdag.	Begin Examen B.
13 **Zondag.**	Oprichting van Debating Club. (1865.)
14 Maandag.	
15 Dinsdag. **E. K.**	
16 Woensdag.	Begin Examen C.
17 Donderdag.	
18 Vrijdag.	
19 Zaterdag.	
20 **Zondag.**	
21 Maandag.	Begin van den zomer.
22 Dinsd. **V. M.**	
23 Woensdag.	
24 Donderdag.	Uitslag Examen B.
25 Vrijdag.	
26 Zaterdag.	Begrafenis van Z. K. H. den Prins van Oranje.
27 **Zondag.**	
28 Maandag.	
29 Dinsdag.	
30 Woensd. **L. K.**	Delftsche Akademie 1864. †

JULI, 31 dagen.

1 Donderdag.	Stichting van de P. S. (1864.)
2 Vrijdag.	
3 Zaterdag.	
4 **Zondag.**	
5 Maandag.	De Genestet (1861). † Uitslag examen C.
6 Dinsdag.	Begin van den regentijd.
7 Woensd. **N. M.**	
8 Donderdag.	
9 Vrijdag.	
10 Zaterdag.	
11 **Zondag.**	
12 Maandag.	
13 Dinsdag.	
14 Woensdag.	
15 Donderd. **E. K.**	
16 Vrijdag.	
17 Zaterdag.	
18 **Zondag.**	
19 Maandag.	
20 Dinsdag.	
21 Woensd. **V. M.**	
22 Donderdag.	
23 Vrijdag.	
24 Zaterdag.	
25 **Zondag.**	
26 Maandag.	
27 Dinsdag.	
28 Woensdag.	
29 Donderd. **L. K.**	
30 Vrijdag.	
31 Zaterdag.	

AUGUSTUS, 31 dagen.

1 **Zondag.**	
2 Maandag.	Verjaardag der Koningin.
3 Dinsdag.	
4 Woensdag.	
5 Donderdag.	
6 Vrijdag. **N. M.**	
7 Zaterdag.	
8 **Zondag.**	
9 Maandag.	
10 Dinsdag.	
11 Woensdag.	
12 Donderdag.	
13 Vrijdag. **E. K.**	
14 Zaterdag.	
15 **Zondag.**	
16 Maandag.	
17 Dinsdag.	
18 Woensdag.	
19 Donderdag.	
20 Vrijdag. **V. M.**	
21 Zaterdag.	
22 **Zondag.**	Optreding van het Ministerie van Lijnden. (1879.)
23 Maandag.	
24 Dinsdag.	
25 Woensdag.	
26 Donderdag.	
27 Vrijdag. **L. K.**	
28 Zaterdag.	Gevangenneming van Cetewayo.
29 **Zondag.**	
30 Maandag.	
31 Dinsdag.	Einde van den regentijd.

SEPTEMBER, 30 dagen.

1 Woensdag.	
2 Donderdag.	
3 Vrijdag.	
4 Zaterd. **N. M.**	Begin der colleges. (1879.)
5 **Zondag.**	
6 Maandag.	
7 Dinsdag.	
8 Woensdag.	Brulavond. De syphon.
9 Donderdag.	
10 Vrijdag.	
11 Zaterd. **E. K.**	
12 **Zondag.**	Tuinjool Doele.
13 Maandag.	
14 Dinsdag.	
15 Woensdag.	Tienjarig Directeurschap. — Jan in zijn schik.
16 Donderdag.	Tuinjool Reineveld. — De zuigeling en het kindermeisje. Cambrinus zonder Bacchus.
17 Vrijdag.	
18 Zaterd. **V. M.**	
19 **Zondag.**	Tuinjool Doele.
20 Maandag.	
21 Dinsdag.	
22 Woensdag.	Opening van het nieuwe schuitenhuis. — Echte en valsche medailles.
23 Donderdag.	
24 Vrijdag.	
25 Zaterdag.	Groenencomedie. — „Gepierde truffelzoekers." — Vrouw Klump. — Catootje.
26 **Zond. L. K.**	Inauguratie 1879. — Arthur gefnuikt. — Serenade aan Prof. Ravenek. — Buitenklabakken, bisseps.
27 Maandag.	Rijpartij. Diner op Reineveld. — De presidentale puddinggooi.
28 Dinsdag.	
29 Woensdag.	
30 Donderdag.	Schepping der wereld.

OCTOBER, 31 dagen.

1 Vrijdag.	
2 Zaterdag.	
3 **Zondag.**	
4 Maand. **N. M.**	
5 Dinsdag.	
6 Woensdag.	
7 Donderdag.	
8 Vrijdag.	
9 Zaterdag.	
10 **Zondag.**	Excursie naar Amsterdam. — Oogenmaat. Neen, zoo knap ben je niet, Professor!
11 Maand. **E. K.**	
12 Dinsdag.	
13 Woensdag.	
14 Donderdag.	
15 Vrijdag.	
16 Zaterdag.	
17 **Zondag.**	
18 Maand. **V. M.**	
19 Dinsdag.	
20 Woensdag.	
21 Donderdag.	
22 Vrijdag.	Oprichting van H³ (1864).
23 Zaterdag.	Lezing op Vrije Studie. — Georg, de Haagsche dandy. (1879.)
24 **Zondag.**	Oprichting van Brugman. (1868.)
25 Maandag.	
26 Dinsdag. **L. K.**	
27 Woensdag.	
28 Donderdag.	
29 Vrijdag.	
30 Zaterdag.	
31 **Zondag.**	Inauguratie van een nieuw lid. (1878).

NOVEMBER, 30 dagen.

1 Maandag.	
2 Dinsd. **N. M.**	
3 Woensdag.	
4 Donderdag.	Oprichting van de Vijf Kolommen. (1844.)
5 Vrijdag.	
6 Zaterdag.	
7 **Zondag.**	Oprichting van Snellius. (1859.)
8 Maandag.	
9 Dinsdag. **E. K.**	
10 Woensdag.	Oprichting van Theorie en Praktijk. (1855.)
11 Donderdag.	
12 Vrijdag.	Oprichting van Practische Studie. (1878.)
13 Zaterdag.	Verkooping der Maskerade-vaandels. Crown onder den hamer.
14 **Zondag.**	
15 Maandag.	
16 Dinsdag. **V. M.**	
17 Woensdag.	
18 Donderdag.	Oprichting van O. K. W. (1844.)
19 Vrijdag.	
20 Zaterdag.	Inauguratie van een nieuw lid. (1878.)
21 **Zondag.**	
22 Maandag.	Sluiting der Colleges. (1861.)
23 Dinsdag.	
24 Woensdag.	
25 Donderd. **L. K.**	
26 Vrijdag.	
27 Zaterdag.	
28 **Zondag.**	
29 Maandag.	Kroegjool. Zoo is hij nu altijd! (1878.)
30 Dinsdag.	Verjaardag der Phoenix.

DECEMBER, 31 dagen.

1	Woensdag.	
2	Donderd. **N.M.**	
3	Vrijdag.	
4	Zaterdag.	
5	**Zondag.**	
6	Maandag.	St. Nicolaas.
7	Dinsdag.	Oprichting van Ambulantes. (1877.)
8	Woensdag.	
9	Donderd. **E. K.**	
10	Vrijdag.	
11	Zaterdag.	
12	**Zondag.**	Jimmy, buitengewoon lid der S. Ph.
13	Maandag.	
14	Dinsdag.	
15	Woensdag.	
16	Donderd. **V.M.**	
17	Vrijdag.	
18	Zaterdag.	Uitgave Almanak voor 1879. Inauguratie van 3 nieuwe leden.
19	**Zondag.**	
20	Maandag.	
21	Dinsdag.	Begin van den winter.
22	Woensdag.	
23	Donderdag.	
24	Vrijdag. **L. K.**	
25	Zaterdag	Kersmis.
26	**Zondag.**	2de Kersdag.
27	Maandag.	
28	Dinsdag.	
29	Woensdag.	
30	Donderdag.	
31	Vrijdag. **N. M.**	Einde van het jaar. Nu je het zegt, ruik ik het ook.

JAARGETIJDEN.

De Lente begint den 20sten Maart.
De Zomer „ „ 21sten Juni.
De Herfst „ „ 22sten September.
De Winter „ „ 21sten December.

PAASCHTAFEL VOOR 1880—1889.

1880	28	Maart.
1881	17	April.
1882	9	„
1883	25	Maart.
1884	13	April.
1885	5	„
1886	25	„
1887	10	„
1888	1	„
1889	21	„

HEMELVERSCHIJNSELEN.

Er zullen dit jaar vier zonsverduisteringen en twee maansverduisteringen plaats vinden, van welke alleen eene zonsverduistering en eene maansverduistering in Nederland zichtbaar zullen zijn.

I. *Zonsverduistering.*

11 Januari. Totale zonsverduistering onzichtbaar in Nederland. Zij is zichtbaar in de Groote Oceaan en gedeeltelijk in Noord-Amerika.

II. *Maansverduistering.*

22 Juni. Totale maansverduistering onzichtbaar in Nederland. Zij is zichtbaar in het Westelijk deel van Noord-Amerika, in Australië en in Azië.

III. *Zonsverduistering.*

7 Juli. Ringvormige zonsverduistering, onzichtbaar in Nederland. Zij is als eene gedeeltelijke verduistering zichtbaar in het Zuidelijk deel van Zuid-Amerika en de Zuidspits van Afrika.

IV. *Zonsverduistering.*

1 December. Gedeeltelijke zonsverduistering, onzichtbaar in Nederland. Zij is zichtbaar in de Zuidelijke poolstreken.

V. *Maansverduistering.*

16 December. Totale maansverduistering, zichtbaar in Nederland. Aanvang der verduistering 2 u. 2 min. 's avonds, aanvang der totale verduistering 's avonds 3 u. 12 min., midden 's avonds 3 u. 57 min., einde der totale verduistering 's avonds 4 u. 42 min., einde 's avonds 5 u. 30 min.

VI. *Zonsverduistering.*

31 December. Gedeeltelijke zonsverduistering zichtbaar in Nederland. Aanvang der verduistering 2 u. 1 min. 's avonds, midden 2 u. 52 min. 's avonds, einde 3 u. 43 min. 's avonds. Grootte der verduistering 4 duim.

SCHIJNGESTALTEN DER MAAN

GEDURENDE HET JAAR 1880.

Januari	5	's morgens	7	u.	7	m.	L. K.
„	11	's avonds	10	„	58	„	N. M.
„	19	's morgens	6	„	58	„	E. K.
„	27	„	10	„	30	„	V. M.
Februari	3	's avonds	3	„	57	„	L. K.
„	10	's morgens	11	„	35	„	N. M.
„	18	„	4	„	4	„	E. K.
„	26	„	1	„	40	„	V. M.
Maart	3	's avonds	11	„	24	„	L. K.
„	11	's morgens	1	„	5	„	N. M.
„	19	„	0	„	54	„	E. K.
„	26	's avonds	1	„	42	„	V. M.
April	2	's morgens	6	„	31	„	L. K.
„	9	's avonds	3	„	25	„	N. M.
„	17	„	7	„	33	„	E. K.
„	24	„	11	„	8	„	V. M.
Mei	1	„	2	„	11	„	L. K.
„	9	's morgens	6	„	35	„	N. M.
„	17	„	10	„	42	„	E. K.
„	24	„	6	„	57	„	V. M.
„	30	's avonds	11	„	11	„	L. K.
Juni	7	„	10	„	13	„	N. M.
„	15	„	10	„	10	„	E. K.
„	22	„	2	„	4	„	V. M.
„	29	's morgens	10	„	16	„	L. K.
Juli	7	's avonds	1	„	40	„	N. M.
„	15	's morgens	6	„	34	„	E. K.
„	21	's avonds	9	„	20	„	V. M.
„	28	„	11	„	59	„	L. K.

Augustus	6	's morgens	4	u.	7	m.	N. M.
"	13	's avonds	1	"	1	"	E. K.
"	20	's morgens	5	"	37	"	V. M.
"	27	's avonds	4	"	33	"	L. K.
September	4	"	5	"	10	"	N. M.
"	11	"	6	"	43	"	E. K.
"	18	"	3	"	47	"	V. M.
"	26	's morgens	11	"	27	"	L. K.
October	4	"	5	"	2	"	N. M.
"	11	"	0	"	53	"	E. K.
"	18	"	4	"	45	"	V. M.
"	26	"	7	"	19	"	L. K.
November	2	's avonds	4	"	13	"	N. M.
"	9	's morgens	8	"	38	"	E. K.
"	16	's avonds	8	"	58	"	V. M.
"	25	's morgens	2	"	24	"	L. K.
December	2	"	3	"	15	"	N. M.
"	8	's avonds	6	"	57	"	E. K.
"	16	"	3	"	54	"	V. M.
"	24	"	7	"	15	"	L. K.
"	31	"	2	"	15	"	N. M.

TAFEL

van de opkomst en den ondergang der Zon

GEDURENDE HET JAAR 1880.

		Opkomst der Zon.		Ondergang der Zon.
Januari	4	's morgens 8 u. 13 min.		's avonds 3 u. 57 min.
„	11	„ 8 „ 10 „		„ 4 „ 7 „
„	18	„ 8 „ 4 „		„ 4 „ 18 „
„	25	„ 7 „ 56 „		„ 4 „ 30 „
Februari	1	„ 7 „ 45 „		„ 4 „ 43 „
„	8	„ 7 „ 33 „		„ 4 „ 56 „
„	15	„ 7 „ 20 „		„ 5 „ 10 „
„	22	„ 7 „ 5 „		„ 5 „ 23 „
„	29	„ 6 „ 50 „		„ 5 „ 36 „
Maart	7	„ 6 „ 34 „		„ 5 „ 49 „
„	14	„ 6 „ 18 „		„ 6 „ 1 „
„	21	„ 6 „ 2 „		„ 6 „ 14 „
„	28	„ 5 „ 45 „		„ 6 „ 26 „
April	4	„ 5 „ 29 „		„ 6 „ 38 „
„	11	„ 5 „ 13 „		„ 6 „ 50 „
„	18	„ 4 „ 57 „		„ 7 „ 2 „
„	25	„ 4 „ 42 „		„ 7 „ 14 „
Mei	2	„ 4 „ 28 „		„ 7 „ 26 „
„	9	„ 4 „ 15 „		„ 7 „ 38 „
„	16	„ 4 „ 4 „		„ 7 „ 49 „
„	23	„ 3 „ 54 „		„ 7 „ 59 „
„	30	„ 3 „ 47 „		„ 8 „ 9 „
Juni	6	„ 3 „ 41 „		„ 8 „ 16 „
„	13	„ 3 „ 39 „		„ 8 „ 21 „
„	20	„ 3 „ 39 „		„ 8 „ 24 „
„	27	„ 3 „ 41 „		„ 8 „ 24 „

			Opkomst der Zon.				Ondergang der Zon.			
Juli	4	's morgens	3	u.	46	min.	's avonds	8	u.	22 min.
„	11	„	3	„	53	„	„	8	„	17 „
„	18	„	4	„	1	„	„	8	„	10 „
„	25	„	4	„	11	„	„	8	„	1 „
Augustus	1	„	4	„	22	„	„	7	„	49 „
„	8	„	4	„	33	„	„	7	„	37 „
„	15	„	4	„	44	„	„	7	„	23 „
„	22	„	4	„	56	„	„	7	„	8 „
„	29	„	5	„	8	„	„	6	„	52 „
September	5	„	5	„	20	„	„	6	„	36 „
„	12	„	5	„	31	„	„	6	„	20 „
„	19	„	5	„	43	„	„	6	„	3 „
„	26	„	5	„	55	„	„	5	„	47 „
October	3	„	6	„	6	„	„	5	„	30 „
„	10	„	6	„	18	„	„	5	„	14 „
„	17	„	6	„	31	„	„	4	„	59 „
„	24	„	6	„	44	„	„	4	„	44 „
„	31	„	6	„	57	„	„	4	„	30 „
November	7	„	7	„	10	„	„	4	„	17 „
„	14	„	7	„	23	„	„	4	„	6 „
„	21	„	7	„	35	„	„	3	„	57 „
„	28	„	7	„	47	„	„	3	„	50 „
December	5	„	7	„	56	„	„	3	„	45 „
„	12	„	8	„	5	„	„	3	„	44 „
„	19	„	8	„	10	„	„	3	„	45 „
„	26	„	8	„	13	„	„	3	„	49 „

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

Het bestuur der Polytechnische School is opgedragen aan een Directeur en een Raad van Bestuur, samengesteld uit de Hoogleeraren der School.

De Directeur is Voorzitter van den Raad.

De Secretaris wordt jaarlijks door den Raad uit zijn midden gekozen.

DIRECTEUR

DR. J. BOSSCHA JR.

SECRETARIS VAN DEN RAAD VAN BESTUUR

DR. A. C. OUDEMANS JR.

HOOGLEERAREN.

In de zuivere en toegepaste Wiskunde.

Dr. G. F. W. Baehr. — *Oude Langendijk.*

F. J. van den Berg. — *Zuidwal.*

Ch. M. Schols. — *Koornmarkt.*

In de Wiskunde en in het IJken van Maten en Gewichten.

J. A. Snijders C.Jzn. — *Markt.*

In de toegepaste Natuurkunde.

Dr. J. Bosscha Jr. — *Oude Delft.*

Assistent: Dr. H. Kamerlingh Onnes. — *Oude Delft.*

In de mechanische Technologie.

D. Grothe. — *Voorstraat.*

In de kennis van werktuigen en Werktuigbouwkunde.

H. A. Ravenek. — *Molslaan.*

In de schoone Bouwkunde.

E. Gugel. — *Westvest.*

Assistent: J. F. Klinkhamer. — *Voldersgracht.*

In de Waterbouwkunde.

E. Steuerwald. — *Oude Delft.*

Ingenieur van den Waterstaat, tijdelijk belast met de lessen in de Waterbouwkunde.

N. H. Henket. — *Koornmarkt.*

In de Scheepsbouwkunde.

A. J. H. Beeloo, Hoofdingenieur. — *Rotterdam.*
Assistent: H. J. ter Wolde. — *Amsterdam.*

In de Staathuishoudkunde en Administratief Recht.

Mr. B. H. Pekelharing. — *Westvest.*

In de Scheikunde.

Dr. A. C. Oudemans Jr. — *Koornmarkt.*
Assistent: Dr. H. Köhler. — *Voorstraat.*

In de Mineralogie, Geologie en het Mijnwezen.

Dr. T. H. Behrens. — *Rotterdamsche weg.*

LEERAREN.

In de Werktuigbouwkunde.

A. Huët. — *Oude Delft.*

In de Scheikunde en scheikundige Technologie.

Dr. L. C. Levoir. — *Houttuinen.*

In het Boetseeren.

E. Lacomblé. — *Nieuwe Langendijk.*

In de burgerlijke Bouwkunde.

G. J. Morre. — *Korte Geer.*
Assistent: B. Schelling. — *Geer.*

In het Ornament.

A. Le Comte. — *Camaretten.*

In het maken van Modellen en Werktuigen.

G. Reuvekamp. — *Binnenwatersloot.*

In het Handteekenen.

Paul Tétar van Elven. — *Koornmarkt.*

BIBLIOTHECARIS.

J. F. L. Schneider. — *Koornmarkt.*

AMBTENAAR VAN ADMINISTRATIE.

H. L. Verschoor. — *Vlamingstraat.*

CONCIERGE.

C. P. Wies. — *In het Gebouw.*

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

PROGRAMMA DER LESSEN

VOOR

1879–1880.

(Goedgekeurd bij beschikking van den Minister van Binnenl. Zaken van 6 Juni 1879, N°. 17, afd. onderwijs).

PROGRAMMA DER LESSEN,

WELKE

gedurende het jaar 1879—1880

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL

ZULLEN GEGEVEN WORDEN.

Wiskunde.

a. Beschrijvende meetkunde.

II*a.* *(Eerste deel van den tweejarigen cursus.)* Bol. Centrale, evenwijdige en axonometrische perspectief en schaduw van lichamen door platte en eenvoudige gebogen vlakken begrensd. Eerste gedeelte van de theorie der kromme lijnen en gebogen oppervlakken. 4 uren 's weeks, waarv. 2 uren teekenen.

INGENIEURS B_1.

II*b.* *(Tweede deel van den tweejarigen cursus.)* Voortzetting van de theorie der gebogen oppervlakken met toepassing op perspectief en schaduw. 4 u., waarv. 3 u. teekenen.

INGENIEURS B_2.

Cursus in de beginselen. 1 u. 's weeks.

TECHNOLOGEN B_3.

b. Analytische meetkunde.

II*a.* *In het platte vlak.* Coördinatenleer. Rechte lijn en cirkel. Kromme lijnen van den tweeden graad. 2 u.

INGENIEURS B_1.

II*b*. *In de ruimte*. Rechte lijn en plat vlak. Oppervlakken van den tweeden graad. 1 u.

INGENIEURS B_2.

Cursus in de beginselen. 1 u.

TECHNOLOGEN B_1.

c. Bolvormige driehoeksmeting.

De leer der bolvormige driehoeken en hare voornaamste toepassingen. 1 u., tot Paschen.

INGENIEURS B_1.

Eerste beginselen. 1 u., na Paschen.

TECHNOLOGEN B_3.

d. Analyse.

II*a*. Hoogere stelkunde. Differentiaal- en integraalrekening met betrekking tot functiën van eene enkele onafhankelijk veranderlijke grootheid. — Algemeen overzicht. 5 u.

INGENIEURS B_1.

II*b*. Aanvulling der hoogere stelkunde. Differentiaal- en integraalrekening met betrekking tot functiën van twee of meer onafhankelijk veranderlijken. Leer der bepaalde integralen. Integreeren van differentiaal-vergelijkingen. 4 u.

INGENIEURS B_2.

Mechanica.

a. Algemeene cursus.

II*a*. Cinematica. Beweging van een stoffelijk punt. Evenwicht en beweging van vaste lichamen en beweegbare stelsels, eerste gedeelte. Met toepassingen. 2 u.

INGENIEURS C_1.

II*b*. Evenwicht en beweging van vaste lichamen en beweegbare stelsels, tweede gedeelte. Evenwicht en beweging van vloeistoffen. Met toepassingen. 2 u.

INGENIEURS C_2.

b. Theorie der bouwconstructiën.

II*a*. Leer der veerkracht. Uitrekking, samendrukking, buiging, afschuiving en wringing, hoofdzakelijk van prismatische lichamen. Berekening en graphische behandeling van hout- en ijzerconstructiën, eerste gedeelte. 3 u., na Paschen 2 u.

INGENIEURS C_1.

II*b*. Vervolg der hout- en ijzerconstructiën. Bekleedingsmuren. Gewelven. 1 u.

INGENIEURS C_2.

c. Hydraulica.

Beweging van water in buizen, kanalen en rivieren.

CIVIEL INGENIEURS C_2. 1 u., na Kerstmis.

d. Beginselen.

II*a*. Evenwicht en beweging van vaste lichamen. 2 u.

TECHNOLOGEN B_2 EN WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1.

II*b*. Vervolg van het evenwicht en de beweging van vaste lichamen. Evenwicht en beweging van vloeistoffen. 2 u.

TECHNOLOGEN B_3 EN WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_2.

Toegepaste natuurkunde.

a. Algemeene tweejarige cursus.

Magneetkracht. Wetten der magnetische werkingen. Het meten van magneetkracht. Het vervaardigen van kunstmagneten. Aardmagnetisme. Invloed van scheepsijzer op het kompas. Electriciteit. Aantrekking, afstooting, inductie en hare toepassingen tot het meten, versterken of afleiden van electrische ladingen, ontladingsverschijnselen. Dampkringselectriciteit. Bliksemafleiders. Standvastige stroomen en hunne wetten. Bepaling van hunne sterkte. Weerstandsmeting. Scheikundige en warmtewerkingen. Electrisch licht. Inductie. Electromagnetisme en zijne toepassing in telegrafen, uurwerken en registreertoestellen. 3 u.

TECHNOLOGEN B_1 EN B_2. INGENIEURS B_1 EN B_2.

b. Onderwerpen van bijzonderen aard.

Meten en wegen. Bepaling van soortelijk gewicht. Areometers. Photometers. Spectroskopen. Mikroskopen. Saccharimeters. 2 u.

TECHNOLOGEN B_3.

c. Praktische oefeningen. 2 u.

Scheikunde.

a. Theoretische en anorganische scheikunde.

II*a*. Verwantschapsleer. Bepaling van atoom- en moleculairgewicht. Amorphe en kristallijne toestand. Dimorphie, isomorphie, isomerie en polymerie. Soortelijk volume van gasvormige, vloeibare en vaste stoffen. Verband tusschen soortelijke warmte, atoomgewicht en moleculair-gewicht. Scheikundige theoriën. Scheikunde der niet-metalen. 2 u.

TECHNOLOGEN B_1 EN MIJNEN-INGENIEURS B_1.

II*b*. Scheikunde der metalen. 1 u.

TECHNOLOGEN B_2.

b. Organische Scheikunde.

Inleiding. Elementair-analyse. Bepaling van het specifiek gewicht van dampen. Geschiedenis van de ontwikkeling der organische scheikunde en van de theoriën omtrent de constitutie van organische lichamen. Beschrijving der voornaamste organische verbindingen. 1 u.

TECHNOLOGEN.

c. Scheikundige analyse.

Qualitative analyse. 1 u., na Kerstmis.

INGENIEURS B_1 EN TECHNOLOGEN B_1.

d. Scheikunde der bouwstoffen.

IJzer, scheikundig karakter, voornamelijk ter onderscheiding van staal. Staal, onderkenning en keuring. Overige metalen.

Verfstoffen. Houtconservatiemiddelen en scheikundige keuring. Mortels. Water, eischen voor drinkwater, voor voeding van stoomketels. 1 u.

INGENIEURS B_2.

e. **Oefeningen.**

Qualitative en quantitative analyse en het maken van præparaten. 9 u.

TECHNOLOGEN.

Qualitative en quantitative analyse. 6 u.

MIJNEN-INGENIEURS.

Qualitative en quantitative analyse der bouwstoffen. 2 u.

INGENIEURS B_2.

Delfstofkunde.

II*a*. *Algemeene delfstofkunde*. Formele, physische en chemische kenmerken der mineralen. 4 u., tot Kerstmis.

Bijzondere delfstofkunde. Beschrijving der voornaamste mineralen. 4 u., na Kerstmis.

MIJNEN-INGENIEURS B_1.

II*b*. *Bijzondere delfstofkunde*, vervolg. 2 u.

MIJNEN-INGENIEURS B_2.

Aardkunde.

De leer van de sedimentaire vormingen. Beknopte beschrijving der meest kenmerkende petrefacten. 2 u.

Delfstofkundige en aardkundige oefeningen.

MIJNEN-INGENIEURS B_1, B_2 EN B_3. 2 u.

Beginselen der mijnontginning.

De wijze van voorkomen, het opsporen, winnen, zuiveren en sorteeren van ertsen en kolen; huttenkunde. 2 u.

MIJNEN-INGENIEURS C_1.

Scheikundige Technologie.

Tweejarige cursus.

IIb. *Scheikundige technologie der organische stoffen.* Vezelstoffen. Zetmeel. Suikerfabricatie. Fabriekmatige bereidingen berustende op de gistingsprocessen. Dierlijke stoffen. Looierij. Verwerij. Drukkerij. Lichtstoffen. Brandstoffen. Water. 3 u.

Technologen.

Mechanische Technologie.

IIIa. *De bewerking van metalen.* Het smelten uit de ertsen. Het maken der metaallegeringen en hare eigenschappen. Het gietbedrijf. Het smeden, pletten, draad- en buizentrekken. Het ruwe en fijne afwerken door vijlen, draaien, freezen, slijpen, ponzen, stampen, etsen, émailleeren, enz. Het maken van munten, naalden, spelden, spijkers, bouten, schroeven. De inrichting van sloten. 3 u.

Technologen B_1 en B_3 en werktuigkundige ingenieurs B_2.

IIIc. *Voortzetting der spinnerij.* Het bewerken en spinnen van vlas, jute, wol en zijde. De touwslagerij. Het *weven* in zijn geheelen omvang. De lakenfabricatie. *De papier-fabricatie.* Het maken van gewoon en gekleurd papier. De boek-, plaat- en steendrukkerij. 3 u.

Technologen B_2 en werktuigkundige ingenieurs B_2 en C_1.

Kennis van werktuigen.

IIa. Moteurs. Stoomwerktuigen. Beschrijving der verschillende stelsels. Beschrijving der onderdeelen, stoomketels, vuurhaarden met toebehooren. Heete lucht- en gasmachines. Hydraulische moteurs, windmolens. 2 u.

Civiel-ingenieurs C_1 en C_2. werktuigkundige ingenieurs B_1 en B_2 en technologen B_2 en B_3.

Werktuigleer.

Overbrenging van beweging, eerste gedeelte. Overbrenging door

rollen, tandraderen, riemen, touwen en kettingen. Toepassingen, raderwerken, enz. 1 u. tot Paschen.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_2.

Tweede gedeelte. Nok- en sleufbewegingen. Drijf-, stang- en krukbewegingen. Parallelbewegingen. Pal en palrad. Toepassingen, stoomschuifbewegingen, enz. 2 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1.

Wrijving bij werktuigen. Regeling van snelheid, reminrichtingen, vliegwielen, regulatoren, werktuigen bewogen door en tot het opvoeren van water. 2 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_2.

Oefeningen in verband met de voorgedragen onderwerpen. 2 u., tot Paschen; C_1, 4 u.; C_2, 4 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_2.

Theorie der calorische werktuigen, met toepassing op het stoomwerktuig. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_2.

Werktuigbouwkunde en werktuigkundig teekenen.

a. Inleiding.

II*a*. Weerstand van werktuigdeelen en van de bouwstoffen waaruit zij zijn samengesteld. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1 en B_2.

b. Verklaring van werktuigkundige teekeningen.

IV*a*. Locomotieven en locomobilen. 2 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1 en B_2.

IV*c*. Poldergemalen en waterraderen. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 en C_2.

c. Projecteeren.

Tweejarige cursus. Het ontwerpen van de bewegende onderdeelen van werktuigen. 2 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 en C_2.

Het ontwerpen van stoomketels. 1 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 en C_2.

d. Schets- en teekenoefeningen.

Het schetsen, opmeten en in teekening brengen naar modellen van onderdeelen van werktuigen, naar modellen voor de gieterij en naar werktuigen in hun geheel. Het maken van werkteekeningen van een werktuig, waarvan de planteekeningen gegeven zijn. 4 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_1 EN B_2, SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN MIJNEN-INGENIEURS C_1.

Het ontwerpen van werktuigen en hunne onderdeelen. 6 u.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN C_2 EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_2.

e. Werktuigbouwkundige constructiën voor den civiel-ingenieur.

CIVIEL INGENIEURS C_1. 3 u., ged. voordr., ged. teekenen.

Burgerlijke bouwkunde en bouwkundig teekenen.

a. Bouwstoffen en onderdeelen van gebouwen.

II*a*. Houtverbindingen. Steenverbanden. Metaalverbindingen. Houten wanden, houten en ijzeren balklagen, vloeren, kozijnen, deuren, ramen. Houten en ijzeren kappen. 2 u. voordr., 7 u. teeken.

CIVIEL EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS B_1. TECHNOLOGEN B_1, WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS B_2 EN MIJNEN-INGENIEURS B_2 EN C_1, DE VOORDRACHT.

II*b*. Vervolg houten kappen en dakbedekkingen. Goten en kroonlijsten. Houten, steenen en ijzeren trappen. Maatregelen het bouwen voorafgaande; fundeeringen. Metselwerken onder en boven den grond. Gewelven, constructie van ton-, kruis- en koepelgewelven. Overzicht der overige ambachten. Bij den

huisbouw voorkomende bouwstoffen. 2 u. voordr., 6 u. teekenen.

CIVIEL EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS B_2. TECHNOLOGEN B_2, WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN MIJNEN-INGENIEURS C_2, DE VOORDRACHT.

b. Projecteeren.

II*a*. Algemeene wetten en conventioneele bepalingen omtrent het ontwerpen en teekenen van platte gronden, opstanden en doorsneden van gebouwen. Voorschriften met het oog op doelmatigheid, gezondheid en constructie. Vormen van de onderdeelen der uitwendige ordonnantie: lijstwerken, deuren en vensters, gesloten en doorbroken wanden: *a*. in gehouwen steen of pleister; *b*. in gebakken steen. Vormen van de onderdeelen van houten gebouwen. Vormen der inwendige ordonnantie: deuren, schoorsteenen, vloeren, zolderingen, wandbekleedingen, enz. Het ontwerpen: *a*. van kleine woonhuizen; *b*. van woonhuizen van middelbare grootte; *c*. van verschillende houten gebouwen. 1 u.

Hierbij oefeningen uit dezelfde onderwerpen. 4 u.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN C_1.

Uit verschillende onderwerpen. 4 u.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2.

II*b*. *Spoorweggebouwen*. Halten. Tusschenstations. Hoofdstations. Waterstations. Goederenloodsen. Rijtuigloodsen. Locomotiefloodsen. Werkplaatsen en reparatiewinkels. 2 u., na Paschen 1 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2 EN ARCHITECTEN C_2.

Oefeningen in het ontwerpen van spoorweggebouwen. 4 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2.

Van verschillende soorten van gebouwen. 4 u.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2.

c. Oefeningen in de beginselen van de constructie en van het projecteeren.

TECHNOLOGEN B_2 EN B_3 WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_1 EN C_2 EN MIJNEN-INGENIEURS C_1. 3 u.

d. Geschiedenis der bouwkunst.

II*a*. Grondbeginselen van de aesthetiek der bouwkunst. Bouwkunst der voor-klassieke oudheid. Klassieke bouwknnst.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN C_1. 1 u. voordr.

II*b*. Middeleeuwsche bouwkunst. Renaissance en moderne bouwkunst. 1 u. voordr.

CIVIEL INGENIEURS C_2 EN ARCHITECTEN C_2.

Oefeningen in architectonische stijlvormen. 2 u.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2.

e. Decoratieve bouwkunst.

In- en uitwendige versieringen van gebouwen, monumenten enz. 4 u.

ARCHITECTEN B_1 EN C_2.

f. Ornament.

Kennis van stijlvormen en het ontwerpen van ornamenten.

ARCHITECTEN C_1 EN C_2. 9 u.

Waterbouwkunde en waterbouwkundig teekenen.

a. Beginselen.

Beschoeiingen en bekleedingsmuren. Zinkstukken, bleeslagen en andere rijswerken. Bouwstoffen, bijzonder bij waterbouwkundige werken in gebruik. 1 u. voordr., 2 u. teek.

CIVIEL EN BOUWKUNDIGE INGENIEURS B_2.

b. Eigenlijke waterbouwkunde.

Sluizen, eerste gedeelte. Algemeene beschrijving der verschillende soorten van sluizen. Samenstelling der onderdeelen.

2 u. voordr. tot Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_1, ARCHITECTEN C_1 EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_1.

Sluizen, tweede gedeelte. Projecteeren van sluizen met de daarop betrekking hebbende berekeningen. *Kanalen.* Algemeene beschrijving der verschillende soorten van kanalen. Aanleg van

scheepvaartkanalen. Grondwerken. Kunstwerken. Uitwateringskanalen. Kanalen in Nederland. 2 u. voordr. tot Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_1, SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_2 GEDEELTELIJK.

Hydrographie van Nederland. Tegenwoordige toestand. Geschiedkundig overzicht der vroegere gesteldheid. Plannen tot verbetering van min gunstige toestanden. *Zeeweringen.* Aanleg van dijken. Duin-, dijk-, strand- en oeververdediging. *Rivierwerken.* Dijken. Rivierverbeteringen. Stuwen. 2 u. voordr. na Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN C_2.

c. Oefeningen.

Samenstellende deelen van sluizen. 4 u. tot Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_1, ARCHITECTEN C_1 EN SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS C_1.

Hydrographie. Zeeweringen. Rivierwerken. 4 u., na Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_1.

Sluizen. 4 u., tot Kerstmis.
Kanalen. Hydrographie. Zeeweringen. Rivierwerken.

CIVIEL INGENIEURS C_2. 4 u., na Kerstmis.

d. Bruggen.

Eerste gedeelte. Inleiding. Landhoofden, jukken, pijlers, ijsbrekers. Bovenbouw van vaste houten bruggen. 2 u., tot Kerstmis.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN ARCHITECTEN. C_2.

Tweede gedeelte. Projecteeren van bruggen met de daartoe betrekkelijke berekeningen. Vaste ijzeren bruggen, beweegbare houten en ijzeren bruggen, drijvende bruggen, steenen bruggen. Algemeene opmerkingen betreffende het bouwen, keuze van bouwplaats, bepaling der hoofdafmetingen, keuze der bouwstoffen. Steigerwerken en gebruik van werktuigen. 2 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2 EN ARCHITECTEN C_2 GEDEELTELIJK.

e. Wegen.

Eerste gedeelte. Inleiding. Communicatiemiddelen in het algemeen. Traceeren van wegen. *Aanleg.* Aardebaan. Klinkerwegen, keiwegen, grintwegen, Mac-Adam-wegen, enz. Weegbruggen. *Spoorwegen.* Bovenbouw, ballast, steunpunten der rails, dwarsliggers, enz.; verschillende vormen van gewone rails, kruisingen, wissels, traversen en rolwagens, draaischijven, waterkranen en reservoirs. 2 u. na Kertsmis.

CIVIEL INGENIEURS C_1.

ARCHITECTEN C_1. van Kerstm. t. Paschen.

Tweede gedeelte. Algemeene inrichting voor locomotief- en rijtuigremises, stations-emplacementen, parallelwegen, overwegen, afrasteringen, signalen en seinen. Berekening der tegenstanden op spoorwegen. Hellende vlakken, buitengewone systemen van spoorwegen, transportkabel. Grondtransport. Tunnels. Rivierovergangen. Spoorwegonderhoud en exploitatie. 2 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2.

f. Oefeningen.

In verband met de voorgedragen onderwerpen over bruggen en wegen. 4 u.

CIVIEL INGENIEURS C_1.

CIVIEL INGENIEURS C_2. 4 u.

ARCHITECTEN C_2. 4 u., tot Kerstmis.

Scheepsbouwkunde en scheepsbouwkundig teekenen.

SCHEEPSBOUWKUNDIGE INGENIEURS.

Cursus B. Beschrijving van het samenstel van schepen, zoo houten als ijzeren en composite en van de inrichtingen aan boord. De uitvoering van den bouw. Waterverplaatsing. Stabiliteit. 1 u. voordr.

Cursus C. Hoofdtrekken van de theorie van de beweging van het schip op zee. Voortstuwing. Sterkte van het schip. Het

ontwerpen naar gestelde eischen. Bijzondere eischen van oorlogsschepen. Tonnemeting. 2 u. voordr.

Teekenoefeningen.

Voor de scheepsbouwkundige ingenieurs B_1, het construeeren en teekenen van kromme lijnen, het copieëren en op andere schaal overbrengen van scheepsteekeningen. Voor B_2, het teekenen naar een scheepsbestek en van teekeningen, die geheel het verband van een schip of deelen daarvan voorstellen. Voor C, het maken van teekeningen, behoorende bij de berekeningen van een schip, het teekenen en berekenen van een of meer ontwerpen. 6 u.

Landmeten en waterpassen.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN MIJNEN-INGENIEURS C_1.

a. Landmeten.

Instrumenten. Onderdeelen: randverdeeling en hare aflezing, vizierinrigtingen, niveau. Instrumenten tot het meten en uitzetten van hoeken; theorie, regeling en gebruik. Het planchet. De boussole. Hulpmiddelen tot het meten van lengten; de stadia.

Uitvoering en daarbij voorkomende berekeningen. Inleiding: invloed der fouten in de hoek- en lengtemetingen; algemeen begrip van de methode der kleinste quadraten. Verschillende handelwijzen tot het opmeten van terreinen van geringe uitgestrektheid. Het trianguleeren. Het in kaart brengen en de inhoudsbepaling. Het uitbakenen van lijnen. 2 u. tot Paschen.

b. Waterpassen.

De trigonometrische hoogtemeting. Het gewone waterpassen. De barometrische hoogtemeting. 3 u. na Paschen.

Cursus in de beginselen.

ARCHITECTEN C_1.

Praktische oefeningen.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN C_2, ARCHITECTEN C_1 EN C_2 EN MIJNEN-INGENIEURS C_1.

Geodesie.

Uitbreiding van den cursus over landmeten en waterpassen tot groote opmetingen. Sterrekundige bepalingen. Kaartenprojectiën. Meetkunstige beschrijving van Nederland. 1 u.

CIVIEL INGENIEURS C_2.

Situatieteekenen.

2 u., van Kerstmis tot Paschen.

CIVIEL INGENIEURS C_1 EN MIJNEN-INGENIEURS C_2.

Meten en wegen.

Theorie van het meten en wegen in verband met den ijk der maten, gewichten en weegwerktuigen. 2 u.

Praktische oefeningen. 4 u.

Staathuishoudkunde.

Spoorwegstelsels. 1 u.

Verschillende onderwerpen. 1 u.

Administratief recht.

a. Inleiding.

Algemeene beginselen van administratief recht, administratieve rechtspraak in Nederland. 1 u., na Kerstmis.

INGENIEURS C_1.

b. In betrekking tot waterstaat en openbare werken.

Onteigening. Spoorwegwetgeving. Overzicht onzer verordeningen op waterstaat en openbare werken betrekking hebbende.

CIVIEL INGENIEURS C_2. 2 u.

c. In betrekking tot het bouwwezen.

ARCHITECTEN C_2.

d. In betrekking tot fabrieken en werktuigen.

WERKTUIGKUNDIGE INGENIEURS C_2.

Handelsrecht.

Handteekenen.

Schetsteekenen naar verschillende voorwerpen.

2 u. tot Paschen; 6 u. na Paschen.

Teekenen naar pleister, koppen, enz. 4 u., tot Paschen.

Idem, ornament. 4 u.

Landschapsteekenen en oefeningen in het wasschen. 2 u.

De gelegenheid tot oefeningen in het **boetseeren** en tot **praktische oefeningen in het bewerken van hout en metalen**, zal op de daartoe aan te wijzen tijden openstaan.

TOELICHTING.

Volgens de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs is de Polytechnische school bestemd voor de opleiding van:

1°. aanstaande industrieelen of technologen, die eene grootere mate van theoretische en technische kennis verlangen dan aan eene hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus verkregen kan worden;

2°. van hen, die zich wenschen te bekwamen tot:

civiel ingenieur;
architect of bouwkundig ingenieur;
scheepsbouwkundig ingenieur;
werktuigkundig ingenieur;
mijnen-ingenieur.

De bijwoning der lessen aan de Polytechnische school is aan geene andere voorwaarde gebonden, dan de storting der bij de wet tot regeling van het middelbaar onderwijs vastgestelde som en de door het reglement voorgeschreven opgave van de lessen, welke men wenscht te volgen.

Die storting bedraagt *f* 200, te voldoen bij den aanvang van elk studiejaar. Zij, die slechts enkele lessen wenschen te volgen, betalen mede bij den aanvang van elk studiejaar, voor lessen die gegeven worden, éénmaal 's weeks *f* 10, tweemaal *f* 20, driemaal *f* 30, vier- of meermalen *f* 40.

Leerlingen, die aan de oefeningen in het scheikundig laboratorium wenschen deel te nemen, storten bij den aanvang van het jaar eene waarborgsom van *f* 15 voor eerstbeginnen-

den, ƒ 40 voor hen die wenschen zich met onderzoekingen en bereidingen van grooteren omvang bezig te houden. Uit die som wordt vergoed wat door hen wordt gebroken of door hun toedoen in het ongereede geraakt.

Zij, die aan de praktische oefeningen met gereedschap en draaibank wenschen deel te nemen, hebben zich voor eigen rekening van de meest benoodigde gereedschappen te voorzien.

Evenmin als een toelatings-examen bestaan er overgangsexamens.

In overeenstemming met de geheele vrijheid van studie, in den geest der wet, voor de Polytechnische school als beginsel aangenomen, is het aan ieder, die haar wenscht te bezoeken, overgelaten te beoordeelen of hij de daartoe noodige kundigheden bezit, en voorts geheel aan de eigen verantwoordelijkheid der leerlingen, in hoeverre zij van de hun openstaande gelegenheid om zich te bekwamen gebruik willen maken.

Hierbij behoort in het oog te worden gehouden:

dat bij het onderwijs aan de Polytechnische school ondersteld wordt, dat allen, die daarvan gebruik maken, in het bezit zijn van de kundigheden, welke aan eene hoogere burgerschool met vijfjarigen cursus kunnen verkregen worden, voor zoo verre die kundigheden betrekking hebben op vakken waarop zij zich wenschen toe te leggen;

dat voor hen, die een diploma als technoloog of ingenieur wenschen te verwerven, het volbracht eindexamen der hoogere burgerschool alleen dan een waarborg voor genoegzame voorbereiding oplevert, indien daarbij voor elk der afdeelingen: wis- en werktuigkunde, natuurkundige wetenschappen en handen rechtlijnig teekenen, de vorderingen alleszins voldoende werden gerekend;

dat het alle aanbeveling verdient zooveel mogelijk van de zomervacantiën partij te trekken tot praktische oefening, als

onmisbaar voor den technicus en bevorderlijk aan eene vruchtbare studie.

Het leerplan is er op ingericht, dat zij, die in voormelden zin het eindexamen der hoogere burgerschool met goed gevolg hebben afgelegd, bij behoorlijke vereeniging van eigen studie met het geregeld volgen der lessen en het getrouw deelnemen aan de in het programma opgenomen oefeningen;

door een *driejarigen cursus* zich de kundigheden kunnen eigen maken, die gevorderd worden bij het examen B, art. 60, waardoor een diploma van technoloog verkregen wordt; en

door een eersten *tweejarigen cursus* de kundigheden, welke gevorderd worden voor een der examens B, art. 61 tot 65, en daarna door het volgen van een tweeden *tweejarigen cursus*, die welke vereischt worden voor het overeenkomstige examen C, waardoor een diploma van *ingenieur* verkregen wordt.

Eene doelmatige tijdverdeeling brengt mede, dat de eerste tweejarige cursus voor scheepsbouwkundig-, werktuigkundig- en mijnen-ingenieur zich ook over enkele vakken, die eerst in examen C voorkomen, uitstrekt.

Voor zooverre de lessen eene bepaalde plaats in dit leerplan innemen, is deze in het programma aangewezen. De lessen aangeduid door B_1 zijn meer bepaald bestemd voor het *eerste*, die aangeduid door B_2 voor het *tweede* voorbereidingsjaar voor examen B. Gelijke beteekenis hebben C_1 en C_2 met betrekking tot examen C.

De vermelding van het aantal uren voor de verschillende oefeningen heeft geen andere beteekenis dan te doen uitkomen, gedurende welken tijd op de noodige hulp en leiding kan worden gerekend, geenszins die, dat aan deze oefeningen niet meer tijd zou kunnen of moeten besteed worden. De teekenzalen, het locaal voor het boetseeren en de laboratoriëu staan in den regel elken werkdag, van 9 tot 4 ure, voor die oefeningen open.

Van de bibliotheek — elken namiddag van 12—4 ure en elken avond, behalve des Zaterdags, van 7—10 voor een ieder open — kan ook door de leerlingen gebruik gemaakt worden.

Zij, die zich wenschen te bekwamen tot het verkrijgen eener akte voor het middelbaar onderwijs in handteekenen, rechtlijnig teekenen of boetseeren, vinden in de lessen over het bouwkundig projecteeren en de geschiedenis der bouwkunst, in die over decoratieve bouwkunst en ornament en in de lessen in het handteekenen en boetseeren de gelegenheid genoemde vakken te beoefenen in die uitgebreidheid als voor hun examen noodig is.

De cursus in meten en wegen is bijzonder bestemd voor hen, die zich voor de betrekking van adjunct-ijker der maten, gewichten en weegwerktuigen wenschen te bekwamen.

De lessen vangen aan op Maandag 1 September.

Aldus vastgesteld ter algemeene vergadering van leeraren en hoogleeraren der Polytechnische school, op heden den 27sten Mei 1879.

Bosscha, *Voorzitter.*
A. C. Oudemans Jr., *Secretaris.*

UITTREKSELS

UIT

WETTEN EN REGLEMENTEN

BETREFFENDE DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

GRONDWET.

Art. 194. Het openbaar onderwijs is een voorwerp van de aanhoudende zorg der Regeering.

De inrichting van het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen, door de wet geregeld.

Er wordt overal in het Rijk van overheidswege voldoend openbaar lager onderwijs gegeven.

Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht der overheid, en bovendien, voor zoover het *middelbaar* en lager onderwijs betreft, behoudens het onderzoek naar de bekwaamheid en zedelijkheid des onderwijzers; het een en ander door de wet te regelen.

WET

HOUDENDE REGELING

VAN HET MIDDELBAAR ONDERWIJS.

(Vastgesteld 2 Mei 1863. *Staatsblad* n°. 50.)

TITEL I.

Algemeene bepalingen.

Art. 2. al. 5. Op de onderwijzers van scholen, van overheidswege opgericht of gesubsidieerd, is van toepassing het 2de lid

van art. 23 der wet van 13 Augustus 1857 (*Staatsblad* n°. 103.)

Dit artikel luidt:

„De onderwijzer onthoudt zich van iets te leeren, te doen of toe te laten, wat strijdig is met den eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden."

Art. 2 al. 6. Op de localen van alle scholen is van toepassing art. 4 van genoemde wet.

Dit artikel luidt:

„Geen schoolonderwijs wordt gegeven in lokalen, die verklaard zijn voor de gezondheid schadelijk te wezen."

Art. 8. De bevoegdheid tot het geven van middelbaar onderwijs vervalt voor hem, die bij een eindvonnis is veroordeeld:

a. wegens misdaad.

b. wegens diefstal, opligting, meineed, misbruik van vertrouwen of aantasting der zeden.

Bij ergerlijk levensgedrag of wanneer hij, bij het geven van onderwijs, leeringen verspreidt strijdig met de goede zeden of aansporende tot ongehoorzaamheid aan de wetten des Lands, kan de onderwijzer door Ons worden verklaard zijne bevoegdheid tot het geven van onderwijs verloren te hebben.

Art. 9. Hij, die de bevoegdheid tot het geven van middelbaar onderwijs verloren heeft, kan haar niet terugkrijgen.

In het geval, omschreven in het laatste lid van het voorgaande artikel, kan zij door Ons worden teruggegeven.

TITEL II.

Van het openbaar middelbaar onderwijs.

Art. 12. Openbaar middelbaar onderwijs wordt gegeven in:

d. de polytechnische school.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Van de Polytechnische School.

§ 1. *Van de School.*

ART. 39. De polytechnische school is bestemd voor de opleiding:

1°. van aanstaande industriëlen of technologen, die eene grootere mate van theoretische en technische kennis verlangen dan aan eene Hoogere Burgerschool met vijfjarigen cursus kan verkregen worden;

2°. van hen, die verlangen zich te bekwamen tot:

a. civiel ingenieur;

b. architect of bouwkundig ingenieur;

c. scheepsbouwkundig ingenieur;

d. werktuigkundig ingenieur;

e. mijneningenieur.

ART. 40. Het onderwijs aan de polytechnische school omvat:

a. de hoogere stelkunde;

b. de bolvormige driehoeksmeting en de analytische meetkunde;

c. de beschrijvende meetkunde en hare toepassingen;

d. de differentiaal- en integraalrekening;

e. het landmeten, waterpassen en de geodesie;

f. de theoretische mechanica;

g. de toegepaste mechanica;

h. de kennis van werktuigen;

i. de meehanische technologie en de werktuigbouwkunde;

k. de toegepaste natuurkunde;

l. de toegepaste, de praktische en de analytische scheikunde;

m. de scheikundige technologie;

n. de kennis van het hedendaagsche fabriekswezen;

o. de delfstofkunde en de aardkunde;

p. de toegepaste aardkunde en de mijnontginning;

q. de metallurgie;

r. de waterbouwkunde, den aanleg van gewone wegen en spoorwegen en den bruggenbouw;

s. de burgerlijke bouwkunde;

t. de scheepsbouwkunde;

u. het rechtlijnig en handteekenen, met toepassing op de verschillende vakken;

v. praktische oefeningen met gereedschap en draaibank;

w. het maken van modellen van werktuigen;

x. de staathuishoudkunde;

ij. het handelsrecht;

z. het administratief regt in betrekking tot den waterstaat, de openbare werken, het mijnwezen en de nijverheid.

Art. 41. Ieder, die als kweekeling der polytechnische school is ingeschreven, stort bij den aanvang van elk studiejaar een som van *f* 200. Hij verkrijgt daardoor den toegang tot alle lessen der school.

Zij, die slechts enkele lessen wenschen te volgen, betalen, mede bij den aanvang van elk studiejaar, voor lessen, die gegeven worden:

eenmaal 's weeks, *f* 10;

tweemaal 's weeks, *f* 20;

driemaal 's weeks, *f* 30;

viermaal of meermalen 's weeks, *f* 40.

De in dit artikel vermelde gelden worden in 's Rijks schatkist gestort.

§ 2. *Van de leeraren.*

ART. 42. De hoogleeraren en andere leeraren der Polytechnische school worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen.

Op hen is mede van toepassing Art. 31, luidende:

„Voor de directeuren en leeraren der Rijks-hoogere burger- en landbouwscholen komt, met opzicht tot hunne aanspraak op pensioen, als diensttijd mede in aanmerking de tijd, dien zij krachtens een vaste aanstelling van Ons, van Onzen Minister van Binnenlandsche zaken of van een Gemeentebestuur ontvangen, als onderwijzer bij een openbare inrigting van onderwijs hebben doorgebracht."

§ 3. *Van het bestuur.*

ART. 43. Het bestuur der polytechnische school is opgedragen aan een door Ons te benoemen directeur en eenen Raad van bestuur, zamengesteld uit de hoogleeraren der School.

De werkkring en bevoegdheid van den directeur en van den raad van bestuur, hunne betrekking tot het overige onderwijzend personeel en de inwendige regeling der school worden, voor zoover die niet door deze wet zijn bepaald, bij algemeenen maatregel van bestuur vastgesteld.

TITEL IV.

Van het toezigt.

ART. 46. Het oppertoezigt op het middelbaar onderwijs berust bij Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

TITEL V.

Van de eindexamens.

ART. 55. Aan hen, die aan de polytechnische school het onderwijs hebben bijgewoond, wordt eenmaal 's jaars gelegenheid gegeven, om ten gevolge van een examen een getuigschrift of een diploma te verkrijgen.

Tot die examens worden ook toegelaten zij, die het onderwijs aan de school niet hebben bijgewoond.

De examens worden in het openbaar gehouden.

ART. 58. De eindexamens der polytechnische school worden afgenomen door commissiën, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken te benoemen. De leden genieten uit 's Rijks schatkist vergoeding voor reis- en verblijfkosten, benevens vacatiegelden.

ART. 59. Zij, die naar het diploma van technoloog, civiel-, bouwkundig-, scheepsbouwkundig-, werktuigkundig-, of mijneningenieur dingen, leggen een eerste examen A af, van gelijken omvang als het in Art. 57 voorgeschreven eindexamen voor de hoogere burgerscholen met vijfjarigen cursus.

Van dit examen zijn vrijgesteld zij, die het getuigschrift bezitten, verkregen na aflegging van zoodanig examen voor eene der in dat artikel genoemde commissiën.

ART. 60. Het diploma van technoloog wordt door hen, die het in het voorgaand artikel vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van een examen in:

a. de bolvormige driehoeksmeting en de beginselen der analytische meetkunde;

b. de beginselen der beschrijvende meetkunde;

c. die der theoretische en toegepaste mechanica, en van de kennis van werktuigen;

d. die der mechanische technologie;

e. de toegepaste natuurkunde;

f. de toegepaste en analytische scheikunde;

g. de scheikundige technologie;

h. de bouwkunde, voor zooveel betreft de kennis van bouwstoffen en de zamenstelling van eenvoudige gebouwen;

i. het hand- en ornamentteekenen.

Art. 61. Het diploma van civiel ingenieur wordt door hen, die het in art. 59 vermeld examen hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de hoogere stelkunde;

b. de bolvormige driehoeksmeting en de analytische meetkunde;

c. de beschrijvende meetkunde;

d. de differentiaal- en integraalrekening;

e. de toegepaste natuurkunde;

f. de analytische scheikunde met betrekking tot de bouwmaterialen;

g. de kennis van bouwstoffen, gebruikelijk zoowel voor bouwkundige als waterbouwkundige werken;

h. de constructie van onderdeelen van gebouwen;

i. het vervaardigen van eenvoudige bouwkundige en waterbouwkundige teekeningen en het handteekenen.

Het derde examen C betreft:

a. de theoretische en toegepaste mechanica en de kennis van werktuigen;

b. de waterbouwkunde, omvattende:

1°. den aanleg van gewone wegen en spoorwegen en dien van bruggen;

2°. den aanleg van zeeweringen;

3°. de kennis der rivieren als afwateringsmiddelen en in betrekking tot de scheepvaart;

4°. den aanleg van kanalen, sluizen, havens en maritime werken;

5°. de hydrographie van ons land, kennis van polders en bemalingen;

c. de burgerlijke bouwkunde, omvattende:

1°. de constructie van eenvoudige gebouwen;

2°. de beginselen der schoone bouwkunst;

d. het situatie-, ornament- en handteekenen, benevens het teekenen van voorwerpen tot de waterbouwkunde behoorende;

e. het maken van ontwerpen, bestekken en begrootingen;

f. de beginselen der geodesie en het praktisch landmeten en waterpassen;

g. het administratief recht in betrekking tot den waterstaat en openbare werken.

Art. 62. Het diploma van architect of bouwkundig ingenieur wordt door hen, die het in Art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B is hetzelfde als het examen B, vermeld in het voorgaande artikel.

Het derde examen C betreft:

a. de vakken onder *a* en *e* van het examen C, vermeld in Art. 61;

b. de burgerlijke bouwkunde, de schoone bouwkunst in haar geheelen omvang daaronder begrepen;

c. de waterbouwkunde, voor zooveel betreft den aanleg van verschillende bestratingen, het bouwen van bruggen, sluizen en kaaien;

d. het theoretisch en praktisch landmeten en waterpassen;

e. het bouwkundig-, ornament- en handteekenen;

f. het administratief recht, in betrekking tot openbare werken.

Art. 63. Het diploma van scheepsbouwkundig ingenieur wordt door hen, die het in Art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken onder *a*—*e* van het examen B, vermeld in Art. 61;

b. de analytische scheikunde in betrekking tot de materialen voor den scheepsbouw;

c. de kennis der bouwstoffen, bij den scheepsbouw in gebruik;

d. de beginselen van het scheepsteekenen en het handteekenen.

Het derde examen C betreft:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in Art. 61;

b. het teekenen van werktuigen;

c. de scheepsbouwkunde en het scheepsteekenen;

d. de waterbouwkunde en het waterbouwkundig teekenen, voor zooveel betreft werken, die tot de scheepvaart betrekking hebben.

Art. 64. Het diploma van werktuigkundig ingenieur wordt door hen, die het in Art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken *a*—*e* van het examen B, vermeld in Art. 61;

b. het vak *e*, vermeld in Art. 60;

c. de analytische scheikunde in betrekking tot de materialen voor werktuigen.

Het derde examen C betreft:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in Art. 61;

b. mechanische technologie en werktuigbouwkunde;

c. het vak *h*, vermeld in Art. 60;

d. het handteekenen en het teekenen van werktuigen,

e. het administratief recht in betrekking tot fabrieken en werktuigen.

Art. 65. Het diploma van mijnen-ingenieur wordt door hen, die het in Art. 59 vermeld examen A hebben afgelegd, verkregen ten gevolge van nog twee examens.

Het tweede examen B betreft:

a. de vakken *a*—*e* van het examen B, vermeld in Art. 61;

b. de delfstofkunde.

Het derde examen C betreft:

a. het vak *a* van het examen C, vermeld in Art. 61;

b. het vak *h*, vermeld in Art. 60;

c. het vak *d* van het examen C, vermeld in Art. 62.

d. de aardkunde en de toegepaste aardkunde;

e. de mijnontginning;

f. de docimasie;

g. de metallurgie;

h. het teekenen van werktuigen;

i. het administratief regt in betrekking tot het mijnwezen.

Art. 66. Wanneer een der in de voorgaande artikels vermelde examens naar genoegen der Commissie is afgelegd, wordt door haar aan den geëxamineerde een getuigschrift of een diploma afgegeven, volgens het model, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken vastgesteld.

Getuigschriften worden afgegeven voor goed volbrachte eindexamens der burgerscholen en hoogere burgerscholen, alsmede voor het eerste examen A voor technoloog, en het eerste en tweede examen A en B voor civiel, bouwkundig, scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijnen-ingenieur; diploma's worden afgegeven voor goed volbrachte eindexamens als landbouwkundige, technoloog, civiel, bouwkundig, scheepsbouwkundig, werktuigkundig en mijnen-ingenieur.

De getuigschriften worden kosteloos afgegeven; voor het diploma wordt betaald eene som van veertig gulden. Deze gelden worden in 's Rijks schatkist gestort.

Art. 67 al. 3. De commissiën, bedoeld in Art. 58, zenden een verslag van hare werkzaamheden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

TITEL VI.

Van de akte van bekwaamheid.

Art. 82. Ieder, die krachtens deze wet of krachtens vroegere verordeningen hier te lande een diploma van technoloog, civiel-ingenieur, architect of bouwkundig-ingenieur, scheepsbouwkundig-ingenieur, werktuigkundig-ingenieur of mijnen-ingenieur verkregen heeft, is bevoegd onderwijs te geven in de technische wetenschappen, waarin hij ter verkrijging van zijn diploma een examen heeft afgelegd. Hij behoort daartoe echter in het bezit te zijn van het getuigschrift van goed zedelijk gedrag, vermeld in Art. 25. (Af te geven door het dagelijksch bestuur der gemeente of gemeenten, waar men gedurende de twee laatste jaren heeft gewoond.)

REGLEMENT

VOOR DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

§ 1. Van den directeur, den raad van bestuur en de leeraren.

ART. 1.

Het bestuur der polytechnische school is opgedragen aan een directeur en eenen Raad van bestuur, zamengesteld uit de Hoogleeraren der school.

De directeur is voorzitter van den Raad.

De secretaris wordt jaarlijks door den Raad uit zijn midden gekozen.

ART. 2.

De Raad vergadert zoo dikwijls hij door den directeur wordt zamengeroepen. De zamenroeping moet geschieden, indien drie leden schriftelijk het verlangen daartoe aan den directeur te kennen geven.

Ieder lid van den Raad is bevoegd in die vergaderingen zoodanige onderwerpen, het onderwijs en de school betreffende, ter sprake te brengen, als hij zal goedvinden.

De Raad stelt, onder nadere goedkeuring van den Minister van Binnenlandsche Zaken, zoodanige voorschriften vast, als ter uitvoering van dit reglement noodig worden bevonden.

ART. 3.

De regeling van het onderwijs geschiedt door den directeur in overleg met den Raad van bestuur. Bij verschil van gevoelen tusschen hem en den Raad, onderwerpt hij met zijne voorstellen het gevoelen van den Raad aan den Minister.

ART. 4.

De directeur doet jaarlijks voor den laatsten October, aan den Minister een uitvoerig verslag van den staat der school gedurende het afgeloopen schooljaar.

ART. 5.

Ieder jaar in de maand Mei wordt het programma der lessen voor het volgend schooljaar in eene algemeene vergadering volgens het 1ste lid van Art. 12 bijeengeroepen, vastgesteld en vóór den 1sten Juni aan den Minister ter bekrachtiging aangeboden.

ART. 6.

Bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis van den directeur wordt zijne betrekking tijdelijk waargenomen, door den oudsten Hoogleeraar in jaren, totdat de Minister in de tijdelijke waarneming zal hebben voorzien.

ART. 7.

Is een der Hoogleeraren of leeraren door ongesteldheid of andere wettige reden verhinderd onderwijs te geven, dan verwittigt hij daarvan aanstonds den directeur.

Om geene andere reden mag het onderwijs worden nagelaten zonder vergunning van den directeur.

Voor eene afwezigheid van eenen Hoogleeraar of leeraar ge-

durende langer dan een week wordt de vergunning van den Minister gevorderd, welke door tusschenkomst van den directeur wordt gevraagd.

ART. 8.

Bij ontstentenis van eenen Hoogleeraar of leeraar gedurende langer dan eene week kan het onderwijs door den directeur, na overleg met den Raad van bestuur, tijdelijk aan eenen anderen worden opgedragen. Hiervan wordt onmiddellijk kennis gegeven aan den Minister.

ART. 9.

De directeur is bevoegd de lessen en praktische oefeningen zoo dikwijls bij te wonen, als hij noodig oordeelt.

ART. 10.

De directeur doet zich, zoo dikwijls hij zulks noodig oordeelt, door de Hoogleeraren en leeraren schriftelijk verslag geven van den toestand van het hun opgedragen onderwijs en van de vorderingen der leerlingen.

Deze verslagen worden, minstens éénmaal 's jaars, in eene vergadering van den Raad van bestuur door den directeur medegedeeld en overwogen.

ART. 11.

De leeraren zijn bevoegd aan den directeur en aan den Raad van bestuur zoodanige voorstellen te doen, als zij in het belang der school wenschelijk achten.

ART. 12.

De directeur is bevoegd de leeraren met de Hoogleeraren tot

eene algemeene vergadering bijeen te roepen, telkens wanneer hij het noodig acht.

Eveneens kunnen, ter behandeling van zaken het onderwijs betreffende, door den directeur gedeeltelijke vergaderingen worden bijeen geroepen van de Hoogleeraren en leeraren, die onderwijs geven aan eene der afdeelingen der school, vermeld in Art. 39 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50).

De directeur is verpligt eene algemeene of eene gedeeltelijke vergadering bijeen te roepen, wanneer hem door drie zijner ambtgenooten het verlangen daartoe schriftelijk wordt te kennen gegeven.

ART. 13.

De directeur heeft het algemeene toezigt over de verzamelingen en werkplaatsen. Geene aankoopen of bestellingen worden daarvoor gedaan dan na zijne magtiging.

ART. 14.

De zorg voor de verzamelingen en werkplaatsen is opgedragen aan de Hoogleeraren en leeraren, belast met het onderwijs in de vakken, waarbij daarvan gebruik wordt gemaakt.

Dient eene verzameling of werkplaats voor het onderwijs van meer dan eenen Hoogleeraar of leeraar, dan wordt het beheer daarvan geregeld door den Raad van bestuur.

ART. 15.

Het bewaren der bibliotheek is opgedragen aan eenen bibliothecaris, door den Minister aan te stellen.

Voor het gebruik der bibliotheek wordt door den directeur, in overleg met den Raad van bestuur, een reglement ontworpen en door den Minister vastgesteld.

ART. 16.

De ambtenaar, onder den directeur met het dagelijksch beheer der gebouwen en meubelen belast, te gelijk klerk van den directeur, wordt, als de bedienden, bij de school benoemd en ontslagen door of van wege den Minister.

§ 2. Van de leerlingen.

ART. 17.

Niemand wordt tot de lessen der Polytechnische School toegelaten, dan na door den directeur te zijn ingeschreven en de verschuldigde gelden te hebben betaald.

De inschrijving geschiedt kosteloos en wordt bij den aanvang van ieder schooljaar herhaald.

Bij de inschrijving ontvangt ieder een exemplaar van het programma der lessen, en bij de eerste inschrijving een exemplaar van dit reglement.

ART. 18.

In geen geval kan aanspraak worden gemaakt op terugbetaling van gestorte schoolgelden.

ART. 19.

Het staat aan ieder ingeschrevene vrij de lessen te volgen, die hij verkiest.

Hij geeft daarvan kennis aan den directeur, welke aan de betrokken Hoogleeraren en Leeraren opgave doet van de namen der leerlingen die hunne lessen wenschen te volgen.

ART. 20.

De leerlingen zijn verplicht zich gedurende de lessen ordelijk

te gedragen. Indien zij de orde storen, moeten zij zich, op bevel van den leeraar verwijderen.

De leeraar geeft van het voorgevallene onmiddelijk kennis aan den directeur.

ART. 21.

Bij herhaald onordelijk gedrag gedurende de lessen, of bij onzedelijk gedrag daar buiten, en bij wederkeerende ongehoorzaamheid aan de reglementaire voorschriften in het algemeen, kan aan eenen leerling door den Raad van bestuur, op voorstel van den directeur, het verder bijwonen der lessen ontzegd worden.

ART. 22.

Ieder leerling is verplicht voor den directeur of voor den Raad van bestuur te verschijnen, wanneer hij daartoe van den directeur eene oproeping ontvangen heeft.

ART. 23.

De cursus vangt aan den eersten Maandag in September.

Er zijn drie vacantiën, eene van 1 Juli tot den aanvang van den volgenden cursus, eene met Kerstmis en eene met Paschen, elk van tien dagen. De directeur bepaalt den dag op welken de beide laatstgenoemde vacantiën aanvangen.

De nu volgende artikelen over het voorbereidend onderwijs zijn niet meer van kracht, daar bij Kon. besluit van 31 Mei 1865 (*Stbl.* n° 57) o.a. bepaald is: „dat het voorbereidend onderwijs aan de polytechnische school zal ophouden met het einde van den cursus 1865/1866."

De overgangsbepalingen zijn nu ook niet meer van belang.

Dit reglement behoort bij het Kon. besluit van 30 Juni 1864. (*Stbl.* n° 81.)

REGLEMENT

VOOR

het gebruik van de Bibliotheek

DER

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

---

1. De bibliotheek is geopend, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, iederen namiddag van 12 tot 4 ure en iederen avond, behalve des Zaterdags: van 7 tot 10 ure; in de Kers- en de Paaschvacantie iederen namiddag van 12 tot 4 ure; in de zomervacantie iederen Maandag en Donderdag namiddag van 2 tot 4 ure.

Op deze uren zal altijd een assistent tegenwoordig zijn, bereid tot het verschaffen van inlichtingen en hulp.

Docenten der Polytechnische school staat het bezoeken van de bibliotheek, buiten de genoemde uren, van des voormiddags 9 tot 12 ure vrij.

2. In de bibliotheek is een catalogus voorhanden, benevens een register van later bijgekomen boeken. Zij mogen niet van de voor hen bestemde plaats worden weggenomen.

De door de bezoekers in handen genomen boeken moeten door hen met zorg weder op hunne juiste plaats worden weggeborgen.

3. Docenten en leerlingen der Polytechnische school kunnen voor hun eigen gebruik werken uit de bibliotheek, tegen be-

hoorlijk ontvangbewijs, ter leen bekomen, laatstgenoemden op persoonlijke aanvraag.

Voor personen die niet tot de school behooren, wordt daartoe eene bijzondere vergunning van den directeur of van den bibliothecaris vereischt.

4. De gewone tijd, waarvoor boeken uitgeleend worden, is veertien dagen.

Indien na verloop van tijd het werk nog langer begeerd wordt, kan de termijn van teruggaaf door den bibliothecaris verlengd worden, echter slechts ingeval het werk door niemand anders verlangd wordt en onder verbindtenis van onverwijlde terugzending, zoodra zulks het geval mocht zijn.

5. Van de uitgeleende werken wordt door den bibliothecaris register gehouden, dat steeds in de bibliotheek voorhanden zal zijn.

In de bibliotheek wordt gelegenheid gegeven tot het schriftelijk aanvragen van uitgeleende werken. Aan dergelijke aanvraag wordt, nadat het verlangde werk weder is ingekomen, zoo spoedig mogelijk voldaan, en wel, indien hetzelfde werk door meer dan één persoon verlangd wordt, in de volgorde waarin de aanvragen zijn geschied.

6. Niemand mag meer dan 10 banden te gelijk ter leen hebben, zonder vergunning van den directeur of van den bibliothecaris.

7. Teekeningen, kaarten, platen, plaatwerken, handschriften, woordenboeken, losse nommers van tijdschriften, of vervolgwerken kunnen niet dan bij uitzondering worden ter leen verstrekt, ingevolge eene bijzondere vergunning van den directeur of van den bibliothecaris, aan wie de beslissing toekomt of eenig werk onder de bepaling van dit artikel valt.

8. De tijdschriften moeten gedurende de twee eerste maanden, nadat zij zijn ingekomen, steeds van Maandag ochtend 9 tot Zaterdag namiddag 4 ure in de bibliotheek aanwezig zijn.

De bibliothecaris heeft echter de bevoegdheid om bij uitzondering en voor zoolang hiertegen door geen van de docenten bedenking wordt gemaakt, de nieuw ingekomen nommers van tijdschriften, die meer bepaaldelijk op het vak van een der docenten betrekking hebben, aan dien docent, alvorens zij in de bibliotheek ter lezing worden gelegd, voor den tijd van eene week ten gebruike te geven.

9. De afgifte en het weder in ontvangst nemen van werken geschiedt alleen des avonds en Maandag en Donderdag namiddag van 1 tot 4 ure.

De bibliothecaris heeft echter de bevoegdheid hier van af te wijken.

10. Van 1 tot 10 Juli kan geen aanspraak worden gemaakt op het ter leen bekomen van boekwerken. Vóór 1 Juli moeten alle uitgeleende werken terug bezorgd worden. In bijzondere gevallen, ter beoordeeling van den bibliothecaris, moeten, op diens schriftelijke aanvraag, de uitgeleende werken ook binnentijds onmiddellijk terug bezorgd worden.

11. Ieder is verantwoordelijk voor de schade aan eenig door hem ontvangen werk, terwijl het in zijn bezit was, toegebracht, en is gehouden bij verlies of bederf, de waarde van het geheele werk — van tijdschriften den geheelen jaargang — te vergoeden, in zooverre namelijk geene enkele deelen of nommers te bekomen zijn. Echter kan in bijzondere gevallen met een mindere schadevergoeding genoegen genomen worden.

Vergoeding is opvorderbaar van ieder, die, na tweemaal schriftelijk door den bibliothecaris daartoe te zijn uitgenoodigd, nalatig blijft in het terugzenden van eenig werk.

De beslissing of vergoeding behoort te worden gevorderd, en zoo ja, de bepaling tot welk bedrag, staat aan den bibliothecaris.

Zoolang aan de vordering tot vergoeding niet is voldaan, worden den betrokken persoon geene werken uitgeleend.

12. In de bibliotheek mogen geene overjassen, hoeden, rottingen en dergelijke worden medegebracht, er mag niet dan op fluisterenden toon gesproken en niet gerookt worden.

13. In gevallen waarin dit reglement niet voorziet, beslist de directeur, zooveel mogelijk in overleg met den bibliothecaris.

Ontworpen in overleg met den Raad van Bestuur.

DELFT, den 19 November 1867.

De Directeur der Polytechnische School,
(Get.) L. COHEN STUART.

Vastgesteld bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken, van den 30 November 1867, no. 222, 5e afdeeling.

VOORSCHRIFT

omtrent de toelating en het gebruik van het Scheikundig Laboratorium

DER

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

---

1. In het Scheikundig Laboratorium worden toegelaten alle kweekelingen der Polytechnische School, die daartoe bij den directeur zijn ingeschreven, en wel voor de uren, die daartoe door het programma der lessen zijn aangewezen.

2. Zij zijn gehouden voor hunne intrede in het laboratorium eene waarborgsom te storten, waaruit zal worden vergoed, al wat door hen wordt gebroken of door hun toedoen in het ongereede geraakt. Deze som bedraagt *f* 15,— voor eerstbeginnenden in de scheikundige analyse en *f* 40,— voor hen, die zich met onderzoekingen en bereidingen van grooten omvang wenschen bezig te houden.

3. De stoffen, voor scheikundige onderzoekingen benoodigd, worden aan hen, die in het Laboratorium werkzaam zijn, kosteloos verstrekt. Van de apparaten, die den kweekelingen der Polytechnische School in gebruik worden gegeven, wordt nauwkeurig aanteekening gehouden, en daarvan zal door hen jaarlijks voor het begin der zomervacantie verantwoording moeten gedaan worden.

4. Mocht het in den loop van den cursus blijken, dat de

door kweekelingen verschuldigde vergoeding bijna zooveel bedraagt als het door hen gestorte waarborgkapitaal, zoo zal een nieuwe waarborgsom worden gevorderd.

Aan hen, die na drie dagen daartoe te zijn aangemaand, deze som niet hebben gestort, zal de toegang tot het Laboratorium ontzegd worden, zoolang totdat zij de hun opgelegde verplichting zijn nagekomen.

5. De kweekelingen der Polytechnische School zullen, vóór het verlaten van het Laboratorium, bij gelegenheid der zomervacantie, of wanneer zij die inrichting op een anderen tijd van den cursus vaarwel zeggen, de sleutels van hunne kasten en laden moeten afgeven. Deze overgave geschiedt in elk geval voor de afrekening van het waarborgkapitaal.

6. Ieder kweekeling der Polytechnische School, die in het Laboratorium werkzaam is, is aansprakelijk voor de zaken, die hem van wege die inrichting zijn toevertrouwd.

Aldus vastgesteld door den Raad van bestuur der Polytechnische School in zijne vergadering van heden 10 Augustus 1864.

(Get.) L. COHEN STUART.

Voorzitter.

VOORSCHRIFT

omtrent de Praktische oefeningen met Gereedschap en Draaibank en in het maken van Modellen

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

---

1. Tot de praktische oefeningen met gereedschap en draaibank en het maken van modellen worden toegelaten alle kweekelingen der Polytechnische School, die daartoe bij den directeur zijn ingeschreven, en wel voor de uren, welke op den rooster der lessen zijn aangewezen.

2. Indien het aantal van de kweekelingen die op dezelfde uren wenschen werkzaam te zijn, te groot is om allen te gelijk daartoe de gelegenheid te geven, zullen zij zich hebben te gedragen naar de door den directeur vast te stellen splitsing.

3. Zij zullen zich voor hunne eigene rekening voorzien van de meestbenoodigde gereedschappen, als: beitels, schaven, zagen, enz. en tot berging van deze van eene kist, voor welke eene geschikte plaats zal worden aangewezen.

4. Die gereedschappen zullen voor ieder van de kweekelingen voorzien zijn van een bijzonder merkteeken, na gemaakt gebruik behoorlijk worden weggeborgen en slechts met vergunning van den eigenaar door anderen mogen gebruikt worden.

5. De kweekelingen zullen zelve hunne beitels slijpen, hunne schaven stellen en in het algemeen de hun toebehoorende gereedschappen in goeden staat onderhouden.

Voor een en ander zullen hun de noodige aanwijzingen worden gedaan.

6. Zij zullen van de werktuigen en gereedschappen der modelmakerij slechts met vergunning van den leeraar in het modelmaken mogen gebruik maken.

7. Zij zijn voor de hun ten gebruike afgestane werktuigen en gereedschappen der modelmakerij aansprakelijk. In alle gebreken welke door hun toedoen mogten onstaan zal voor hunne rekening worden voorzien.

8. De benoodigde min kostbare houtsoorten zullen hun kosteloos verschaft worden. Zij die andere materialen wenschen te bewerken, zullen deze zelve moeten bekostigen.

9. Het is den kweekelingen niet geoorloofd aan het dienstdoend personeel eenig werk op te dragen, of op welken grond ook belooningen te doen toekomen.

10. Onverminderd de bepaling van Art. 20 van het reglement, kan bij tekortkomen aan de uit dit voorschrift voortspruitende verpligtingen, de toegang tot de werkzaal door den directeur worden ontzegd.

Aldus vastgesteld door den raad van bestuur in zijne vergadering van heden 27 October 1864.

(Get.) L. COHEN STUART,
Voorzitter.

De modelzaal der Polytechnische School is geopend des Maandags namiddags van 1—4 uur.

MEDEDEELINGEN,

DIE

VOOR DEN AANSTAANDEN INGENIEUR

van belang kunnen zijn.

EEN WOORD TOT INLEIDING.

Het voetspoor van de Commissie tot Redactie van den Almanak voor 1879 volgend, neemt ook deze Redactie weder een hoofdstuk getiteld: *„Mededeelingen, die voor den aanstaanden Ingenieur van belang kunnen zijn,"* op. Bleef de hoofdinhoud dezelfde, toch werden eenige vrij belangrijke wijzigingen aangebracht. Zoo verviel o. a. de opgave der Werkelijke Inkomsten van de Ingenieurs van den Waterstaat; terwijl aan het hoofdstuk Waterschappen meer uitbreiding gegeven werd.

Het is zeker hier de plaats een woord van dank uit te spreken, voor de bereidwilligheid waarmede de Hooggeleerde Heer Mr. B. H. PEKELHARING zijn zoo zeer gewaardeerde hulp aan de Redactie heeft verleend.

De Commissie drukt ten slotte de hoop uit dat zij er in geslaagd moge zijn dit hoofdstuk een stap nader te brengen, tot hetgeen het eenmaal moet zijn: een belangrijk gedeelte van den Delftschen Studenten-Almanak.

De Commissie tot Redactie van den Almanak voor 1880.

INLICHTINGEN.

Het doel van de Redactie was tweeledig:

I. Belangrijke bijzonderheden onder het oog van den lezer te brengen.

II. Den lezer de plaatsen aan te wijzen, waar hij mededeelingen te uitgebreid voor dit boekje, kan vinden.

De bronnen waaruit geput werd, waren voornamelijk:

a. Staats-Almanak voor het Koninkrijk der Nederlanden. (S. P.)

b. Regeerings-Almanak voor Nederlandsch-Indië. (S. P.)

c. Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden. (C. 11.)

d. Bijvoegsel op dit Staatsblad, bevattende belangrijke Kon. besluiten of Ministriëele beschikkingen, welke niet in het Staatsblad voorkomen. (C. 13 en 14.)

e. Alphabetisch register op het Staatsblad. (C. 12.)

f. „ „ „ „ Bijvoegsel op het Staatsbl. (C. 15.)

g. Staatsblad uitgegeven door Mr. Lohman, waarin zijn weggelaten alle Wetten en besluiten, welke niet meer van kracht zijn en de Wetten en besluiten voorkomen, zooals ze later zijn gewijzigd. (C. 55.)

h. *Luttenberg's* verzameling van Wetten, besluiten, beschikkingen enz. van 1813 af. (C. 73.)

i. *Boogaard.* Wetten, decreeten, besluiten en tractaten op den Waterstaat in Nederland. Met aanteekeningen. (C. 37.)

k. *Van Citters* en *van Roosendaal.* Wetten, besluiten, enz. betreffende de Spoorwegen in Nederland. (C. 74.)

l. Staatsblad van Nederlandsch Indië. (C. 24.)

m. Klapper op dit Staatsblad. (1816—1876.) (C. 78.)

n. Staatscourant.

o. Bijblad van de Staatscourant, bevattende de Handelingen van de Staten-Generaal, en hiervan voornamelijk de Bijlagen, waaronder ook de Begrooting voor Nederland als Bijlage A en die voor Indië als Bijlage B afzonderlijk voorkomen.

---

a en *b* bevinden zich op de Phoenix, *c—o* op de Bibliotheek der Polytechnische School, onder de rubriek: *Rechtswetenschappen* en onder de letters en nummers, die er achter zijn geplaatst.

Alle Staatsbladen en alle andere werken zijn elk voor zich nog weder van een afzonderlijk register voorzien.

Van groot belang is ook: *Verslag aan den Koning over de openbare werken.* (Verschijnt eenmaal in het jaar.) (Waterbouwkunde. Wegen en Bruggen. A. 1.)

NB. Bij het opnemen van de namen der ambtenaren, hebben de bewerkers zich alleen bepaald tot de Ingenieurs.

INHOUD

van het gedeelte betreffende

NEDERLAND.

DEPARTEMENT VAN WATERSTAAT, HANDEL EN NIJVERHEID.

Blz.

Het Departement 86

Afdeeling Waterstaat.

Organisatie van het Corps Ingenieurs van den Waterstaat 86
Reglementaire verordening en instructie voor de ambtenaren van den Waterstaat..... 92
Personeel van den Waterstaat..... 104
Ontwerp-begrooting voor het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Dienst 1880. II. Afdeeling: Waterstaat.... 109
Uittreksel uit de Memorie van Toelichting op bovengemelde begrooting..... 112
Waterschappen 116
Provinciale Waterstaatsdienst 128
Beheer der Landsgebouwen..... 129

Spoorwegen.

Mededeelingen aangaande den aanleg van Staatsspoorwegen ... 130
Personeel bij den aanleg der Staatsspoorwegen 133
Ontwerp-begrooting voor den aanleg van Staatsspoorwegen, dienst 1880 135
Uittreksel uit de Memorie van Toelichting op bovengemelde begrooting..... 138
Toezicht op de Spoorwegdiensten..... 140

Blz.
Exploitatie der Staatsspoorwegen. 140
Maatschappij tot Exploitatie der Staatsspoorwegen..... 141
Personeel van de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen..... 143
Exploitatie van Staatsspoorwegen door de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij voor rekening van den Staat. (Zie de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij.) 146
Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij 147
Nederlandsche Rijn-Spoorwegmaatschappij 149
Centraal- en andere Spoorwegmaatschappijen..... 150

Verschillende Vereenigingen.

Amsterdamsche Kanaal-Maatschappij. 152
Koninklijk Instituut van Ingenieurs..... 155
Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs..... 156
Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst..... 157

Afdeeling Nijverheid en Landbouw.

Toezicht op het Stoomwezen (Organisatie.)..... 159
Personeel voor het toezicht op het Stoomwezen 162
Ontwerp-begrooting voor het toezicht op het Stoomwezen. Dienst 1880..... 163
Toezicht op het Mijnwezen..... 163

DEPARTEMENT VAN MARINE.

Het Departement. 166

Afdeeling Materieel.

Organisatie van het Corps Ingenieurs der Marine..... 166
Personeel van het Corps Ingenieurs der Marine..... 169
Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het Departement van Marine. Afdeeling Scheepsbouw. Dienst 1880..... 170

NEDERLAND.

DEPARTEMENT VAN WATERSTAAT, HANDEL EN NIJVERHEID.

Bij Koninklijk Besluit van 6 November 1877 (*Stbl.* 194) is, met ingang van dien dag ingesteld een departement van algemeen bestuur, dat den naam zal dragen van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Aan het hoofd van dat departement is de zorg opgedragen voor de uitvoering der wetten en wettelijke verordeningen betreffende den waterstaat, de spoorwegen, de posterijen, de telegraphie, de openbare middelen van vervoer, de scheepvaart, de Rijn-, Maas- en Scheldevaart, de zeevisscherijen, de stoomtoestellen, de inrichtingen welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken, het ijkwezen, de landverhuizers, het mijnwezen en de octrooien.

Het Departement.

Minister: Jhr. G. J. G. KLERCK,

Audientie Donderdag ten 12 ure.

Secretaris-Generaal: J. F. BOOGAARD.

Afdeeling Waterstaat.

Raad-Adviseur: J. G. W. Fijnje.
Hoofd-Commiesen: Jhr. J. H. A. Röell.
D. de Haan.
J. Margadant.
Mr. N. J. van IJsselstein.
Jhr. E. van Citters.

Aanleg van Staatsspoorwegen.

Direkteur: N. T. Michaëlis.

Afdeeling Nijverheid en Landbouw.

Referendaris: W. T. Koster.

Bouwkundige bij het departement: C. H. Peters.

AFDEELING WATERSTAAT.

Organisatie van het corps Ingenieurs van den Waterstaat.

Eene reorganisatie van het korps Ingenieurs en Opzichters van den Waterstaat, waardoor alle vroegere organisatien zijn vervallen, is vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 8 Februari 1849 (Stbl. 6), sedert gewij-

zigd bij de Koninklijke Besluiten van 1851 (Stbl. 146), 1853 (Stbl. 9), 1854 (Stbl. 2), 1855 (Stbl. 3), 1857 (Stbl. 190), 1866 (Stbl. 16), 1870 (Stbl. 48), 1871 (Stbl. 96), 1873 (Stbl. 31), 1874 (Stbl. 20), 1876 (Stbl. 165.)

Door het Koninklijk Besluit van 1876 (Stbl. 165) zijn ingetrokken:

Art. 9 van het Koninklijk Besluit van 1849 (Stbl. 6)
het » » » 1854 » 2)
Art. 3 van het » » » 1855 » 3)
het » » » 1871 » 96)
het » » » 1873 » 31)

Ten gevolge van deze herhaalde wijzigingen, is het korps Ingenieurs van den Waterstaat nu als volgt georganiseerd:

ART. A.

Ter geregelde uitoefening van het vast te stellen bestuur van, en het toezicht op den Waterstaat, zullen er in het rijk zijn elf districten en twee inspectiën.

ART. B.

Het 1e district bestaat uit de provincie Groningen.
» 2e » » » » » Friesland.
» 3e » » » » » Drenthe.
» 4e » » » » » Overijssel.
» 5e » » » » » Gelderland.
» 6e » » » » » Noord-Brabant.
» 7e » » » » » Limburg.
» 8e » » » » « Utrecht.
» 9e » » » » » N.-Holland.
» 10e » » » » » Z.-Holland.
» 11e » » » » » Zeeland.

ART. C.

(Koninklijk Besluit van 1866, Stbl. 16.)

De eerste inspectie bestaat uit de 1e, 2e, 3e, 4e, 5e en 7e districten.

De tweede uit de 6e, 8e, 9e, 10e en 11e.

ART. D.

In elke inspectie is één Inspecteur. (*)

De algemeene dienst van den Waterstaat kan door Ons aan een Hoofd-Inspecteur, Inspecteur of Hoofd-Ingenieur worden opgedragen (1870, Stbl. 48).

Het beheer der groote rivieren is sedert 1 Januari 1875 van de gewone waterstaatsdienst in de districten gescheiden en, onder den Inspecteur in algemeene dienst, opgedragen aan een Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat.

Voor dat beheer zijn vijf arrondissementen ingesteld.

Deze zijn:

Eerste arrondissement.		Boven-Rijn en Waal.
Tweede	»	Neder-Rijn, Lek en Nieuwe Maas.
Derde	»	IJssel in Gelderland en Overijssel, Zwarte Water en Zwolsche diep.
Vierde	»	Beide Merweden, Dordtsche waterwegen en Linge.
Vijfde	»	Boven-Maas en Amer.

(*) Sedert eenigen tijd zijn er maar twee Inspecteurs en is de Inspecteur in de 2e inspectie, de Heer Jhr. J. R. T. Ortt tevens belast met de 1e inspectie, terwijl de andere Inspecteur de Heer P. Caland belast is met de algemeene dienst en het beheer der groote rivieren.

In elk district is een Hoofd-Ingenieur (1855, Stbl. 3).

De dienst van den Hoofd-Ingenieur in het 3e en 8e district kan door Ons aan een der ander nevensgelegen districten worden opgedragen (1866, Stbl. 16).

In elk district worden zooveel Ingenieurs en Adspirant-Ingenieurs geplaatst, als de behoefte der dienst zal vorderen.

Art. E.

(1870, Stbl. 48.)

Behalve de Inspecteurs, bedoeld bij Art. D kunnen door Ons benoemd worden:

Vijf	Hoofd-Ingenieurs	1e klasse.
Zes	»	2e »
Dertien	Ingenieurs	1e »
Vijftien	»	2e »
Acht	»	3e »
Zes	Adspirant-Ingenieurs.	

Art. F.

(1853, Stbl. 9 en 1870, Stbl. 48.)

De jaarlijksche bezoldiging, der bij Art. D en C bedoelde ambtenaren wordt bepaald als volgt:

De Inspecteurs	.....	ƒ 4000,—
De Hoofd-Ingenieurs 1e klasse	.....	» 3000,—
De » 2e »	.....	» 2500,—
De Ingenieurs 1e klasse	.....	» 2000,—
De » 2e »	.....	» 1500,—
De » 3e »	.....	» 1000,—
De Adspirant-Ingenieurs	.....	» 900,—

Art. G.

(1851, Stbl. 146.)

De abonnementen voor reis-, verblijf- en bureaukosten bedragen voor een: (*)

Inspecteur	f 1400,—
Hoofd-Ingenieur in het 1e, 2e of 7e district	» 1000,—
» » » 4e, 5e of 6e »	» 1100,—
» » » 9e, 10e of 11e »	» 1200,—
Ingenieurs waarn. Hoofd-Ingenieurs in het 3e en 8e district	» 1000,—
Ingenieur in het 1e, 2e, 7e of 8e district.	» 700,—
» » » 4e, 6e of 11e district	» 800,—
» » » 5e, 9e of 10e »	» 900,—
Adspirant-Ingenieur	» 500,—

Bij aldien door onvoorziene werkzaamheden of andere oorzaken, deze abonnementen mochten worden bevonden ontoereikend te zijn, zal Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid tot verbetering daarvan een voordracht kunnen doen.

In geval van buitengewone correspondentie, ijsgang enz. zullen de reiskosten vergoed worden, volgens het Koninklijk Besluit van 17 Maart 1840 No. 69.

De vergoeding voor verblijfkosten bedraagt voor elken dag, voor een:

Hoofd-Inspecteur of Inspecteur (1857, Stbl. 190)	f 6,—
Hoofd-Ingenieur	» 5,—
Ingenieur	» 3,—
Adspirant-Ingenieur	» 2,—

(*) Deze regeling dateert van 1851 (Stbl. 146). Na dien tijd hebben er herhaaldelijk veranderingen plaats gehad.

Voor de dagen welke men op reis is, mogen geene verblijfkosten worden in rekening gebracht.

Art. H.

Bij Koninklijk Besluit van 1876 (Stbl. 162) werd het korps van vaste Opzichters geregeld als volgt:

25	Opzichters	1e	klasse	op	een	tractement	van	ƒ	1500,—
25	»	2e	»	»	»	»	»	»	1300,—
25	»	3e	»	»	»	»	»	»	1200,—
25	»	4e	»	»	»	»	»	»	1000,—

De Opzichters worden aangesteld door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

Art. I.

De Minister stelt instructies voor de ambtenaren van den Waterstaat vast.

Art. K.

De Staten der Provincies zijn gehouden voor de Rijkswerken, welker beheer en bekostiging hun door het Koninklijk Besluit van 17 December 1819 (Stbl. 1) zijn opgedragen, gebruik te maken van den Hoofd-Ingenieur of van den Ingenieur met de dienst belast, onder verplichting van $^2/_3$ der abonnementen te dragen en opzichters aan te stellen.

Ten aanzien van Provinciale en andere werken, kan op aanvraag, van de Ambtenaren van den Waterstaat gebruik worden gemaakt, onder verplichting van billijke vergoeding aan die ambtenaren.

In beide gevallen volgen deze de bevelen der Staten op.

Bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Maart 1849 is vastgesteld eene *Reglementaire Verordening* en *Instructie*, ter uitvoering van het Koninklijk Besluit van 8 Februari 1849 (Stbl. 6) houdende reorganisatie van het corps Ingenieurs van den Waterstaat.

Deze instructie is gewijzigd bij Ministeriëele beschikking van 4 April 1860.

Ze luidt nu als volgt:

I. *Van de inspecteurs.*

Art. 1. De roeping der inspecteurs is, de belangen van het Rijk voor te staan, en die met de belangen der verschillende besturen en der ingezetenen te vereenigen, in dier voege, dat behoudens de eerste ook die der laatste bevorderd worden.

2. Hun werkkring van toezicht strekt zich in de eerste plaats uit tot alle werken, die ten koste van het Rijk worden gemaakt of onderhouden.

Wijders over alles wat betreft den waterstaat, de wegen, bruggen en veeren daaronder begrepen, zonder onderscheid of de kosten daarvan worden betaald uit 's lands kas, of op eene andere wijze gevonden, en voor zooverre derzelver invloed in verband staat met de algemeene lands belangen.

3. Zonder bijzondere lastgeving van den Minister van Binnenlandsche Zaken, hebben de inspecteurs nimmer eenig bestuur of beheer over werken, uitgezonderd in gevallen van dringende noodzakelijkheid en bij afwezigheid of ontstentenis der gewone waterstaats-ambtenaren.

Zij zijn evenwel bevoegd aan de hoofd-ingenieurs, of bij hunne afwezigheid, aan de andere waterstaats-ambtenaren hunne meening te uiten, die door deze in behoorlijke overweging wordt genomen.

4. Wanneer bij uitzondering het beheer van eenig werk door den Minister aan een der inspecteurs is opgedragen, volgt deze de regelen, welke omtrent zoodanig beheer voor de hoofd-ingenieurs zijn voorgeschreven.

5. Bij de werken, die van Rijkswege in hunne inspectiën worden gemaakt of onderhouden, zien zij toe, dat deze, overeenkomstig de goedgekeurde bestekken en ontwerpen, worden uitgevoerd.

Bij hunne inspectiën kunnen zij zich door de hoofd-ingenieurs, of bij ontstentenis van deze, door andere ambtenaren doen vergezellen.

Zij geven bericht van hunne bevinding aan den Minister.

6. De inspecteurs houden een streng toezicht over het personeel der waterstaats-ambtenaren, en maken zich bekend met hunne kunde, dienstijver en gedrag.

In den aanvang van ieder jaar doen zij een gemeenschappelijk rapport aan den Minister nopens al de leden van het corps, opdat deze in betrekking tot kunde, dienstijver, gedrag en geschiktheid oordeele, wie bij bevordering in aanmerking kan komen, of wie in een of ander opzigt, onverhoopt, eenige terechtwijzing moet ontvangen.

7. Van tijd tot tijd, en vooral in het tijdvak dat de werken worden uitgevoerd, doen zij inspectiën der voornaamste werken, in artikel 2 bedoeld.

Zij verzekeren zich van den staat der voornaamste waterkeerende dijken en sluizen.

8. Bij buitengewone of algemeene rivier-correspondentie, voeren zij bevel overeenkomstig het reglement voor de dienst der rivier-correspondentie, en alle ambtenaren van den waterstaat daarbij geplaatst, staan alsdan bepaaldelijk onder hunne orders.

9. De inspecteurs staan in onmiddelijke betrekking tot den Minister, met wien zij eene geregelde briefwisseling voeren.

Zij zijn bevoegd, zoowel onderling als met de hoofd-ingenieurs, in briefwisseling te komen, inlichtingen en opgaven te vragen, ter geregelde volbrenging hunner dienstwerkzaamheden.

Zij zijn ook bevoegd in briefwisseling te treden met de provinciale Gouverneurs en Gedeputeerde Staten, en gehouden hun inlichtingen en berichten te geven.

Eindelijk zijn zij bevoegd, in enkele voorkomende gevallen, inlichtingen te verzoeken van waterschappen, gemeenten en andere besturen.

II. *Van de hoofd-ingenieurs.*

10. De Hoofd-ingenieurs houden het oog op de deugdelijke uitvoering der werken, overeenkomstig de daarvoor goedgekeurde bestekken.

In den regel doen de ingenieurs opnemingen der werken, en maken daarvan verbaal op. De hoofd-ingenieurs zijn evenwel bevoegd dat zelve te doen; voor zeer belangrijke werken wordt hun dit aanbevolen.

Zij geven de certificaten van betaling af.

Zij dragen in tijds de maatregelen tot onderhoud der werken voor.

11. De hoofd-ingenieurs vervaardigen de ontwerpen

van alle werken in hun district, maken of doen opmaken de berekeningen en begrootingen van kosten, benevens goede en volledige bestekken, zorgende dat de prijzen gesteld worden overeenkomstig de plaatselijke en tijdelijke omstandigheden, alsmede naar den aard der bewerkingen.

In de geleidende missive, bij de inzending, of in de memorie van toelichting, wordt het doel van het werk, en de bijzondere constructiën, naarmate van het belang der zaak min of meer ontwikkeld of beredeneerd.

Alle ontwerpen van werken, worden door tusschenkomst der Gouverneurs aan den Minister gezonden.

De hoofd-ingenieurs wonen de aanbestedingen bij, en maken een beknopt rapport van den afloop, houdende hunne consideratiën over den aannemingsprijs, de geschiktheid en de soliditeit der aannemers en borgen, alsmede hun advies tot goed- of afkeuring der aanbesteding.

Dit rapport en het besluit van den Minister worden door tusschenkomst van den Gouverneur verzonden.

Alle verdere briefwisseling nopens een aanbesteed werk, tenzij betrekkelijk overwegende wijzigingen waarin de belangen der provincie betrokken zijn, geschiedt rechtstreeks, zonder de tusschenkomst van den Gouverneur.

12. De hoofd-ingenieurs staan in onmiddelijke betrekking tot den Minister, met wien zij rechtstreeks briefwisseling voeren.

Zij zijn ook in briefwisseling met de Gouverneurs en de Gedeputeerde Staten van hun district, over alle zaken die door tusschenkomst van deze tot den Minister

of andere moeten komen of waarin de Gouverneurs en de Staten volgens het Koninklijk besluit van 8 Februari 1849 (Staatsblad N°. 6), of volgens andere, nog van kracht zijnde besluiten worden betrokken.

De tusschenkomst van den Gouverneur wordt bij de briefwisseling ingeroepen voor alles waarin de belangen der provincie na betrokken zijn, of waarvan het dienstig of raadzaam is dat de Gouverneur kennis draagt.

In spoed vereischende gevallen, heeft de briefwisseling met den Minister altijd rechtstreeks plaats, en wordt door den hoofd-ingenieur, zoo noodig, een afschrift van zijn rapport binnen 24 uren aan den Gouverneur gezonden.

13. De hoofd-ingenieurs zijn ook bevoegd, van waterschappen, gemeenten en andere besturen, inlichtingen te vragen.

14. Bij rampen of buitengewoon gevaar, geven zij onmiddelijk kennis aan den Minister, Gouverneur en inspecteur.

Naar mate van omstandigheden, bepalen zij zich bij een eerste rapport, tot een bloote kennisgeving, om bij een of meerdere latere, zoo spoedig mogelijk volgende rapporten, in meerdere bijzonderheden te treden.

Zij nemen aanvankelijk de onverwijld noodige maatregelen om gevaar af te weren of voor te komen, of groote schade te beletten.

Zij dragen de finaal noodige maatregelen onverwijld voor, en handelen overeenkomstig de bepalingen in art. 31 nader omschreven.

15. De hoofd-ingenieurs verrichten de inspectiën die noodig zijn om zich bekend te maken of te houden met

den staat van het district in het algemeen, en van alle waterstaats-werken in het bijzonder, vooral van die, welke ten laste van het Rijk zijn, of moeten worden gemaakt en onderhouden.

Voor den 15 van iedere maand, zenden zij aan den inspecteur een rapport nopens de vordering der werken.

Zij zorgen door hunne inspectiën de noodige kennis te verkrijgen voor de op te maken bestekken; zij zien toe op de goede uitvoering der werken en leveranciën, en in het algemeen op het goed beheer der ingenieurs en opzigters.

16. Zij onderhouden eene goede verstandhouding met alle de besturen, waarmede zij in aanraking komen, in het oog houdende, dat onverminderd hun pligt van toe te zien dat er geene werken gemaakt worden of in verval geraken, in strijd met de algemeene belangen, zij nimmer eenigen anderen invloed op die besturen kunnen uitoefenen, dan eene welwillende medewerking tot bevordering der wederzijdsche belangen.

17. De werkkring van de hoofd-ingenieurs strekt zich uit over den geheelen omvang van de dienst, die hun is toevertrouwd, en zij zijn verantwoordelijk voor het gedrag van hunne onderhoorigen.

18. Zij zorgen dat ter zijner tijd de noodige peilingen en veldwerkzaamheden geschieden, om den stand van zaken en den veranderlijken loop der rivieren en stroomen langs de kusten na te gaan, ten einde in het algemeen belang tijdig maatregelen te kunnen voorstellen.

19. Zij verzekeren zich ook door het doen der noodige inspectiën, dat alle voorname waterkeerende dijken en sluizen in goeden staat zijn.

Zoo noodig dragen zij de voorzieningen voor, die hun onvermijdelijk toeschijnen.

III. *Van de gewone ingenieurs en van de adspirant-ingenieurs.*

20. De ingenieurs en adspirant-ingenieurs staan onder de onmiddellijke orders van den hoofd-ingenieur in hun district of van den inspecteur of hoofd-ingenieur aan wien zij zijn toegevoegd; zij geven hun rekenschap van alle hunne werkzaamheden.

Hunne pligten vloeien voort uit die, welke aan hunne superieuren zijn opgedragen; zij moeten dezen ten allen tijde bijstaan en met hen medewerken.

Zij zijn meer onmiddellijk belast met de bijzonderheden van de dienst; met de voorloopige werkzaamheden voor het opmaken van ontwerpen, begrootingen van kosten, bestekken, enz.

Aan hen is meer bijzonder en bepaaldelijk opgedragen het ontvangen en keuren der materialen, het toezigt op de werken, het opnemen derzelve, het opmaken der verbalen daarvan, welke tot afgifte der certificaten van betaling wordt vereischt.

Zij zijn belast met het doen der waterpassingen, peilingen, metingen, enz.

Onverminderd de inspectiën, die zij uit eigene beweging verrichten, moeten zij zich dadelijk, op order van hunne superieuren, naar die plaats begeven, waar hunne dienst noodzakelijk wordt geoordeeld.

21. De adspiranten worden gekozen uit de reeds aangestelde adspiranten surnumerair en uit de surnumerairen, naar aanleiding van artikel 10 van Zijner Majesteits

besluit van 8 Februarij 1849 (Staatsblad N°. 6) in dienst gesteld.

De indienststelling der surnumerairen geschiedt na volbrachte studiën in de opgerichte of nog op te richten speciale scholen voor burgerlijke ingenieurs, en na afgelegd voldoend examen.

IV. *Van de opzichters.*

22. De opzichters aan het korps der ingenieurs van den waterstaat toegevoegd, verleenen hulp aan de ingenieurs bij het houden van opzicht over de werken.

Zij zijn meer bepaaldelijk met het dagelijksch opzicht belast, en zorgen voor een deugdelijke leverancie en verwerking der materialen overeenkomstig de bestekken.

Door onafgebroken op de werken tegenwoordig te zijn, waken zij meer bijzonder, dat er geen bedrog plaats hebbe in die gedeelten der werken, welke dadelijk door andere materialen of stoffen worden gedekt, en alzoo onzichtbaar gemaakt.

Elk hoofd-ingenieur bepaalt de standplaatsen en werkkring van de hem toegevoegde opzichters in zijn district, en geeft hun meer bijzondere instructiën.

23. De opzichters worden op voordracht der hoofd-ingenieurs, en na afgelegd examen, door den Minister in dienst gesteld.

V. *Ondergeschiktheid en policie van het korps.*

24. Alle ambtenaren van den waterstaat moeten eene volstrekte ondergeschiktheid jegens hunne superieuren in acht nemen.

Wanneer ingenieurs van eenen gelijken rang en klasse gezamenlijk de dienst waarnemen, voert de oudste in dienst het bevel. Bijaldien zij gelijk in dienstjaren zijn, komt het bevel aan de oudste in jaren.

De ouderdom in dienst wordt gerekend volgens den datum der laatste aanstelling.

25. Wegens verkeerde handelingen, verzuimen, plichtsverzaking en vergrijpen tegen de ondergeschiktheid betrekkelijk de dienst gepleegd, en wegens wangedrag, kan aan de ambtenaren van den waterstaat, beneden den rang van ingenieur, door hunne superieuren worden opgelegd eene schorsing van ten hoogste eene maand, of in dienst of in bezoldiging of in beide gezamenlijk, naar gelang van omstandigheden.

Daarvan wordt onverwijld aan den Minister kennis gegeven.

Aan alle de overige ambtenaren kan, in gelijke gevallen, door of op last van den minister eene gelijke tijdelijke buitendienststelling worden opgelegd.

De misslagen, die de veiligheid van den lande of de financiën van het Rijk benadeelen, worden door dengene, die dezelve bij zijne onderhoorigen ontdekt, aan zijnen onmiddellijken superieur kenbaar gemaakt, en aan den Minister overgebracht, die de noodige maatregelen verordent.

26. Ieder ambtenaar van den waterstaat zorgt, dat door de aan hem ondergeschikten ten gezette tijde, alle die opnemingen en inspectiën geschieden, die tot een goed beheer en toezicht der werken vereischt worden.

Ingeval wordt bevonden, dat daaromtrent eenige nalatigheid plaats heeft, wordt daarvan dadelijk kennis aan den superieur en vervolgens aan den Minister ge-

geven, met voordracht eener evenredige korting op het abonnement der reiskosten.

27. Geen ambtenaar mag zich op eigen gezag van zijnen post verwijderen, en moet daartoe verlof van zijnen onmiddellijken chef vragen.

De ingenieur kan vier dagen verlof aan den adspirant toestaan, en de inspecteur en hoofd-ingenieur acht dagen aan de adspiranten en aan de ingenieurs, zonder gehoudenheid daarvan rapport te doen.

De ingenieur kan acht dagen verlof aan den opzichter toestaan, onder gehoudenheid daarvan aan den hoofd-ingenieur kennis te geven.

De hoofd-ingenieur kan veertien dagen verlof aan den opzichter toestaan.

Verloven van langeren tijd, alsmede die voor de hoofd-ingenieurs en inspecteurs worden door den Minister verleend.

VI. *Algemeene bepalingen.*

28. De ambtenaren van den waterstaat, met uitzondering van de opzichters, vestigen hunne gewone verblijfplaats naar aanwijzing van den Minister.

De opzichters volgen te dien aanzien de orders van den hoofd-ingenieur.

29. Ieder waterstaats-ambtenaar tracht in zijnen werkkring volkomen bekend te geraken met alles wat hem tot behoorlijke uitoefening van zijne dienstplichten nuttig kan zijn.

Bijzonder legt hij zich toe op eene grondige kennis van den prijs der materialen en daggelden, om de be-

grootingen goed te kunnen opmaken en beoordeelen.

30. Ten einde den Minister en de inspecteurs in staat te stellen over de bekwaamheid van al de leden van het corps te oordeelen, worden alle teekeningen, ontwerpen, rapporten, memoriën, bestekken, begrootingen enz. door de vervaardigers onderteekend, en wanneer zulks geschieden kan, in originali aan den Minister ingezonden, onder bijvoeging der aanmerkingen en wijzigingen, waartoe die stukken aanleiding geven.

31. Geen ambtenaar van den waterstaat, van welken rang ook, vermag op eigen gezag leverantiën bevelen, werken uitvoeren of uitgaven, hoe ook genaamd, doen, zonder order van zijnen superieur.

Alle hiermede in strijd gedane handelingen, blijven voor rekening van den lastgever.

Gevallen van dadelijk dringende behoefte, om dreigende of reeds aangevangen ongelukken of groote schaden voor te komen, maken hierop uitzondering, mits daarvan onverwijld rapport worde gedaan.

In zoodanige omstandigheden zijn de ambtenaren gehouden met oordeel en voorzichtigheid te handelen, door alleen het noodige, dat voor geen uitstel vatbaar is, te doen, en het geheel zoo min mogelijk uit het verband te brengen, ten einde, na bekomen lastgeving, verder te kunnen handelen.

32. Geen ambtenaar is bevoegd zonder toestemming van den Minister eenige afwijking van de goedgekeurde bestekken te gelasten of te gedoogen, zoo ten opzichte der te maken werken, als van de hoeveelheid en de kwaliteit der te leveren materialen.

In geval zulke afwijkingen onvermijdelijk en onverwijld moeten plaats hebben, bekomt de superieur daar-

van onmiddellijk kennis, en wordt de homologatie van den Minister gevraagd.

33. De inspecteurs en hoofd-ingenieurs zijn bevoegd van tijd tot tijd het archief der tot hunnen werkkring behoorende ambtenaren na te zien, ten einde zich te verzekeren dat de ingekomen, en de minuten van verzonden stukken behoorlijk bewaard worden, en dat laatstgemelden in voldoenden duidelijken staat zijn.

Wijders dat van alles register worde gehouden, dat de kaarten in goede orde, en met aanduiding der zaak, tot welke zij behooren, bewaard worden, opdat bij verplaatsing, ontslag of overlijden, het geheele archief aan den daartoe bevoegden ambtenaar kan worden overgegeven.

34. Van zoodanige overgifte of overneming van het archief der ingenieurs, zoowel als van dat der hoofd-ingenieurs en inspecteurs, wordt behoorlijk proces-verbaal in triple opgemaakt, en een der exemplaren aan den Minister ingezonden.

35. Alle memoriën, rapporten, ontwerpen, kaarten, teekeningen, modellen enz., welke gedurende den dienst-tijd der ambtenaren zijn vervaardigd, worden, voor zooverre die op hunne dienst betrekking hebben, en niet tot het gewoon archief behooren, bij ontslag of overlijden, aan het ministerie van Binnenl. Zaken ingezonden.

Insgelijks zullen aan het ministerie, in voorschreven gevallen, worden teruggezonden alle instrumenten, boeken, kaarten en meubelen, welke aan de ingenieurs, van welken graad ook, ten gebruike zijn toevertrouwd geweest.

36. Geen ambtenaar van den waterstaat mag zich

zonder schriftelijke vergunning van den Minister belasten met het ontwerpen, het uitvoeren van of het toezicht houden op werken, ondernomen door bijzondere besturen of particulieren.

Het is verboden aan iemand, wie het ook zij, die geen lid van het corps is, kopijelijk of in originali eenige de minste kennis te geven van de memoriën, projecten, teekeningen en kaarten, die niet door den druk zijn bekend gemaakt.

37. Aan alle ambtenaren van den waterstaat is het mede verboden, directelijk of indirectelijk deel te nemen in eenige aanneming of leverancie van materialen, hetzij dezelve ten koste van den lande of van particulieren geschieden.

Insgelijks mogen zij geen aandeel hebben in het doen van voorschotten aan aannemers, noch de belangen van dezen bij administratie waarnemen.

38. Alle ambtenaren behoorende tot het korps der ingenieurs leggen, alvorens in dienst te treden, in handen van den Minister, of op zijne vergunning, schriftelijk, behalve den eed van zuivering den eed af, dat zij de werkzaamheden en plichten, aan hun ambt verbonden, met ijver, getrouwheid, en overeenkomstig de hun te geven instructien zullen vervullen.

Personeel van den Waterstaat.

ALGEMEENE DIENST.

P. Caland, Inspecteur, 's Gravenhage.

A. van Hooff, Ingenieur 1e klasse, Purmerend, werkzaam bij den aanleg van staatsspoorwegen.

R. O. van Manen, Ingenieur 2e klasse, 's Gravenhage.
J. W. Welcker, Ingenieur 2e klasse, 's Gravenhage.
J. Mulder, Ingenieur 2e klasse, Sneek. (Spoorwegen).
D. J. Steyn Parvé, Adspirant-Ingenieur, 's Gravenhage.
J. G. Ermerins, Adspirant-Ingenieur, 's Gravenhage.
A. E. Kempees, Adspirant-Ingenieur, 's Gravenhage.

RIVIER-BEHEER.

J. van der Toorn, Hoofd-Ingenieur, 2e klasse, 's Gravenhage.
H. F. Beijerman, Adspirant-Ingenieur, 's Gravenhage.
1e *Rivier-arrondissement.* (Boven Rijn en Waal.)
J. W. G. Stieneker, Ingenieur 1e klasse, Nijmegen.
C. A. Jolles, Ingenieur 3e klasse, Zaltbommel.
2e *Arrondissement.* (Neder-Rijn, Lek en Nieuwe Maas.)
P. H. Kemper, Ingenieur 2e klasse, Utrecht.
Waterweg van Rotterdam naar zee.
W. F. Leemans, Ingenieur 1e klasse, Hoek van Holland.
J. C. Ramaer, Ingenieur 3e klasse, Hoek van Holland.
3e *Arrondissement.* (IJssel in Gelderland en Overijsel, Zwarte Water en Zwolsche Diep.)
J. Kluit, Ingenieur 2e klasse, Arnhem.
4e *Arrondissement.* (Beide Merweden, Dordsche waterwegen en Linge.)
M. B. G. Hogerwaard, Ingenieur 2e klasse, Gorinchem.
Jhr. C. J. de Jong van Beek en Donk, Ingenieur 3e klasse, Gorinchem.
5e *Arrondissement.* (Boven-Maas en Amer.)
C. F. M. H. Schnebbelie, Ingenieur 2e klasse, 's Hertogenbosch.

Inspectiën van den Waterstaat.

EERSTE INSPECTIE.

Jhr. J. R. T. Ortt, Inspecteur in de 2e inspectie, tevens belast met de 1e inspectie, Haarlem.
P. Loke, Ingenieur 1e klasse, Haarlem, toegevoegd aan den Inspecteur.

Eerste en derde district (Groningen en Drenthe.)

J. Strootman, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, Groningen.
D. N. Labrijn, Ingenieur 2e klasse, Assen.
A. A. Bekaar, Ingenieur 2e klasse, Groningen.

Tweede district (Friesland.)

P. J. H. Hayward, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, Leeuwarden.
Jhr. A. O. van den Santheuvel, Ingenieur 1e klasse, Leeuwarden.
A. J. Brevet, Ingenieur 1e klasse, Leeuwarden.

Vierde district (Overijsel.)

L. A. Reuvens, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Zwolle.
F. D. N. van Deventer, Ingenieur 1e klasse, Almelo.
A. Deking Dura, Ingenieur 3e klasse, Zwolle.

Vijfde district (Gelderland.)

A. L. de Bruijn Kops, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Arnhem.
A. M. K. W. baron van Ittersum, Ingenieur 1e klasse, Zutphen.
P. W. van der Sleyden, Ingenieur 2e klasse, Arnhem.
R. P. J. Tutein Nolthenius, Ingenieur 3e klasse, Zutphen.

Zevende district (Limburg.)

J. J. de Kruyff, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, Maastricht.
J. A. E. Musquetier, Ingenieur 2e klasse, Roermond.
G. A. Esttees, Ingenieur 2e klasse, Maastricht.

TWEEDE INSPECTIE.

Inspecteur, zie 1e inspectie.

Zesde district (Noord-Brabant.)

H. S. J. Rose, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, 's Hertogenbosch.
Th. Bleckmann, Ingenieur 1e klasse, Breda.
A. Keurenaer, Ingenieur 3e klasse, 's Hertogenbosch.

Achtste district (Utrecht.)

L. J. du Celliée Muller, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Utrecht.
W. J. S. J. Blom, Ingenieur 1e klasse, Utrecht.

Negende district (Noord-Holland.)

J. F. W. Conrad, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, Haarlem.
J. M. F. Wellan, Ingenieur 1e klasse, Alkmaar.
J. J. Roelants, Ingenieur 1e klasse, Amsterdam.
B. Hoogenboom, Ingenieur 2e klasse, Hoorn.

Tiende district (Zuid-Holland.)

L. H. J. J. Mazel, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, 's Gravenhage.
W. H. Hubrecht, Ingenieur 1e klasse, 's Gravenhage.
C. de Bruyn, Ingenieur 2e klasse, Brielle.
N. A. M. van den Thoorn, Adspirant-Ingenieur, Brielle.

Elfde district (Zeeland.)

G. van Diesen, Hoofd-Ingenieur 2e klasse, Middelburg.
H. E. de Bruyn, Ingenieur 1e klasse, Vlissingen.
W. Verwey Azn, Ingenieur 2e klasse, Goes.
C. B. Schuurman, Ingenieur 2e klasse, Sluis.
E. B. van Nes van Meerkerk, Ingenieur 3e klasse, Zierikzee.
R. J. Castendijk Jz., Ingenieur 3e klasse, Breskens.
M. Caland, Adspirant-Ingenieur, Vlissingen.

Ingenieurs met onbepaald verlof.

J. A. A. Waldorp, Hoofd-Ingenieur 1e klasse.
J. Dirks, Hoofd-Ingenieur 1e klasse, Eerstaanwezend Ingenieur bij de Amsterdamsche Kanaalmaatschappij.
J. van der Vegt, Ingenieur 1e klasse, Hoofd-Ingenieur bij de provinciale waterstaatsdienst in Zuid-Holland.
E. Steuerwald, Ingenieur 1e klasse, gedetacheerd bij de Polytechnische School te Delft.
A. B. Albers, Ingenieur 3e klasse, naar Columbia vertrokken.

In den Staats-Almanak (Bibliotheek Phoenix) vindt men een lijst van de vaste Opzichters van den Waterstaat, en opgaven omtrent de *weduwenfondsen* van de Ingenieurs en Opzichters.

Ontwerp-begrooting voor het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid voor het dienstjaar 1880.

IIde AFDEELING.

Waterstaat.

Art. 5.

drie Inspecteurs	à ƒ 4000,—	ƒ 12000,—		
vijf Hoofd-Ingenieurs 1e kl.	à „ 3000,—	„ 15000,—		
zes „ 2e kl.	à „ 2500,—	„ 15000,—		
dertien Ingenieurs 1e kl.	à „ 2000,—	„ 26000,—		
vijftien „ 2e kl.	à „ 1500,—	„ 22500,—		
acht „ 3e kl.	à „ 1200,—	„ 9600,—		
zes Adspirant-Ingenieurs	à „ 900,—	„ 5400,—		
			ƒ	105,500

Art. 6.

vijfentwintig Opzichters 1e kl.	à ƒ 1500,—	ƒ 37500,—		
„ „ 2e kl.	à „ 1300,—	„ 32500,—		
„ „ 3e kl.	à „ 1200,—	„ 30000,—		
„ „ 4e kl.	à „ 1000,—	„ 25000,—		
Buitengewone belooningen.....		„ 1000,—		
			„	126,000

Art. 7.

Reis- en verblijfkosten		ƒ 89600,—		
Bureaukosten.....		„ 25200,—		
Toelagen.....		„ 5900,—		
Vergoeding voor kosten van verplaatsing.		„ 650.—		
			„	121,350

Art. 8 en 9.

Jaarwedden van havenmeesters, sluiswachters, ambtenaren bij stoomgemalen, enz.....			„	213,040

Art. 10.

Kosten van waarnemingen, peilingen, opmetingen, inkaartbrengen, enz.....			„	90,000
		Transporteeren.....	ƒ	655,890

Per Transport.....	*f*	655,890
Art. 11.		
Buitengewone correspondentie bij ijsgang en hoog opperwater.....	„	8,000
Art. 12.		
Oprichting van nieuwe peilschalen.....	„	28,000
Art. 13.		
Onderhoud en verbetering van de Rijn en Lek met bijkomende werken.....	„	165,000
Art. 14.		
Dito voor de Waal.....	„	520,000
Art. 15.		
Dito voor de IJssel.....	„	136,000
Art. 16.		
Dito voor de Merwede, Killen en het Hollandsch diep.	„	500,000
Art. 17.		
Dito voor de Dordtsche Waterwegen.....	„	280,000
Art. 18.		
Dito voor de Amer.....	„	10,000
Art. 19.		
Dito voor de Maas.....	„	325,800
Art. 20.		
Dito voor den waterweg van Rotterdam naar zee...	„	160,000
Art. 21.		
Dito voor de Hollandsche IJssel.....	„	19,800
Art. 22 tot en met Art. 55.		
Kleinere rivierwerken, zeeweringen, storm- en winterschade, havenwerken, enz.....	„	2,462,150
Art. 56.		
Uitkeering aan de Kanaalmaatschappij.....	„	594,819,21
Art. 57.		
Vergoeding aan deze Maatschappij wegens uitbreiding van de werken.....	„	50,000
Art. 58.		
Reis- en verblijfkosten van den Rijkscommissaris bij deze Maatschappij.....	„	500
Transporteeren.....	*f*	5,919,959,21

Per Transport.....		ƒ 5,919,959,21
Art. 59 tot en met Art. 69.		
Kosten van 's rijks wegen.....	„	950,625
Art. 70.		
Kosten van veren en schipbruggen.....	„	43,400
Art. 71.		
Subsidiën, reeds bij vroegere begrootingen verleend.	„	242,060
Art. 72.		
Nieuw te verleenen subsidiën.....	„	18,357,28
Art. 73.		
Tractement van den Architect der landsgebouwen en van zijn onderhebbend personeel, reis-, verblijf- en bureaukosten van dezen ambtenaar.....	„	19,500
Art. 74.		
Landsgebouwen te 's Gravenhage.		
a. Onderhoud..... ƒ 56,000		
b. Restauratie..... „ 122,000		
	„	178,000
Art. 75.		
Aanbouw van nieuwe lokalen, onderhoud, lasten en huur van gebouwen, tijdelijk bij het Rijk in gebruik, vergoeding voor gemaakte projecten enz...	„	160,000
Art. 76.		
Kosten van het toezicht op de Spoorwegdiensten....	„	58,545
Art. 77.		
Kosten van het toepasselijk verklaren van Art. 25 van de wet van 1859 (*Stbl.* 98) en Art. 33 van de wet van 1875 (*Stbl.* 67) op de Holl. IJzeren; Nederl. Rijn-; Antwerpen—Rotterdam; Aken—Maastricht en Luik—Maastrichtsche Spoorwegmaatschappijen.....	„	4,104
Art. 78 en 79.		
Tractement, reis-, verblijf- en bureaukosten van den Rijkscommissaris bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.....	„	3,800
Transporteeren.....		ƒ 7,638,349,49

Per Transport..... *f* 7,638,349,49

Art. 80.

Subsidie aan de Nederl. Westphaalsche Spoorwegmaatschappij voor den aanleg van de lijn in de richting Zutphen, Borken, Bocholt..... „ 100,000

Art. 81.

Uitgaven ten behoeve van den aanleg der Staatsspoorwegen..... „ 7,000,000

Totaal der II Afdeeling: *Waterstaat* *f* 14,694,350,49

Uittreksel uit de Memorie van Toelichting op de Begrooting voor het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Dienst 1880.

Onderzoek van den waterstaatkundigen toestand des lands.

Tot voortzetting van dit onderzoek wordt dezelfde som uitgetrokken, als op de begrooting van het loopende jaar is toegestaan. In den loop van 1879 is, in verband met dit onderzoek, voortgegaan met de herziening der rivierkaarten, waarvan acht bladen deels voltooid, deels onderhanden zijn.

Van de waterstaatskaart kwamen mede zes bladen gereed, terwijl de verkenningen en waterpassingen voor drie andere gereed of onderhanden zijn. De slibwaarnemingen in den Neder-Rhijn te Pannerden werden voortgezet; bovendien werd met het doen van dergelijke waarnemingen begonnen langs de hoofdrivieren te Krimpen aan

de Lek, aan den Hoek van Holland, te Nijmegen, te Sint-Andries (Waal en Maaszijde), te Gorinchem, te Dordrecht, te Westervoort, te Kampen en te Maastricht, en voorts langs de Zeeuwsche stroomen, in het Zijpe, de Mosselkreek en de Eendracht.

Langs de Lek, de Nieuwe Maas en het Scheur werd een nader onderzoek naar de werking der getijden aangevangen; terwijl, tot bepaling van de waterverdeeling der rivieren, op nieuw stroommetingen worden gedaan op de riviertakken, die zich te Hardinxveld en Dordrecht splitsen, en tevens te Krimpen aan de Lek, in het Zijpe, de Mosselkreek en de Eendracht.

Om den invloed der doorkwelling langs de rivieren te kunnen bepalen, worden grondboringen gedaan langs de dijken, beginnende aan het scheidingspunt te Pannerden. Dit jaar hoopt men daarmede langs den rechteroever van de Waal, tot Gorinchem, gereed te komen, met inbegrip van de noodige boringen meer landwaarts, ten einde den invloed na te gaan van de Waal op de Betuwe en den Tielerwaard.

Eindelijk worden langs de hoofdrivieren waterpassingen en andere opnemingen verricht tot juister bepaling van de hoogte der rivierdijken. Het onderzoek naar den loop en de snelheid der stroomen langs onze kust, kon door de ongunstige weêrsgesteldheid nog niet worden aangevangen. Mocht deze nog tijdig verbeteren dan zal daarvan alsnog van den nazomer worden gebruik gemaakt.

Al deze werkzaamheden zullen in het volgende jaar zoo krachtig mogelijk worden voortgezet. Voor zoover de middelen het toelaten, zal dan tevens een aanvang worden gemaakt met het doen van waterpassingen voor

de herziening van het Amsterdamsche peil, met een onderzoek naar het zoutgehalte van het water der benedenrivieren en met waarnemingen aangaande den golfdruk, die tot dusver alleen aan den Hoek van Holland zijn geschied.

Rivierverbetering.

In de Memorie van Toelichting bij de begrooting voor het loopende jaar, is in groote trekken het plan omschreven, dat men zich voorstelde, bij de rivierverbetering in het algemeen, en bepaaldelijk bij de verbetering van de Waal te volgen.

De werken tot verbetering en normalisering van deze rivier, waarvoor op de begrooting van het loopende jaar sommen zijn toegestaan, zullen, indien de waterstand het toelaat, bij het einde des jaars zoover gevorderd zijn, dat daarmede de Waal, van Gorinchem tot Zalt-Bommel kan geacht worden in goeden staat te zijn gebracht.

In aansluiting aan deze werken, komt dan voor 1880 het eerst in aanmerking, de verbetering van het vak Varik—Opijnen—Hurwenen, tusschen de raaijen 71 en 74, waar de overgroote breedte der rivier de uitbouwing der beide oevers noodzakelijk maakt. De grootste diepte wordt hier langs den rechteroever gevonden, waardoor inscharing ontstaat, terwijl de vele kronkelingen van het vaarwater voor de scheepvaart zeer hinderlijk zijn.

Door het aanleggen van strekdammen met aanhechtingskribben, zal de stroom naar het midden der rivier worden verplaatst. De kosten van dit werk worden begroot op *f* 23500, daaronder begrepen het verrichten

van baggerwerk in het rivierbed, ten behoeve der scheepvaart, die anders door de uitvoering der werken belemmering zou ondervinden.

De overige *f* 215.000 zijn bestemd voor de normalisering van het vak Varik—Heerewaarden—Rossum, dat, wat de overmatige breedte der rivier en de richting van het vaarwater betreft, met het zooeven genoemde gelijk staat.

Langs de rechternormaallijn zullen strekdammen worden aangelegd, aansluitende aan de in 1877 en 1878 bij de Heesseltsche plaat uitgevoerde werken, terwijl de linkeroever, door den aanleg van eenige nieuwe en het verhoogen van bestaande kribben zal worden uitgebouwd. Hierdoor zal tevens aan den stroom eene meer gewenschte richting worden gegeven. Zijn de genoemde werken tusschen Zalt-Bommel en Varik uitgevoerd, dan zullen zij met de nagenoeg voltooide verbetering bij de Heesseltsche plaat een geheel vormen. Men mag verwachten dat de rivier dan, van haren benedenmond tot boven deze plaat, een in alle opzichten voldoenden scheepvaartweg aanbiedt, en tevens geschikt zal zijn voor den afvoer van hoog opperwater en ijs.

Op de begrooting voor het loopende jaar is *f* 40,000 toegestaan voor de herstelling der kaden in den Dreumelschen overlaat en den aankoop der daarvoor noodige terreinen. Een nader onderzoek heeft doen zien, dat het wenschelijk is niet tot die herstelling over te gaan, zoolang de quaestie omtrent de verhooging van dien overlaat niet is beslist. Die verhooging zal in overweging worden genomen, zoodra de normalisering van de Waal tot Dreumel is voltooid, en daardoor voldoende

gelegenheid is gegeven tot afvoer van het opperwater, dat na de verhooging van den overlaat, niet meer langs de Maas kan afvloeien.

Waterweg van Rotterdam naar zee.

De onderhanden verruiming van de doorgraving door den Hoek van Holland zal uit de in 1879 toegestane fondsen worden voltooid.

In het voorloopig verslag der bij Koninklijk Besluit van 4 December 1879 benoemde Staatscommissie wordt de voortzetting der verruimingswerken aanbevolen, maar de minister acht zich bezwaard de daartoe noodige fondsen, tot een bedrag van ongeveer drie millioen guldens aan te vragen vóór dat hem van de denkbeelden en inzichten der Staatscommissie omtrent den toestand en de eischen van het werk op meer stellige wijze is gebleken. Daarom is de post »voortzetting der werken" thans voor »Memorie" uitgetrokken.

De Memorie van Toelichting gaat nu tot de minder groote werken over.

Waterschappen. (*)

Daar het openbaar belang bij een behoorlijk beheer van den waterstaat in groote mate betrokken is, zoo

---

(*) „De hier volgende mededeelingen zijn, met geringe wijzigingen, ontleend aan een opstel van den heer mr. W. A. baron van Verschuer, geplaatst in de Algemeene Statistiek van Nederland, 4e Afl. 1870, blz. 369 volg.

is langzamerhand het openbaar gezag te dezen opzichte regelend en toeziend opgetreden, ook wat betreft die besturen, welke aan de vrije vereeniging van bijzondere personen het aanzijn verschuldigd waren.

De besturen werden erkend als corporatiën, bevoegd om eigendom te bezittten, verbintenissen aan te gaan en in rechten op te treden. Zij werden bekleed met publiekrechtelijke bevoegdheden, als: het recht om de ingezetenen te belasten, in geld of in natura, en om het verschuldigde bij panding of parate executie in te vorderen; de ingelanden persoonlijke diensten op te leggen; om in geval van nood bijzonder eigendom aan te tasten; om keuren of politieverordeningen te maken, en op de overtreding daarvan met straffen te dreigen. Daartegenover stond voor het openbaar gezag het recht en de verplichting om toe te zien, dat de besturen behoorlijk aan hunne roeping beantwoordden en om, zoo dit niet het geval was, de vereischte maatregelen te nemen. De hier bedoelde besturen zijn van ouds onder verschillende namen bekend. De wet van 9 October 1841 (Stbl. No. 42) noemt, op het voetspoor van art. 222 der Grondwet van 1815: »Hooge en andere heemraadschappen, wateringen, waterschappen, dijk- en polderbesturen, en andere dergelijke collegiën." In Friesland heeft men zeedijkscontributiën; in Groningen dijkrechten, zijlvestenijen en schepperijen. Al deze collegiën kunnen echter samengevat worden onder den algemeenen naam van waterschapsbesturen; de lichamen, welke zij vertegenwoordigen onder dien van waterschappen (Art. 192 der Grondwet van 1848).

Een waterschap is dan een door het openbaar gezag ingesteld of erkend lichaam, belast met de zorg om eene

bepaalde uitgestrektheid gronds te beschermen tegen gevaar of nadeel, waarmede die door het water wordt bedreigd.

De zorg, waarmede de waterschapsbesturen zijn belast, splitst zich in twee hoofddeelen: 1°. de wering van het buitenwater; 2°. de verdeeling en uitlozing van het binnenwater. Daarenboven is echter aan de waterschapsbesturen de zorg voor nog andere gemeenschappelijke belangen der ingelanden opgedragen. In het bijzonder kan hier worden gewezen op de wegen, welke door de meeste waterschapsbesturen worden beheerd en onderhouden. Op sommige plaatsen zijn zij met de zorg voor bevloeiingen in het belang van den landbouw belast.

Ofschoon voor de waterschappen meermalen ook de naam van polders wordt gebezigd, is het evenwel juister het woord polder alleen te gebruiken voor de eenheid in waterstaatkundigen zin, terwijl door waterschap de staatsrechtelijke eenheid wordt aangeduid. Een polder kan dan worden omschreven als elke uitgestrektheid gronds, die door dezelfde waterkeeringen wordt ingesloten en verdedigd, en door dezelfde middelen zich van zijn overtollig water ontlast.

Een polder ontstaat in dezen zin, zoo dikwijls eene bepaalde uitgestrektheid gronds door eenen dijk wordt omgeven; eene gemeenschappelijke bemaling of andere waterlossing daarvoor tot stand wordt gebracht; schorren worden bedijkt, of meren en plassen drooggemaakt. De polder wordt eerst tot een waterschap, wanneer die door het publiek gezag is erkend als een lichaam, bekleed met bevoegdheden, welke particuliere personen als zoodanig niet bezitten. Een waterschap kan uit meer

dan één polder bestaan, wanneer namelijk hetzelfde bestuur belast is met het beheer over de werken van meer dan één polder, gelijk dikwijls geschiedt; terwijl evenzeer eene uitgestrektheid gronds, welke in waterstaatkundigen zin slechts één polder vormt, in verschillende waterschappen kan zijn verdeeld.

Het wetgevend gezag over de waterschappen werd in vroegere tijden uitgeoefend door den Landsheer (Hertog, Graaf, Bisschop). Onder de Republiek door de Staten der souvereine provinciën. Thans is het de rijkswetgever, die belast is met de regeling van het algemeene en bijzondere bestuur van al wat den Waterstaat betreft (art. 191 Grondwet); het toezicht op de waterschappen is aan de Provinciale Staten opgedragen, welke ook bevoegd zijn, onder goedkeuring des Konings in de bestaande inrichtingen en reglementen der waterschappen veranderingen te maken en nieuwe vast te stellen, (art. 192 Grondwet). Strekt zich een waterschap in meer dan ééne provincie uit, het reglement wordt door de Staten der provinciën gemeenschappelijk vastgesteld, (art 87 Prov. Wet). Indien de Staten zich niet, of niet behoorlijk verstaan, dan treedt de Koning regelend op, (art. 23 der wet van 12 Juli 1855 (Stbl. No. 102).

Eene algemeene-rijkswet op het bestuur van den Waterstaat is nog niet tot stand gekomen. Omtrent sommige bijzondere punten zijn evenwel door den wetgever bepalingen vastgesteld, (zie de wetten van 9 October 1841 (Stbl. No. 42) betrekkelijk de rechtsmacht der hooge en andere Heemraadschappen, Dijk- en Polderbesturen enz. en van 12 Juli 1855 (Stbl. No. 102) tot voorloopige voorziening in sommige waterstaatsbelangen.)

Door de Staten der provinciën zijn (vooral sedert 1848) vele nieuwe waterschaps-reglementen vastgesteld. In de onderscheidene provinciën heeft men daarbij, wat den vorm betreft, verschillende wegen ingeslagen. In Zeeland, in Gelderland (voor zooveel de rivierpolders betreft) en in Overijssel (voor de dijksdistricten) is één reglement vastgesteld, dat rechtstreeks en onmiddelijk op al de daaronder behoorende waterschappen toepasselijk is. In de meeste provinciën daarentegen heeft men wel algemeene reglementen, welke regels stellen voor het beheer van alle in de provincie gelegene en niet met name uitgezonderde waterschappen, doch heeft men daarnevens nog een bijzonder reglement voor elk waterschap, waarbij de toepassing van het algemeen reglement geregeld, en sommige bij het algemeen reglement voorbehoudende punten beslist worden. In Friesland eindelijk zijn slechts enkele punten bij algemeen reglement geregeld, en is al het overige aan de bijzondere waterschapsreglementen overgelaten.

Bij al deze verordeningen is niet alleen de inrichting en het beheer van bestaande waterschappen gewijzigd of op nieuw geregeld, maar zijn zeer dikwijls ook veranderingen in hunne grenzen gebracht; bestaande samengesmolten, gesplitst, of opgeheven, of nieuwe ingesteld.

Bij de waterschappen doet zich, in onderscheiding van hetgeen bij de gemeenten en provinciën het geval is, het verschijnsel voor, dat dezelfde gronden tot twee, drie of meer waterschappen kunnen behooren, naarmate het beheer over verschillende waterschapsbelangen dier gronden aan twee, drie of meer besturen is toevertrouwd.

Waar verschillende waterschappen, ieder hun eigen

bestuur hebbende, hun water niet rechtstreeks op de zee of de rivieren, maar op eenen gemeenschappelijken binnenboezem uitslaan, is in den regel een afzonderlijk waterschapsbestuur met het beheer van dezen binnenboezem, benevens van de werken, welke het buitenwater keeren, belast. Op sommige plaatsen echter is het beheer over de waterkeerende werken van dat over den gemeenschappelijken boezem gescheiden, en zijn beiden aan afzonderlijke besturen toevertrouwd.

Somtijds zijn twee of meer waterschappen, met behoud overigens hunner zelfstandigheid, alleen ten opzichte van een bepaald gemeenschappelijk belang, b. v. van uitwatering, tot één waterschap vereenigd; derwijze, dat de vereenigde besturen dier waterschappen, of afgevaardigden daaruit, met het beheer van het gemeenschappelijk belang belast zijn.

Ook zijn sommige waterschappen in onderdeelen verdeeld, die ofschoon somtijds afzonderlijke belangen, en dus ook in meerdere of mindere mate afzonderlijke huishoudingen hebbende, evenwel door één bestuur beheerd worden. Bloot administratieve onderdeelen zijn b. v. de kiesdistricten ter verkiezing van bestuursleden, waarin sommige waterschappen verdeeld zijn.

Hieronder zal van elke provincie een overzicht in hoofdtrekken der waterschaps-wetgeving gegeven worden.

Groningen.

De waterschappen in deze provincie, bekend onder de namen van zijlvestenijen en dijkrechten, werden vroeger beheerscht door het reglement van 18 Augustus 1755.

In 1852 is een nieuw grondreglement voor de waterschappen in dit gewest vastgesteld, dat in 1854 gevolgd is door een reglement op de uitoefening der stembevoegdheid in de waterschappen.

Het grondreglement is evenwel niet onmiddelijk op alle waterschappen van toepassing verklaard, maar houdt de bepaling in, dat de reglementen, inrichting en bestuur van elk der bestaande waterschappen in stand blijven, totdat voor zoodanig waterschap een op de beginselen van het grondreglement gebouwd bijzonder reglement zal zijn vastgesteld.

Sedert 1852 zijn reeds talrijke bijzondere reglementen door de staten vastgesteld. Daarbij zijn de meeste zijlvestenijen en dijkrechten opgeheven, en tot grootere waterschappen samengesmolten.

Friesland.

Algemeene waterschapsreglementen bestaan in deze provincie slechts omtrent enkele punten; als een van 1863, waarbij de floreenen als maatstaf van onderhoudsplichtigheid en stembevoegdheid bij de waterschappen zijn vervangen door het kadastraal inkomen van de gebouwde en ongebouwde eigendommen, in die waterschappen gelegen; in een van 1867 betrekkelijk de oprichting van waterschappen ter bevordering van bepolderingen in de provincie. Ook is er een reglement van 1852 op de lage verveeningen.

Overigens worden alle waterschappen, de veenpolders in begrepen, volgens hunne bijzondere reglementen bestuurd; waarvan de meeste na 1848 zijn vastgesteld of herzien, enkele evenwel nog uit vroegere tijden dagteekenen.

Drenthe.

Het reglement voor de waterschappen in de provincie Drenthe is van 1862. Voor elk waterschap wordt daarenboven een bijzonder reglement vastgesteld.

Het reglement op de verveeningen in deze provincie van 1853 bepaalt insgelijks de vaststelling van een bijzonder reglement voor elk veenschap.

Overijsel.

De dijksdistricten worden bestuurd volgens het reglement op het beheer der dijken, kaden, polders en waterleidingen in Overijsel van 1845.

Gelderland.

Bij het reglement op het beheer der rivierpolders in deze provincie van 1856 zijn staten gevoegd van de waterschappen, waarop het toepasselijk is, onderscheiden in polderdistricten, polders en dorpspolders. Later zijn nog enkele andere polders daarbij gevoegd. Bijzondere reglementen bestaan in deze provincie alleen betreffende het onderhoud van de Linge en daarmede verbondene algemeene watergangen en voor den molenpolder van Wamel, Dreumel en Alphen.

De zeepolders worden volgens afzonderlijke reglementen of volgens oude gebruiken bestuurd.

Voor de waterschappen, welke gedeeltelijk in Gelderland, gedeeltelijk in Overijsel, Noordbrabant, Zuidholland of Utrecht gelegen zijn, zijn voor zooveel noodig door de Staten dier provinciën gemeenschappelijk voorzieningen getroffen. De reglementen voor de polders

Asperen, Heukelum en Spijk (Gelderland en Zuidholland) zijn krachtens de wet van 12 Juli 1855 door den Koning vastgesteld.

Noordholland, Zuidholland en het gedeelte van Utrecht dat tot de waterschappen Amstelland en Woerden behoort.

Een algemeen reglement van bestuur voor de waterschappen in Noordholland is in 1854 vastgesteld. Het is niet onmiddelijk van toepassing, maar treedt in elk waterschap eerst in werking op het tijdstip bepaald in het reglement, waarbij de bijzondere bepalingen, voor dat waterschap vereischt, worden vastgesteld. Vele dezer bijzondere reglementen zijn reeds uitgevaardigd. Voorts is uitdrukkelijk bepaald, dat de regeling der hooge en algemeene dijksbesturen door dit reglement in niet wordt gepraejudicieerd. Eene verordening regelende het toezicht der Staten en van Gedeputeerde Staten op de waterschappen in Noordholland is in 1854 vastgesteld en in 1855 gewijzigd.

In Zuidholland geldt het in 1856 vastgestelde algemeen reglement voor de polders. Bovendien moet voor elken polder een bijzonder reglement vastgesteld worden, houdende regeling van die onderwerpen, waarin bij het algemeen reglement niet is voorzien, of waarvan het de nadere regeling voorschrijft. Aan deze bepaling is (behoudens enkele uitzonderingen) thans voor alle polders voldaan.

Van de toepassing van het algemeen reglement zijn uitgezonderd de navolgende waterschappen, waarvoor afzonderlijke reglementen zijn vastgesteld: Delfland,

Schieland, Krimpenerwaard, Vijfheerenlanden, Alblasserwaard, Overwaard, Nederwaard, Zwijndrechtsche Waard, Voorne, Putten en de Bernisse. Daarenboven zijn afzonderlijke reglementen vastgesteld door den Koning, krachtens de wet van 12 Juli 1855 voor Rijnland (in Noord- en Zuidholland gelegen); door de Staten van beide provinciën gemeenschappelijk voor het Dijkbestuur van Zeeburg en Diemerdijk (in Noordholland en Utrecht); voor Woerden en den Hoogen Boezem achter Haastrecht (beide in Zuidholland en Utrecht); benevens voor eenige kleinere waterschappen.

Voor het hoogheemraadschap Amstelland (in Noordholland, Zuidholland en Utrecht gelegen) is bij gebreke van de vereischte samenstemming der betrokken gewesten krachtens art. 23 der Wet van 12 Juli 1855, een reglement vastgesteld bij Kon. Besl. van 22 Januari 1871.

Utrecht.

De bepalingen van het in 1858 vastgestelde reglement voor de waterschappen in Utrecht gelden voor alle waterschappen in die provincie, die niet uitdrukkelijk zijn uitgezonderd. Voor elk waterschap moet daarenboven een bijzonder reglement worden vastgesteld. Aan deze bepaling is (behoudens enkele uitzonderingen) thans voor alle waterschappen voldaan.

De van toepassing van het algemeen reglement uitgezonderde waterschappen, waarvoor afzonderlijke reglementen zijn vastgesteld, zijn: de dijkbesturen van de Lekdijken Boven- en Benedendams en van den IJsseldam; de waterschappen: de Rondeveenen, Bijleveld en

de Meerndijk (beide onder Amstelland), en Heicop, genaamd de Lange Vliet.

Voor de waterschappen, gedeeltelijk in Utrecht, gedeeltelijk in Gelderland, Noord- of Zuidholland gelegen, zijn voor zooveel noodig door de Staten dezer provinciën gemeenschappelijke reglementen vastgesteld. Het reglement op de vereenigingen in de provincie Utrecht is van 1859.

De provincie Utrecht kan ten opzichte van haren waterstaat verdeeld worden in twee deelen: 1° het Westelijke en Zuidwestelijke gedeelte; 2° het Oostelijke en Noordoostelijke gedeelte; welke beide deelen door heuvels en hooge gronden van elkander zijn gescheiden.

Zeeland.

In dit gewest is het reglement van administratie der polders van 6 Januari 1841 vervangen door een algemeen reglement voor de polders of waterschappen van 12 Februari 1873, hetwelk 1 Maart daaraanvolgende in werking is getreden.

Dit reglement geldt niet voor:

a de calamiteuse polders. Zij worden, sedert bij de wet van 19 Juli 1870 de voorwaarden zijn aangewezen, waarop zij tegemoetkoming uit 's Rijks schatkist kunnen ontvangen, beheerscht door een algemeen reglement van 31 Juli 1871, en door naar aanleiding van dit reglement vastgestelde bijzondere reglementen op het bestuur en beheer hunner waterkeering;

b de polders en waterschappen, die voor een gedeelte in eene andere provincie zijn gelegen;

c de polders en waterschappen, die voor een gedeelte

in België zijn gelegen, dan alleen voor zoover de met dezen staat gesloten tractaten naar het reglement verwijzen;

d de overige polders en waterschappen, welker bestuur en beheer worden geregeld bij afzonderlijke reglementen. Op deze zijn evenwel enkele bepalingen van het algemeen reglement van 1873 van toepassing.

Slechts enkele polders en waterschappen vallen onder de *d* vermelde categorie.

Voorts gelden nog sommige bepalingen van het Keizerlijk Decreet van 11 Januari 1811, contenant règlement sur l'administration et l'entretien des polders, terwijl 22 Juli 1867 een reglement van politie voor de waterschappen tot stand is gekomen. Het verdrag met België van 20 Mei 1843 (Stbl. 1844 N° 11) tot regeling aan de afwatering van Vlaanderen, houdt bepalingen in omtrent het beheer der waterschappen die gedeeltelijk in Zeeland en gedeeltelijk in België zijn gelegen.

Noordbrabant.

Het algemeen reglement voor de waterschappen in de provincie Noordbrabant is in 1862 vastgesteld. Daarnevens gelden het reglement van politie voor de polders van 1846, en het reglement houdende bepalingen ten aanzien van het maken van keuren of verordeningen van politie door waterschapsbesturen van 1856.

Volgens het algemeen reglement wordt voor elk waterschap een bijzonder reglement vastgesteld. Reeds is voor vele waterschappen aan dit voorschrift gevolg gegeven.

Aan de bepalingen van het algemeen reglement zijn niet onderworpen: het Heemraadschap van de Mark en Dintel, dat van den Rozendaalschen en Steenbergschen Vliet, en het waterschap voor de Oude Maas, voor welke afzonderlijke reglementen zijn vastgesteld, benevens het waterschap van de rivier de Dommel en de daarin ontlastende beken en riviertjes.

Limburg.

Het eerste in dit gewest opgerichte waterschap is dat van het land van Weert. Het is 31 Januari 1869 tot stand gekomen en heeft reglementen van beheer, op de afkondiging van keuren, voor de vergadering van hoofdingelanden en omtrent de wijze van opmaking van liggers en kohieren.

Het tweede waterschap is dat van de Niers; het daarop betrekkelijke besluit der Prov. Staten is goedgekeurd bij K. B. 2 Januari 1879. Een voorloopig regement is vastgesteld.

Provinciale Waterstaatsdienst.

De instelling van een afzonderlijke provinciale waterstaatsdienst in Noord-Brabant, Gelderland, Zuid-Holland, Friesland, Groningen en Drenthe is door den Koning goedgekeurd bij besluiten van 11 September 1875, N°. 30; 10 November 1864, N°. 59; 2 Februari 1874, N°. 15; 17 Februari 1876, N°. 17; 6 Mei 1864, N°. 31 en 28 Augustus 1876, N°. 3. (Zie van den Boogaerd).

Personeel van de Provinciale Waterstaatsdienst.

Noord-Brabant.

Hoofd-Ingenieur: F. C. Bake.
Ingenieur: H. J. L. M. van Schevichaven.

Gelderland.

Hoofd-Ingenieur: E. A. Reuvens.

Zuid-Holland.

Hoofd-Ingenieur: J. van der Vegt, 's Gravenhage.

Friesland.

Hoofd-Ingenieur: S. J. Vermaes, Leeuwarden.
Ingenieur: A. Gorter, idem.

Groningen.

Hoofd-Ingenieur: J. Kater Tz., Groningen.
Ingenieur: G. Wind, idem.

Drenthe.

Ingenieur: J. P. Havelaar, Assen.

Beheer der Landsgebouwen.

Het beheer van de landsgebouwen bepaalt zich niet tot de zorg voor de gebouwen in de residentie, maar strekt zich ook uit over de gebouwen, op andere plaatsen in gebruik bij de posterijen en de telegrafie.

J. Singels, Ingenieur-architect (voor het onderhoud), 's Gravenhage.
C. H. Peters, Bouwkundige (voor vernieuwing en restauratie), 's Gravenhage.
J. A. Weinberg, 's Gravenhage.
C. F. J. L. Rieber, idem.
G. D. Wijndels de Jongh, Amsterdam.
D. Fokkens, Zwolle.
} Hoofdopzichters.

SPOORWEGEN.

Aanleg van Staatsspoorwegen.

Bij de wetten van 18 Augustus 1860 (Staatsbl. 45), 21 Mei 1873 (Staatsbl. 55) en 10 November 1875 (Staatsbl. 205) werd bevolen den aanleg van de volgende spoorwegen voor rekening van den Staat:

I. van Arnhem, langs Zutphen, Deventer, Zwolle, Meppel, Steenwijk, Heerenveen tot Leeuwarden;

van Harlingen, langs Franeker, Leeuwarden, Groningen, Winschoten, naar de Hannoversche grenzen;

van Groningen, langs Assen, naar Meppel;

van Zutphen, langs Goor, Hengelo, Enschedé, met één of twee vertakkingen naar de Duitsche grenzen;

van Maastricht of Meersen, langs Roermond, Venlo, Helmond, Eindhoven, Boxtel en Tilburg tot Breda;

van Rosendaal, langs Bergen op Zoom, Goes, Middelburg tot Vlissingen;

van Venlo naar de pruisische grenzen;

van Utrecht, langs Kuilenburg, Zalt-Bommel, 's Hertogenbosch, tot Boxtel;

van Rotterdam, langs Dordrecht, Willemsdorp, Moerdijk, tot Breda;

van Amsterdam door de Zaanstreek, of van Haarlem, langs Alkmaar, tot het Nieuwe Diep.

II. van Arnhem naar Nijmegen en van Zwaluwe naar Zevenbergen.

III. van Zwolle naar Almelo;

van Dordrecht, langs Gorinchem en Tiel naar Elst;

van Amersfoort, langs Rhenen, naar Nijmegen;

uit de Zaanstreek, langs Purmerend en Hoorn, naar Enkhuizen;

van Stavoren, langs Hindeloopen en Sneek, naar Leeuwarden;

van Nijmegen naar Venlo, langs den linker Maasoever;

van Rotterdam of Schiedam, langs Vlaardingen en Maassluis, naar den hoek van Holland:

van Zwaluwe naar 's Hertogenbosch;

van Groningen naar Delfzijl.

Bij de wet van 1860 werd bepaald dat jaarlijks minstens 10 millioen gulden voor den aanleg der in die wet genoemde spoorwegen, op de Staatsbegrooting moest voorkomen.

Bij de wet van 22 December 1861 (Staatsbl. 149) werd bepaald, dat telken jare een afzonderlijke begrooting voor den aanleg van Staatsspoorwegen bij de wet moet worden vastgesteld.

Bij Kon. Besluit van 24 Augustus 1860 werd eene Commissie van drie leden ingesteld en tevens een Se-

cretaris voor deze Commissie benoemd, welke Commissie belast was, onder opperbeheer en verantwoordelijkheid van den Minister van Binnenlandsche Zaken, met de voorbereiding, de leiding en de uitvoering van en het toezicht op de aan te leggen werken.

De instructie voor deze Commissie komt voor in Luttenberg (Verzameling Wetten en Besluiten deel 1860, pag. 182.) In hoofdzaak bevat deze instructie het volgende:

De Commissie maakt de plannen op of doet ze opmaken.

Zij besteedt de werken aan behoudens goedkeuring van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Zij draagt aan den Minister een regeling van het personeel en der tractementen voor.

Zij verplaatst het personeel, behoudens de goedkeuring van den Minister.

Zij verplaatst de opzichters alleen met kennisgeving aan den Minister.

Voor buitenlandsche reizen van leden der Commissie of van andere ambtenaren wordt de goedkeuring van den Minister vereischt.

Ze dient elk halfjaar een verslag van hare werkzaamheden bij den Minister in.

Bij Kon. Besluit van 17 Augustus 1861 werd het aantal leden der Commissie op vier gebracht.

Bij Kon. Besluit van 30 Juli 1863 werd de Commissie ontbonden en haar Secretaris Jhr. G. J. G. Klerck op een tractement van *f* 3000,— als adviseur voor den aanleg van Staatsspoorwegen aan het Departement van Binnenlandsche Zaken geplaatst. Het personeel bleef op denzelfden voet in dienst.

Bij Kon. Besluit van 1876 werd Jhr. G. J. G. Klerck (wegens zijne benoeming tot Minister van Oorlog) eervol uit zijne betrekking ontslagen en in zijn plaats benoemd de Heer N. T. Michaëlis, Hoofd-Ingenieur der 2e klasse van den Waterstaat, eerst-aanwezend Ingenieur bij den aanleg der Staatsspoorwegen met den titel van Directeur voor de spoorwegen, als zoodanig belast met de leiding van de aan te leggen Staatsspoorwegwerken, op een traktement van *f* 5000,—.

Bij Koninklijk Besluit van 7 December 1860 (Luthenberg, pag. 198.) werd bepaald dat de Ingenieurs in algemeene dienst, de Eerstaanwezende Ingenieurs, de Bouw- en Wertuigkundigen der 1e 2e en 3e klasse, de Sectie-Ingenieurs, Adjunct-Ingenieurs en de tijdelijke Ingenieurs *reis* en *verblijfkosten* konden declareeren volgens de 3e klasse van het tarief vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 15 December 1849. (Stbl. 62.)

Personeel bij den aanleg van Staatsspoorwegen.

Directeur.

N. Th. Michaëlis.

Hoofd-Ingenieurs.

J. W. Witsen Elias.
M. Simon Gz.
A. J. van Prehn.
J. G. van den Bergh.

Eerstaanwezende Ingenieurs.

J. Leyds.
A. C. Broekman.
L. J. Kesper.
J. D. Evers.

Sectie-Ingenieurs.

A. Simons.
A. van Hooff.
Jhr. E. J. de Savornin Lohman.
J. M. Telders.
J. Mulder.
Jhr. L. A. Sandberg.
P. A. H. Martini Buys.
B. A. A. Deenik.
P. J. Waller.

Adjunct-Ingenieurs.

J. J. R. Grinwis.
A. J. F. G. M. Verheyen.
Jhr. O. J. A. Repelaer van Driel.
F. B. 's Jacob.
J. A. Lindo.
K. de Vidal de St. Germain.
A. Fock.
B. P. Bilheimer.
C. P. E. Ribbius.
B. J. van den Berkhof.
E. H. Stieltjes.
M. W. J. 's Gravesande Guicherit.
J. Schroeder van der Kolk.
W. de Man.
Jhr. B. W. F. van Riemsdijk.
C. R. J. Kallenberg van den Bosch.
J. A. Roijer.
S. G. Everts.
Jhr. M. J. Schuurbeque Boeije.
J. de Koning.
F. J. des Tombe.
M. L. J. Immink.

Bouw- en Werktuigkundigen.

2de *Klasse.*

K. H. van Brederode.
P. J. Neyt.
J. van Asperen.

3de *Klasse.*

M. van Ruth.
A. J. van der Heyden.
L. J. Eijmer.
N. J. Beversen.
G. A. M. Groeneveldt.

Ontwerp-begrooting voor den aanleg van Staatsspoorwegen.

EERSTE AFDEELING.

Eerste aanleg.

ART. I.

a. Een Directeur				*f*	5000,—
b. Personeel:					
één Officier der genie (kapitein op non-act.)	jaarwedde	*f*	4500,—	„	5220,—
	toelage	„	720,—		
één Ingenieur 1e kl. van den Waterstaat met onbepaald verlof.	jaarwedde	„	2000,—	„	3000,—
	toelage	„	1000,—		
één Ingenieur 1e kl. van den Waterstaat met onbepaald verlof.	jaarwedde	„	1500,—	„	2700,—
	toelage	„	1200,—		
één Opzichter 2e kl. van den Waterstaat op een toelage van				„	1400,—
drie Hoofdingenieurs	à	*f*	4500,—	„	13500,—
vier Eerstaanwezende Ingenieurs	„	„	3500,—	„	14000,—
één Sectie-Ingenieur	„	„	3000,—	„	3000,—
twee „ Ingenieurs	„	„	2800,—	„	5600,—
vier „ „	„	„	2500,—	„	10000,—
twee Adjunct-Ingenieurs	„	„	2000,—	„	4000,—
negen „ „	„	„	1800,—	„	16200,—
twee „ „	„	„	1600,—	„	3200,—
één „ Ingenieur	„	„	1500,—	„	1500,—
twee „ Ingenieurs	„	„	1300,—	„	2600,—
vier „ „	„	„	1200,—	„	4800,—
één Bouw- en Werktuigkundige 2e kl.	„	„	3000,—	„	3000,—
één „ „ „ 2e „	„	„	2500,—	„	2500,—
twee „ „ Werktuigkundigen 3e „	„	„	1900,—	„	3800,—
één „ „ Werktuigkundige 3e „	„	„	1600,—	„	1600,—
één „ „ „ 3e „	„	„	1500,—	„	1500,—
één „ „ „ 3e „	„	„	1400,—	„	1400,—
één Hoofdopzichter	„	„	3000,—	„	3000,—
Transporteeren				*f*	108,520,—

			Per Transport.....	ƒ 108,520,—
twee Hoofdopzichters		à ƒ 2500,—	„	5000,—
drie „		„ „ 2400,—	„	7200,—
drie „		„ „ 2200,—	„	6600,—
veertien Opzichters	1e kl.	„ „ 1800,—	„	25200,—
acht „	1e „	„ „ 1700,—	„	13600,—
negen „	1e „	„ „ 1600,—	„	14400,—
dertien „	2e „	„ „ 1500,—	„	19500,—
vijf „	2e „	„ „ 1400,—	„	7000,—
twee „	2e „	„ „ 1300,—	„	2600,—
vier „	3e „	„ „ 1300,—	„	5200,—
elf „	3e „	„ „ 1200,—	„	13200,—
twee „	4e „	„ „ 900,—	„	1800,—
één Opzichter	4e kl.	„ „ 800,—	„	800,—
één „	5e „	„ „ 700,—	„	700,—
één „	5e „	„ „ 600,—	„	600,—
één Schrijver		„ „ 1200,—	„	1200,—
één „		„ „ 1000,—	„	1000,—
één „		„ „ 600,—	„	600,—
drie Schrijvers		„ „ 500,—	„	1500,—
c. twee Boden-concierge		„ „ 700,—	„	1400,—
d. Schrijfloonen			„	1000,—
e. Uitbreiding van personeel			„	40000,—
			Totaal.....	ƒ 282620,—

ART. 2.

Bureau-, lokaalbehoeften en drukwerk, huur van lokalen, aankoop van boeken, kaarten, instrumenten en verdere benoodigdheden..... „ 45000,—

ART. 3.

Reis- en verblijfkosten en schadeloosstelling voor kosten van veldwerk..... „ 40000,—

ART. 4.

a. Uitbakenen, opmeten en waterpassen.....
b. Opmaken van grondteekeningen..... „ 40000,—

Transporteeren.... ƒ 407,620,—

Per Transport.....	*f*	407,620—
ART. 5.		
Aankoop van materialen zonder bepaalde bestemming voor eenige lijn.....	„	998600,—
ART. 6 tot en met ART. 10.		
Kosten van bruggen; over den Rijn bij Arnhem, de Waal te Nijmegen, de Merwede bij Baanhoek, den Neder-Rijn bij Rhenen, de Maas bij Heumen	„	1219500,—
ART. 11 tot en met ART. 23.		
Aanleg der Spoorwegen van:		
Roosendaal naar Vlissingen.....	*f*	100000,—
Breda naar Rotterdam.....	„	115900,—
Nieuwe Diep naar Amsterdam.....	„	800000,—
Arnhem naar Nijmegen.....	„	112000,—
Zwolle naar Almelo.....	„	844000,—
Dordrecht naar Elst	„	2400000,—
Amersfoort naar Nijmegen.....	„	1020000,—
de Zaanstreek naar Enkhuizen	„	1331100,—
Stavoren naar Leeuwarden.....	„	630000,—
Nijmegen naar Venlo	„	909000,—
Rotterdam naar den Hoek van Holland.	„	200000,—
Zwaluwe naar 's Hertogenbosch.....	„	250000,—
Groningen naar Delfzijl	„	400000,—
Totaal.....	*f*	9112000,—

TWEEDE AFDEELING.

Uitbreiding.

ART. 24 tot en met ART. 27.		
Aanleg der Spoorwegen van:		
Arnhem naar Leeuwarden.....	*f*	2000,—
Harlingen tot de Hannoversche grens...	„	37000,—
Maastricht naar Rotterdam.....	„	355390,—
Roosendaal naar Vlissingen.....	„	18000,—
Totaal.....	*f*	412390,—

DERDE AFDEELING.

Werken en Uitgaven door de bestaande Exploitatie-contracten met kosten van aanleg gelijkgesteld.

ART. 28.

Kosten van de overbrugging van het Hollandsch diep. *f* 130000,—

ART. 29.

Kosten tot herstel van schade, ontstaan door overstrooming, dijkbreuk enz..... Memorie.

VIERDE AFDEELING.

Onvoorziene Uitgaven.

ART. 30.

Onvoorziene Uitgaven, waaronder vorderingen van afgesloten dienstjaren ..... „ 735890,—

Totaal der begrooting..... *f* 13016000,—

Uittreksel uit de Memorie van Toelichting op de Begrooting voor den aanleg van Staatsspoorwegen. Dienst 1880.

De werken te Amsterdam en van het goederen-station te Rotterdam (Fijenoord) ter voltooiing der lijnen, van welke de aanleg bij de wet van 18 Augustus 1860. (Stbl. N° 54) werd vastgesteld, zijn nog in uitvoering.

De werken aan het buitensluishoofd met de schutkolk aan de Marinehaven te Vlissingen worden voortgezet.

De lijn Arnhem—Nijmegen (wet van 21 Mei 1873, Stbl. N° 55) is 15 Juni 1879 in exploitatie gebracht.

Voor de lijnen, waarvan de aanleg is bevolen bij de wet van 10 November 1875 (Stbl. N° 205), zijn de onderzoekingen en werkzaamheden op het terrein grootendeels voltooid.

Voor de lijn Zwolle—Almelo zijn de onteigeningen bij minnelijken aankoop afgeloopen en de gerechterlijke onteigeningen nog aanhangig. Het leggen van de aardebaan met de kunstwerken is in 1878 aanbesteed, waarvan de werken met kracht zijn aangevangen en worden voortgezet.

Voor de lijnen Amersfoort—Nijmegen, Dordrecht—Elst en Nijmegen—Venlo, worden de waarderingstaten opgemaakt, die ten deele zijn goedgekeurd.

Voor de lijn Dordrecht—Elst zijn de onteigeningen aangevangen en is de aardebaan met de kunstwerken tusschen Gorinchem—Geldermalsen aanbesteed.

De onderbouw van de brug over den Rijn bij Rhenen in de lijn Amersfoort—Nijmegen en die in de lijn Nijmegen—Venlo over de Maas bij Heumen werd aanbesteed.

Voor de lijn Zaanstreek—Enkhuizen (gedeelte Zaanstreek—Hoorn) zijn de onteigeningen aangevangen.

Het maken van den onderbouw voor eene draaibrug met twee vaste gedeelten over de Zaan, met bijkomende werken te Zaandam is aanbesteed.

De lijnen Zwaluwe—'s Hertogenbosch, Rotterdam—Hoek van Holland, Groningen—Delfzijl en Stavoren—Leeuwarden zijn nog in onderzoek.

Toezicht op de Spoorwegdiensten.

Het algemeen toezicht op de Spoorwegdiensten wordt onder den minister van Waterstaat Handel en Nijverheid uitgeoefend door een Raad van Toezicht.

Raad van Toezicht.

M. C. J. Piepers, *Voorzitter.*
G. H. Uhlenbeek.
W. J. Wolterbeek.
Jhr. Mr. E. W. Berg, *Secretaris.*

Exploitatie der Staatsspoorwegen.

Bij de wet van 3 Juli 1863, (Stbl 100) is bepaald dat de exploitatie der Staatsspoorwegen bij concessie wordt gegund aan bizondere ondernemers.

Geene concessie wordt voor langer verleend dan voor 50 jaren na de voltooiing der wegen, in de concessie begrepen.

Nadat de exploitatie 20, 30 of 40 jaren heeft geduurd, kan zij van rijkswege worden genaast tegen betaling eener som, door de wet aangeduid. De concessionaris voorziet in het materieel van vervoer en in alles wat tot de exploitatie behoort. Dit materieel steeds in voldoende hoeveelheid voorhanden, moet, evenals de wegen en al de daartoe behoorende kunstwerken, gebouwen en andere voorwerpen, in den besten staat onderhouden worden. Bepaald aangewezen herstellingen

komen, bij uitzondering, voor rekening van den Staat. De onderneming moet in Nederland zijn gevestigd en haar bestuur, althans voor twee derde gedeelten, uit Nederlanders samengesteld. Na het eindigen der concessie verkrijgt de staat den eigendom van hetgeen door den concessionaris voor de exploitatie is aangeschaft en verkregen, tegen betaling van een bedrag, dat de waarde, door deskundigen te schatten, niet overtreft. Geene concessie wordt verleend tenzij vooraf in 's rijks kas een waarborgkapitaal zij gestort, geëvenredigd aan de lengte der te exploiteeren wegen. Alle ontvangsten der onderneming worden aan den Staat verantwoord. Een reglement op de contrôle der ontvangsten is vastgesteld bij kon. besluit van 15 Mei 1865 (Stbl. 33). Jaarlijks dient de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid aan den Koning een verslag in, omtrent de exploitatie en al wat daartoe in betrekking staat. Dit verslag wordt medegedeeld aan de Staten-Generaal. Het beheer en de verantwoording van het vernieuwingsfonds der Staatsspoorwegen zijn geregeld bij de wet van 31 Deeember 1865 (Stbl. 195). Het reglement ter uitvoering dier wet is vastgesteld bij kon. besluit van 31 Januari 1866, (Stbl. 7) aangevuld bij dat van 16 Maart 1868 (Stbl. 34).

Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

Ingevolge de overeenkomst van 24/25 Mei 1876, voor zooveel noodig bij de Wet van 15 November 1876 (Stbl. 210) bekrachtigd, is aan deze maatschappij de exploitatie verleend:

a. Van de spoorwegen voor rekening van den staat aangelegd of nog aan te leggen langs de lijnen in art. 2 der Wet van 18 Augustus 1860 (Stbl. 45) vermeld, met uitzondering van de lijn Amsterdam door de Zaanstreek langs Alkmaar tot Nieuwediep;

b. van de spoorwegen voor rekening van den staat aan te leggen, krachtens de wet van 21 Mei 1873 (Stbl. 55);

c. van de spoorwegen voor rekening van den staat aan te leggen, krachtens de Wet van 10 November 1875 (Stbl. 205) van:

1e. Zwolle naar Almelo;

2e. Dordrecht—Elst;

3e. Nijmegen—Venlo;

4e. Stavoren—Leeuwarden;

d. voor zoover dit door den Koning wordt bepaald, van de spoorwegen, welke hetzij krachtens de Wet van 10 November 1875 (Stbl. 205), hetzij krachtens andere wetten nog voor rekening van den staat mochten worden aangelegd of over welke, op Nederlandsch grondgebied gelegen, de staat bij overeenkomst met andere ondernemingen, bij naasting of op andere wijze de beschikking mocht bekomen, mits de alhier bedoelde wegen aan de door de maatschappij alsdan geëxploiteerde wegen aansluiten.

De maatschappij is daarenboven bevoegd:

a. na verkegen machtiging des Konings, op voorwaarden door Hem goedgekeurd, spoorwegen van bijzondere ondernemingen te exploiteeren.

b. voor zoover haar dit door den Minister van Waterstaat enz. wordt toegestaan lichter-, stoomboot-, omnibus-, wagen- en dergelijke diensten op te richten

of uit te oefenen, waar zulks door de dienst der spoorwegen, met name voor bestellen en afhalen van goederen of tot bevordering van doorgaand verkeer noodig mocht zijn.

Reglementen tot uitvoering van art. 3 der wet van 15 November 1876 (Stbl. 210) betreffende de vernieuwings- en reservefondsen der Staatsspoorwegen, bij de Maatschappij tot Exploitatie der Staatsspoorwegen in gebruik, zijn vastgesteld bij Kon. Besluit van 6 Mei 1877 (Stbl. 102).

Personeel van de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen.

W. K. M. Vrolik, Directeur-Generaal.
J. W. Stous Sloot, Hoofd-Ingenieur-Werktuigkundige.
J. J. Engringh, Chef van dienst, handelszaken.
Mr. H. M. A. baron van der Goes, Chef van dienst, mouvement.
C. P. J. van den Berg, Secretaris.

J. H. Verhoop	Chef der afd.			Hoofdboekhouding.
P. G. Wiardi Beckman	»	»	»	Contrôle.
J. W. R. Gerlach	»	»	»	Mouvement.
C. W. P. Mieling	»	»	»	Weg en Werken.
A. J. Rühle van Liliënstern ter Meulen	»	»	»	Tractie en Materieel.
E. J. B. H. M. Engeringk.	»	»	»	Handelszaken.
H. J. D. Doorman	»	»	»	Magazijnen.

N. de Zwaan Chef der afd. Secretarie.
Jhr. Mr. J. C. M. van Riemsdijk » » » Algemeene Dienst.
J. C. Evers, Telegraaf-Inspecteur.
H. Spanjaard, Inspecteur bij het Mouvement.
Jhr. F. van Reenen, Inspecteur, waarnemend Chef der afdeeling Handelszaken.

Dienst op de lijnen.

A. NOORDERNET.

Eerste district.

(Sectiën: Nieuweschans-Harlingen, Groningen-Meppel, Leeuwarden-Meppel.)

H. C. Bosscha, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Groningen.
P. van der Elst Jr.
P. H. van der Meulen } Adjunct-Inspecteurs idem.

Tweede district.

(Sectiën: Arnhem-Glanerbeek, Almelo-Salzbergen, Zutphen-Meppel.)

C. Gischler, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken.
J. C. du Celliée Muller, Adjunct-Inspecteur, idem.
Jhr. W. Hoeufft, Sectie-Ingenieur, Groningen.
M. J. van Duyl, » » Zutphen.
C. C. van Hooff » » Meppel.

J. A. Roetert Tak, Ingenieur der Tractie voor het Noordernet, Zwolle.
H. W. W. Staring, Chef van de werkplaats te Zwolle.

B. ZUIDERNET.

Derde district.

(Sectiën: IJsselmonde-Eindhoven, Utrecht-Boxtel.)

A. J. Bekkers, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Tilburg.
H. W. Mosselman, Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Rotterdam (Sectie: Rotterdam-IJsselmonde.)
Jhr. W. D. Junius van Hemert, Adjunct-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Tilburg.
A. W. F. Kock, Sectie-Ingenieur, Rotterdam.
Th. Sassen, Sectie-Ingenieur, 's Hertogenbosch.

Vierde district.

(Sectiën: Eindhoven-Venlo, Venlo-Maastricht.)

G. L. L. E. Quaedvlieg, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Venlo.
H. P. M. G. van der Kun, Sectie-Ingenieur, Venlo.

Vijfde district.

(Luik-Limburgsche lijnen: Eindhoven-Luik en Liers-Flémalle en zijtakken.)

J. J. M. A. Glasius, Districts-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Luik.
A. L. Schiecke, Adjunct-Inspecteur, Mouvement en Handelszaken, Hasselt.

Ch. Renson, Sectie-Ingenieur, Luik.
L. Sloot, Adjunct-Ingenieur-Werktuigkundige, Luik.

Zesde district.

(Sectie: Roosendaal-Vlissingen.)

L. J. de Sonnaville, Sectie-Ingenieur, waarnemend Districts-Inspecteur, Bergen op Zoom.
J. A. Roesingh van Iterson, Ingenieur der Tractie voor het Zuidernet, Tilburg.
P. Oberstadt, Ingenieur, Chef van de werkplaats te Tilburg.

Het bestuur der Maatschappij komt voor in den Staats-Almanak. (Bibliotheek Phoenix.)

Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij.

De Maatschappij is opgericht bij notarieele acte van 8 Aug: 1837, bekrachtigd bij Kon: Besluit van 4 Sept: 1837. Aan de Heeren Serrurier c. s. was bij Kon. Besluit van 1 Juni 1836 de vergunning verleend, een spoorweg aanteleggen tusschen Amsterdam en Haarlem. Dit recht werd overgedragen aan de Maatschappij, aan wie bij besluit van 22 Juni 1840 werd toegestaan de lijn te verlengen tot Rotterdam. De lengte van deze lijn bedraagt 84,5 K M.

Bij de concessie van $\frac{\text{30 Maart}}{\text{20 April}}$ 1865, bekrachtigd bij de wet van 7 Aug. 1865 (Stbl. 99) is aan deze Maatschappij de exploitatie van den Noord-Hollandschen Staatsspoorweg opgedragen en tevens vergunning ver-

leend tot het aanleggen en exploiteeren van een spoorweg, tusschen de stations Haarlem en Uitgeest.

De Noord-Holl. Staatsspoorweg, loopende van Helder langs Alkmaar, door de Zaanstreek naar Amsterdam, heeft tot het goederen station in de Rietlanden aldaar eene lengte van 85 K. M. De lijn van Uitgeest tot Haarlem is lang 17,9 K. M.

Volgens de concessie van $\frac{30 \text{ Maart}}{4 \text{ April}}$ 1870 heeft deze Maatschappij aangelegd den spoorweg van Amsterdam over Hilversum en Amersfoort naar Zutphen, met een zijtak van Hilversum naar Utrecht.

Deze lijn, sedert 15 Mei 1876, geheel in exploitatie, heeft eene lengte van 125 K. M. Door deze Maatschappij wordt tevens, sedert 24 Juli 1878, geexploiteerd de lijn van Zutphen tot Winterswijk, lang 43,5 K. M. en aangelegd door de Nederl. Westphaalsche Spoorweg Maatschappij.

De totale lengte der lijnen, waarover de Maatschappij sedert laatstgenoemd tijdstip het beheer voert, is 356 K. M.

Personeel van de Hollandsche IJzeren Spoorwegmaatschappij.

Directie.

J. W. Bake, Administrateur, Amsterdam.
R. W. J. van den Wall Bake, Adjt.-Administrateur,
P. J. Mouthaan, Hoofdingenieur-Adviseur, Delft.

Afdeeling weg en werken.

A. K. P. F. R. van Hasselt, Ingenieur van den weg, Amsterdam.

C. Vlaanderen Az., Hoofdopzichter voor de lijn Amsterdam-Rotterdam, 's Gravenhage.
J. W. Ruys, idem voor de lijnen Helder-Amsterdam en Uitgeest-Haarlem, Alkmaar.
J. C. Smit, idem voor de lijn Amsterdam-Amersfoort, met zijtak Hilversum-Utrecht, Hilversum.
W. van Doorn Jr., idem voor de lijn Amersfoort-Zutphen-Winterswijk, Zutphen.
M. Brondgeest, Opzichter van den telegraaf, Haarlem.
J. J. Smit, idem idem Hilversum.

Afdeeling tractie en materieel.

G. A. A. Middelberg, Ingenieur-werktuigkundige, Amsterdam.
E. M. Vaillant, Adjt. Ingenieur-werktuigkundige, Haarlem.
H. Stolp, idem idem Utrecht.
L. Sloot, idem idem Chef der werkplaatsen, Haarlem.

Afdeeling beweging.

P. C. Beelenkamp, Hoofdinspecteur, Amsterdam.
H. F. Guichart, Inspecteur van de lijn Amsterdam-Rotterdam, 's Gravenhage.
R. H. F. Route, Inspecteur van de lijnen Helder-Amsterdam en Uitgeest-Haarlem, Helder.
J. C. van Lockhorst, Inspecteur van de lijn Amsterdam-Zutphen-Winterswijk, met zijtak Hilversum-Utrecht, Amersfoort.

Afdeeling handelszaken.

J. J. Froger Wz., Chef van het tariefwezen, Amsterdam.

J. A. D. Bak, algemeen goederen Agent, Amsterdam.
Mr. C. Bakker Cz., Chef van het bureau van reclames, Amsterdam.

Afdeeling contrôle.

H. J. F. Mirandolle, contrôleur, Amsterdam.

Nederlandsche Rijn-Spoorwegmaatschappij.

Deze maatschappij werd in 1845 opgericht met een kapitaal van *f* 24,000,000, verdeeld in 100,000 aandeelen, ieder groot *f* 240,—, die allen zijn volgestort. Het doel was te exploiteeren de reeds aangelegde lijn Amsterdam-Arnhem, de spoorwegwerken te Amsterdam uit te breiden, verder aan te leggen en te exploiteeren, de lijnen: Arnhem-Pruissische grenzen en Utrecht-Gouda-Rotterdam. In 1867 werd concessie verleend tot den aanleg en exploitatie van de lijnen: Harmelen-Breukelen en Gouda-den Haag. Het kapitaal werd met *f* 6,000,000,— vergroot, verdeeld in 25,000 aandeelen. Op 22,000 is het volle bedrag van *f* 240,— op de overigen *f* 96,— gestort. In 1872 is het kapitaal nogmaals vergroot met *f* 6,000,000— verdeeld in 25,000 aandeelen, op ieder waarvan *f* 36,— is gestort.

Deze maatschappij exploiteert de lijn Leiden-Woerden, van de maatschappij van dien naam.

Personeel van de Nederlandsche Rijn-Spoorwegmaatschappij.

J. Verloop Cz., Ingenieur der maatschappij. Utrecht.

C. W. Verloop, Ingenieur-werktuigkundige... Utrecht.
B. Tweedy, Inspecteur van de loopende dienst en van de stations..... Utrecht.

R. Wright, Ingenieur van den weg, inzonderheid belast met het toezicht op het onderhoud en de bewaking..... Utrecht.
G. Hageman, Hoofdopzichter voor de uitbreiding en verbetering van weg en werken... Utrecht.
G. Freem, Hoofdopzichter voor het onderhoud en de bewaking van den weg Utrecht-Emmerik ..... Arnhem.
T. J. Koobs, Hoofdopzichter van den weg Amsterdam-Rotterdam-Den Haag..... Gouda.

Nederlandsehe Centraal-Spoorwegmaatschappij.

Deze Maatschappij is opgericht in 1860. Zij had toen concessie voor de lijn Utrecht-Zwolle. In 1863 verkreeg ze concessie voor de lijn Zwolle-Kampen. De lijn is lang 101 K. M.

Personeel van de Nederlandsche Centraal-Spoorwegmaatschappij.

Mr. David J. C. van Lennep, Directeur.
Henri Boers. Secretaris, tevens belast met de functiën van Chef van de Algemeene dienst (comptabiliteit, kas en magazijn).
C. P. J. Verhoesen, Ingenieur van Weg en Werken.

J. W. H. Conrad, Ingenieur, Werktnigkundige, Chef van de loopende dienst, Chef der afdeeling materiëel, tractie en beweging.
H. A. van Beuningen, Chef van het goederenvervoer.
J. van Gelder, Chef der afdeeling contrôle.

De Aken-Maastrichtsche Spoorwegmaatschappij

werd opgericht in 1845, met het doel om Aken, Maastricht en Hasselt door een spoorweg te verbinden. De lijn wordt, sedert 1 Augustus 1867 geëxploiteerd door den *Grand Central Belge*.

In 1852 werd opgericht de:

Antwerpen-Rotterdamsche Spoorwegmaatschappij

tot aanleg van de lijn Antwerpen-Moerdijk-Breda. De lijn wordt geëxploiteerd door den *Grand Central Belge*.

De Luik-Maastrichtsche Spoorwegmaatschappij

nam in 1860 de in 1856 verleende concessie over.

De Nijmeegsche Spoorwegmaatschappij

opgericht in 1863, tot aanleg van de lijn Nijmegen-Duitsche grens in de richting van Cleef, welke lijn wordt geëxploiteerd door de *Rheinische Eisenbahn*, die de lijn Cleef-Nederlandsche grenzen heeft aangelegd.

De Spoorwegmaatschappij Gent-Terneuzen

nam de in 1864 verleende concessie voor den aanleg van de lijn: Sluiskil, Sas van Gent tot aan de Belgische grenzen, in de richting van Gent over. Deze lijn wordt geëxploiteerd door het: *Syndicat d'exploitation des chemins de fer dans les Flandres.*"

Spoorwegmaatschappij Mechelen-Terneuzen

opgericht in 1869.

De Keulen-Mindensche Spoorwegmaatschappij

verkreeg in 1867 concessie voor de lijn Venlo-Duitsche grenzen, in de richting van Straelen.

Rheinische Eisenbahn.

Lijnen: Kaldenkirchen-Venlo, Elten-Zevenaar en Groesbeek-Nijmegen.

Noord-Brabant-Duitsche Spoorweg

Lijn: Boxtel-Goch.

VERSCHILLENDE VEREENIGINGEN.

Amsterdamsche Kanaalmaatschappij.

Onder dagteekening van 10 December 1862, 25 Juni 1862, 24 September 1862, 7 Januari 1864 en 8 November 1864 is concessie verleend tot het maken van een kanaal ter verbinding van de Noord- en Zuiderzee

en daarmede in verband staande werken, benevens indijking en droogmaking van gronden, in het oostelijk en westelijk IJ en in het Wijkermeer. De concessie, is, voor zoover noodig, bekrachtigd bij de Wetten van 24 Januari 1863 (Stbl. 4), 11 Juni 1864 (Stbl. 72) en 31 Juli 1868 (Stbl. 117). De naamlooze vennootschap, tot uitvoering van dit werk opgericht, is gevestigd te Amsterdam. De statuten, goedgekeurd bij Kon. Besluit van 16 Juli 1863, No. 44; 9 December 1864, No. 48; 19 December 1864, No. 66; 28 Juli 1865, No. 75 en 2 Januari 1868, No. 81, zijn opgenomen in de *Staatscouranten* van 3, 4 5 en 6 Juli 1864, 28 December 1864, 7 September 1865 en 1 Februari 1868. Den 8sten Maart 1865 is in de Breesaap, op ongeveer 600 M. van het strand, de eerste spade voor het werk in den grond gestoken, den 2den November 1876 is het kanaal met beperkten diepgang voor het verkeer geopend.

Personeel van de Amsterdamsche Kanaal maatschappij.

Toezicht op de uitvoering en het onderhoud der werken.

J. F. W. Conrad, Hoofd-Ingenieur van den Waterstaat in Noord-Holland.
Mr. M. H's. Jacob.

} van wege het Rijk.

Directie

S. W. Jos. Jitta, *President.*
Aug. M. J. Hendricks, *Vice-President.*
J. Boelen, J. Rzn., Haarlem.
S. de Clercq Wzn. Leiden
Jhr. Mr. J. W. H. Rutgers van Rozenburg.

Secretaris: Mr. M. F. de Monchy.
Consulent: Mr. Aug. Philips.
Eerstaanwezend-Ingenieur: J. Dirks.
Adviseerend-Ingenieur: J. A. A. Waldorp.

Technisch Bureau te Amsterdam.

G. van der Stok, Chef de Bureau.
C. J. Hana Hz., C. Dorland., K. Ingerman. } Opzichters.

Sectie Velzen.

K. van Rijn, Sectie-Ingenieur.
H. Slegtkamp., J. F. Helmers. } Opzichters.
H. van Doorn.
H. H. de Boer., F. W. Köllöffel Jr., T. D. de Ruiter., W. P. Eskes. } Tijdelijke Opzichters.

Werken beoosten Amsterdam.

W. Olivier, Hoofdopzichter.
M. te Nuijl, Tijdelijk Opzichter.

Voor de verdere Ambtenaren en Bestuurderen, zie men den Staats-Almanak (Bibliotheek Phoenix.)

Koninklijk Instituut van Ingenieurs.

Het Koninklijk Instituut van Ingenieurs, opgericht door wijlen de heeren F. W. Conrad, Dr. G. Simons en L. J. A. van der Kun, met medewerking van 199 leden, heeft zijn zetel te 's Gravenhage. Het bedoelt de bevordering van de wetenschap en de kunst van den ingenieur in den meest uitgestrekten zin. De oprichting werd goedgekeurd bij Kon. Besluit van 4 Febr. 1848 No. 81, hetwelk tevens een reglement vaststelde, dat bij Besluit van 11 Sept. 1849 No. 77 door een nieuw reglement werd vervangen; dit werd later bij verschillende Besluiten gewijzigd en bij Besluit van 16 Mei 1871 No. 16, het thans van kracht zijnde daarvoor in de plaats gesteld.

Het instituut bestaat uit honoraire, gewone en buitengewone leden. Tot honoraire leden kunnen worden voorgesteld personen, die door kunde en ondervinding, hoogen stand of geboorte in de mogelijkheid zijn om den voortgang der wetenschappen en kunsten te bevorderen. Tot gewone leden zij, die het vak van ingenieur of architect of de daarop betrekking hebbende wetenschappen en kunsten beoefenen. Tot buitengewone leden zij, die opgeleid worden tot ingenieur of architect.

Zij blijven het vijf jaren, en zijn na dat tijdsverloop, zonder ballotage, gewone leden. De gewone vergaderingen van het instituut hebben plaats, zooveel mogelijk op den tweeden Dinsdag in September, November, Februari en April, en op den tweeden Donderdag in Juni. Het instituut telde op 13 Augustus 1878 behalve den beschermheer, 15 honoraire, 754 gewone en 148 buitengewone leden, te zamen 918, Eene afdeeling van

het instituut is gevestigd te Batavia en genaamd »Afdeeling Nederlandsch Indie". Zij telde op 195 leden. De werken van het Instituut zijn aanwezig in de Bibliotheek der Polytechnische School.

Het cijfer achter den naam der onderstaande bestuursleden duidt het jaar van aftreding aan.

Beschermheer, honorair president

Z. M. de Koning.

Raad van Bestuur.

J. P. de Bordes, *President*..... 1881.
H. S. J. Rose, *Vice-President*..... 1881.
W. C. A. Staring, *Penningmeester*.... 1880.
M. C. J. Piepers..... 1878.
J. van der Vegt..... 1879.
A. J. Voorduin..... 1879.
A. J. van Egter van Wissekerke.... 1879.
E. Steuerwald..... 1880.
J. Tideman, *Secretaris*..... 1881.

Vereeniging van Burgerlijke Ingenieurs.

Deze vereeniging, welke te Delft gevestigd is en 172 leden telt, werd opgericht den 30sten Maart 1853 en hervormd den 23sten Maart 1872. Zij heeft ten doel het vormen van een band tusschen de burgerlijke ingenieurs.

Beschermheer

Z. M. de Koning.

Bestuur voor het vereenigingsjaar

1 Mei 1878—30 April 1879.

L. J. Kesper, *Voorzitter.*	te Gorinchem.
J. L. Cluysenaar, *Secretaris.*	» Breda.
J. D. Evers, *Penningmeester,*	» Hoorn.
Dr. E. F. van Dissel.	» Leiden.
Jhr. P. H. A. Martini Buys,	» Rotterdam.
Th. W. van der Sleijden.	» Arnhem.

Maatschappij tot Bevordering der bouwkunst te Amsterdam.

Het doel dezer maatschappij, opgericht in 1842, is de beoefening en kennis der bouwkunst te bevorderen. De maatschappij tracht dit doel te bereiken: 1e door jaarlijks prijsvragen uit te schrijven en de bekroonde antwoorden, in plaat gebracht, met verklarenden tekst, onder den titel van »Bouwkundige ontwerpen" te doen uitgeven; 2e door de uitgifte van een tijdschrift met platen, getiteld: »Bouwkundige bijdragen", waarin mededeelingen over de bouwkunst (zoowel in theoretischen als in practischen zin) worden opgenomen; 3e door de afzonderlijke uitgaaf van »Afbeeldingen van oude bestaande gebouwen" hier te lande, welke uit het oogpunt der kunst en geschiedenis merkwaardig zijn; 4e door

het uitgeven van afzonderlijke platen van belangrijke gebouwen in ons land; 5e door het voorstaan der belangen van de bouwkunst en der algemeene belangen harer beoefenaars; 6e door het bevorderen van het onderwijs in de bouwkunst; 7e door het houden van vergaderingen en tentoonstellingen; 8e door het vormen eener bibliotheek; en 9e door het oprichten van afdeelingen.

Jaarlijks worden te Amsterdam eene algemeene vergadering en eene algemeene wetenschappelijke bijeenkomst gehouden, en in eene der plaatsen, waar eene afdeeling gevestigd is, eene tweede wetenschappelijke bijeenkomst.

De maatschappij telt omstreeks 1000 leden, van welke bijna één vijfde gedeelte te Amsterdam; de belangen der buitenleden worden door 41 correspondenten in de voornaamste steden waargenomen. Zij telt voorts negen afdeelingen, die te Amsterdam, Rotterdam, 's Gravenhage, Leiden, Delft, Arnhem, Zwolle, Schagen en Utrecht gevestigd zijn, haar eigen bestuur en geldmiddelen hebben, en wier leden niet gehouden zijn tot het lidmaatschap der maatschappij.

Bestuur.

J. G. van Niftrik, *Voorzitter.*
A. J. C. J. S. Bergsma, *Vice-Voorzitter.*
P. J. Mouthaan, *Secretaris.*
J. H. Schmits Jr., *Penningmeester.*
Daniel J. Sanches, *Vice-Secretaris.*
J. Olie Jz.
J. H. Lelieman.
M. Redeker Bisdom.
J. R. de Kruiff.

Bestuur der afdeeling Delft.

G. J. Morre, *President.*
G. Reuvekamp, *Penningmeester.*
A. N. de Lint, } *Commissarissen.*
Ph. M. Lindo, }

AFDEELING NIJVERHEID EN LANDBOUW.

1. Toezicht op het Stoomwezen.

De Wet van 28 Mei 1869 (Stbl. 97) regelt het toezicht op het gebruik van stoomtoestellen, waardoor werden ingetrokken, de Kon. Besluiten van 1833 (Stbl. 58); 1841 (Stbl. 22); 1855 (Stbl. 6); 1855 (Stbl. 40), 1859 (Stbl. 10).

Van deze Wet nemen wij alleen de volgende art. op:

ART. 3. Door Ons worden benoemd de ambtenaren, belast met het toezicht en de beproeving van stoomketels, alsmede de leden der commissie, aan welke in de gevallen bij deze Wet aangewezen, handelingen en uitspraken van gemelde ambtenaren ter beoordeeling worden onderworpen.

ART. 5. De leden der Commissie, alsmede de ambtenaren in art. 3 bedoeld, leggen bij de aanvaarding hunner bediening, eerstgenoemden in handen van onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, (lees: Waterstaat, Handel en Nijverheid), laatstgenoemden in handen van Onzen Commissaris in de provincie, waar zij krachtens hunne aanstelling verblijf houden, den eed of belofte af, dat zij de plichten hunner bediening getrouw zullen vervullen.

Ter uitvoering van deze wet werd vastgesteld het Kon. Besluit van 24 September 1869 (Stbl.97).

Dit besluit werd gewijzigd in: 1870 (Stbl. 155); 1873 (Stbl. 25) en (Stbl. 128); 1876 (Stbl. 44) en (Stbl. 232) en in 1877 (Stbl. 199).

De artikelen voor ons van belang luiden nu aldus:

Art 38.

(1870, Stbl. 155 en 1876, Stbl. 44.)

De ambtenaren belast met de beproeving van en het toezicht op de stoomtoestellen, dragen den titel van hoofd-ingenieur, ingenieur, adspirant-ingenieur en opzichter voor het stoomwezen.

Het toezicht op de dienst wordt onder Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken (lees: Waterstaat enz.) opgedragen aan een hoofd-ingenieur.

De opzichters zijn werkzaam onder de bevelen van den hoofd-ingenieur, de ingenieurs of adspirant-ingenieurs. Zij ontleenen de bij de Wet van 21 Mei 1869 (Stbl. 97) en het Kon. Besluit van 24 Sept. 1869 (Stbl. 154) aan de genoemde ambtenaren toegekende bevoegdheid, voor elk bijzonder geval, aan een schriftelijken last van den hoofd-ingenieur, den ingenieur of adspirant-ingenieur onder wiens bevelen zij gesteld zijn.

Zij worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen.

Zij bekleeden geene ambten of bedieningen dan met Onze toestemming.

Art. 39.

(1873, Stbl. 25.)

Om benoembaar te zijn tot ingenieur, wordt de leeftijd

van drie en twintig jaren, en tot adspirant-ingenieur die van twintig jaren vereischt.

Niemand wordt tot ingenieur of adspirant-ingenieur benoemd dan na een in het openbaar afgelegd examen.

ART. 40.

(1873, Stbl. 25.)

Het in artikel 39 bedoeld examen omvat:

[Zie pag.: Art. 1 van het Kon. Besluit van 13 December 1873 (Indisch Stbl. 1874 No. 70)].

ART. 41.

De twee voorgaande artikelen zijn niet van toepassing op de bij het in werking treden van dit Besluit in dienst zijnde ingenieurs of adspirant-ingenieurs. (*)

ART. 42.

Heeft een der in het 2de lid van Art. 39 bedoeld examen niet zoodanige uitkomsten opgeleverd, dat de openstaande plaatsen vervuld kunnen worden, zoo wordt door Ons in de behoeften van de dienst door het aanstellen van tijdelijke ingenieurs of adspirant-ingenieurs voorzien. Deze hebben dezelfde bevoegdheden als de gewone ingenieurs en adspirant-ingenieurs.

(Het overige gedeelte, regelende de werkzaamheden van deze ingenieurs en de verplichtingen van de ge-

(*) In *Nederlandsch Oost-Indië* zijn personen, die in het bezit zijn van een diploma van werktuigkundig ingenieur, verkregen aan eene rijksinstelling, vrijgesteld van het examen bedoeld bij Art 40. (Zie Art. 2 Ind. Stbl. 1874 nº 70): in *Nederland niet*.

bruikers der stoomwerktuigen, wordt, wegens zijne uitgebreidheid en mindere belangrijkheid, weggelaten.)

Tegenwoordige Ambtenaren.

Hoofd-Ingenieur belast met het toezicht op de dienst van het Stoomwezen.

A. A. C. de Vries Robbé. Ede.

Eerste district (Noord-Brabant en Zeeland.)

N. van Dissel, Ingenieur 2e klasse. 's Hertogenbosch.

Tweede district (Znid-Holland en Zeeland.)

S. L. Kempen, Ingenieur 1e klasse. Rotterdam.

Derde district (Noord-Holland.)

W. A. M. Piepers, Ingenieur 2e klasse. Amsterdam.

Vierde district (Gelderland en Utrecht), standplaats Arnhem, tijdelijk te Ede.

A. A. C. de Vries Robbé, Hoofd-Ingenieur. Ede.
H. W. E. Struve, tijdelijk Adspirant-Ingenieur.

Vijfde district (Friesland, Overijsel, Groningen en Drenthe.)

H. J. P. van Meurs, Ingenieur 1e klasse. Zwolle.

Commissie van beoordeeling.

Dr. P. L. Rijke, *Voorzitter.*
J. Groll.
A. Soll.
B. J. Karpesteijn.
J. H. Jullien.

Op de Ontwerp-begrooting voor het departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, komen onder de afdeeling: Nijverheid, de volgende posten voor:

Toezicht op het Stoomwezen.

één Hoofd-Ingenieur	f	2800,—
twee Ingenieurs 1e klasse à f 2200,—	»	4400,—
één Ingenieur 2e »	»	1800,—
één Ingenieur 2e »	»	1600,—
één Adspirant-Ingenieur	»	1200,—
vier Opzichters 1e klasse à f 1000,—	»	4000,—
vijf » 2e » » » 800,—	»	4000,—
Reis- en verblijfkosten	»	12000,—
Bureaubehoeften	»	2300,—
Examenkosten	»	Memorie.
Aankoop en onderhoud van werktuigen en gereedschappen	»	500,—
Onkosten der Commissie van beoordeeling	»	100,—
Totaal der kosten van het toezicht op het Stoomwezen	»	34700,—

II. Toezicht op het Mijnwezen.

Bij Kon. Besluit van 22 Juni 1876, No. 21 werd, met intrekking van de Kon. Besluiten van 2 Maart 1851, No. 48 en van 26 Augustus 1873 No. 31, vastgesteld het volgende:

ART. 1.

Het onmiddelijk toezicht op de mijnen en groeven en op de naleving der verordeningen, die daarop betrekking hebben, wordt opgedragen aan een Ingenieur der mijnen.

ART. 2.

De Ingenieur der mijnen oefent zijne bediening uit, volgens eene door onzen Minister van Binnenlandsche Zaken (lees: Waterstaat, Handel en Nijverheid) vast te stellen instructie.

ART. 3.

Hij geniet een bezoldiging van *f* 2500,—'s jaars, en wordt ten aanzien van vergoeding voor reis- en verblijfkosten gerangschikt in de 2e klasse van het tarief, vastgesteld bij Kon. Besluit van 15 December 1849 (Stbl. 62.)

Ingenieur der mijnen.

E. van der Elst, tijdelijk te Kerkrade.

Het mijnwezen wordt beheerscht door de Fransche Wet van 21 April 1810 (Bulletin des lois, 285) *concernant les mines, minières. carrières et usines*, wier uitvoering is geregeld bij Kon. Besluit van 18 September 1818 (Stbl. 35.) De rechten, voortvloeiende uit concessiën van mijnen, zijn nog nader geregeld bij Kon. Besluit van 4 Maart 1824 (Stbl. 23.) Bij Kon. Besluit van 28 Juni 1877 (Stbl. 155) is vastgesteld een reglement

betrekkelijk de ontginning van steenkolenmijnen, terwijl bij Kon. Besluit van 17 Augustus 1855 No. 67, is goedgekeurd een door de staten van Limburg vastgesteld reglement op de ontginning van onderaardsche of overdekte steengroeven in dat hertogdom. Het beheer en genot van de dominiale steenkolenmijnen te Kerkrade zijn voor den tijd van 99 jaren afgestaan aan de Aken-Maastrichtsche-Spoorwegmaatschappij, krachtens de wet van 19 Juni 1845 (Stbl. 29.)

De Ingenieur der mijnen ontvangt jaarlijks een tractement van *f* 2500 benevens *f* 600 voor reis-, verblijf-, en bureaukosten.

DEPARTEMENT VAN MARINE.

Het departement.

Minister: W. T. van Erp Taalman Kip.
Audiëntie: Vrijdag ten 11 ure.

Secretaris-Generaal: L. J. T. Broekhoff.

Eerste afdeeling: *Materieel der Zeemacht.*

Aanbouw, onderhoud en herstelling van het materieel der Zeemacht. Stoomvaartdienst. Artillerie. Het technische der Marine. Bestuur der werven en magazijnen en het ambtelijk personeel bij de maritieme directiën, benevens het personeel van het werkvolk.

Kapitein ter Zee, Chef der Afdeeling. Jhr. A. C. van Haeften.

Korps Ingenieurs der Marine.

Telken jare in de maanden Juli en Augustus, wordt er meestal een oproeping in de Staatscourant geplaatst, van den volgenden inhoud:

De Minister van Marine brengt, naar aanleiding van Zr. Ms. besluiten van 22 Juni 1875 No. 14 en 16, het navolgende ter kennis van belanghebbenden.

Aan..... jongelieden van een gezond gestel, onderwijs genietende aan de Polytechnische School te Delft, die, vóór zij hun 24ste levensjaar zijn ingetreden, in het bezit zijn van een der getuigschriften B, Artikel 61—64 der Wet van 2 Mei 1863 (Stbl. 50), en zoo door betoonden ijver als door lust in de studie en aanleg, den waarborg geven dat zij kundige en degelijke Ingenieurs zullen worden, zal eene toezegging worden gegeven van eene benoeming tot Adspirant-Ingenieur der Marine, nadat zij het diploma van Scheepbouwkundig Ingenieur zullen hebben verkregen.

Daartoe behooren zij, die daarvoor in aanmerking wenschen te komen, tijdig een verzoekschrift aan den Minister van Marine in te dienen, met overlegging van:

1°. hunne geboorte-acte;

2°. een certificaat, afgegeven door een bevoegd geneesheer, waaruit blijkt dat de candidaat een gezond gestel heeft.

Tot Adspirant-Ingenieur benoemd, zullen zij dan onder het genot eener jaarwedde van *f* 1000 nog een jaar aan de Polytechnische School blijven, ten einde zich tot het door hen af te leggen examen C. voor Werktuigkundig-Ingenieur te bekwamen, om vervolgens gedurende *twee jaren* op dezelfde bezoldiging en *één jaar* op eene jaarwedde van *f* 1500, zoowel op 's Rijks als op sommige belangrijke buitenlandsche werven, in de gelegenheid gesteld te worden, zich in de praktijk te oefenen en hunne studiën voort te zetten en te voltooien.

Daarna zullen zij, bij voldoende geoefendheid, bevorderd worden tot Ingenieur der 2e klasse op eene bezoldiging van *f* 2000, een en ander onder uitdrukkelijke voorwaarde dat zij zich door ijver en goed gedrag blijven onderscheiden en zich, wat betreft de richting hunner studiën en tijdbesteding, strikt gedragen naar de aanwijzing, die hun dienaangaande zullen worden gegeven.

Verdere inlichtingen daaromtrent kunnen worden verkregen bij het Departement van Marine (Afdeeling Materieel), bij den Direkteur der Polytechnische School te Delft en bij den Hoofd-Ingenieur, Adviseur voor den Scheepsbouw te Amsterdam."

In den Staats-Almanak komt nog het volgende voor:

»Naar gelang der behoefte worden, door middel van de Staatscourant, kandidaten opgeroepen, die op den 1sten September van het jaar, waarin de toelating geschiedt, hun 26ste jaar nog niet zijn ingetreden, in het bezit zijn van het diploma van Scheepsbouwkundig-Ingenieur, ingevolge de Wet van 2 Mei 1863 (Stbl. 50), en verlangen geplaatst te worden als Adspirant-Ingenieur bij de Marine. Zij moeten zich daartoe onderwerpen aan een vergelijkend examen in de vakken, waarvan de kennis voor deze betrekking wordt vereischt en die in het programma voor het examen zijn omschreven."

Er zijn drie Directiën der Marine: te Willemsoord, te Amsterdam en te Hellevoetsluis.

Willemsoord.

Directeur en Kommandant: R. L. de Haes, Vice-Admiraal.
Onderdirecteur: A. Dronkers, Kapitein ter zee.
Hoofd-Ingenieur: H. G. Jansen.
Ingenieur der 1e klasse: J. C. Jansen en G Turk.

Amsterdam.

Directeur en Kommandant: W. B. F. Escher, Schout-bij-nacht.
Onderdirecteur, Jhr. A. F. Meijer, Kapitein-Luitenant ter zee.
Hoofd-Ingenieur, Adviseur voor den scheepsbouw: Dr. B. J. Tideman.
Hoofd-Ingenieur, L. C. P. W. Visser.
Ingenieur der 1e klasse, C. L. Loder.
Ingenieurs der 2e klasse, F. S. C. M. Wijs en J. van Beek.
Adspirant-Ingenieur, H. Cop.

Hellevoetsluis.

Directeur en Kommandant J. A. Vandevelde, Schout-bij-Nacht.
Onderdirecteur, H. J. S. van der Sloot, Kapitein-Luitenant ter Zee.
Hoofd-Ingenieur, J. W. Calten.
Ingenieur der 1e klasse, P. J. Turk.

Hoofd-Ingenieur voor algemeene diensten:
A. J. H. Beeloo.

Uittreksel uit de Ontwerpbegrooting voor het Departement van Marine.

Dienst 1880.

Scheepsbouw: Personeel.

A. *Algemeene dienst.*

één Hoofd-Ingenieur, adviseur.....	ƒ 5500,—	
één Hoofd-Ingenieur, belast met het toezicht op den aanbouw bij particulieren.....	„ 3500,—	
twee Adspirant-Ingenieurs voor vier maanden à ƒ 1000 's jaars.....	„ 666,67	
Toelage aan boord.....	Memorie.	
		ƒ 9666,67

B. *Amsterdam.*

één Hoofd-Ingenieur.....	ƒ 4000,—	
één Ingenieur 1e kl.....	„ 3000,—	
twee „ 2e „ à ƒ 2000.....	„ 4000,—	
één Adspirant-Ingenieur.....	„ 1500,—	
		„ 12500,—

C. *Hellevoetsluis.*

één Hoofd-Ingenieur.....	ƒ 3500,—	
één Ingenieur 1e kl.....	„ 2500,—	
		„ 6000,—

D. *Willemsoord.*

één Hoofd-Ingenieur.....	ƒ 4000,—	
één Ingenieur 1e kl.....	„ 3000,—	
één „ 2e „	„ 2500,—	
		„ 9500,—
Totaal Personeel.....		ƒ 37666,67

N.B. De onder B vermelde Adspirant-Ingenieur krijgt de eerste twee jaren slechts ƒ 1000,—.

INHOUD VAN HET GEDEELTE

OVER:

NEDERLANDSCH OOST-INDIË.

DEPARTEMENT VAN BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

Bladz.

Het departement 173

Waterstaat.

Organisatie van het personeel van den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken 173

Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het departement van Burgerlijke Openbare Werken. Dienst 1880 181

Spoorwegen.

Staatsspoorwegen 184

Organisatie van het personeel voor de dienst der Staatsspoorwegen op Java 186

Particuliere Spoorwegen 192

Stoomwezen.

Organisatie van het personeel voor het Stoomwezen 195

Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het departement van Burg. Openb. Werken. Afd. Stoomwezen. Dienst 1880 ... 201

DEPARTEMENT VAN ONDERWIJS. EEREDIENST EN NIJVERHEID.

Bladz.

Het departement 202

Nijverheid.

Afdeeling Mijnwezen 202
Voorwaarden voor benoembaarheid tot adspirant-ingenieur bij de dienst der mijnen in Nederlandsch Indië 202
Regeling van de dienst der mijnen in Ned. Indië 207
Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid. Afdeeling Mijnwezen. Dienst 1880 220

DEPARTEMENT VAN MARINE.

Het departement 222
De Marine-établissementen te Soerabaja en Onrust 222
Regeling en samenstelling van het Corps Ingenieurs voor het vak van den Scheepsbouw in Nederlandsch Indië 223
Fabriek voor de Marine en het Stoomwezen te Soerabaja 226
Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting voor het departement der Marine, afdeeling Scheepsbouw. Dienst 1880 227
Afdeeling Geographische dienst 228

NB. De namen van de Ingenieurs in Indië zijn niet opgenomen, omdat de tijd ontbrak, om een goede opgave te verkrijgen. Zie hiervoor den *Indischen Regeerings-Almanak* voor 1880.

NEDERLANDSCH OOST-INDIË.

DEPARTEMENT VAN BURGERLIJKE OPENBARE WERKEN.

Tot den werkkring van dit Departement behooren:

a. de Waterstaat, de wegen en 's lands burgerlijke openbare werken.

b. het stoomwezen.

c. de post en telegraafdienst.

d. de spoorwegen.

e. de aanschaffing van het benoodigde voor 's lands dienst voor zooveel het Departement betreft, hetzij door inkoop, levering bij aanneming of ontbieding uit Nederland.

f. De comptabiliteit en kosten van het Departement.

Waterstaat.

Bij Kon. besluit van 22 Aug. 1873. (Ind. Staatsbl. 1874, 58) werd vastgesteld een *Organisatie* van het *personeel* van den *Waterstaat* en *'s Lands Burgerlijke Openbare Werken.*

Daardoor werd gewijzigd het Kon. besluit van 1864

(Ind. Staatsblad 1865, 30), en ingetrokken dat van 1865 (Ind. Staatsblad 1866, 10).

Het besluit van 1873 luidt als volgt:

ART. 1. De leiding van en het toezicht over de dienst van den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken in Nederlandsch-Indië zijn opgedragen aan den Direkteur der Burgerlijke Openbare Werken.

ART. 2. Het corps ambtenaren van den Waterstaat en 's Lands Burgerlijke Openbare Werken in Nederlandsch-Indië (technisch personeel) is samengesteld als volgt:

5	Hoofd-Ingenieurs	der 1e kl.,	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 14400,—
5	»	» 2e »	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 12000,—
15	Ingenieurs	» 1e »	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 9000,—
25	»	» 2e »	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 6000,—
15	»	» 3e »	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 4200,—
10	Adspirant-Ingenieurs		ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 3000.—
10	Architecten	der 1e kl.,	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 5400,—*) tot 7200,— (†)
10	»	» 2e »	ieder op een jaarlijksch tractement van *f* 3600,—*) tot *f* 5400,— (†)

(*) Minimum.

(† Maximum, volgens besluit van den Gouverneur-Generaal van 1874 (Indisch Stbl., 95) na 6 jaren dienst te bereiken.

43 Opzichters der 1e kl., ieder op een jaarlijksch tractement van ƒ 3000,—
60 » » 2e » ieder op een jaarlijksch tractement van ƒ 2400,—
40 » » 3e » ieder op een jaarlijksch tractement van ƒ 1800,—

Art. 3. De Gouverneur-Generaal wijst drie Hoofd-Ingenieurs van de 1e of 2e klasse aan, om als Inspecteur dienst te doen, deze genieten als zoodanig vaste reiskosten tot een bedrag van ƒ 300,— 's maands ieder.(*)

Art. 4. Aan elk der eerstaanwezende Ingenieurs te Batavia, Samarang en Soerabaja worden toegevoegd: Een Boekhouder op een tractement van ƒ 300,— 's maands, een Commies op een tractement van ƒ 200,— 's maands.

Art. 5. Ter bezoldiging van klerken en kantoorbedienden en voor schrijf-, teeken- en bureaubehoeften, ten behoeve van de eerstaanwezende Ambtenaren van de Burgerlijke Openbare Werken worden toegestaan de sommen, uitgetrokken in den bij dit besluit gevoegden staat, met vrijlating om, wanneer de gelegenheid niet mocht bestaan tot de aanstelling van klerken op de bij den staat uitgetrokken bezoldigingen, de daarvoor bestemde sommen aan te wenden voor loonen, voor stuks- of taaksgewijze te verrichten schrijfwerk. (†)

Art. 5. Naar gelang van de behoefte, wordt door den Minister van Koloniën het noodige personeel ten

---

(*) Bij Kon. Besluit van 1875 (Ind. Stbl. 250) is bepaald dat de Inspecteurs Reis- en Verblijfkosten zullen declareeren, volgens het voor de burgerlijke ambtenaren bestaande Reglement.

(†) Deze Staat is, als van minder belang, niet opgenomen.

dienste van den Waterstaat en de Burgerlijke Openbare Werken in Nederlandsch-Indië ter beschikking gesteld van den Gouverneur-Generaal.

Art. 7. Om tot Adspirant-Ingenieur, Architect of Opzichter te kunnen worden benoemd, moet zijn voldaan aan een examen, in Nederland of in Nederlandsch-Indië af te leggen, voor de betrekking van Adspirant-Ingenieur, overeenkomstig het programma vastgesteld bij de Wet van 2 Mei 1863 (Stbl. 50) voor Civiel-Ingenieur. (*)

Architect of Opzichter, overeenkomstig het programma, vastgesteld bij besluit van den Gouverneur-Generaal, dd. 3 November 1857, No. 2. (Ind. Stbl. 101). (†)

Commissiën voor het afnemen van dat examen worden benoemd:

In Nederland door den Minister van Koloniën.

In Nederlandsch-Indië door den Gouverneur-Generaal.

Van het afleggen van examen zijn vrijgesteld zij, die in aanmerking wenschen te komen voor de betrekking van:

Adspirant-Ingenieur;

a. Wanneer zij zijn in het bezit van een diploma van Civiel-Ingenieur, verkregen aan eene van 's Rijks instellingen;

(*) Bij Ind. Stbl. 1876, 185 en 284 is bepaald, dat telkenmale, wanneer zich een Candidaat voor het examen B of C aanmeldt, op voordracht van den Direkteur der Burg. Openb. Werken, eene Commissie van zeven of meer leden zal worden benoemd.

(†) Bij Ind. Stbl. 1876, 185 is bepaald dat voor deze examens te Batavia, Samarang en Soerabaja permanente Commissiën zullen worden benoemd, bestaande uit drie Ingenieurs van het Corps.

b. Wanneer zij tijdens de afkondiging van dit besluit reeds in het bezit waren eener akte van bekwaamheid als Ingenieur van de Burgerlijke Openbare Werken, verkregen krachtens vroeger in Nederland en in Nederlandsch-Indië geldende bepalingen;

Architect en Opzichter, wanneer zij in het bezit zijn van een diploma van Civiel-Ingenieur, dan wel van Architect of Bouwkundig-Ingenieur, verkregen aan eene van 's Rijks instellingen.

Art. 8. Het in Nederland af te leggen examen, door hen, die verlangen te worden gesteld ter beschikking van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, om te worden benoemd tot Opzichter der 3e klasse bij den Waterstaat en bij de Burgerlijke Openbare Werken daar te lande, wordt voor hen, die dit verlangen, gesplitst in twee gedeelten, in dier voege dat het examen in de vakken, vermeld in de artt. 1 lt. *b*, 7 lt. *f*, 10 lt. *e* en 13 van het programma, vastgesteld bij besluit van den Gouverneur-Generaal, dd. 3 Nov. 1857, No. 2 (Indisch Stbl. 101), nader in Indië moet zijn afgelegd, om voor bevordering tot hoogeren rang in aanmerking te kunnen komen.

Art. 9. Aan de uitzending uit Nederland zijn verbonden de volgende voorwaarden:

a. Voor hen, die zijn bestemd om te worden benoemd tot Adspirant-Ingenieur:

1°. een voorloopig tractement van *f* 100,— 's maands, ingaande met den dag van inscheping in eene der zeehavens van Nederland voor de reis naar Batavia, waarop vóór het vertrek een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd;

2°. eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van *f* 1500,—, (*) en

3°. overtocht naar Batavia, als gouvernementspassagier der 1e klasse.

Aan hen, die na ter beschikking van den Gouverneur-Generaal te worden gesteld, voorloopig in Nederland of elders in Europa door den Minister van Koloniën voor den tijd van minstens één jaar worden te werk gesteld, wordt in stede van het sub 1 bedoeld voorloopig tractement en de sub 2 bedoelde gratificatie terstond een voorloopig tractement van *f* 150,— 's maands toegekend, met behoud overigens der bovengenoemde voordeelen.

Zij, die in Indië door den Gouverneur-Generaal tot Adspirant-Ingenieur worden benoemd en niet minstens twee jaren in Nederland of elders in Europa practische opleiding hebben genoten, worden voorloopig voor minstens één jaar in Nederland of elders in Europa te werk gesteld, onder genot, gedurende dien tijd, van een tractement van *f* 150,— 's maands, waarop bij de heen- en terugreis een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd, en van overtocht naar Nederland en terug als gouvernementspassagier 1e klasse; (†)

b. voor hen, die zijn bestemd, om te worden benoemd tot Architect der 2e klasse;

(*) Bij Kon. Besluit van 1875 (Ind. Stbl. 111) is bepaald dat voor Ingenieurs, die minstens één jaar in Europa practisch werkzaam zijn geweest, deze gratificatie *f* 3000,— zal bedragen.

(*) Bij Kon. Besluit van 1874 (Ind. Stbl. 218) is bepaald dat voor personen, die in Indië voldoende bewijzen van practische bedrevenheid hebben gegeven, uitzondering op deze bepaling kan worden gemaakt.

1°. een voorloopig tractement van *f* 100,— 's maands, ingaande met den dag van inscheping in eene der zeehavens van Nederland, voor de reis naar Batavia, waarop vóór het vertrek een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd;

2°. een gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van *f* 1000,—, en

3°. overtocht naar Batavia, als gouvernementspassagier der 1e klasse;

c. voor hen, die zijn bestemd, om te worden benoemd tot Opzichter der 3e klasse:

1°. een voorloopig tractement van *f* 40,— 's maands, ingaande met den dag van inscheping in eene der zeehavens in Nederland voor de reis naar Batavia, waarop vóór het vertrek een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd;

2°. eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van *f* 500,—, en

3°. overtocht naar Batavia, als gouvernementspassagier der 2e klasse op verbeterden voet. *)

Gehuwden genieten vrijen overtocht op den bovenomschreven voet voor hunne echtgenooten en kinderen, wanneer deze hen op de reis vergezellen.

Art. 10. De door den Minister van Koloniën, voor de dienst van den Waterstaat en de burgerlijke open-

---

(*) Bij Kon. Besluit van 1876 (Indisch Staatsbl. n° 201) is „gouvernementspassagier der 2e klasse op verbeterden voet" veranderd in „gouvernementspassagier der 1e klasse."

Het Kon. Besluit van 1875 (Ind. Stbl. 1866, 87) regelende het subsidie enz. aan leerlingen der P. S. te verleenen, is niet meer van kracht.

bare werken, ter beschikking van den Gouverneur-Generaal te stellen personen, en zij, die na hunne benoeming in Indië naar Nederland worden gezonden, om aldaar of elders in Europa te worden te werk gesteld, moeten zich schriftelijk verbinden tot onverwijlde teruggave aan 's lands kas in Nederlandsch-Indië van alle gelden, welke aan hen en te hunnen behoeve zijn voldaan, zoo wegens gratificatie voor uitrusting, die ze genoten hebben, als voor overtocht naar Nederland en terug, bijaldien zij binnen den tijd van vijf jaren, gerekend van af het tijdstip, dat zij zich aan 's lands dienst verbonden hebben, anders dan ten gevolge van wel bewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's Gouvernements dienst worden ontslagen.

Art. 11. De bepalingen van dit besluit treden in werking enz.

Uittreksel uit de Ontwerp-Begrooting voor Nederlandsch Oost-Indië, dienst 1880.

A. Uitgaven in Nederland.

Afdeeling VI.

Departement van Burgerlijke Openbare Werken.

Art. 35.

a. Opleiding tot Adspirant-Ingenieur bij den Waterstaat en de burgerlijke openbare werken (*)	*f*	534,—
b. Aanvoer van benoodigdheden uit Europa	„	250000,—

Art. 36.

Aanleg van havenwerken te Batavia	„	795000,—

Art. 38.

Spoorwegen.

a. Toelage aan den Rijkscommissaris bij de Nederlandsch Indische Spoorwegmaatschappij	„	2000,—
b. Renten door den Staat gewaarborgd aan de vennootschap tot het aanleggen en exploiteeren van den spoorweg van Samarang over Soerakarta naar Djokdjokarta. (Wet van 10 April 1869 Stbl. 66)	„	765000,—
c. Directie en algemeene uitgaven voor de dienst der Staatsspoorwegen op Java	„	29800,—
d. Aanleg en uitrusting van de lijnen Buitenzorg—Bandong—Tjitjalengka en Madioen—Blitar—Sidhoardjo.	„	1668000,—

Art. 39.

Exploitatie van Staatsspoorwegen, voor zoover de daarmede in verband staande uitgaven niet zijn begrepen in de voorgaande onderafdeeling	„	64800,—
Totaal Art. 35, 36, 38 en 39	*f*	3575134,—

(*) Toelage aan één leerling der P. S. die zich voor de Indische dienst verbonden heeft.

B. Uitgaven in Indië.

Afdeeling VI.

Departement van Burgerlijke Openbare werken.

Art. 71. Personeel van den Waterstaat en der Burgerlijke Openbare werken.

a.	5	Hoofd-Ingenieurs	1e kl. à	*f* 14400,—	*f*	72000,—
b.	5	„	2e „ „	12000,—	„	60000,—
c.	12	Ingenieurs	1e „ „	9000,—	„	108000,—
d.	23	„	2e „ „	6000,—	„	138000,—
e.	14	„	3e „ „	4200,—	„	58800,—
f.	9	Adspirant-Ingenieurs	„ „	3000,—	„	27000,—
g.	10	Architecten	1e kl. „ „	5400,—	„	54000,—
h.	10	„	2e „ „ „	3600,—	„	36000,—
i.	41	Opzichters	1e „ „ „	3000,—	„	123000,—
k.	59	„	2e „ „ „	2400,—	„	141600,—
l.	43	„	3e „ „ „	1800,—	„	77400,—
m.	Periodieke verhooging van de architecten.				„	17250,—
					f	913050,—
n.	Toelagen voor bureaukosten aan de Inspecteurs der burgerlijke openbare werken				„	2520,—
o.	Tractementen van de ambtenaren en bedienden op de bureaux van de eerstaanwezende Ingenieurs, alsmede schrijfloonen				„	60672,—
p.	Bureau- en lokaalbehoeften en instrumenten				„	10000,—
q.	Tractementen van het personeel voor het toezicht op de wegen				„	12384,—
r.	Reis- en verblijfkosten, alsmede tegemoetkoming aan rijboden langs de Soerabaja- en Porrong-rivieren				„	150000,—
	Totaal Art. 71				*f*	1148626,—

Art. 72. Gebouwen onder burgerlijk beheer.

A. Onderhoud en herstelling.

a.	Java en Madura	*f*	881200,—
b.	Buitenbezittingen	„	269800,—
		„	1151000,—
	Transporteeren	*f*	1151000,—

Per Transport..... f 1151000,—

B. Vernieuwing en nieuwe werken.

a. Java en Madura..... f 1095715,—
b. Buitenbezittingen..... „ 370628,—

„ 1466343,—

Totaal Art. 72..... f 2617343,—

Art. 73. Bevloeiingswerken, bruggen, wegen en en andere waterstaatswerken.

A. Onderhoud en herstelling.

	Java en Madura.	Buitenbezittingen.	Totaal.
a. Bevloeiingswerken..	f 96300	—	f 96300
b. Bruggen, wegen enz.	„ 1424500	f 155300	„ 1579800

„ 1676100,—

B. Vernieuwing en nieuwe werken.

	Java en Madura.	Buitenbezittingen.	Totaal.
a. Bevloeiingswerken..	f 362976	—	f 362976
b. Waterw. in Demak..	„ 500000	—	„ 500000
c. Bruggen, wegen enz.	„ 1346237	f 232620	„ 1578857

„ 2441833,—

Totaal Art. 73..... f 4117933,—

Art. 74. Werken tot beveiliging van Batavia tegen overstrooming..... „ 100000,—

Art. 75. Bouw van een krankzinnigengesticht te Buitenzorg..... „ 260000,—

Art. 76. Aanleg van havenwerken bij Batavia..... „ 2026000,—

Totaal Art. 71 tot en met Art. 76..... f 10269902,—

Art. 82. Aanleg en uitrusting van Staatsspoorwegen.

a. Direktie en algemeene uitgaven voor de dienst der Staatsspoorwegen op Java f 170000,—
b. Aanleg en uitrusting van de lijn Buitenzorg—Bandong—Tjitjalengka.... „ 2179000,—
c. Aanleg en uitrusting van de lijn Madioen—Blitar—Soerabaja..... „ 3329000,—
d. Opmeten en ontwerpen van nieuwe lijnen..... „ 41400,—

„ 5719400,—

Transporteeren..... f 5719400,—

Per Transport.....	*f*	5719400,—
Art. 83. Exploitatie van Staatsspoorwegen, voor zoover de daarmede in verband staande uitgaven niet zijn begrepen in de voorgaande onderafdeeling ...	„	500000,—
Art. 84. Toezicht op de particuliere spoorwegen, voor zoover de daarmede in verband staande uitgaven niet zijn begrepen in onderafdeeling 82 ...	„	17680,—
Totaal Art. 82, 83 en 84.....	*f*	6237080,—
Totaal Art. 35, 36, 38 en 39	„	3573134,—
Totaal Art. 71—76 (Waterstaat in Indië).....	„	10269902,—
Totaal Art. 82—84 (Spoorwegen in Indië)	„	6237080,—
Totaal.....	*f*	20082116,—

Men zie verder de Memorie van Toelichting en verdere stukken over de begrooting gewisseld, ook het Koloniaal Verslag als bijlage bij de begrooting gevoegd.

In het Koloniaal Verslag van 1877 komt eene uitvoerige beschrijving voor van de te ondernemen Bataviasche Havenwerken. Met deze werken wordt krachtig voortgegaan.

In den Klapper op het Staatsblad van Nederlandsch Indië vindt men van bladz. 435—453 eene opgave van alle mogelijke besluiten en voorschriften betrekking hebbende op den Waterstaat (1816—1876).

Voor de veranderingen na 1876 tot stand gekomen, zie men de Indische Staatsbladen van 1877, 1878 en 1879.

SPOORWEGEN.

Staatsspoorwegen.

Bij het besluit van den Gouverneur-Generaal, voorkomende in het Indisch Staatsblad van 1878, N°. 97,

is vastgesteld de organisatie van het personeel ten dienste van de exploitatie door den Staat van de lijn: Soerabaja, Pasoeroean, Malang.

Bij de Wet van 1875 (Stbl. 61) werd de begrooting voor Nederlandsch-Indië voor dat jaar verhoogd met ƒ 1000 000,— ten behoeve van den aanleg van den spoorweg Soerabaja-Pasoeroean-Malang voor rekening van den Staat en ter bekostiging van het opmeten en ontwerpen van lijnen.

Bij de Wet van 1878 (Stbl. 93) werd de aanleg voor rekening van den Staat bevolen van de lijn: Sidhoardjo (in de lijn Soerabaja-Pasoeroean)-Madioen-Blitar en de lijn ter verbinding van Tandjong Priok of van eenig punt der lijn Batavia-Buitenzorg met Tjitjalengka en ten behoeve van deze lijnen de begrooting voor Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1878 verhoogd met 2700,000 gulnen.

Bij de begrooting voor 1879 wordt door de Regeering voorgesteld, de lijn Sidhoardjo-Blitar door te trekken tot Solo, terwijl de laatste lijn bij Buitenzorg zal beginnen en over Bandong naar Tjitjalengka zal loopen.

Voor de sommen in 1879 te verwerken, zie men het uittreksel uit de ontwerp-begrooting, hierboven medegedeeld.

Ter uitvoering van de Wet van 1878, moest het personeel bij den aanleg der Staatsspoorwegen vermeerderd worden.

Dit geschiedde door het Kon. besluit van 4 Juli 1878 N°. 11. Dit besluit luidt als volgt:

Organisatie van het personeel voor de dienst en voor den aanleg der Staatsspoorwegen op Java.

Overwegende dat, na het tot stand komen der wet van 6 Juni 1878 (Stbl. 93), eene uitbreiding noodig is van het personeel voor de dienst der Staatsspoorwegen op Java, en dat het wenschelijk is dit personeel in dier voege te organiseeren, dat daaraan ook het toezicht op de partikuliere spoorwegen kan worden opgedragen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Behoudens hetgeen bij besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië dd. 23 Februari 1878, N°. 1 (Indisch Stbl. 97), bepaald is en hetgeen verder bepaald zal worden met betrekking tot de exploitatie in het bijzonder, wordt de formatie van het personeel voor de dienst der Staatsspoorwegen op Java vastgesteld zoo als die is aangeduid op den aan dit besluit gehechten staat.

Art. 2. Ten aanzien van dit personeel zijn, behoudens hetgeen bij Koninklijke besluiten is of zal worden bepaald ten aanzien van uit Nederland te zenden tijdelijke ambtenaren in het bijzonder, van toepassing de voorschriften, welke zijn opgenomen in art. 3, sub 2°. — 9°. en sub 11°. en 12°. van het bovengenoemd besluit van den Gouverneur-Generaal dd. 23 Februari 1878, zoodat:

a. van de bij de formatie toegestane ambtenaren en beambten in geen geval meer zullen worden aangesteld, noch daarvan meer zullen worden in dienst gehouden, dan blijken zullen volstrekt noodzakelijk te zijn;

b. ter vervanging van ambtenaren en beambten van

hoogeren rang een gelijk aantal van minderen rang kan worden in dienst genomen, zoo daartoe aanleiding bestaat;

c. de ambtenaren en beambten eerst na twee jaren dienst in eenigen rang voor bevordering in aanmerking komen, behoudens uitzonderingen en bijzondere gevallen, ter beoordeeling van dengene van wien de benoeming moet uitgaan;

d. eveneens in den regel niemand definitief bij de dienst der Staatsspoorwegen zal worden benoemd, tenzij de betrokkene reeds burgerlijk ambtenaar is, die niet eerst gedurende één jaar of langer op de proef heeft gediend, of op andere wijze de noodige waarborgen voor zijne geschiktheid heeft gegeven;

e. de tijdelijke benoeming geschiedt op dezelfde wijze en inkomsten zoomede onder dezelfde rechten en verplichtingen, als de vaste benoeming, behoudens:

1°, dat de tijdelijke ambtenaren worden ontslagen zoodra dit noodig wordt geacht;

2°. dat zij te allen tijde eervol ontslag uit hunne betrekking kunnen vragen, doch dit hun niet behoeft te worden verleend dan na verloop van een maand na de indiening van het verzoek aan de bevoegde autoriteit, tenzij het verzoek gegrond is op deugdelijk geconstateerde ziekte, welke hen voor verdere dienst ongeschikt maakt;

3°. dat hun geen verlof naar Europa, noch, na verkregen ontslag, vrije overtocht derwaarts of naar eene plaats in Nederlandsch Indië wordt verleend;

4°. dat zij geen recht hebben op wachtgeld, onderstand of pensioen, evenmin als hun gezin, en geen contributie betalen aan de burgerlijke pensioenen of het civiel weduwen- en weezenfonds;

5°. dat het wettig gezin der in 's lands dienst overleden tijdelijke ambtenaren, het tractement van den echtgenoot of vader blijft genieten tot en met de maand volgende op die van het overlijden, en aan dat gezin door den Gouverneur-Generaal, wanneer daartoe termen bestaan, ook vrije overtocht naar Nederland, dan wel naar de gekozen woonplaats in Nederlandsch Indië kan worden verleend onder zoodanige voorwaarden als daarbij zullen worden vastgesteld;

f. de vastgestelde periodieke tractementsverhoogingen alleen zullen worden verleend wanneer de betrokken personen in alle opzichten goed hebben gediend;

g. de benoeming tot eenig ambt, waaraan periodieke tractementsverhoogingen verbonden zijn, in het algemeen slechts geschiedt op het daarvoor bepaalde minimum-tractement, doch zoo noodig en in bijzondere gevallen, ter beoordeeling van dengene van wien de benoeming uitgaat, al aanstonds ook eene hoogere bezoldiging kan worden toegekend;

h. de organiek voor inlanders en vreemde oosterlingen bestemde betrekkingen, op het voor dezen bepaalde tractement, ook kunnen worden vervuld door Europeanen;

i. van de candidaten voor hunne eerste aanstelling kan worden gevorderd, dat zij zich onderwerpen aan een geneeskundig onderzoek door een hun aan te wijzen geneeskundige; zullende de kosten van zoodanig onderzoek komen voor rekening van den lande.

Art. 3. Wanneer een ingevolge dit besluit tijdelijk aangestelde ambtenaar of beambte in dezelfde of in eene andere betrekking definitief wordt benoemd, wordt hem zijn tijdelijke dienst als gewone dienst aangerekend,

mits hij over het in tijdelijke dienst genoten tractement de gewone bijdragen aan de burgerlijke pensioenen en aan het civiel weduwen- en weezenfonds storte, hetzij in eens of in twaalf maandelijksche termijnen.

Art. 4. De uit Nederland gezonden wordende vaste ambtenaren en beambten ontvangen eene gratificatie voor uitrusting en een voorloopig tractement, waarvan de bedragen worden bepaald in evenredigheid tot het in Indië door hen te genieten tractement, zoo mede vrijen overtocht naar Indië.

Zij moeten zich schriftelijk verbinden tot de onverwijlde teruggave aan 's lands kas van alle gelden, welke aan hen of te hunnen behoeve zijn voldaan wegens gratificatie voor uitrusting en wegens vrijen overtocht, bijaldien zij binnen vijf jaren, gerekend van het tijdstip waarop zij zich aan 's lands dienst verbonden hebben, anders dan ten gevolge van wel bewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's gouvernementsdienst worden ontslagen.

BETREKKINGEN.	Aantal Ambtenaren of beambten in elken rang.	TRACTEMENT per persoon 's maa	
		Minimum.	Ma
Inspecteur-Generaal, chef van den dienst	1	*f* 2000	
Hoofd-Ingenieur, Sous-chef	1	„ 1400	(2)
Hoofd-Ingenieurs (3)	2	„ 1100	(4)
Ingenieurs 1e klasse	4	„ 800	(4)
„ 2e „	4	„ 625	(5)
Bouwkundige Ambtenaren 1e kl. (6)	2	„ 550	(7)
Adjunct-Ingenieurs 2e klasse	4	„ 400	(8)
Bouwkundige Ambtenaren 2e kl. (9)	6	„ 350	(7)
Adjunct-Ingenieurs 1e klasse (10)	4	„ 250	(11)
Ingenieur-Werktuigkundige 1e kl.	1	„ 800	(4)
„ 2e „ (12)	1	„ 625	(5)
Adjunct-Ingenieur-Werktuigkundige 1e klasse (13)	1	„ 400	(8)
Adjunct-Ingenieur-Werktuigkundige 2e klasse (14)	1	„ 250	(11)

de tractementen worden, ingeval van plaatsing bij het hoofdbureau, ende toelagen genoten: door de twee Hoofd-Ingenieurs (niet door den het) ƒ 100,— 's maands; door de Ingenieurs 1e en 2e klasse, de kundige Ambtenaren 1e klasse, de Ingenieurs-Werktuigkundigen 1e en asse en de Werktuigkundige Ambtenaren 1e klasse ƒ 75,— s maands; de Adjunct-Ingenieurs 1e en 2e klasse, de Bouwkundige Ambtenaren lasse, de Adjunct-Ingenieurs-Werktuigkundigen 1e en 2e klasse en de tuigkundige Ambtenaren 2e klasse, ƒ 40,— 's maands; door de Opzich- en Onder-Opzichters van alle klassen ƒ 30 's maands. Gedurende eene elijke afwezigheid van het hoofdbureau om andere dan dienstredenen, staat elage stil.

oor den Gouverneur-Generaal wordt nader bepaald aan welke ambtenaren benambten en op welken voet vergoedingen voor reis en verblijfkosten en veldwerk zullen worden toegekend.

t maximum wordt bereikt door eene tractementsverhooging van ƒ 100,— maands na twee jaren dienst.

en der Hoofd-Ingenieurs kan worden belast met de waarneming der be- ing van Sous-chef.

t maximum wordt bereikt door eene periodieke tractements-verhooging ƒ 75,— 's maands om de twee jaren.

t maximum wordt bereikt door een tractementsverhooging van ƒ 75,— maands na twee jaren dienst.

plaats van bouwkundige ambtenaren 1e klasse kunnen ook Ingenieurs lasse worden aangesteld.

t maximum wordt bereikt door eene periodieke tractements-verhooging van 0,— 's maands om de twee jaren.

t maximum wordt bereikt door eene tractementsverhooging van ƒ 50,— maands na twee jaren dienst.

plaats van bouwkundige ambtenaren 2e klasse kunnen ook Adjunct- nieurs 1e klasse worden aangesteld.

n plaats van Adjunct-Ingenieurs 2e klasse kunnen ook opzichters 1e klasse den aangesteld.

t maximum wordt bereikt door een tractementsverhooging van ƒ 50,— maands na een jaar dienst.

n plaats van dezen kan ook worden aangesteld een Werktuigkundig tenaar 1e klasse, op een tractement van ƒ 550,— 's maands, dat door periodieke verhooging van ƒ 50,— 's maands om de twee jaren kan men tot ƒ 650,—.

n plaats van dezen kan ook worden aangesteld een Werktuigkundig tenaar 2e klasse, op een tractement van ƒ 350,— 's maands, dat door periodieke verhooging van ƒ 50,— 's maands om de twee jaren kan men tot ƒ 450,—.

n plaats van dezen kan ook worden aangesteld een Opzichter 1e klasse.

PARTIKULIERE SPOORWEGEN.

Toezicht op de Spoorwegen.

Het algemeen toezicht op den aanleg der wegen en hetgeen daartoe behoort, is opgedragen aan den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken; het bijzonder toezicht aan:

een Inspecteur.
een Adjunct-Inspecteur.
een Opzichter 1e klasse.
» » 2e »
twee » 3e »

Zie Ind. Stbl. 1877. 58.

Bij Ind. Stbl. 1873 No. 37 is aan den Inspecteur Batavia en aan den Adjunct-Inspecteur Samarang als standplaats aangewezen. Zij hebben respectievelijk het toezicht op de exploitatie en het dagelijksch onderhoud van de lijn Batavia-Buitenzorg en de lijn Samarang-Willem I-Vorstenlanden.

Het algemeen reglement voor de spoorwegdiensten is vastgesteld bij Stbl. 1866 No. 132, aangevuld bij Stbl 1869 No. 62 en 118 en gewijzigd bij Stbl. 1869 No. 74 en 1872 No. 186 en 187. Zie ook Stbl. 1873 No. 74, 1874 No. 43, 48 en 257 en 1878 No. 145. (*)

Het toezicht op het stoomwezen bij de spoorwegdiensten wordt uitgeoefend overeenkomstig de verordeningen voor het algemeen toezicht op de stoomwerktuigen (Stbl. 1865 No. 91).

Wijders zijn vastgesteld:

bij Stbl. 1871 No. 156, een reglement voor een paar-

(*) Onder Stbl. moet op deze pagina Ind. Stbl. verstaan worden, anders altijd Ned. Stbl.

denspoorweg van en door Batavia tot Meester-Cornelis.

bij Stbl. 1871 No. 102, algemeene voorwaarden voor het aanleggen en exploiteeren van transport-kabels.

bij Stbl. 1871 No. 113, bepalingen op het bezigen van beweegbare of tijdelijke spoorbanen.

Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij.

Bij besluit van den Gouverneur-Generaal van 28 Augustus 1861 No. 1 werd aan de Heeren W. Poolman c. s. concessie verleend voor den aanleg van een spoorweg van Samarang langs Soerakarta naar Djokjokarta. Deze concessie goedgekeurd bij de Kon. Besluiten van 10 Maart en 16 Juni 1863 No. 1 en 38 en, voor zooveel noodig, bekrachtigd bij de wet van 6 Juli 1863 (Stbl. No. 116) en later gewijzigd bij de wet van 10 April 1869 (Ind. Stbl. 52), is vervolgens overgegaan op de Nederlandsch-Indische Spoorwegmaatschappij, waarvan de oprichting is goedgekeurd bij Kon. Besluit van 17 September 1863 No. 37.

Aan voornoemde maatschappij werd tevens concessie verleend voor den aanleg en de exploitatie van een spoorweg, tusschen Batavia en Buitenzorg, welke concessie voor zooveel noodig werd bekrachtigd bij het Kon. Besluit van 22 Juli 1868 No. 83 en de wet van 10 April 1869 (Ind. Stbl. 52).

Bij Kon. Besluit van 5 September 1864 No. 61 (Ind. Stbl. No. 178) gewijzigd bij dat van 20 Januari 1876 No. 11 (Stbl. No. 82) is bepaald, dat de resident van Samarang en de secretaris van dat gewest, ambtshalve

respectivelijk zijn: commissaris van het gouvernement en zijn plaatsvervanger bij het plaatselijk comité van het bestuur der maatschappij in Indië.

Een contract door het Ministerie Heemskerk in 1877 met de Maatschappij aangegaan, waarbij de Maatschappij concessie zou verkrijgen voor den aanleg van nieuwe lijnen is op aanraden van het Ministerie Kappeyne door de Tweede Kamer niet bekrachtigd.

Zie verder den Klapper op het Staatsblad van Nederlandsch Indië, blz. 453—457, en de Indische Staatsbladen van 1877, 1878 en 1879.

Stoomwezen. (*)

Bij Stbl. 1868 No. 35, zijn de bemoeienissen den Gouverneur-Generaal ten opzichte van dezen tak van dienst voorbehouden bij Stbl. 1852 No. 20, overgedragen op den Direkteur der burgerlijke openbare werken.

Bij Stbl. 1866 No. 146 en Stbl. 1873 No. 218, is het toezicht op het Stoomwezen geregeld.

De organisatie van het personeel van dezen tak van dienst is vastgesteld bij de Stbln. van 1874 No. 70 en 1874 No. 116.

Deze twee besluiten laten we hier volgen:

(*) Stbl. beteekend op deze bladzijde Ind. Stbl.

Organisatie van het personeel voor het Stoomwezen.

Kon. Besluit 13 December 1873 (Indisch Stbl. 1874 No. 70), houdende bepalingen zoo op de benoembaarheid tot technisch Ambtenaar bij de algemeene dienst van het stoomwezen, als ten aanzien van de voordeelen en verplichtingen verbonden aan de uitzending uit Nederland van technisch personeel voor die dienst.

Art. 1. Tot Ingenieur van het stoomwezen in Nederlandsch-Indië zijn benoembaar zij, die hebben afgelegd een voldoend examen, dat omvat:

a. grondige kennis van de Nederlandsche taal;

b. de wiskunde, voor zoover deze wordt gevorderd bij het examen B, bedoeld bij art. 64 der wet van 2 Mei 1863 (Stbl. 50), houdende regeling van het middelbaar onderwijs;

c. de beginselen van de theoretische en toegepaste mechanica, waaronder ook de leer van den wederstand der bouwstoffen;

d. de natuur- en scheikunde en hare voornaamste toepassingen, inzonderheid de leer der dampen;

e. kennis van werktuigen, bijzonder theoretische en praktische kennis der stoomketels en stoomwerktuigen;

f. theoretische en praktische kennis der materialen, waaruit stoomketels worden gemaakt;

g. het werktuigkundig teekenen, bijzonder het teekenen van stoomketels;

h. kennis van de wet, regelende het toezicht op en het gebruik van stoomtoestellen en van de verordeningen ter uitvoering daarvan, zoo in Nederland als in Nederlandsch-Indië.

De Commissiën tot het afnemen van het examen worden benoemd in Nederland door Onzen Minister van Koloniën, in Nederlandsch-Indië volgens voorschriften uit te vaardigen door den Gouverneur-Generaal.

Art. 2. Van het afleggen van het in art. 1 omschreven examen zijn vrijgesteld:

1°. zij, die in het bezit zijn van een diploma van werktuigkundig Ingenieur, verkregen aan eene van 's Rijks instellingen;

2°. zij, die, tijdens de afkondiging van dit besluit, reeds in het bezit waren van eene akte van bekwaamheid als Ingenieur van het stoomwezen in Nederlandsch-Indië, bedoeld bij art. 8 der bepalingen, vastgesteld bij besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, d.d. 21 Augustus 1864 No. 9, (Indisch Stbl. 123).

Art. 3. Naar gelang van de behoefte wordt door onzen Minister van Koloniën het vereischte technisch personeel voor het stoomwezen in Nederlandsch-Indië ter beschikking gesteld van den Gouverneur-Generaal.

Art. 4. Aan de uitzending uit Nederland zijn verbonden de volgende voordeelen:

a. eene voorloopige bezoldiging van *f* 100,— 's maands ingaande met den dag van inscheping naar Batavia, waarop vóór het vertrek uit Nederland, een voorschot van twee maanden wordt uitgekeerd;

b. eene gratificatie voor uitrusting ten bedrage van *f* 2500,—;

c. overtocht naar Batavia, als gouvernementspassagier der eerste klasse.

Art. 5. Het door Onzen Minister van Koloniën voor de dienst van het stoomwezen in Nederlandsch-Indië ter beschikking van den Gouverneur-Generaal te stellen

technisch personeel moet zich schriftelijk verbinden tot de onverwijlde teruggave aan 's lands kas in Nederlandsch-Indië van alle gelden, welke aan hetzelve en te zijnen behoeve zullen zijn voldaan, zoo wegens kosten van opleiding voor de dienst in Indië, zoo daarvoor uit 's lands kas is bijgedragen, als ter zake der gratificatie voor uitrusting en overtocht naar Batavia, bij aldien het binnen den tijd van vijf jaren na zijn aankomst op Java, anders dan ten gevolge van wel bewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan, uit 's gouvernementsdienst wordt ontslagen.

Art. 6. De bepalingen van dit besluit treden in werking enz.

Besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van den 19den April 1874 No. 2. (Indisch Stbl. 116) houdende reorganisatie van de dienst van het stoomwezen.

Eerste gedeelte.

Art. 1. Personen van een goed zedelijk gedrag kunnen, op hun verzoek tot het Ingenieurs-examen, bedoeld bij Ind. Stbl. 1874, No. 70, worden toegelaten.

Zij wenden zich tot dat einde:

a. indien zij in 's lands dienst zijn, door tusschenkomst van hun onmiddellijken chef;

b. indien zij niet in dienst van den lande zijn, door tusschenkomst van het hoofd van het burgerlijk bestuur in het gewest hunner inwoning;

Bij een behoorlijk gezegeld verzoekschrift en onder

overlegging van een personeelen beschrijvingsstaat en van een door de bevoegde plaatselijke autoriteit afgegeven bewijs van goed gedrag, tot den Direkteur der Burgerlijke Openbare Werken, die, indien er geen bedenkingen tegen bestaan, hun de gelegenheid tot het afleggen van het examen aanwijst.

Art. 2. Indien de adspiranten niet slagen in het examen, wordt hun telken reize na verloop van een jaar na de dagteekening van het laatst afgelegd examen, daarvoor nader de gelegenheid aangewezen, mits zich daartoe aanmeldende op de wijze bij Art. 1 voorgeschreven.

Art. 3. De examina, bij de voorgaande artikelen bedoeld, worden slechts eenmaal in het jaar en wel in de tweede helft van de maand Maart afgenomen op de hoofdplaats Batavia door eene daartoe voor elk geval door den Directeur der Burgerlijke Openbare Werken bijeen te roepen commissie.

Art. 4, De bij het vorig artikel bedoelde commissie bestaat uit drie leden.

Het voorzitterschap wordt bekleed door den hoogsten, en bij gelijkheid van rang, door den oudsten in rang van de leden der commissie.

Art. 5. Het examen geschiedt naar den aard der vakken mondeling of schriftelijk; dat gedeelte van de verschillende vakken, hetwelk voor een practisch onderzoek naar de bekwaamheden van den adspirant vatbaar is, wordt zooveel doenlijk praktisch behandeld.

Art. 6. Van het afgelegd examen wordt opgemaakt een proces-verbaal *in duplo*, waarin de meerdere of mindere bekwaamheid van den adspirant in elk der bij het programma vermelde vakken wordt omschreven.

Aan het slot bevat dat proces-verbaal de verklaring of de adspirant *al* dan *niet* aan het examen heeft voldaan.

Een exemplaar van dat proces-verbaal blijft berusten ten bureele van den Ingenieur, die de commissie van examinatie heeft gepresideerd; het andere wordt opgezonden aan den Direkteur der Burgerlijke Openbare Werken.

Art. 7. Indien de adspirant een voldoend examen heeft afgelegd, wordt hem eene akte van bekwaamheid als Ingenieur van het stoomwezen afgegeven.

Art. 8. De akte in het voorgaand artikel bedoeld, wordt opgemaakt overeenkomstig het na te melden model en geschreven op een zegel van *één gulden* en voorts onderteekend door al de leden van de commissie van examinatie en gecontrasigneerd en voor de afgifte goedgekeurd door den Direkteur der Burgerlijke Openbare Werken.

Art. 9. De in de voorgaande artikelen vermelde akten geven geenerlei aanspraak op plaatsing van den Ingenieur in 's lands dienst, zij strekken slechts tot aanbeveling, in verband tot de aanspraken van anderen en met de in het algemeen op de aanstelling van Ingenieurs voor het stoomwezen in Nederlandsch-Indië van kracht zijnde bepalingen.

Het *model* van de akte van bekwaamheid wordt hier, als van minder belang zijnde, weggelaten.

Tweede gedeelte.

(Krachtens machtiging des Konings.)

a. met intrekking van het besluit van 3 Febr. 1861, No. 51, (Ind. Stbl, 2), het personeel bij de afdeeling

»*Stoomwezen*" van het Departement van Burgerlijke Openbare Werken samen te stellen, als volgt:

Een Hoofd-Ingenieur, op een jaarlijksch traktement van..... *f* 12,000,— tot *f* 14,400,—
Een Ingenieur der 1e klasse, op een jaarlijksch traktement van..... » 9,000,—
Een Ingenieur der 2e klasse, op een jaarlijksch traktement van..... » 6,000,—
Een Ingenieur der 3e klasse, op een jaarlijksch traktement van..... » 3,900,—
Een tweede kommies, op een jaarlijksch traktement van..... » 2,640,—

met bepaling, dat de periodieke traktements-verhooging van den Hoofd-Ingenieur van het minimum tot het maximum met *f* 50,— 's maands, na ommekomst van elke drie jaren;

b. de volgende jaarlijksche uitgaven voor genoemde afdeeling toe te staan.

Bezoldiging van minder personeel..... *f* 1690,—
Aanschaffing van schrijf- en teekenbehoeften » 450,—
Reis-, verblijf- en transportkosten..... » 5500,—
Bureauhuur..... » 600,—

Derde gedeelte.

De Hoofd-Ingenieur, chef der afdeeling stoomwezen van het departement der Burgerlijke Openbare Werken, blijft gevestigd te Batavia, en aan den Direkteur van evengemeld departement wordt de bevoegdheid toegekend om, op voorstel van genoemden Hoofd-Ingenieur, de standplaatsen van de Ingenieurs der 1e, 2e en 3e klasse van het stoomwezen te regelen.

Uittreksel uit de Ontwerp-Begrooting voor Nederlandsch-Indië.

Afdeeling VI.

Departement van Burgerlijke Openbare Werken.

Afdeeling: Stoomwezen.

Uitgaven in Indië.

één Hoofd-Ingenieur	*f* 12000,—	
één Ingenieur 1e kl	„ 9000,—	
„ „ 2e „	„ 6000,—	
„ „ 3e „	„ 3900,—	
Minder personeel en schrijfbehoeften	„ 4330,—	
Periodieke tractementsverhooging	„ 350,—	
		f 35580,—
Reis-, verblijf- en bureaukosten		„ 7450,—
Totaal		*f* 43030,—

Zie verder pag. 453 van den Klapper op het Staatsblad van Nederl. Indië en de Ind. Stbln van 1877, 1878, 1879 enz.

DEPARTEMENT VAN ONDERWIJS, EEREDIENST EN NIJVERHEID.

Nijverheid.

Afdeeling: Mijnwezen.

Het Mijnwezen is geregeld, bij de Kon. Besluiten van: 1852 (Ind. Stbl. 37); 1853 (Stbl. 83); 1854 (Stbl. 90); 1855 (Stbl. 9 en 19); 1857 (Stbl. 119); 1863 (Stbl. 176); 1866 (Stbl. 22); 1867 (Stbl. 54*a*); 1868 (Stbl. 58); 1873 (Stbl. 280); 1873 (Stbl. 217*a* en *b*); 1874 (Stbl. 128); 1876 (Stbl. 319) en in Bijblad 2224. (*) Wij nemen het volgende op:

Kon. Besluit van 16 December 1865 (Indisch Staatsblad 1866 N°. 22), regelende de:

Voorwaarden voor benoembaarheid tot Adspirant-Ingenieur bij de dienst der mijnen in Nederlandsch-Indië,

ter uitvoering van: art. 7 en de laatste alinea van art. 10 van het Kon. Besluit van 10 September 1864 (Staatsblad 93), regelende de benoeming van ambtenaren bij de burgerlijke dienst in Nederlandsch-Indië

(*) Stbl. beteekent op deze bladzijde Ind. Stbl.

Art. 1. Tot Adspirant-Ingenieur voor de dienst der mijnen in Nederlandsch-Indië zijn benoembaar zij, die een voldoend examen, overeenkomstig het bij Ons tegenwoordig besluit gevoegd programma hebben afgelegd.

Het examen kan voor hen, die het verlangen, gesplitst worden in twee deelen, het eerste omvattende de vakken *a*—*e* en *l*, het tweede omvattende de vakken *f*—*k*, *m* en *n*.

De commissiën voor het afnemen van het examen worden benoemd:

in Nederland door Onzen Minister van Koloniën,

in Nederlandsch-Indië door den Gouverneur-Generaal.

Art. 2. Van het afleggen van het in art. 1 vermeld examen zijn vrijgesteld zij, die als kweekelingen voor het mijnwezen in Nederlandsch-Indië, overeenkomstig de daaromtrent bestaande of nader te geven voorschriften, zoowel practisch als theoretisch, zijn opgeleid geworden en in het bezit zijn van het diploma van Mijn-Ingenieur, vermeld in art. 65 der Wet van 2 Mei 1864 (Stbl. 50).

Van het afleggen van het examen in de vakken *a*—*e* en *l* zijn vrijgesteld zij, die het diploma bezitten voor technoloog, vermeld in art. 60 dier wet.

Art. 3. Naar gelang van de behoefte wordt door Onzen Minister van Koloniën het noodige personeel ten dienste van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië ter beschikking gesteld van den Gouverneur-Generaal.

Art. 4. Aan de uitzending uit Nederland zijn verbonden de volgende voordeelen:

a. eene voorloopige bezoldiging van *f* 100,— 's maands, ingaande met den dag van inscheping voor de reis naar

Batavia, waarop vóór het vertrek uit Nederland een voorschot van vier maanden wordt uitgekeerd;

b. eene gratificatie voor uitrusting, ten bedrage van *f* 2500,—;

c. overtocht naar Batavia voor rekening van den lande als passagier der *eerste* klasse op den gebruikelijken voet.

Gehuwden genieten vrijen overtocht op denzelfden voet voor hunne echtgenooten en kinderen, wanneer deze hen op de reis vergezellen.

Art. 5. De door Onzen Minister van Koloniën voor de dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië ter beschikking van den Gouverneur-Generaal te stellen technische ambtenaren moeten zich schriftelijk verbinden tot de onverwijlde teruggave aan 's lands kas van alle gelden, welke aan hen of ten hunnen behoeve zijn voldaan, zoo wegens kosten voor opleiding voor gemelde dienst, als ter zake van gratificatie voor uitrusting en overtocht naar Indië, bijaldien zij binnen den tijd van *vijf* jaren na hunne aankomst op Java, hetzij op eigen verzoek, hetzij ten gevolge van dienstweigering, plichtverzuim of andere berispelijke gedragingen (het geval van wel bewezen ziels- of lichaamsgebreken alleen uitgezonderd); uit 's gouvernements dienst worden ontslagen.

(Volgen de overgangsbepalingen.)

Programma van de kundigheden, welke worden vereischt voor het examen bedoeld in Art 1 van bovengenoemd Kon. besluit.

a. de wiskunde; de stelkunde met de beginselen der

hoogere stelkunde; de gewone lagere meetkunde; de vlakke en bolvormige driehoeksmeting, de beginselen der beschrijvende meetkunde met inbegrip van den bol en de projectie; de beginselen der analytische meetkunde, in het platte vlak en in de ruimte met toepassing op de kegelsneden en de oppervlakken van den tweeden graad; de beginselen der differentiaal- en integraal-rekening en hunne voornaamste toepassingen;

b. de beginselen der theoretische en toegepaste mechanica, voor zooveel deze laatste betreft in het bijzonder de wederstand van bouwstoffen, van de meest eenvoudige hout en ijzerconstructiën, van bekleedingsmuren en gewelven en juiste begrippen aangaande de grondslagen van de theorie der moteurs;

c. het landmeten en de beginselen der geodesie: de inrichting en het gebruik der meest voorkomende meetinstrumenten; het opmeten en in kaart brengen van terreinen van verschillende gesteldheid en grootte; het gewone waterpassen; het trigonometrisch en barometrisch hoogte-meten: eenige bekendheid met sterrekundigen tijd, breedte-, lengte- en azimuth-bepaling;

d. de natuurkunde en hare voornaamste toepassingen, in het bijzonder met betrekking tot het mijnwezen;

e. de scheikunde: beginselen der theoretische scheikunde: grondige kennis der anorganische scheikunde; bedrevenheid in het vervaardigen van praeparaten en in het uitvoeren van qualitative en quantitative analysen; vaardigheid in het gebruik van de blaaspijp en van de titreermethode;

f. de delfstofkunde: de theoretische en toegepaste kristallen, grondige kennis van de belangrijkste delfstoffen, de scheikundige samenstelling, de kristalvormen

en de overige natuurkundige eigenschappen, alsmede bekendheid met de voornaamste vindplaatsen.

g. de aardkunde: de kennis der steensoorten; de kennis der verschillende vormingen en van de haar kenmerkende versteeningen; het voorkomen der ertsen en der andere voor de nijverheid dienstige delfstoffen;

h. de metaalbereiding: een juist begrip van de meest belangrijke metaalbereidingen langs den drogen en natten weg; de kennis der daarbij meest gebruikelijke inrichtingen, bijzonder van de verschillende roost- en smeltovens, van de gebruikelijke brandstoffen en van de middelen om de warmte-ontwikkeling te bevorderen;

i. de kennis van de bij het mijnwezen meest gebruikelijke door stoom en water in beweging gebrachte werktuigen: van de werktuigen tot het verplaatsen van lasten en tot het opvoeren van water gebezigd;

k. het werktuigkundig teekenen;

l. de bouwkunde en het bouwkundig teekenen, voor zooveel betreft de eerste beginselen der constructie;

m. de mijnontginning: proefwerken; ontginning boven den grond; delven van mijnputten en gaanderijen en het verzekeren dezer werken; het afdammen van het grondwater; de verlichting, luchtverversching en het drooghouden der mijnen; het losbreken van de ertsen en van de minerale brandstoffen; het vervoer in en uit de mijnen; het sorteeren en zuiveren der ertsen; het opmeten en in teekening brengen van mijnen;

n. de staathuishoudkundige toestand en de staatsinrichting van Nederlandsch-Indië.

Bij het examen in de technische vakken behoort te

blijken, dat de bekendheid met deze ook op eigen aanschouwing en praktische oefening berust.

Besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van den 31sten December 1873 No. 33, (Indisch Stbl. 280).

Krachtens machtiging des Konings, wordt vastgesteld, de volgende:

Regeling van de dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië.

§ 1. De dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië vormt eene afzonderlijke afdeeling van het departement van burgerlijk algemeen bestuur, waaronder zij behoort, en staat onder de leiding von een Hoofd-Ingenieur der mijnen, die den titel voert van *chef der afdeeling mijnwezen.*

§ 2. De dienst van het mijnwezen bestaat in:

a. de leiding en, waar noodig, het beheer van 's gouvernementsontginningen en delfstoffen;

b. het van gouvernementswege in het belang der algemeene veiligheid en van den fiscus houden van toezicht over alle ontginningen van delfstoffen bevattende gronden en daaruit voortvloeiende fabriekmatige inrichtingen;

c. het openbaar maken van alles, wat op het gebied der geologie, mineralogie, metallurgie en mijnbouw voor de industrie en de wetenschap van belang is;

d. het uitvoeren van eene geleidelijke geologische en

geognostische opname van de Nederlandsch Oost-Indische bezittingen;

e. het uitvoeren van de onderzoekingen van mijnbouwkundigen aard, die door den Gouverneur-Generaal worden noodig geacht;

f. het uitvoeren van mineralogisch-scheikundige en metallurgische onderzoekingen;

g. de dienst van het grondpeilwezen.

§ 3. Het korps Ingenieurs van de mijnen in Nederlandsch-Indië is samengesteld uit:

drie Hoofd-Ingenieurs op eene bezoldiging van *f* 900,— 's maands, met jaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands, tot een maximum van *f* 1200,— 's maands;

vier Ingenieurs der eerste klasse op eene bezoldiging van *f* 650,— 's maands, met jaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands, tot een maximum van *f* 800,— 's maands;

vier Ingenieurs der tweede klasse op eene bezoldiging van *f* 450,— 's maands, met jaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands, tot een maximum van *f* 600,— 's maands; en

vier Ingenieurs der derde klasse op eene bezoldiging van *f* 300,— 's maands, met jaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands, tot een maximum van *f* 400,— 's maands.

§ 4. Bij gebrek aan Ingenieurs, die volgens de bepalingen van dit besluit voor de hoogere klassen kunnen worden in aanmerking gebracht, kan een gelijk getal Ingenieurs van de lagere klassen meer in dienst worden genomen, met dien verstande, dat nimmer het getal van *vijftien* worde overschreden.

§ 5. Aan de afdeeling mijnwezen wordt, behalve het

benoodigde bureau-personeel, ondergeschikt aan den chef dier afdeeling, toegevoegd een scheikundige op eene bezoldiging van *f* 500,— 's maands, met jaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands tot een maximum van *f* 1000,— 's maands, die den titel voert van *chef* van het *mineralogisch-scheikundig laboratorium van de afdeeling mijnwezen.*

§ 6. Het verder personeel van de mijnen bestaat uit *Opzieners*, die ten getale van hoogstens *dertig* mogen worden in dienst genomen, waarvan:

zes Opzieners der eerste klasse, op een bezoldiging van *f* 200,— 's maands, met *twee* driejaarlijksche verhoogingen van *f* 50,— 's maands tot een maximum *f* 300,— 's maands, benevens indemniteit voor huishuur van *f* 30,— 's maands;

twaalf Opzieners der tweede klasse, op eene bezoldiging van *f* 125,— 's maands, met *twee* driejaarlijksche verhoogingen van *f* 25,— 's maands tot een maximum van *f* 175,— 's maands, benevens indemniteit voor huishuur van *f* 20,— 's maands; en

twaalf Opzieners der derde klasse, op eene bezoldiging van *f* 80,— 's maands, met *twee* driejaarlijksche verhoogingen van *f* 20,— 's maands, tot een maximum van *f* 120,— 's maands, benevens eene indemniteit voor huishuur van *f* 15,— 's maands;

Het bepaalde bij § 4 ten aanzien van Ingenieurs is mede van toepassing op de Opzieners.

§ 7. Tot Ingenieurs van de mijnen in Nederlandsch-Indië zijn benoembaar zij, die voldoen aan de voorwaarden voor benoembaarheid tot Adspirant-Ingenieur, gesteld bij het Kon. Besluit van 16 December 1865 No. 56, (Indisch Stbl. 1866 No. 22).

Zij, die als Adspirant-Ingenieur uit Nederland worden gezonden, genieten de bij dat besluit vastgestelde voordeelen, en worden bij aankomst in Indië benoemd tot Ingenieur der derde klasse, ingaande van den eersten der maand, volgende op die van hunne aankomst.

§ 8. Tot scheikundige, chef van het mineralogisch-scheikundig laboratorium van de afdeeling mijnwezen, zijn benoembaar zij, die in het bezit zijn van den doctoralen graad in de wis- en natuurkunde, dan wel op andere wijze afdoende kunnen doen blijken van een speciale studie in de scheikunde en van eene voldoende geoefendheid daarin, in Nederland ter beoordeeling van den Minister van Koloniën, en in Indië ter beoordeeling van den Gouverneur-Generaal.

§ 9. De voorwaarden voor benoembaarheid tot opziener der 1°., der 2°. en der 3°. klasse van de mijnen, worden door den Gouverneur-Generaal vastgesteld, daarbij in achtnemende, dat voor de opzieners der 2°. en der 3°. klasse de kennis van de Nederlandsche taal geen vereischte is.

§ 10. De periodieke traktements-verhoogingen van de ambtenaren bij het mijnwezen worden toegekend alleen ingeval van ijverige plichtsbetrachting en goed gedrag; zullende voor de erlanging van die verhoogingen niet in rekening mogen komen:

a. de tijd, met verlof buiten Nederlandsch-Indië doorgebracht;

b. de tijd, met verlof voor langer dan zes maanden binnen Nederlandsch-Indië doorgebracht;

c. de tijd, uithoofde van berispelijk gedrag onder schorsing doorgebracht.

§ 11. Bevordering tot hoogeren rang is, behoudens

geschiktheid en goed gedrag, afhankelijk van eene bestaande vakature.

Om voor bevordering in aanmerking te komen, moet het maximum-traktement van de bekleed wordende betrekking bereikt zijn.

Ingeval van buitengewone verdiensten, dan wel indien de belangen der dienst zulks vorderen, kan van deze bepaling worden afgeweken.

§ 12. Ingeval van behoefte aan Ingenieurs voor speciale en plaatselijke diensten bij het mijnwezen, kunnen, mits het betrokken artikel der begrooting daartoe ruimte aanbiedt, buitenlandsche Ingenieurs voor een zeker aantal jaren voor de dienst van het mijnwezen worden geëngageerd, onder den titel van *tijdelijke buitengewone Ingenieurs*, aan wie, naar mate van hunne bekwaamheden en ervaring, wordt toegekend de bezoldiging van een Ingenieur der derde of der tweede klasse, met de daaraan verbonden verhoogingen, benevens vrije overtocht als passagier der eerste klasse bij uitzending uit Nederland.

Om voor deze betrekking in aanmerking te komen, moet de belanghebbende door overlegging van deugdelijke bewijzen aantoonen, reeds minstens een jaar bij eenige mijn-ontginning praktisch werkzaam geweest te zijn en tevens voor eene commissie, in Nederland door den Minister van Koloniën, in Indië door den Gouverneur-Generaal te benoemen, een voldoend examen afleggen in de vakken *b*, *d*, *f*, *g*, *i*, *k* en *m* van het programma, behoorende bij het Kon. Besluit van 1865 (Indisch Stbl. 1866. 22.)

De tijdelijke buitengewone Ingenieurs kunnen gedurende den loop van het met hen gesloten contract bij

bestaande vakature bij het vaste corps overgaan in den rang, welken zij tijdelijk bezitten, mits zij alsnog een voldoend examen afleggen in de overige vakken, bij het hierboven vermeld programma omschreven en overigens blijken van geschiktheid en goed gedrag gegeven hebben.

In dit geval kan de reeds verloopen tijd van het contract als werkelijke diensttijd worden aangemerkt, mits over dat tijdvak alsnog aan de burgerlijke pensioenen en het civiel weduwen- en weezenfonds worde bijgedragen.

§ 13. In geval van behoefte kunnen ook *tijdelijke buitengewone opzieners van de mijnen* worden in dienst gesteld, en zulks op de voorwaarden, door den Gouverneur-Generaal vast te stellen.

§ 14. Het ondergeschikt personeel voor de bureaux van het mijnwezen wordt vastgesteld als volgt:

Voor het bureau van den Hoofd-Ingenieur Chef der afdeeling mijnwezen te Batavia:

een Kommies	*f* 2400,—	's jaars.
een Teekenaar	» 1800,—	»
Klerken en Bedienden	» 1860,—	»
Totaal:	*f* 6060,—	

Voor het bureau van den eerst-aanwezenden Ingenieur op Banka voor klerken en bedienden *f* 984,— 's jaars.

Voor elk der bureaux van de eerstaanwezende Ingenieurs ter Sumatra's Westkust en op Borneo voor klerkengeld en bedienden *f* 840,— 's jaars.

Verder wordt vastgesteld het onderstaand:

Reglement op de dienst van het grondpeilwezen in Nederlandsch-Indië.

ART. 1. De dienst van het grondpeilwezen maakt een onderdeel uit van de afdeeling mijnwezen en is als zoodanig onderworpen aan alle voor deze laatste dienst bestaande of nog in te voeren bepalingen.

ART. 2. De dienst van het grondpeilwezen bestaat in:

a. het opsporen, door middel van diepe grondpeilingen, van nuttige ertsen, gesteenten, kolenlagen, minerale wateren en oliën;

b. de uitvoering der geologische opname, zooals deze aan elke diepe grondpeiling behoort vooraf te gaan, voor het geval de samenstelling van den bodem niet reeds door vroegere grondpeilingen voldoende bekend is;

c. het algemeen onderzoek, in verband tot artesische boringen, naar de voorhanden middelen tot voorziening van drinkwater of tot irrigatie van landbouwgronden door het opsporen en aanwijzen van daarvoor geschikte natuurlijke bronnen of goed rivierwater.

ART. 3. Grondpeilingen tot geringe diepte, die alleen ten doel hebben het opsporen van welwater (drinkwater) of het onderzoek van den bodem in het belang van 's lands bouwwerken, worden alleen dan door de dienst van het grondpeilwezen uitgevoerd, wanneer de betrokken Departementen, met de hun ten dienste staande middelen de vereischte diepte niet kunnen bereiken of meer bepaald geologische voorlichting noodig hebben.

ART. 4. Alle kosten voor de uitvoering van diepe grondpeilingen komen ten laste van het Departement, waartoe de afdeeling mijnwezen behoort.

Wanneer grondpeilingen ten behoeve van andere De-

partementen worden uitgevoerd, bepaalt de dienst van het grondpeilwezen zich alleen tot de uitvoering der grondpeiling en de duurzame bekleeding van het boorgat. De bovenbouw zoo deze vereischt wordt, komt voor rekening van- en wordt uitgevoerd door het betrokken civiel- of militair Departement.

Art. 5. De dienst van het grondpeilwezen wordt onder de algemeene leiding van den Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling mijnwezen, uitgevoerd door Ingenieurs en Opzieners van het mijnwezen en door boormeesters.

Art. 6. Met de onmiddellijke dienst van het grondpeilwezen wordt belast een der meest ervaren en bekwame Ingenieurs voor de mijnen, die den titel voert van: *Ingenieur belast met het dadelijk beheer en de leiding van het grondpeilwezen.* Hij staat als zoodanig in alle opzichten gelijk met zelfstandig werkzame Ingenieurs bij het mijnwezen.

Art. 7. Het getal Ingenieurs en Opzieners der mijnen, toegevoegd aan den Ingenieur, belast met het dadelijk beheer en de leiding van het grondpeilwezen, regelt zich naar de behoefte, in verband met de behoefte bij andere onderzoekingen.

Art. 8. De Boormeesters worden verdeeld in twee klassen. Hun getal wordt vastgesteld op een maximum van zes, van welke bij voldoende bekwaamheid drie van de eerste en drie van de tweede klasse kunnen zijn.

(Hetgeen nu volgt handelt uitsluitend over de boormeesters en wordt dus als van minder belang zijnde weggelaten. De Boormeesters 1e en 2e klasse staan in rang en inkomsten gelijk met Opzieners 1e en 2e klasse bij het mijnwezen. Op hen zijn van toepassing alle

voor deze laatsten bestaande of nog in te voeren bepalingen, met uitzondering van de voorwaarden tot benoeming in elken rang, welke in dit reglement geregeld zijn.)

Verder is bij hetzelfde besluit bepaald:

Bij den Ingenieur, belast met het dadelijk beheer en de leiding van het grondpeilwezen in dienst te stellen:

a. een klerk, tevens Magazijnmeester, op eene bezoldiging van *f* 100,— 's maands;

b. een Bureaubediende, op eene bezoldiging van *f* 10,— 's maands;

c. aan den meergemelden Ingenieur toe te kennen een som van *f* 15,— 's maands voor bureau- en schrijfbehoeften.

Ter uitvoering van het besluit, waarbij werd vastgesteld de regeling van de dienst van het mijnwezen in Nederlandsch-Indië, is door den Gouverneur-Generaal nog het volgende bepaald:

A. *Bevoegdheden en verplichtingen van den Departementschef.*

Art. 1. De Direkteur van het Departement van Burgerlijk Algemeen Bestuur, waaronder het Mijnwezen behoort, heeft het algemeen beheer en toezicht over dezen tak van dienst.

Hij wijst de standplaatsen aan van de Ingenieurs.

Hij benoemt en ontslaat de Opzieners van de 2e en 3e klasse, zoomede de Teekenaars en Klerken bij de verschillende bureaux van het mijnwezen.

Hij benoemt de Commissiën voor het afnemen van de examina der Opzieners en wijst de plaats aan, waar die zullen worden afgenomen.

Hij regelt de samenstelling en den werkkring van het personeel bij de afdeeling Mijnwezen.

Hij dient jaarlijks aan de Regeering in een uitgewerkt verslag omtrent het Mijnwezen.

B. *Omtrent de diensten en verplichtingen van de Hoofd-Ingenieurs, de Ingenieurs en den Chef van het mineralogisch scheikundig laboratorium.*

Art. 2. De Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling mijnwezen is, onder de rechtstreeksche bevelen van den Direkteur van het Departement, belast met de leiding der dienst van het Mijnwezen en houdt een geregeld toezicht over de werkzaamheden en gedragingen van al de Ambtenaren tot dien tak van dienst behoorende.

Hij is de Adviseur van den Direkteur van het Departement omtrent alle aangelegenheden, het Mijnwezen betreffende, en zorgt voor eene behoorlijke uitvoering der beschikkingen en bevelen van den Direkteur.

Hij maakt de rapporten van de Ingenieurs en van den Scheikundige gereed voor openbaarmaking in het in Nederland uitgegeven wordende jaarboek voor het Mijnwezen en zorgt tevens voor de opmaking van het jaarlijksch verslag.

Hij zorgt mede voor de opmaking van de jaarlijksche begrooting van het Mijnwezen.

Hij is buitengewoon komtabele en als zoodanig rekenplichtig aan de Algemeene Rekenkamer voor de gelden en goederen, aan zijn beheer toevertrouwd. De verantwoording van een en ander geschiedt in den vorm, en de inzending der rekeningen heeft plaats op de tijdstippen door de Algemeene Rekenkamer vastgesteld of vast te stellen.

Hij correspondeert met het personeel van de mijnen over alle zoodanige zaken, het Mijnwezen betreffende, welke niet onder de aandacht van den Direkteur behoeven te worden gebracht of diens tusschenkomst vereischen en geeft onverwijld kennis aan den Direkteur van alle wetenswaardige voorvallen op het gebied van het Mijnwezen.

Art. 3. De afdeeling Mijnwezen wordt verdeeld in twee bureaux. De Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling, is tevens Chef van het eerste bureau, waarop behooren de correspondentie, het Archief, het personeel, zoomede het kabinet van mineralen, de modellen en het teekenwerk.

Het tweede bureau bevat het mineralogisch-scheikundig laboratorium en staat onder den Scheikundige, Chef van dat laboratorium.

Art. 4. Wanneer twee of meer Ingenieurs te zamen werken, is de hoogste in rang en bij gelijken rang de oudste of eerstbenoemde met de leiding van het werk belast.

De anderen zijn hem ondergeschikt.

Hij correspondeert met de besturende Ambtenaren van de landstreek, waar hij werkzaam is gesteld en overigens met den Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling Mijnwezen.

Het van Gouvernementswege in het belang der veiligheid of van den fiskus te houden toezicht over de partikuliere ontginningen van delfstoffen bevattende gronden en daaruit voortvloeiende fabriekmatige inrichtingen draagt de Departementschef op aan de Mijn-Ingenieurs, die hem daartoe het meest geschikt voorkomen; daarvoor bij voorkeur de Ingenieurs aanwijzende, die het meest nabij de plaats van vestiging van zoodanige ondernemingen werkzaam zijn.

Art. 5. Maandelijks dient elk Mijn-Ingenieur aan den Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling, een kort verslag in van hetgeen in de afgeloopen maand verricht is en van al hetgeen merkwaardigs door hem gevonden en opgemerkt is of bij het werk voorgevallen is, en zulks onverminderd de verplichting om van zaken of voorvallen van gewichtigen aard onverwijld een afzonderlijk rapport in te dienen.

Ondergeschikt dienende Ingenieurs doen dit door tusschenkomst van hunnen onmiddelijken Chef.

Art. 6. De Chef van het scheikundig bureau is belast met chemische, mineralogische, physische en metallurgische onderzoekingen en is de dienst in het algemeen met zijne kennis bevorderlijk. Van elk onderzoek geeft hij eene nauwkeurige en volledige beschrijving.

Onder ultimo van elke maand dient hij eene opgave in van het door hem in den loop dier maand verrichte en van den stand der hem opgedragen onderzoekingen.

Indien hij aan een onderzoek meer uitbreiding wenscht te geven of eenig onderzoek dat hem voor de praktijk of de wetenschap nuttig voorkomt, wenscht uit te voeren, vraagt hij daartoe de toestemming van den Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling.

Art. 7. De Hoofd-Ingenieurs en Ingenieurs der mijnen, belast met onderzoekingen, zijn buitengewone komptabelen en als zoodanig rekenplichtig aan de Algemeene Rekenkamer voor de gelden, ten dienste der onderzoekingen toegestaan, en de voorwerpen en gereedschappen, ten gebruike ontvangen.

De verantwoording van een en ander geschiedt in den vorm en de inzending der rekeningen heeft plaats op de tijdstippen, door de Algemeene Rekenkamer vastgesteld of vast te stellen.

Art. 8. De declaratien van reis- en verblijfkosten van de Ambtenaren van het mijnwezen worden ingezonden aan den Hoofd-Ingenieur, Chef der Afdeeling, die ze onder aantooning of toelichting van de reden of noodzakelijkheid der gedane reizen doorzendt aan den Direkteur van het departement.

De departements-Chef en de Hoofd-Ingenieur, Chef der afdeeling mijnwezen, zien nauwkeurig toe, dat de mijn-Ingenieurs geen reizen ondernemen, die voor de dienst niet noodzakelijk zijn en dat in geen geval declaratiën worden te goed gedaan voor reizen, die niet blijken uitsluitend in 's lands belang te hebben plaats gehad.

(Nu volgt de instructie voor de Opzieners en het programma van het examen voor Opziener 1e en 2e klasse. Dit gedeelte wordt als van minder belang zijnde niet opgenomen.)

Zie verder den Klapper op het Staatsblad van Nederlandsch Indië bladz. 415—419 en de Ind. Stbldn van 1877, 1878 en 1879.

Uittreksel uit de ontwerp-begrooting voor Nederlandsch-Indië. Dienst 1880.

DEPARTEMENT VAN ONDERWIJS, EEREDIENST EN NIJVERHEID.

Afdeeling Mijnwezen.

Uitgaven in Nederland.

Opleiding tot Adspirant-Ingenieur voor den dienst der domeinen, benevens daarmede in verband staande uitgaven:

Toelage, ad *f* 70,— 's maands aan 5 kweekelingen (berekend over 15 maanden.)	*f* 1050,—	
Idem, ad *f* 6,— daags, aan 2 kweekelingen (berekend over 176 reisdagen)	„ 1056,—	
Idem aan den Mijn-Ingenieur titulair voor de mijnen in Nederlandsch-Indië	„ 500,—	
Reis- en verblijfkosten van den Hoogleeraar aan de Polytechnische School, die de candidaten op hunne oefeningsreizen vergezelt	„ 500,—	
		f 3106,—
Aankoop en vervoer van benoodigdheden voor het mijnwezen		„ 20000,—
Uitgaaf van verslagen en mededeelingen van wetenschappelijken of praktischen aard, betreffende het mijnwezen in Nederlandsch Indië, alsmede van de daarbij behoorende kaarten		„ 4000,—
		f 27106,—

Uitgaven in Indië.

Drie Hoofdingenieurs	à *f* 10800,—	*f* 32400,—	
Vier Ingenieurs 1e klasse	„ „ 7800,—	„ 31200,—	
„ „ 2e „	„ „ 5400,—	„ 21600,—	
„ „ 3e „	„ „ 3600,—	„ 14400,—	
Chef van het mineralogisch scheikundig laboratorium van de afdeeling Mijnwezen		„ 6000,—	
Transporteeren		*f* 105600,—	

		Per Transport.....	ƒ 105600,—
Drie Topographen.....	à ƒ 3000,—	„	9000,—
Vier Opzieners 1e klasse.....	„ „ 2400,—	„	9600,—
Tien „ 2e „	„ „ 1500,—	„	15000,—
Tien „ 3e „	„ „ 960,—	„	9600,—
Drie Boormeesters 1e klasse.....	„ „ 2400,—	„	7200,—
Drie „ 2e „	„ „ 1500,—	„	4500,—
Tractementen van de bureauambtenaren te Batavia.....		„	6060,—
Op Sumatra's Westkust.....		„	840,—
Op Banka.....		„	984,—
Op Borneo.....		„	840,—
Bij het grondpeilwezen.....		„	1320,—
Periodieke tractementsverhooging.....		„	22780,—
Reis- en verblijfkosten.....		„	23000,—
Schrijf-, teeken-, bureau- en laboratorium-behoeften, enz.		„	40000,—
Kosten van verschillende onderzoekingen en andere uitgaven in het belang van het mijnwezen.....		„	25000,—
		Totaal.....	ƒ 281324,—

DEPARTEMENT DER MARINE.

De Marine-établissementen te Soerabaja en Onrust.

Soerabaja. Het reglement op het beheer van en de dienst bij 's lands maritiem établissement te Soerabaja is vastgesteld bij besluit van 28 Juli 1858 Ind. Stbl. 86) en gewijzigd en aangevuld bij Stbl. 1859 No. 92 en Stbl. 1865 No. 44. De samenstelling en bezoldiging van het personeel en van de geneeskundige dienst bij het établissement zijn geregeld bij de besluiten van 16 April 1858 (Stbl. 51 en 52) en gewijzigd bij Stbl. 1864 No. 133; 1866 No. 9; 1868 No. 9; 1869 No. 102; 1870 No. 110 en 132; 1873 No. 112; 1876 No. 300 en 1877 No. 1, 118 en 206. Het reglement voor het dok is te vinden in Stbl. 1860 No. 5 en het tarief der dokgelden in Stbl. 1860 No. 109. De regeling van de belasting der werken bij het établissement is vastgesteld bij Stbl. 1868 No. 17.

Onrust. De samenstelling en bezoldiging van het personeel en van de geneeskundige dienst op Onrust, zijn geregeld bij Stbl. 1860 No. 82; 1864 No. 13; 1867 No. 49; 1868 No. 103; 1875 No. 47; 1876 No. 300; 1877 No. 1. Het reglement voor het dok is opgenomen in Stbl. 1856 No. 8 en het tarief der dokgelden

---

NB. Stbl. beteekent op deze zijde Indisch Stbl.

in Ind. Stbl. 1860 No. 109. De regeling van de belasting der werken bij Ind. Stbl. 1868 No. 17.

Bij Besluit van 24 December 1860 (Ind. Stbl. 118) zijn de eilandjes Kuiper en Purmerend gevoegd bij het établissement Onrust, zoodat ze even als dit eiland niet bezocht mogen worden, dan met toestemming van den Direkteur van Onrust. Wij nemen alleen het volgende op:

Besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië, van 16 April 1858 No. 14, (Ind. Stbl. 50).

Krachtens machtiging des Konings wordt gearresteerd de volgende:

Regeling en samenstelling van het Corps Ingenieurs voor het vak van den scheepsbouw in Nederlandsch-Indië.

Art. 1 De Ambtenaren voor het vak van den scheepsbouw in Nederlandsch-Indië voeren den titel van Ingenieurs voor het vak van den scheepsbouw.

Art. 2. (*) Zij zijn verdeeld in drie klassen, als:

Hoofd-Ingenieur.

Ingenieur 1e klasse.

Ingenieur 2e klasse.

Art. 3. Het getal Ingenieurs 1e en 2e klasse, regelt zich naar de speciale organisatie van 's Rijks maritieme

(*) Bij besluit van 1877 (Ind. Stbl. 61) werd het corps vermeerderd met twee Adspirant-Ingenieurs, welke zoodra ze in Indië zijn aangekomen, zullen ontvangen een tractement van *f* 250,— 's maands en verdere wettige voordeelen.

instellingen en wordt mitsdien bij afzonderlijk besluit vastgesteld.

Art. 4. (*) Zij zijn bezoldigd met een maandelijksch inkomen van:

	Minimum.	Maximum.
Hoofd-Ingenieur (†) (**).	*f* 750,—	*f* 1000,—
Ingenieur 1e klasse.....	» 500,—	» 750,—
» 2e »	» 300,—	» 450,—

Art. 5. Zij genieten een driejaarlijksche traktementsverhooging, gelijkstaande aan het een vijfde van het verschil tusschen het minimum en maximum der organieke bezoldiging.

Art. 6. In zeer buitengewone omstandigheden en ter belooning aan personen, die door gedrag, bekwaamheden of dienstijver boven anderen uitmunten, kan, op voorstel van het Marine-Departement, van dezen regel worden afgeweken; met dien verstande nogtans, dat het maximum der bezoldiging nimmer dan na tien jaren dienst in denzelfden rang kan verkregen worden.

Art. 7. De Ingenieurs voor het vak van scheepsbouw in Nederlandsch-Indië zijn of worden beschouwd te zijn burgerlijke Ambtenaren voor een bijzonder vak.

Op hen zijn van toepassing de bestaande of nader vast te stellen bepalingen op de burgerlijke pensioenen en verloven, mitsgaders het civiel weduwe- en weezenfonds voor burgerlijke Ambtenaren.

(†) Bij besluit van 1863 (Ind. Stbl. 146) werd het minimum- en maximum tractement van den Hoofd-Ingenieur verhoogd tot *f* 900,— en *f* 1200,—.

(**) Bij besluit van 1867 (Ind. Stbl. 40) werd de titel *Hoofd-Ingenieur* veranderd in *Hoofd-Ingenieur, adviseur*.

Art. 8. Zij ontvangen hunne aanstelling voor de dienst der Marine in Indië in het algemeen; en zijn verplicht de bestemming te volgen, die aan hen, op voorstel van het Marine-departement, door den Gouverneur-Generaal wordt aangewezen.

Art. 9. In dienst reizende, genieten zij reis- en transportkosten overeenkomstig de bepalingen voor de burgerlijke Ambtenaren, gearresteerd of later vast te stellen.

Art. 10. De Hoofd-Ingenieur voor het vak van scheepsbouw houdt in den regel deszelfs verblijf te Batavia.

Hem wordt een oppasser of boodschapper toegevoegd op eene maandelijksche bezoldiging van *f* 12,—

In de bureaux van het Marine-departement aldaar wordt hem een lokaal tot kantoor aangewezen.

Voor de betaling van schrijf- en teekenloon, schrijf- en teekenbehoeften, geniet hij eene maandelijksche indemniteit van *f* 150,—

Art. 11. Hij is rechtstreeks ondergeschikt aan het hoofd van het Marine-Departement, doch is als ambtenaar voor de algemeene dienst verplicht, de verschillende autoriteiten te dienen van consideratie en advies omtrent alle zaken, in verband staande tot den scheepsbouw en de daaraan verwante wetenschappen.

Art. 12. De kosten, voortspruitende uit de aanstelling van een Hoofd-Ingenieur, worden bij afzonderlijke afdeeling van hoofddeel B, van het IXe hoofdstuk der algemeene begrooting van Nederlandsch-Indië (Departement van Marine, sedentaire inrichtingen) uitgetrokken.

De traktementen der overige Ingenieurs blijven ten laste der maritieme instelling waaraan zij zijn geaffeliteerd.

(Alsnu volgt een voorschrift omtrent het door de Ingenieurs der Marine te dragen costuum, hetgeen als van minder belang zijnde, wordt weggelaten.)

Fabriek voor de Marine en het Stoomwezen te Soerabaja.

Deze fabriek in 1849 door het gouvernement aangekocht, staat sedert 1 Januari 1851 als een afzonderlijke instelling onder het beheer van het departement der Marine. Zij is bestemd om te voorzien in de behoeften van 's rijks zee- en stoomwezen en kan dienstbaar worden gemaakt voor de openbare werken en de overige departementen van algemeen bestuur.

Het reglement voor de dienst bij en het beheer van de fabriek is vastgesteld bij besluit van 29 November 1857 (Ind. Stbl. 109) en gewijzigd en aangevuld bij het besluit van 2 Juni 1863 (Ind. Stbl. 66).

De samenstelling en bezoldiging van het personeel is geregeld bij Ind. Stbl. 1870. N°. 103. De regeling van de belasting der werken bij het établissement is vastgesteld bij Ind. Stbl. 1868. N°. 17.

Zie verder den Klapper op het Staatsblad van Nederlandsch Indië bladz. 603 en de Ind. Stbldn. van 1877, 1878 en 1879.

Uittreksel uit de Ontwerp-begrooting, voor Nederlandsch-Indië. Dienst 1880.

Departement der Marine.

Afdeeling: Scheepsbouw.

Uitgaven in Nederland.

Tractementen van twee adspirant-Ingenieurs voor den scheepsbouw in Nederlandsch-Indië, gedetacheerd bij een van 's Rijks werven in Nederland..... *f* 2000,—

Uitgaven in Indië.

Algemeene dienst.

Personeel voor keuring van houtwerken voor den scheepsbouw.

één Ingenieur 2e kl.....	*f* 3600,—	
Mindere ambtenaren.....	„ 7440,—	
Periodieke tractementsverhooging....	„ 240,—	
		f 11280,—

Etablissement Soerabaja.

één Hoofd-Ingenieur-Adviseur	*f* 12000,—	
één Hoofd-Ingenieur.....	„ 9000,—	
twee Ingenieurs 1e kl..... à	*f* 6000,—	„ 12000,—
„ „ 2e „ ..... „	„ 3600,—	„ 7200,—
twee Adspirant-Ingenieurs... „	„ 3000,—	„ 6000,—
één Teekenaar.....	„	3000,—
Bureau en oppasser van den Hoofd-Ingenieur-Adviseur.....	„	1080,—
		„ 50280,—

Etablissement Onrust.

één Ingenieur 1e kl..... „ 6000,—

Fabriek voor de marine en het stoomwezen te Soerabaja.

één Ingenieur-Direkteur		*f* 12000,—	
één Ingenieur 1e kl		„ 9000,—	
„ „ 2e „		„ 6000,—	
			f 27000,—

Afdeeling Geographische dienst. (*)

twee Ingenieurs	à *f* 5400,—	„	10800,—

De geographische dienst behoort bij het Departement van Marine. Een organieke regeling van deze dienst is vastgesteld bij de besluiten van 18 April 1862 (Ind. Stbl. 44*a*.) en 7 Januari 1869 (Ind. Stbl. 4). Volgens die regeling omvat de dienst, *a*. sterrekundige plaatsbepalingen, *b*. triangulatiën, en *c*. magnetische en meteorologische waarnemingen. Zie ook Ind. Stbl. 1865, No. 86 en 127; 1869, No. 55 en 1874, No. 19. Het personeel van het magnetisch en meteorologisch observatorium is vastgesteld bij Ind. Stbl. 1875, No. 38.

De triangulatie van Java wordt aan het meten van lengte- en breedte-graden dienstbaar gemaakt. (Bijbl. No. 1849.)

Zie verder den Klapper op het Staatsblad van Nederlandsch Indië bladz. 603 en de Ind. Stbldn. van 1877, 1878 en 1879.

Reis- en verblijfkosten	Klapper	bladz.	531—539.
Verloven	»	»	525—531.
Burgerlijke pensioenen	»	»	521—525.

(*) De betrekking van hoofdingenieur, chef van de geographische dienst, speciaal belast met de sterrekundige plaatsbepalingen, welke sedert de benoeming van dr. Oudemans tot hoogleeraar te Utrecht niet is vervuld, kan worden ingetrokken.

STUDENTENCORPS.

NAAMLIJST DER LEDEN

VAN HET

STUDENTENCORPS.

C. I. beteekent Civiel-Ingenieur.
B. I. » Bouwkundig-Ingenieur.
W. I. » Werktuigkundig-Ingenieur.
M. I. » Mijnen-Ingenieur.
T. » Technoloog.
IJ. » IJker.
V. S. » Verschillende studievakken.

A.

L. Albers,	C. B. I.	v. d. Vaart,	*Molenstraat.*
H. P. A. Alpherts,	C. B. W. I.	Creuzlechleitner,	*Molslaan.*
H. M. van Andel,	S. I.	Mevr. v. Andel,	*Koornmarkt.*
A. H. P. Augustijn,	W. I.	Voet,	*Oude Delft.*

B.

H. L. A. v. d. Wall Bake,	C. I.	v. Leeuwen,	*Wijnhaven.*
J. E. H. Bakhuis,	C. B. I.	Arnold,	*Br. Turfmarkt.*

J. Ballot,	v. s.	Wed. Ploos v. Amstel,	*Verwersdijk.*
T. J. van der Bent,	c. b. w. i.	van Helden.	*Zuid Einde.*
G. v. Pelser Berensberg,	v. s.	v. d. Kraan.	*Oude Delft.*
P. J. A. M. v. d. Bergh,	c. i.	Rijnstraat 1,	*'s Hage.*
J. P. Teding v. Berkhout,	c. b. i.	Iding,	*Oude Delft.*
J. A. Beyerinck,	c. b. i.		*'s Hage.*
L. Bienfait,	c. b. i.	Koninginne-gracht 24,	*'s Hage.*
B. M. Blijdenstein,	c. b. i.	Ahsman,	*Voorstraat.*
C. J. Bollée Jr.	c. i.	Batenburg,	*Hypolitusbuurt.*
F. A. H. v. d. Bossche,	v. s.	A. N°. 34,	*Rijswijk.*
S. Bouma,	c. b. i.	van Kempen,	*Koornmarkt.*
J. Brevet,	c. b. w. i.	Holtwijk,	*Vrouw juttenl.*
R. van den Broek,	c. b. i.	Sar,	*Markt.*
H. J. Broers,	v. s.	v. d. Lely,	*Geer.*
W. H. M. de Bruijn,	c. i.	Lorang,	*Markt.*
G. F. de Bruijn Kops,	v. s.	de Bruyn Kops,	*Gasfabriek.*
J. T. J. de Bruijn Kops,	s. w. i.	de Bruyn Kops,	*Gasfabriek.*
A. J. Buis,	c. b. i.	Molkenboer,	*Oude Delft.*
D. Burger,	v. s.	N°. 14,	*Hooikade.*
K. Burger,	v. s.	Fauel,	*Papenstraat.*
C. van Buysen,	s. w. i.	Romeyn,	*Voorstraat.*

C.

G. G. Calkoen,	c. i.	Nieuwenhuis,	*Oude Delft.*
G. J. Cambier,	c. i.	Ahsman,	*Voorstraat.*
C. J. v. Lookeren Campagne,	c. b. w. i.	Wed. v. Veen,	*Koornmarkt.*
P. Campbell Jzn.,	v. s.		*'s Hage.*
H. F. M. Canneman,	v. s.	van Kan,	*Koornmarkt.*

P. van Cappelle,	C. B. I.	v. Cappelle,	*'s Hage.*
J. E. van Cleef,	S. I.	Cieremans,	*Choorstraat.*
G. S. de Clercq,	C. B. W. I.	Lubbers,	*Br. Turfmarkt.*
C. F. V. de Coningh,	V. S.	v. Mierloo,	*Markt.*
Ch. C. Coomans,	C. B. I.	Sar,	*Markt.*
J. B. Cores de Vries,	C. B. I.	Gebing,	*Oude Delft.*
P. Siebert Coster,	C. B. I.	Lorrewa,	*Oude Delft.*
M. C. F. J. Cosijn,	C. B. I.	Mevr. Cosijn,	*Markt.*
W. E. Cramer,	C. B. I.	Brillenburg,	*Schiedam.*
W. K. du Croix,	C. B. I.	Riem,	*Br. Turfmarkt.*
P. C. Croon,	V. S.	Dersjeant,	*Vlamingstraat.*

D.

R. A. J. van Delden,	C. I.	von Dentzsch,	*Oude Delft.*
J. C. Dirksen,	C. I.	Stationsweg 95,	*'s Hage.*
N. W. van Doesburgh,	C. I.	Snijders,	*Markt.*
R. van Dreveldt,	C. B. I.	Renard,	*Voorstraat.*
G. L. Driessen,	C. B. I.	v. d. Lely,	*Geer.*
D. Drost,	C. B. I.	Drost,	*Oude Delft.*
L. H. N. Dufour,	S. W. I.	v. d. Heuvel,	*Voldersgracht.*
D. P. v. Ameyden van Duym,	C. I.	de Koning,	*Hypolitusbuurt.*
J. C. Dijxhoorn,	W. I.	Holstein,	*O. Langendijk.*

E.

A. C. J. van Eelde,	C. I.	Bitter,	*Kolk.*
W. C. M. van Eeten,	C. B. I.	Debertrand,	*Burgwal.*
H. P. Witsen Elias,	C. B. I.	Olifiers,	*Burgwal.*
O. J. van der Elst,	C. B. I.	v. d. Boogerd,	*Vrouwenrecht.*
F. H. D. H. von Ende,	C. B. I.	von Ende,	*Oostsingel.*

L. C. F. E. Engelenburg,	c. i.	Mevr. Engelenburg,	*O. Plantage.*
A. van der Ent,	c. i.	Veer,	*Oude Delft.*

F.

C. A. de Favauge,	c. i.	Noble,	*Pepersteeg.*

G.

C. M. Gardenier,	v. s.	Moerman,	*Vrouwenrecht.*
H. J. H. Gelderman,	t.	Steuerwald,	*Oude Delft.*
A. F. Gips,	v. s.	Lange Haven,	*Schiedam.*
A. W. Glazener,	v. s.	Abel,	*Oude Delft.*
R. H. Gockinga,	c. i.	Oudshoorn,	*O. Langendijk.*
H. van Gorsel,	c. b. i.	Ahsman v. Eersel,	*Oude Delft.*
D. L. Graadt van Roggen,	s. w. i.	van Kol,	*Molenstraat.*
A. C. de Graaf,	v. s.	Borking,	*Voorstraat.*
D. A. J. B. de Graaf,	v. s.	le Clercq,	*Voorstraat.*
B. M. Gratama,	c. b. w. i.	Weustenraeth,	*Voorstraat.*
J. Groenendaal,	c. i.	van Steenbeek,	*Voorstraat.*
C. C. van 't Groenewout,	c. b. w. i.	Romeyn,	*Voorstraat 96.*
G. J. de Groot,	c. i.	de Groot,	*'s Hage.*
J. de Gruijter,	v. s.	Jenje,	*Markt.*

H.

R. Haagsma,	c. i.	v. d. Boogerd,	*Vrouwenrecht.*
A. P. Haas,	t.	Dielwart,	*Nieuwstraat.*
A. Haga,	c. b. i.	Fauel,	*Papenstraat.*
H. Haisma,	c. b. i.	Riem,	*Br. Turfmarkt.*

R. van Harencarspel,	C. I.	Blom,	*Binnenwatersl.*
C. J. Hasselman,	V. S.	Peterse,	*Jac. Gerritstr.*
J. F. L. van Hasselt,	C. B. W. I.		*'s Hage.*
W. J. N. Helbach,	C. B. I.	Mevr. Helbach,	*Oude Delft.*
W. H. Vrijburg v. d. Hell,	V. S.	v. d. Pijl,	*Oude Delft.*
J. F. R. Hellendoorn,	W. I.	v. d. Stuyt,	*Markt.*
C. C. M. Henny,	V. S.	v. d. Pijl,	*Oude Delft.*
D. C. Henny,	C. I.	Jollie,	*Markt.*
H. J. Herbig,	W. I.	Renard,	*Voorstraat.*
G. Heuff,	C. B. I.	Ciereman,	*Br. Turfmarkt.*
H. G. Heytingh,	V. S.	von Dentzsch,	*Oude Delft.*
J. van der Hoek,	C. B. I.	van Noorden,	*Voorstraat.*
G. L. Hofland,	V. S.	Timmermans,	*Papenstraat.*
J. P. Hofstede,	C. I.	Bloemendaal,	*Koornmarkt.*
A. d'Hollosy,	C. B. I.	Monna,	*Oude Delft.*
R. A. van Holthe tot Echten,	C. B. I.	Luxemburg,	*Geer.*
H. J. van Hoorn,	C. B. I.	Dulmers,	*Voldersgracht.*
J. C. Keller v. Hoorn,	V. S.	Costers,	*Markt.*
R. O. van der Hout,	V. S.	van de Waal,	*Koornmarkt.*
B. V. E. Houthuysen,	C. B. I.	Schneider,	*Hypolitusbuurt.*

I.

H. Ingerman,	V. S.	Boekholt,	*Vlamingstraat.*
E. F. Intveld,	C. I.	Kloeg,	*Oude Delft.*
W. de Jongh,	C. I.	Achterbergh,	*Oude Delft.*
J. J. Israëls,	C. I.	Mevr. Israëls,	*O Plantage.*
H. C. Itzig Heine,	V. S.	v. d. Noorda,	*Koornmarkt.*

J.

J. J. s' Jacob,	C. B. I.	van Hees,	*Voorstraat.*

B. de Jong,	C. I.	Monna,	*Voorstraat*
J. H. G. Jordens,	C. B. I.	Limburg Stirumstraat,	*'s Hage.*

K.

A. M. Peman Kakebeeke,	C. B. I.	van Hulst,	*Markt.*
J. B. Kam,	C. B. I.	Schram,	*Nieuwstraat.*
E. Kamp,	V. S.	Mevr. Kamp,	*Voorstraat.*
P. J. Kapteyn,	C. I.	Rosen,	*Br. Turfmarkt.*
Ch. E. P. van Kerckhoff,	V. S.	Wigmans,	*Zuidwal.*
P. C. van Kerckhoff,	C. I.	Mevr. v. Kerckhoff,	*Binnenwatersl.*
F. M. E. L. Kerstens,	C. B. I.	Nienhuis,	*Choorstraat.*
J. C. Kluyver,	C. I.	Blom,	*Binnenwatersl.*
W. A. Knoops,	V. S.	Schneider,	*Hypolitusbuurt.*
D. E. C. Knuttel,	V. S.	Oranjeplein,	*'s Hage.*
C. E. Koch,	W. I.	Bosman,	*Br. Turfmarkt.*
W. L. Koch,	C. I.	van Buuren,	*Br. Turfmarkt.*
K. F. Koning,	S. W. I.	Mevr. Koning,	*'s Hage.*
A. Koolhoven,	C. B. I.	Koolhoven,	*Oude Delft.*
J. N. Kooy,	W. I.	van Nerum,	*Oude Delft.*
J. Kraus,	C. B. I.	Schnuck Schotman,	*Oude Delft.*
J. A. v. Kretschmar v. Veen,	C. I.	Anna Paulownastraat 57,	*'s Hage.*
J. P. Kruimel,	C. I.	Nijenhuis,	*Binnenwatersl.*
E. L. Kruseman,	V. S.	Vellekoop,	*Choorstraat.*
G. L. H. Kruysboom,	V. S.	Lagerweij,	*Voldersgracht.*

L.

A. Labonchère,	V. S.	Noble,	*Oude Delft.*

J. J. de Lange N. Hzn.	s. w. i.	Peterse,	*Voldersgracht.*
J. C. U. Legner,	v. s.	Romeijn,	*Voorstraat.*
A. H. A. C. v. Liebergen,	c. i.	v. Doorne,	*Choorstraat.*
H. Loudon,	c. b. i.	Loudon,	*den Haag.*

M.

R. J. Maas,	v. s.	Rinkema,	*Geer.*
C. van der Made,	c. i.	van Rutte,	*Kolk.*
J. P. H. de Man,	c. b. i.	Delfgauw,	*Molenstraat.*
J. W. van Marle,	c. i.	de Vries,	*Binnenwatersl.*
E. Meertens,	v. s.	Schneider,	*Hypolitusbuurt.*
R. T. Mees,	w. i.	van Eersel,	*Oude Delft.*
P. P. ter Meulen,	c. b. i.	Schraag,	*Noordeinde.*
M. D. Meijer,	w. i.	N°. 15.	*Leeuwenh. sing.*
C. B. Posthumus Meyjes,	v. s.	Noble,	*Oude Delft.*
H. van der Minne,	c. b. w. i.	Meijer,	*Oude Delft.*
B. C. M. Moerkerk,	c. b. i.	Ahsman,	*Voorstraat.*
F. H. de Monté VerLoren,	c. b. i.	Dujardin,	*Choorstraat.*
W. Moorrees,	c. i.	Morrees,	*Oude Delft.*
L. J. Mouthaan,	v. s.	Mevr. Mouthaan,	*Oostsingel.*
J. J. de Muynk,	c. b. i.	Feldkamp,	*Br. Turfmarkt.*
J. A. Mulock Houwer,	c. b. i.	van Eersel,	*Oude Delft.*

N.

J. Nelemans,	c. i.	van Buuren,	*Br. Turfmarkt.*

O.

L. A. v. Oosterzee,	v. s,		*'s Hage.*
H. Oostinjer,	c. i.	van Noorde,	*Molenstraat.*

H. de Mol van Otterloo,	C. B. I.	Berkel,	*Oude Delft.*
G. J. Oudemans,	V. S.	Manschot,	*Voorstraat.*

P.

H. Paul,	C. B. I.	Heymann,	*Oude Delft.*
J. H. Peelen,	C. B. W. I.	Besteman,	*Oude Delft.*
M. M. W. Pennink,	V. S.	N°. 22.	*Molenstraat.*
G. L. F. Philips,	C. I.	le Clercq,	*Voorstraat.*
D. F. W. Pietermaat,	T.	Vellekoop,	*Choorstraat.*
J. Pillard,	V. S.	Mulder,	*Koornmarkt.*
A. Plomp,	C. B. S. I.	Bloemendaal,	*Koornmarkt.*
L. Polis,	C. B. I.	v. Kan,	*Korte Breedstee*
J. C. van de Poll,	C. I.	Javastraat 46,	*'s Hage.*
J. Pompe,	C. B. I.	Koumans,	*Koornmarkt.*
L. R. Priester Jr.,	V. S.	L. R. Priester. Sr.,	*O. Plantage 33*

Q.

J. M. C. Quarles de Quarles,	C. B. I.	Krusemeier,	*Br. Turfmarkt.*

R.

J. F. H. Raadshoven,	V. S.	Lubbers,	*Burgwal.*
A. van Raalte,	C. B. W. I.	Kruiskade 63,	*Rotterdam.*
J. J. Raat,	W. I.		*'s Hage.*
J. Radier,	S. W. I.	Wagenstraat 16,	*'s Hage.*
H. J. A. Raedt van Oldenbarnevelt,	V. S.		*'s Hage.*
A. E. Rahusen,	C. I.	Kloeg,	*Oude Delft.*
R. J. F. W. Rauws,	C. B. I.	Wouters,	*Hypolitusbuurt*

J. F. Rebel,	C. B. I.	Beukers,	*Voldersgracht.*
D. F. W. van Rees,	V. S.		*'s Hage.*
W. van Rees,	C. I.	Nieuwenhuis,	*Oude Delft.*
L. P. Reuse,	V. S.	Baer,	*Markt.*
W. G. Ribbius,	V. S.	Nijenhuis,	*Binnenwatersl.*
P. du Rieu Fz,	C. B. I.	Mevr. du Rieu,	*Oude Delft.*
C. W. A. van Rinsum,	V. S.	van Hees,	*Voorstraat.*
H. Ris,	C. B. I.	Nienhuis,	*Choorstraat.*
Ch. Ph. Rivière,	V. S.	Esseling,	*Voldersgracht.*
K. F. H. Roos,	V. S.	Mevr. Roos,	*Oude Delft.*
H. W. van Rossem,	C. B. I.	Senf,	*Molenstraat.*
W. Rutgers,	C. B. I.	Noble,	*Oude Delft.*
J. N. van Ruyven,	C. B. I.	Scholler,	*Verwersdijk.*

S.

A. H. Saltet,	C. I.	Saltet,	*Oostsingel.*
L. van der Sande,	C. B. W. I.	van der Schot,	*Choorstraat.*
M. Sanders,	C. B. I.	Wed. Regeer,	*Binnenwatersl.*
J. T. A. J. van Santen,	C. B. I.	N°. 136,	*Oude Delft.*
A. J. Schelling,	V. S.	Berkel,	*Oude Delft.*
J. Schoehuizen,	S. W. I.	Schoehuizen,	*O. Plantage.*
A. F. W. Schomers,	C. B. J.	Paters,	*Br. Turfmarkt.*
J. G. H. Schoth,	C. I.	Creuzlechleitner,	*Molslaan.*
J. L. Schouten,	C. I.	Ouwerling,	*Oude Delft.*
H. J. Seydlitz,	C. B. I.	van der Seijp,	*Binnenwatersl.*
G. Sieburgh,	V. S.	van der Seyp,	*Voorstraat.*
S. R. Smit,	V. S.	van der Vaart,	*Molenstraat.*
C. J. Smulders,	V. S.	van Schaik,	*Oude Delft.*
F. A. Smulders,	V. S.	van Schaik,	*Oude Delft.*
C. W. Snellebrand	C. B. I.	Fesevur,	*Choorstraat.*
A. Snethlage,	C. B. I.	Kempers,	*Oude Delft.*

A. L. Snouck Hurgronje,	C. B. I.	Temeij,	*Markt.*
W. C. Snouckaert van Schauburg,	C. B. I.	Lange Voorhout 18,	*'sHage.*
H. F. van Stipriaan Luïsçius,	C. B. I.	van Stipriaan Luïsçius,	*'s Hage.*
C. F. Stoel,	C. B. I.	Sar,	*Markt.*
J. J. Stoel,	C. B. I.	Beukers,	*Voldersgracht.*
A. J. M. Stoffels,	C. B. I.	van Wely,	*Boterbrug.*
J. A. Stoop,	C. I.	Krusemeier,	*Br. Turfmarkt.*
P. de Stoppelaar,	C. I.	Zee,	*Br. Turfmarkt.*
Ch. Stork,	W. I.	Heemskerk,	*Binnenwatersl.*
H. C. Stork,	M. I.	Collewijn,	*Vrouwenrecht.*
J. Stroïnk,	C. I.	Begelinger,	*Oude Delft.*
E. P. Strüben,	C. B. I.	Mevr. Strüben,	*'s Hage.*
H. C. Stuart,	C. B. W. I.	Vermeulen,	*Markt.*
A. Suermondt,	C. I.	A. Reichert,	*Markt N°. 3.*
E. Suermondt,	C. I.	A. Reichert,	*Markt N°. 3.*

T.

J. W. C. Tellegen,	C. I.	van Osselen,	*Kolk.*
G. den Tex,	C. B. I.	Baer,	*Markt.*
P. W. Tiedeman,	C. B. I.	Prins,	*Voldersgracht.*
B. D. van Tienhoven,	C. I.	van Rijn,	*Oude Delft.*
D. Tollenaar,	C. B. I.	Erkelens,	*Molenstraat.*
F. L. S. F. van Tuyll van Serooskerken	C. I.	Ouwerling,	*Oude Delft.*

U.

K. L. Udo de Haes,	V. S.	Heemskerk,	*Binnenwatersl.*

V.

P. J. v. Voorst Vader,	C. I.	Eterman,	*Oude Delft.*

C. J. Vaillant,	v. s.		*Rotterdam.*
J. S. van Veen,	s. w. i.	v. Veen,	*L. v. Overvest.*
J. N. Verloop,	c. i.	van Ruijven,	*Voorstraat.*
P. F. L. Verschoor,	v. s.	v. d. Velden,	*Geer.*
B. Veth,	m. i.	Wed. Visser,	*Kolk.*
P. C. Visser,	c. b. i.	N°. 38.	*Koornmarkt.*
W. de Visser,	c. i.	Voet,	*Oude Delft.*
C. L. Vlaanderen,	v. s.	v. d. Noorda,	*Koornmarkt.*
C. J. van Vleuten,	v. s.	Saltet,	*Oostsingel.*
J. G. M. E. Vlielander,	c. b. w. i.	Mooy,	*Oude Delft.*
F. J. A. van Vollenhoven,	c. i.	Blommendaal,	*Koornmarkt.*
H. P. J. de Vries,	c. i.	Mevr. de Vries,	*Voorstraat.*

W.

J. F. R. van de Wall,	c. b. i.	Mevr. v. d. Wall,	*Geer.*
F. G. Waller,	v. s.	Ned. Gist- en Spiritus fabr.	
L. M. von Weiler,	c. i.	Wed. v. Reissen,	*Kolk.*
C. M. J. Wertheim,	m. i.	Wolff,	*Burgwal.*
A. Westenberg,	c. b. i.	Koumans,	*Koornmarkt.*
A. van Wetering,	v. s.	Mevr. v. Wetering,	*Oostsingel.*
E. C. Wiersma,	v. s.	Gebing,	*Oude Delft.*
N. Wildeboer,	c. b. w. i.	Romeijn,	*Voorstraat.*
J. Wilke,	c. i.	Timmermans,	*Papenstraat.*
D. W. P. Wisboom,	c. b. i.	Batenburg,	*Hypolitusbuurt.*
A. R. Witkop,	c. i.	van Buuren,	*Br. Turfmarkt.*
H. Wortman,	c. i.	Mevr. Wortman,	*Kolk.*
E. A. Wijnmalen,	v. s.	Wijnmalen,	*'s Hage.*

IJ.

J. E. van IJsendijk,	c. i.	Reichert,	*Markt.*
H. A. van IJsselsteyn,	c. i.	Mevr. v. IJsselsteyn,	*Geer.*

NAAMLIJST

der Ingeschrevenen aan de Polytechnische School, die Leden van het Corps geweest zijn.

F. J. Bremmer,	v. s.	Huigens,	*Molenstraat.*
M. Buijze,	c. i.	Penders,	*Nieuwstraat.*
A. E. R. Collette,	c. i.		*Dresden.*
P. J. Dirks,	c. b. i.	Langen,	*Oostsingel.*
H. G. C. van Dorp,	c. i.	v. Osselen,	*Kolk.*
O. A. van Druten,	c. i.	v. Doorne,	*Choorstraat.*
H. J. C. G. Eilbracht,	c. i.	Berkhout,	*Voorstraat.*
A. Vroesom de Haan,	c. i.	Donkers,	*Voldersgracht.*
M. Koperberg,	m. i.		
A. van der Laan,	c. i.	van der Pijl,	*Molenstraat.*
J. van Leeuwen,	c. i.	Monna,	*Voorstraat.*
J. W. Retgers,	m. i.		

NAAMLIJST

der Ingeschrevenen aan de Polytechnische School. die geen Leden van het Corps zijn.

J. C. van Aalst,	C. B. I.	van Wely,	*Boterbrug.*
J. W. H. Bauduin,	C. I.	Nienhuis,	*Choorstraat.*
R. B. Beeuwkes,	V. S.		
W. C. Braat,	V. S.	F. W. Braat,	*Hypolitusbuurt.*
G. Brouwer,	C. B. I.	Laan 36,	*'s Hage.*
M. de Bruijn,	M. I.	Schraag,	*Noordeinde.*
H. J. Clumper,	V. S,		
C. F. Couwenberg,	V. S.		
Mej. C. P. Crans,	V. S.		
J. Th. J. Cuypers,	C. B. I.		*Oude Delft* 81.
J. B. van Deventer,	C. B. I.		
L. H. Dinn,	V. S.		
Ch. E. J. J. J. B. Dumonceau de Bergendal,	C. I.	Senf,	*Br. Turfmarkt.*
N. Wing Easton,	V. S.	Breedeweg,	*Dordrecht.*
J. G. M. Egelie,	V. S.		
G. van Egmond,	W. I.	Jonkerfransstraat 134,	*Rotterdam.*
W. Elenbaas,	C. B. I.	Wed. v. Reissen,	*Kolk.*
J. M. W. van Elzelingen,	C. I.	Ahsman,	*Oude Delft.*
J. J. Flohil,	C. B. I.	Wed. v. Reissen,	*Kolk.*
H. van Gelderen,	C. B. I.	van Gelderen,	*Rotterdam.*
Mej. H. Giltay,	V. S.		
J. Grundel,	W. I.	Lynschoten,	*Markt.*
H. W. D. Hellebrekers,	T.		*Rotterdam.*
Mej. M. C. v. Heuckelum,	V. S.		

Mej. C. M. Heijermans,	V. S.		
B. H. Heijmann,	V. S.		*Oude Delft.*
W. H. van Heyningen Jr.,	C. B. I.	Klamer,	*Choorstraat.*
J. J. van Heyst,	V. S.		
P. H. Hillebrandt,	V. S.		
N. Hoogendoorn,	C. I.	Antonietti,	*Voldersgracht.*
M. in 't Hout,	V. S.		*Vlaardingen.*
Mej. B. E. van Houten,	V. S.		
F. Hyner,	C. I.		*Molenstraat.*
J. C. W. Ising,	V. S.		*'s Hage.*
P. J. Izeren,	V. S.		
H. Janzen,	C. B. I.	van Keekum,	*Voorstraat.*
A. G. de Jong,	V. S.		
Mej. L. C. v. d. Kellen,	V. S.		*'s Hage.*
F. M. L. Kerkhoff,	C. I.	Vijver,	*Rotterdam.*
H. Kistemaker,	V. S.		
H. W. Kloos,	C. B. W. I.	Kloos, Nieuwehaven,	*Rotterdam.*
J. Kok,	V. S.		
G. M. Koontz,	V. S.		
P. C. Koot,	V. S.		
F. H. van Kooten,	C. B. I.	Bonardt,	*Kerkstraat.*
W. C. M. van Kooten,	V. S.		
A. Koppejan,	V. S.	van der Meulen,	*Zuiderstraat.*
W. F. Koppeschaar,	S. W. I.	Koppeschaar,	*'s Hage.*
J. Krap,	C. I.	Klein,	*Nieuwe Laan.*
G. H. Lagers,	V. S.	v. d. Lee,	*Oostsingel.*
H. M. Lange,	C. I.	Mevr. Lange,	*Scheepmakerij.*
Mej. P. C. Lindo,	V. S.		
Mej. L. J. Metselaar,	V. S.		
M. J. Meijer,	V. S.	van Merkestijn,	*Noordeinde.*

P. Molenbroek,	C. B. W. I.	Molenbroek,	*Rotterdam.*
B. W. Mondt,	C. B. I.	Mondt,	*'s Hage.*
J. C. v. d. Muelen,	C. I.	van Tol,	*Koornmarkt.*
W. G. Müller,	V. S.		
D. J. Muller,	C. B. I.		
G. J. D. Offermans,	V. S.		*'s Hage.*
B. J. Paardekooper,	C. B. I.	Mej. de Groot,	*Oude Delft.*
W. Pleysier,	V. S.		*Vlaardingen.*
W. van Prehn,	C. B. I.	van Prehn,	*'s Hage.*
K. Pringle,	C. B. I.	Nassaulaan 8,	*'s Hage.*
M. C. A. Reigers,	C. I.	Gombert,	*Molslaan.*
Th. J. Rosskopf,	C. I.		*'s Hage.*
T. J. W. v. Rossum,	C. I.	van Rossum,	*Markt.*
J. v. Rossum Duchattel,	C. I.	Waterreus,	*Camaretten.*
L. J. Senf,	V. S.	Senf,	*Br. Turfmarkt.*
F. W. Smallenburg,	C. B. I.		*'s Hage.*
J. C. Sonneveldt,	V. S.		
A. Spoon,	V. S.	Wed. de Groot,	*Oude Delft.*
H. O. van Thol,	V. S.		
J. Th. Torop,	V. S.	Masthoff,	*Voorstraat.*
H. Tykociner,	V. S.		
J. H. van de Velde,	V. S.		*L. v. Overvest.*
J. Verheul.	V. S.		*Rotterdam.*
H. P. M. A. Vogel,	W. I.	Vogel,	*'s Hage.*
J. A. Waldorp,	C. B. I.	Waldorp,	*'s Hage.*
P. H. A. van Wamel,	C. I.	Wed. Rutte,	*Heultje.*
M. J. de Willigen,	V. S.		
H. C. van Woerden,	T.		*Buitenwatersl.*
M. IJpelaar,	C. I.	Fundatie van Renswoude,	*Oude Delft.*
J. H. A. Zoetmulder,	C. B. I.	Lange haven,	*Schiedam.*

AANTAL DER INGESCHREVENEN

AAN DE

POLYTECHNISCHE SCHOOL.

	Leden van het corps.	Oudleden.	Nietleden.	Totaal.
Voor C. I.....	63	8	15	86
» W. I.....	10	0	3	13
» M. I.....	3	2	1	6
» S. I.....	2	0	0	2
» T.....	3	0	2	5
» LJ.....	0	0	0	0
» C. B. I.....	79	1	18	98
» C. B. W. I....	15	0	2	17
» C. B. S. I....	1	0	0	1
» S. W. I.....	9	0	1	10
» V. S.....	65	1	43	109
Tot. der ingeschrevenen:	250	12	85	347

Voldoend examen B is afgelegd door:

Art. 61 en 62.

*J. C. van der Muelen.
E. Suermondt.
H. P. J. de Vries.

Art. 61, 62 en 64.

G. G. Calkoen.
A. E. R. Collette.
*C. E. Dumonceau de Bergendal.
H. J. C. G. Eilbracht.
*J. M. W. van Elzelingen.
E. Engelenburg.
A. van der Ent.
R. H. Gockinga.
D. C. Henny.
F. Hyner.
*H. Janzen.
J. C. Kluijver.
*J. Krap.
J. A. van Kretschmar van Veen.
J. P. Kruimel.
A. van der Laan.
A. C. H. van Liebergen.
J. Nelemans.
H. Oostinjer.
J. C. van dé Poll.
A. H. Saltet.
P. de Stoppelaar.
J. Stroink.
B. D. van Tienhoven
H. A. van IJsselsteyn.

Art. 63.

H. M. van Andel.

Art. 63 en 64.

L. H. N. Dufour.
J. L. Schouten.

Art. 61, 63 en 64.

K. F. Koning.

Art. 64.

A. C. J. van Eelde.
E. C. Ekker.
J. P. Hofstede Jr.
C. E. Koch.
A. E. Rahusen.
W. van Rees.
*M. C. A. Reigers.
C. Stork.

Art. 65.

G. P. Rouffaer.

Voldoende is afgelegd het examen ter verkrijging van het diploma:

Voor Civiel Ingenieur.

Door de Heeren:

W. R. A. van Alphen.
*W. K. Behrens.
C. J. N. Byvanck.
C. E. Bloys van Treslong.
M. Caland.
*R. J. Dijkema.
*F. Doffegnies.
C. A. D. G. Everts.
J. Th. Gerlings.
A. J. Goedkoop van Nelle.
C. Groll.
W. J. Bierens de Haan.
*B. J. H. Haitink.
*J. van Heurn.
W. H. Jagerink.
*L. A. J. Keuller.
D. E. C. Knuttel.
A. G. Lamminga.
D. J. van Lennep.
F. J. Lugt.
*J. C. C. Meijer Jr.
P. A. Melchior.
B. H. J. van Nederhasselt.
I. M. K. Pennink.
P. Th. L. Grinwis Plaat.
J. Scheffer.
I. A. Sluiter.
H. G. Verspijck.
C. W. Weijs.

Voor Bouwkundig Ingenieur.

Door den Heer: V. G. A. Bosch.

Voor Werktuigkundig Ingenieur.

Door de Heeren:

*J. van Cappelle.
P. M. Duyvis.
L. D. van Ouwerkerk.
M. van Winsen.

Voor Technoloog.

Door den Heer: W. Alberda van Ekenstein.

NB. De namen door een * aangeduid, behooren aan personen die geen lid van het Corps zijn, of geweest zijn.

COMMISSIËN IN HET STUDENTENCORPS.

SENAAT.

J. C. Dirksen, *President.*
J. A. van Kretschmar van Veen, *Secretaris.*
C. C. M. Henny, *Vice-President* en *Thesaurier.*
P. J. A. M. van den Bergh, *Vice-Secr.* en *Bibliothecaris.*
C. van der Made, *Commissaris.*

Commissie tot Redactie van den Almanak voor 1880.

A. C. J. van Eelde, *Pres.*
A. Westenberg, *Secr.*
P. du Rieu Fz., *Vice-Pres.*
A. E. Rahusen, *Vice-Secr.*
H. de Mol van Otterloo, *Comm.*

Stemcommissie en commissie voor den Schouwburg.

L. Albers, *Secr.*
F. Siebert Coster.
P. C. Visser.

BIJZONDERE COMMISSIËN.

Commissarissen der Societeit „Phoenix".

J. P. Hofstede, *Pres.*
A. C. J. van Eelde, *Secr.*
A. Plomp, *Vice-Pres.* en *Bibliothecaris.*
F. M. E. L. Kerstens, *Thes.*
G. den Tex, *Comm. v. h. consumabel.*
A. L. Snouck Hurgronje, *comm. v. d. inventaris.*
H. C. Itzig Heine, *Vice-Secr.*

Commissarissen van het Muziekgezelschap „Apollo".

H. C. Itzig Heine, *Pres.*
W. H. Vrijburg van der Hell, *Secr.*
H. J. van Hoorn, *Vice-Pres.*
H. de Mol van Otterloo, *Vice-Secr.*
J. B. Cores de Vries, *Comm.*

Orkest-Directeur:

J. C. Boers. (*Eere-lid.*)

Commissarissen van het Scherm- en Gymnastiek-gezelschap „Odin".

J. P. Hofstede, *Pres.*
L. Albers, *Secr.*
W. H. Vrijburg van der Hell, *Vice-Pres.*
L. van der Sande, *Vice-Secr.*
E. L. Kruseman, *Comm.*
Vaandeldrager.

Schermmeester:

J. J. Sonne.

Dispuutgezelschap „Vrije studie".

A. C. J. van Eelde, *Pres.*
J. H. G. Jordens, *Secr.*
F. M. E. L. Kerstens, *Vice-Pres.*
P. C. Visser, *Vice-Secr.*
G. den Tex, *Comm.*

Debating-Club.

Eere-Voorzitter:

Prof. Mr. B. H. Pekelharing.

J. W. C. Tellegen, *Pres.*
J. J. Israëls, *Secr.*
F. M. E. L. Kerstens, *Vice-Pres.*

Delftsche Studenten-Roeivereeniging „Laga".

C. van der Made, *Pres.*
A. C. J. van Eelde, *Secr.*
W. H. Vrijburg van der Hell, *Vice-Pres.*
A. L. Snouck Hurgronje, *Vice-Secr.*
H. C. Itzig Heine, *Comm.*

Delftsche Studenten-Caroussel-vereeniging.

J. P. Hofstede, *Pres.*
A. L. Snouck Hurgronje, *Secr.*

Leesgezelschap „Baldur".

G. L. F. Philips, *Pres.*
J. W. C. Tellegen, *Secr.*
. . . . . *Vice-Pres.*

Studenten-afdeeling der vereeniging „Fredrik Hendrik".

J. A. van Kretschmar van Veen, *Kapitein.*
. . . . . 1e *Luitenant.*
A. C. J. van Eelde, E. Kamp, } 2e *Luitenants.*

Studenten-Weekblad „Vox-Studiosorum".

A. C. J. van Eelde, *Correspondent.*

Studenten-Weekblad „Minerva".

A. Labouchère. H. J. Seydlitz. } *Redacteuren.*

DISPUTEN EN BIJZONDERE GEZELSCHAPPEN.

O. K. W.

. . . . . *Pres.*
H. L. A. van den Wall Bake, *Secr.*
G. J. Cambier, *Comm.*

THEORIE EN PRAKTIJK.

P. J. van Voorst Vader, *Pres.*
D. P. van Ameyden van Duym, *Secr.*
A. W. Glazener, *Comm.*

F. C. Q. D.

A. C. J. van Eelde, *Pres.*
C. van der Made, *Secr.*
J. H. G. Jordens, *Comm.*

SNELLIUS.

J. J. s' Jacob, *Pres.*
A. E. Rahusen, *Secr.*
A. van Wetering, *Comm.*

H_3.

G. C. P. d'Arnaud Gerkens, *Pres.*
J. Wilke, *Secr.*
A. R. Witkop, *Comm.*

NACHTEGAAL.

ONDER DE ZINSPREUK:

„Deez' met zijn zoet gekweel,
Is vogel Philomeel"

* DE VIJF KOLOMMEN.

C. C. M. Henny, *Pres.*
J. A. van Kretschmar van Veen, *Secr.*

* D. W. L.

J. N. Kooij, *Pres.*
. . . . . *Secr.*
J. L. Schouten, *Comm.*

* CARTESIUS.

ONDER HET MOTTO:

„Cogito, ergo sum."

R. A. van Holthe tot Echten, *Pres.*
H. J. Seydlitz, *Secr.*
J. Pillard, *Vice-Pres-Thes.*

* SOCRATES.

H. W. van Rossem, *Pres.*
J. Ballot, *Secr.*
J. de Gruyter, *Comm.*

* KAMERMUZIEK-VEREENIGING.

W. de Iongh, *Pres.*
. . . . . *Secr.*

* BIERCLUB „HEINEKEN"

ONDER HET MOTTO:

„Hony soit qui mal y pense"

Gerard. A. Heineken, te Amsterdam, *Eere-Voorzitter*.
A. L. Snouck Hurgronje, *Pres*.
W. H. Vrijburg van der Hell, *Secr*.

* „ABRUZ."

ONDER HET MOTTO: L. D. G.

Lazaroni, *Pres*.
Donizetti, *Secr*.
Garibaldi, *Comm*.

* MAKAN NASI SAMA KERRI.

ONDER HET MOTTO: „SEDOT".

P. C. Visser, *Pres*.
G. den Tex, *Secr*.
W. H. Vrijburg van der Hell, *Vice-Pres*.

* WANDELGEZELSCHAP: „AMBULANTES"

ONDER DE ZINSPREUK: F. t. W. o. L.

A. L. Snouck Hurgronje, *Pres*.
J. E. H. Bakhuis, *Secr*.
P. du Rieu Fz, *Vice-Pres-Thes*.
J. F. R. van de Wall,
B. V. E. Houthuysen, } *Comm*.

*DE DORSTIGE PLEIADEN.

ONDER HET MOTTO: „LANDVERHUIZER".

W. H. Vrijburg van der Hell, *Pres.*
. . . . . *Secr.*
A. L. Snouck Hurgronje, *Vice-Pres.*
J. E. H. Bakhuis, *Vice-Secr.*
L. Albers, *Comm. v. h. consumabel.*
. . . . . *Comm. v. telling.*
F. M. E. L. Kerstens, *Comm. v. orde en vaandeld.*

*PRACTISCHE STUDIE.

P. W. Tiedeman, *Pres.*
P. F. L. Verschoor, *Secr.*
J. F. R. Hellendoorn, *Vice-Pres.-Thes.*

N. B. De met een * geteekende gezelschappen zijn door den Senaat niet erkend.

VERVOLG

OP DE

GESCHIEDENIS

VAN HET

DELFTSCHE STUDENTENCORPS.

Van September 1878 tot September 1879.

Goedgekeurd bij Corpsbesluit van 28 November 1879.

Indien iemand slechts het Delft van 't midden der vacantie kende en dan eens in die plaats kwam op een der laatste Augustusdagen, zoo zou hij zich verwonderd afvragen of die geanimeerde plaats, zoo vol gezellige drukte, wel hetzelfde Delft was als dat hetwelk hij kende. De eigenaardigheden, als de scheeve toren, de welriekende grachten, enz. zouden echter weldra zijn twijfel verbannen. Groot echter blijft het verschil tusschen Delft in Juli en Delft in de eerste Septemberdagen, een tijd waarin het laatste gedeelte der kermisdrukte samenvalt met de drukte door de terugkeerende studeerende jongelingschap veroorzaakt. De tot deze cathegorie behoorende heeren zijn zelfs met het ongewapende oog duidelijk te onderkennen van de andere reizigers door den trein aangevoerd, als men ze daar den weg naar de markt, het middenpunt der kermispret, ziet versmaden en de eerste straat links inslaan om daar op den »Boulevard du Phoenix", een ander brandpunt van gezelligheid op te zoeken, waar ze door vroeger teruggekeerden hartelijk worden ontvangen, waar ze na een langdurige scheiding de handen weêr kunnen drukken van vrienden, waar ze elkander verhalen van de schoone streken, die ze bezocht, of van de stilte van 't plaatsje, waar ze den geheelen zomer gevegeteerd hebben.

Na verloop van de eerste ongeregelde dagen begint men zich ook meer bezig te houden met die jongelui, welke zich voor de eerste keer bij den Corpssecretaris hebben laten inschrijven en er naar hunkeren om »kennis te maken" met hunne aanstaande broederen. Hiertoe werd dit jaar aan de 62 (*) jongelui, die de gevaren van den groentijd durfden trotseeren, ruimschoots gelegenheid gegeven zoowel op koffiefuiven, als op de groote jolen van de gezelschappen Ambulantes, Heineken en Snellius.

De gewoonte om kleinere jolen bij van den Arend te geven, schijnt verdreven te worden door het organiseeren van grootere fuiven door meerdere gastheeren.

Dat de groenen niet te vergeefs de manieren, uitdrukkingen, enz. van hunne »leermeesters" hadden bestudeerd, bleek ten duidelijkste op den jool den laatsten Donderdag vóór de inauguratie door de leden van het tweede jaar aangeboden, bij welke gelegenheid de groenen blijken gaven van hunne dramatische en musikale talenten. In het stuk »Een Huis en Erf te koop" zou men tegen de gewoonte een intrigue hebben kunnen bespeuren, indien het leven in de zaal niet belet had er iets van te verstaan.

(*) Behalve deze werden in den loop van 't jaar nog zeven anderen geïnaugureerd.

Den volgenden dag 27 Sept. was de proeftijd der nieuwelingen ten einde en verzamelden ze zich in Stads Doelen, waar de President van 't Corps, de heer de Jongh, in een flinke rede hen op hunne toekomstige rechten en verplichtingen wees, en waar ze den drempel overschreden van den tempel in welks voorhof ze nu drie weken hadden doorgebracht, waarvan ze zooveel wonderen gehoord en ook door het voorhangsel heen zooveel gezien hadden, en waarvan hun nu weder zulk een aanlokkend beeld werd voorgespiegeld door de Senatoren en oud-Senatoren, die met nachtegaalstemmen hen uitnoodigden lid te worden der verschillende gezelschappen.

't Officieele gedeelte van den avond is afgeloopen; de deuren van den Doelen worden geopend en de nieuwe leden van het corps treden naar buiten, verblind door 't licht en den rook der fakkels, verdoofd door de fanfares en Io vivats, dronken van opgewondenheid en feestvreugde; en nooit zullen ze 't oogenblik vergeten waarop ze met vuur de handen drukten van hen, die ze denzelfden morgen als hunne kwelgeesten beschouwden, en hoe ze later broederlijk gearmd met hen, die ze gisteren nog zoo eerbiedig salueerden, den ommegang maakten door Delft, terwijl ze zich verwonderden dat die huizen, feestelijk met vlaggen getooid en door bengaalsch vuur verlicht, er zoo geheel anders uitzagen dan de vorige

week toen ze met beklemde borst er langs slopen om een gegeven adres te zoeken, en terwijl ze niet konden begrijpen dat het Io vivat dien avond zoo geheel anders klonk dan toen ze het in den groentijd hoorden. Geen wonder dat de groote wandeling door de stad hun niet te lang viel en dat ze met enthusiasme instemden als hunne oudere broederen een »hoezee" aanhieven voor de huizen der professoren Bosscha, Snijders en Schols, aan welke drie hoogleeraren door 't corps eene serenade was aangeboden, die welwillend werd aangenomen. Bij deze gelegenheid mocht het corps warme blijken van sympathie ontvangen van den nieuwen directeur en de beide andere professoren.

De burgemeester, wien men ook een serenade had aangeboden, had daarvoor bedankt.

Het eindpunt der wandeling was hetzelfde als het uitgangspunt: de Doelen, waar de avond verder feestelijk werd doorgebracht.

Neemt men den tijd in aanmerking, waarop den vorigen avond de feestvreugde eindigde, dan kan men het uur vroeg noemen, waarop het meerendeel der jonge leden zich naar de Phoenix spoedde, waar men zich vereenigde voor de rijpartij, onder leiding van de heeren v. d. Sande, Wisboom, van Holthe tot Echten en Posthumus Meijjes.

Het doel van den tocht was deze keer niet,

zooals de laatste jaren, de Wijkerbrug, maar 't huis ten Deyl. Van daar reed men naar Reineveld, waar men dineerde en geneel met de oude tradities brak, door het diner zelf te nuttigen in plaats van deze taak over te laten aan de ouderen. Dat de dag niet te vermoeiend was geweest voor de jong-Studenten, bleek 's avonds toen de meesten er van nog met opgewektheid den kroegjool bijwoonden.

Te midden van de drukten en afleidingen van den groentijd, werden de Corpszaken niet uit het oog verloren. Vele uren brachten de leden der stemcommissie aan de bus door. De uitslag der stemmingen was dat de plaats van den heer R. F. C. de Bruijn in den Senaat werd ingenomen door den heer Pennington de Jongh, waarna dit lichaam zich constitueerde als volgt:

W. de Jongh, *President.*
W. J. Bierens de Haan, *Secretaris.*
C. C. M. Henny, *Vice-pres.* en *Thesaurier.*
R. J. F. W. Rauws, *Vice-secr.* en *Bibliothec.*
J. Pennington de Jongh, *Commissaris.*

Verder constitueerden, na afloop der stemmingen, de verschillende Commissien zich aldus:

Commissie tot redactie van den Almanak.

J. W. C. Tellegen, *President.*
P. J. van Voorst Vader, *Secretaris.*

J. E. van IJsendijk, *Vice-pres.*
J. J. Israëls, *Vice-secret.*
A. C. J. van Eelde, *Commissaris.*

Stem- en Schouwburg-commissie.

J. E. van IJsendijk, *Secretaris.*
C. van der Made.
J. H. G. Jordens.

Commissie tot Wetsherziening.

J. E. van IJsendijk, *Secretaris.*
W. R. A. van Alphen.
G. J. Cambier.

Van de werkzaamheden dezer laatste commissie werden de leden weldra overtuigd door een oproeping ter Corpsvergadering, den 24 October, waar een gedeelte der conceptwet, handelende over almanakzaken, werd aangenomen. Volgens de nieuwe wet wordt de president der redactiecommissie evenals de secretaris afzonderlijk gekozen; de laatste is alléén verantwoordelijk voor 't jaarverslag. De nieuwe wet zoude echter eerst na uitgave van den almanak voor 1879 in werking treden.

Van dezen almanak werd het jaarverslag den 6den November in tweede stemming aangenomen,

waarna hij 18 Dec. uitkwam en op de gewone wijze werd rondgereden.

De almanak wekte dit jaar opzien door zijn buitengewone dikte, wat bij het inkijken weldra bleek niet alleen toe te schrijven te zijn aan het feit dat het een feestalmanak was, maar vooral aan het opnemen van mededeelingen, die voor den aanstaanden ingenieur van belang kunnen zijn, en welke dit jaar voor 't eerst door de redactie waren geplaatst.

Op een Corpsvergadering in December werd den leden medegedeeld door de verificatie-commissie der feesten, dat deze een batig saldo van ƒ 350 hadden opgeleverd, welke som in de corpskas werd gestort; terwijl men tevens besloot hetzelfde bedrag te besteden voor geschenken aan de heeren Gugel en le Comte, als een bewijs van erkentelijkheid voor de diensten door hen bij 't ontwerpen en decoreeren der feesttent bewezen. Verder werd in Januari tot president van den Senaat verkozen de heer J. G. von Hemert en tot commissaris van dat lichaam de heer P. J. A. M. van den Bergh. Deze beide plaatsen waren opgevallen door 't bedanken van de heeren de Jongh en Bierens de Haan.

Als van directen invloed zijnde op de geschiedenis van 't Corps in 't afgeloopen jaar, moet hier een vergadering der Debating-club worden gememoreerd, waarop de heer W. de Jongh de

volgende stellingen verdedigde: 1e Afschaffing van de bepaling in de wet van het D. S. C. regelende het noviciaat is wenschelijk. 2e Met de opvatting van het groenwezen, die in den laatsten tijd door sommigen gehuldigd is, wordt in geenerlei opzicht het doel bereikt dat men daarmede beoogt.

Aangemoedigd door het aannemen dezer stellingen, vatte de heer de Jongh in vereeniging met de heeren Gerlings, Lugt en Tellegen het plan op, om te trachten in de Corpswet de artikelen over het candidaat-lidmaatschap te doen wijzigen in hun geest. Voor dat ze echter stappen in dien zin konden doen, was op herhaald verzoek van eenige Corpsleden en van de commissie tot wetsherziening, wier conceptwet in strijd was met de opinies der heeren Gerlings c. s., een Corpsvergadering belegd, waar de zaak, die alle gemoederen vervulde, de zaak waarover steeds de gesprekken liepen en die zoo nauw met het Corpswezen in verband stond, zou worden behandeld. Een paar dagen vóór de vergadering stelden de vier heeren de leden in staat zich op de hoogte te stellen van de door hen gewenschte veranderingen, door het rondzenden van een circulaire, waarin hunne plannen, vergezeld van inlichtingen, uiteengezet werden.

Zelden of nooit was een corpsvergadering zoo druk bezocht als die van 13 Febr. 1879, zelden

waren de debatten tusschen de twee scherp gescheiden partijen langer, heviger en ook scherper dan dien avond.

Nadat eerst de vraag of de conceptwet al dan niet behandeld mocht worden, daar niet aan de letter der wet was voldaan, in bevestigenden zin door de vergadering was beantwoord, kwam het voorstel om het tweede hoofdstuk, regelende het candidaat-lidmaatschap, pas in Maart te behandelen in stemming. Toen dit gevallen was ontrokken meer genoemde vier heeren zich aan de discussies, waarna de voorstellen der commissie eenigszins geamendeerd werden aangenomen. Het corps had beslist. Het groenwezen bleef nagenoeg onveranderd bestaan.

De strijd tusschen voor- en tegenstanders van den groentijd eindigde ten slotte met eene meeting door dezelfde heeren op de Phoenix belegd, waar men besloot voorloopig niet op de zaak terug te komen maar zich neder te leggen bij de uitspraak van het corps.

Van de volgende avonden werden er nog vele gewijd aan de behandeling van het overige gedeelte der conceptwet, totdat ze ten slotte den 27sten Maart na tal van discussies en amendementen tot wet werd verheven.

De voornaamste punten waarin de nieuwe wet zich onderscheidt van de oude, zijn: betere indeeling en betere redactie, wijziging en gedeel-

telijke opneming in de wetsartikelen van het funusreglement, wijziging in den tijd van aftreding van sommige commissiën, vervroeging van den tijd waarin de leden van 't eerste jaar stemrecht verkrijgen, enz.

Misschien nog geanimeerder dan de avond van den 13den Februari en in allen gevalle eendrachtiger, was die van den 21sten Maart waarop de oudejaarsavond van 't Corps werd gevierd »Es ist eine alte Geschichte, doch bleibt sie immer neu," kan men voorwaar van dien avond met recht zeggen. De telkenjare terugkeerende kroegjool, opgeluisterd door de dramatische en musikale talenten van enkele Corpsleden, werd ook dit jaar gezellig gevierd.

Bizondere opmerking verdient het uitvoeren van een compositie van den Heer E. A. Wijnmalen: »de dans der Najaden", welk stuk voor 't eerst ten gehoore werd gebracht.

De pres. van 't Corps, de Heer J. G. von Hemert herdacht in een uitvoerige rede, vooraf gegaan door het gemeenschappelijk zingen van »uren, dagen, maanden, jaren", de lotgevallen in het afgeloopen jaar, wees op het feit dat na stormachtige dagen de rust was wedergekeerd, en wekte allen op eendrachtig samen te werken tot den bloei van ons Corps.

Nog vermoeid van den vorigen avond verzamelden velen zich den volgenden morgen op

de markt, waar een gecostumeerde rijjool gearrangeerd werd. De aankomst van de rijtuigen, waarin de Senaat zat, die eerst receptie had gehouden, gaf aan den stoet het teeken zich in beweging te stellen. Aan het einddoel, de Wijkerbrug, zag men ten spot van alle regels der chronologie, middeleeuwsche ridders de hand reiken aan incroyables en de deftigste engelsche gentlemen hun decorum afleggen, tegelijk met niet minder deftige spaansche grandes. 's Avonds werd in den Doelen een fransch tooneelstukje opgevoerd, waarvan als naar gewoonte nagenoeg alleen de titel tot ons kwam, wat misschien niet jammer was.

Na afloop hiervan zag de Phoenix in een harer lokalen, die ze gaarne tot dit doel had afgestaan, vele leden aan een gezellig collation vereenigd.

En na dezen dag spoedt het Corpsjaar 1878—79 ten einde. Het Corpsleven kwijnt, geen feesten meer, geen drukte op de kroeg. Denkt echter niet dat dit te wijten is aan gebrek aan ijver der leden; de helverlichte ramen 's avonds bewijzen u het tegendeel; maar hun ijver heeft een andere richting genomen, want er beginnen verdachte geluiden in de lucht te zweven als: examen, commissie enz.; en de gedachte hieraan doet menigeen met koorstachtigen ijver zijne studieboeken openslaan.

Slechts hadden er in Maart volgens de nieuwe

wet nog stemmingen plaats voor de commissie tot redactie van den almanak, waarvan de uitslag was dat deze samengesteld werd als volgt:

A. C. J. van Eelde, *President.*
A. Westenberg, *Secretaris.*
P. du Rieu, *Vice-pres.*
A. E. Rahusen, *Vice-secr.*
G. de Waal, *Commissaris.*

Verder werd in Mei de plaats, die in den Senaat was opengevallen door 't vertrek van den heer Pennington de Jongh, ingenomen door den heer Dirksen.

Met leedwezen moet de verslaggever nog mededeelen dat in den loop van 't jaar de Senaat genoodzaakt was driemaal den gebruikelijken rouw uit schrijven; de eerste keer voor Z. K. H. Prins Hendrik, die ook in Delft gekend en gewaardeerd werd, als beschermheer der vroegere academie; de tweede keer voor den heer G. J. Tuk, die slechts korten tijd de genoegens der studentenwereld mocht genieten en de laatste maal voor Z. K. H. den Prins van Oranje. Bij gelegenheid van de begrafenis van den laatsten merkte men onder de vele kransen, die de kist bedekten, er één op door den Senaat namens ons corps als laatste hulde neêrgelegd.

COLLEGES.

Met ingenomenheid werd het Koninklijk besluit begroet waarbij Professor Bosscha benoemd werd tot Directeur der P. S.

Vreesde men echter dat door dezen nieuwen werkkring Z. H. G. niet in staat zoude zijn de Colleges in natuurkunde te blijven geven, deze vrees werd verbannen door de mededeeling die Z. H. G. ons bij den aanvang van den cursus deed, dat hij besloten had deze lessen voort te zetten, al zoude hij daaraan niet zooveel tijd kunnen besteden als vroeger. Het blijkt echter dat door de vermeerderde werkzaamheden van Prof. Bosscha de Colleges niet geleden hebben; ze worden steeds hoog geroemd.

De vacature, ontstaan door het vertrek van Professor A. J. van Pesch naar Amsterdam, werd vervuld door de benoeming van Professor Ch. M. Schols, leeraar aan de K. M. academie te Breda, aan welken Hoogleeraar tevens de Colleges in landmeten, waterpassen en geodesie werden toevertrouwd. Z. H. G. doceerde op eene voor zijne toehoorders aangename en hoogst duidelijke wijze. Geen wonder dan ook dat de Colleges steeds druk bezocht werden en dat de lessen over landmeten en waterpassen voor C_1 ook door velen van C_2 werden gevolgd. Zeer werd gewaardeerd dat er voortdurend gelegenheid bestond met de

instrumenten kennis te maken, terwijl de uitvoerige practische oefeningen, die aan 't einde van den vorigen cursus onder leiding van Z. H. G. plaats hadden, ook zeer in den smaak vielen.

Professor Snijders doceerde op de hem eigen, duidelijke en geleidelijke wijze de beschrijvende meetkunde. Ook werd aan genoemden Hoogleeraar het onderwijs opgedragen in de vakken die vroeger door Professor Stamkart werden onderwezen. Laatstgenoemde Hoogleeraar had uithoofde van zijn hoogen leeftijd zijne betrekking nedergelegd, na den lande meer dan 50 jaar gediend te hebben.

Niet altijd is het college van Professor Baehr over mechanica even gemakkelijk te volgen, wat misschien voortspruit uit de groote moeite die Z. H. G. zich geeft, om alles tot in de geringste bizonderheden duidelijk te maken. Is dit voor sommigen ook al wenschelijk, zoo schaadt het toch volgens onze opvatting aan de voordracht en verzwakt voor de meesten den indruk van het geheel.

Prof. Gugel vordert te veel van zijne toehoorders. Dikwijls is het bijkans ondoenlijk de door Z. H. G. op 't bord geschetste teekeningen, vlug genoeg te copieeren om in staat te zijn de geheele voordracht te kunnen volgen. In 't bizonder is dit het geval met het college over lijstwerken. Verder is het te betreuren, dat alle teekenuren

voor de Civiel-Ingenieur samenvallen met die voor de Architecten, waardoor eerstgenoemden somtijds lang van de hulp van Prof. Gugel verstoken blijven.

Bij den aanvang van den vorigen cursus werd in eene groote leemte voorzien en werden verdiensten naar waarde beloond, doordat Z. M. de Koning den heer le Comte benoemde tot leeraar aan de P. S. In een aangenaam, sierlijk lokaal, gelegen in het nieuwe gedeelte van het gebouw, worden door dezen heer de oefeningen geleid in het ornamentteekenen en de decoratieve bouwkunde. Wenschelijk ware het indien ook eenige uren konden beschikbaar gesteld worden voor voordrachten.

Het is hier tevens de plaats een woord van hulde te brengen aan den heer J. F. Klinkhamer, die tot assistent van Professor Gugel benoemd werd. De erkenning van de verdiensten van iemand, die kort geleden onze gelederen had verlaten, moest bij ons wel instemming vinden. Werd door deze benoeming in een dringende behoefte voorzien, evenzeer zal dit het geval zijn, wanneer de som, uitgetrokken in de ontwerpbegrooting voor 1880 voor een assistent in de waterbouwkunde, door de Kamers zal zijn goedgekeurd. Evenwel mag nu reeds de vraag gedaan worden of dit geen halve maatregel is, en of niet voor twee Hoogleeraren, die op dezelfde

uren teekenoefeningen moeten leiden, *twee* assistenten noodzakelijk zijn?

In den loop van het jaar werden nog benoemd tot assistenten in natuurkunde en scheikunde respectievelijk de heeren H. Kamerlingh Onnes en Dr. H. Köhler; de laatste ter vervanging van Dr. Kramers, die in een hartelijk schrijven afscheid nam van ons Corps, dat van hem de meest aangename herinneringen behield.

Wat betreft de examens, moeten wij de vraag stellen, of het niet wenschelijk zou zijn dat den technologen voor hun hoofdvak, scheikunde, als examinatoren specialiteiten, en zoo mogelijk docenten in dit vak werden toegewezen en dat daartoe niet zooals dit jaar personen worden benoemd, die de scheikunde slechts als bijvak beoefenen.

Ten slotte nog een enkel woord over de gebouwen der P. S. De opmerking van een vorig jaar zouden we hier kunnen herhalen, namelijk dat de teekenzalen voor de Civiel-Ingenieurs B_1 en B_2 nog steeds veel te wenschen overlaten. Het zou waarlijk een groote vooruitgang wezen, wanneer genoemde zalen werden vervangen door dergelijke als door de Civiel-Ingenieurs C_1 en C_2 worden gebruikt. Toch doet zich ook reeds in deze zalen het gebrek aan plaatsruimte gevoelen. Ten zeerste wordt echter de gewoonte om teekeningen in college- en teekenzalen op te hangen gewaardeerd.

GEZELSCHAPPEN.

Societeit »Phoenix." De maand September verzamelde weder op de Societeit de van huis terugggekeerde jongelui en heu die Delft voor 't eerst betraden. Zij was toen de aangewezen plaats om zich langzamerhand weêr aan het delftsche leven te gewennen en de aangename dagen, in den huiselijken kring gesleten, nog eens voor zoover mogelijk in het gesprek te doorleven. Zij was dit te meer omdat zij bij 't begin van dit nieuwe jaar zich voor 't eerst in haar volle pracht aan hare leden vertoonde. Want zoowel de beschildering der conversatie- en der biljartzaal als hunne inrichting, voldeden aan alle eischen die de leden zich gesteld hadden. Mocht de leeszaal wat het ameublement betreft nog veel te wenschen over laten, dit nam toch niet weg dat men appreciëerde wat gedaan was, met de vaste overtuiging dat in het ontbrekende zoo spoedig mogelijk zou worden voorzien. Weldra verscheen dan ook op de leeskamer een ferm cocoskleed, waarvan het gemis zoo dringend was gevoeld.

Opmerkelijk was het, hoe het aantal abonnés der tafel in betrekkelijk korten tijd zeer toenam. Door verschillende omstandigheden echter, voorzeker buiten de schuld van den commissaris van het consumable, liet het eten nog al eens

wat te wenschen over. Tegen den examentijd was het aantal abonnés zoo groot, dat de dispuutkamer bij de eetzaal werd getrokken.

Deze dispuutkamer werd vrij veel gebruikt. De Senaat onder anderen hield er geregeld zijne vergaderingen, terwijl ook vele gezelschappen, zoowel voor vergaderingen als voor soupers er veel gebruik van maakten.

De commissariskamer begint er langzamerhand gezellig uit te zien. Een gedeelte van de maskerade plaat, eenige vaandels der maskerade, en het door de Societeit aangekochte plan van den heer de Kruijff, dat in de tweede plaats in aanmerking kwam bij de in 1876 uitgeschreven prijsvraag, brengen daartoe veel bij.

Voor zóóver de toestanden van het gebouw.

Wat de belangrijkste gebeurtenissen betreft die in het afgeloopen jaar voorvielen, zoo vermelden wij in de eerste plaats de café-chantant-jool, die gehouden werd om op feestelijke wijze den dag te vieren, waarop een jaar geleden de societeit geopend werd. Al was deze jool niet zoo druk bezocht als het vorige jaar, toch gelooven wij dat weinigen onvoldaan huiswaarts gekeerd zijn.

Een tweede café-chantant-jool op den 20sten Februari gegeven, was beter bezocht en meer geanimeerd dan de overige.

Den 21sten Maart had de diësviering op de

societeit plaats. De traditioneele opvoering van een voor deze gelegenheid expresselijk vervaardigd tooneelstukje, maakte ook bij deze gelegenheid het begin van den avond uit. »From Delft to Bussen" was de naam van een drama dat vrij goed en geregeld afgespeeld werd. De velen, die dezen nacht lang gebleven zijn, zullen zich herinneren hoe de vereenigde pogingen der dagvorstin en van Morpheus om aan het feest een einde te maken langen tijd zonder invloed bleven op de alom heerschende stoelvastheid. Den volgenden avond werd voor 't eerst weder sinds eenige jaren het collation op de Societeit Phoenix gehouden. De gezelligheid en goede toon die aan den disch heerschten, gevoegd bij de geschiktheid der consersatiezaal om voor zulk een feest te dienen, maakt dit collation tot een der best geslaagde van den laatsten tijd.

Ging de maand April en het grootste gedeelte der Meimaand voorbij zonder dat er iets vermeldingswaardig voorviel, op de vergadering van 3 Juni werden de volgende ampliatiën op Art. 1 en 10 der wet met algemeene stemmen aangenomen.

Art. 1. De leden der Societeit worden verdeeld in: Gewone leden, Eereleden en Buitengewone Eereleden.

Art. 10: Ieder, die zich bizonder verdienstelijk heeft gemaakt jegens de Societeit, kan tot Buitengewoon Eerelid worden benoemd.

Op dezelfde vergadering werden tot Buitengewone Eereleden benoemd de heeren: T. M. de Vries van Heyst, burgemeester der gemeente Delft; A. M. Schagen van Leeuwen, notaris alhier en A. le Comte, leeraar aan de P. S. wegens de diensten bij het bouwen der Societeit bewezen.

Om dezelfde redenen werden de commissarissen der voorloopige en permanente bouwcommissiën tot Buitengewone Eereleden benoemd. Dit zijn de heeren: L. R. Brants, L. T. Rieber, C. Lely, W. C. Koomans, Th. Six, C. F. Loder, H. C. Pennink en J. M. K. Pennink. Op de vorige vergadering was reeds bepaald dat aan de heeren: A. M. Schagen van Leeuwen, Prof. Gugel, G. J. Morre, A. le Comte en F. Nieuwenhuis cadeaux zouden gegeven worden als een blijk van waardeering der hulpvaardigheid, waarmede deze heeren bij den bouw der Societeit de bouwcommissie hadden ter zijde gestaan. Bovendien had er den 7den Juni een diner plaats, namens de leden door het bestuur aan bovengenoemde heeren aangeboden. Te betreuren was het dat niet alle genoodigden van de invitatie gebruik konden maken; niettegenstaande dit gelooven wij, dat zoowel gasten als gastheeren van dit feest steeds de aangenaamste herinneringen zullen bijblijven.

Hiermede meent de verslaggever melding gemaakt te hebben van de voornaamste gebeurtenissen, die gedurende het afgeloopen jaar voor-

vielen. Aan het einde van zijn verslag gekomen, voelt hij zich echter gedrongen den wensch uit te spreken dat de goede geest, die steeds onder de leden heerschte, en die de feesten op de Phoenix steeds maakte tot een genoeglijk samenzijn, bij voortduring mag blijven bestaan; overtuigd dat iedereen met hem zal instemmen als hij dit de hoofdfactor noemt voor den bestendigen bloei der Societeit Phoenix.

Apollo. Behalve de gewone concerten werd er dit jaar een gegeven dat gememoreerd dient te worden. Het was het damesconcert in November, bij welke gelegenheid aan den verdienstelijken orchest-Directeur den heer Boers, namens Apollo en vele oud-leden een vleugelpiano en een lauwerkrans werd aangeboden, als herinnering aan den dag, waarop hij zich 25 jaren geleden, aan het gezelschap verbond. Deze aanbieding werd voorafgegaan door eenige hartelijke woorden van den oud-President W. de Jongh. Namens eenige eereleden van het bestuur werd den heer Boers nog een bouquet aangeboden.

Odin. Niettegenstaande het ongekend groot aantal leden, werden de oefeningen van dit gegezelschap slecht bezocht. Bij het huishoudelijk feest in Maart gehouden behaalden de volgende heeren prijzen.

Sabel, prijs: C. v. d. Made, afgestaan aan J. E. van IJsendijk.
premie: J. E. v. IJsendijk afgestaan aan Sanders.

Degen, prijs: Schoth.
premie: Smit, afgestaan aan B. de Jong.

Langestok, prijs: C. v. d. Made, afgestaan aan H. C. Itzig Heine.

Bayonet, prijs: E. Kamp.

Rekstok, prijs: van Veen.
premie: Erkelens, afgestaan aan Kruseman.

Ringen, prijs: van Veen, afgestaan aan van Andel.
premie: van Cleef, afgestaan aan Cosijn.

Brug, prijs: van Cleef.
premie: van Veen, afgestaan aan Oudemans.

Gewichten, prijs: Erkelens, afgest. aan Croockewit.

Paardspringen, prijs: C. C. M. Henny.

Verspringen, prijs: Schelling.
premie: W. L. Koch, afgestaan aan Wisboom.

Hoogspringen, prijs: W. L. Koch.
premie: von Pelser Berensberg.

Het afstaan van prijzen was het gevolg vau de bepaling dat niemand meer dan één prijs mocht ontvangen.

Voorts werd een prijs voor het sierlijk schermen, geschonken door een onbekende, aan den heer Smit uitgereikt, terwijl de heer Israëls de door eenige oud-Bestuursleden uitgeloofde prijs voor net-gymnastiseeren behaalde.

De prijzen werden 's avonds op de Phoenix uitgereikt, waar men onder 't genot van Bernard's Kapel nog lang bleef zitten.

Vrije Studie. Het delftsche publiek, zoowel als de jongelui, blijven steeds veel belangstelling toonen in deze vereeniging, getuige de trouwe opkomst bij de lezingen.

De lezing van Professor Rauwenhof, over Nationaliteit, die zeker als de beste van dit jaar mag genoemd worden, schonk in de eerste plaats aan de toehoorders een aangenamen en nuttigen avond. Ook zagen we met genoegen dat de heer Beunke weder een spreekbeurt vervulde, en ook lang niet onvoldaan keerden we huiswaarts van de laatste lezing, waarop de heer Broers, President van Vrije Studie, het spreekgestoelte beklommen had.

Debating-Club. Mochten we het vorige jaar de hoop uitspreken, dat de vergaderingen dezer ver-

eeniging in het vervolg op de Societeit Phoenix zouden gehouden worden, thans kunnen we mededeelen dat dit werkelijk in het afgeloopen jaar heeft kunnen plaats vinden en dat hierdoor het aantal op de vergaderingen aanwezig zijnde leden zeer gunstig vermeerderde.

In het geheel is de toestand der Debating-Club in het afgeloopen jaar bepaald bloeiend te noemen. Zoo lokten o. a. de stellingen over den groentijd, die door den heer W. de Jongh werden verdedigd en later zulke groote gevolgen in het Corps hadden, een geanimeerd en vrij algemeen debat uit.

De heer Mr. W. van den Bergh zond de vereeniging een aantal brochures ten geschenke, waarvan wij hier dankbaar melding maken.

Zeer aangenaam was het ons op een onzer vergaderingen den eersten Secretaris der Debating-Club, het Eere-lid den heer J. C. van Marken Jr., weder in ons midden te zien.

Ten slotte, doch niet in de laatste plaats, verdient onze hooggeachte Eere-Voorzitter onzen dank voor de voortdurende toewijding, waarmede hij onze belangen behartigt, voor de welwillendheid waarmede hij niet alleen telken jare een spreekbeurt op zich neemt, maar ook op elke vergadering onze debatten in het rechte spoor doet blijven, onze kennis vermeerdert.

Laga. Gaf deze vereeniging het vorige jaar de

bewijzen eervol uit den strijd met zustervereenigingen te kunnen treden, gedurende dit jaar werden wij overtuigd van hare innerlijke kracht. Door het sluiten van een leening, die in zes jaar zal worden afgelost, werd de gelegenheid verkregen om een nieuw schuitenhuis te bouwen. In de vacantie werd met de uitvoering van dit plan een aanvang gemaakt, en eerlang zal op geringen afstand van het oude gebouw een schuitenhuis worden geplaatst, dat ruimer en fraaier zal zijn dan het vorige.

Menigmaal zag men ook dit jaar weder de ranke vaartuigen door Delft's grachten zich in snelle vaart voortbewegen. Aan wedstrijden werd echter niet deelgenomen. Wij hopen evenwel dat Laga eerlang zich met nieuwe lauweren mag verrijken.

Caroussel-vereeniging. Tot dit gezelschap traden in 't afgeloopen jaar weder velen toe, terwijl de rijvereeniging Mustang zich als onder-afdeeling er bij aansloot.

Ook dit jaar werd er een openbare uitvoering gegeven, die goed voldeed en waarbij aan het delftsche publiek nogmaals gelegenheid werd gegeven de costumes van de laatste maskerade te bewonderen. De heer Huytink, directeur der stads Rijschool, bracht door het presenteeren van het schoolpaard »Freischütz" niet weinig bij tot

het welslagen van den avond. Na afloop der uitvoering had er een souper plaats waaraan ook door een der heeren commissarissen der manége werd deelgenomen. Wij vertrouwen dat dit gezelschap zich nog langen tijd in de sympathie van het delftsche Studentencorps en van Delft's ingezetenen zal mogen verheugen.

Baldur verkeert in bloeienden toestand.

Van de disputen hield alleen *Snellius* vergaderingen; van de anderen werd niets vernomen.

't Biergezelschap *Heineken* mogt dit jaar met recht zijn naam dragen, daar de Heer Heineken het eere-Presidium aanvaardde. Met een goed geslaagd feest werd deze gebeurtenis opgeluisterd.

De *Kamermuziek-vereeniging* hield eenige bijeenkomsten, waar kunst en gezelligheid op waardige wijze gehuldigd werden.

Ambulantes hield een paar wandeltochten en nam nieuwe leden op.

De studenten-afdeeling van *Frederik Hendrik* neemt in bloei toe: het leden-aantal vermeerdert en de oefeningen worden druk bezocht. Een der leden behaalde bij den jaarlijkschen algemeenen

wedstrijd van »Frederik Hendrik" een eersten prijs.

Ten slotte dient nog vermeld te worden de oprichting van twee nieuwe disputen: *Cartesius*, onder 't motto »Cogito, ergo sum", en *Socrates;* en bovendien van een gezelschap *Practische studie*, dat zich ten doel stelt het bezichtigen van fabrieken, musea etc.

MENGELWERK.

AAN THEODOOR KÖRNER.

Gij hebt niet slechts met 't zwaard gestreden
Voor 't recht van 't dier'bre vaderland,
Maar door uw zangen en gebeden
Hebt gij weêr moed in 't hart geplant
Van 't Duitsche volk, dat voor de rechten,
Die Frankrijks dwing'land had geroofd,
Gezworen had te zullen vechten
Tot hem de kroon viel van het hoofd.

Gij mocht dat tijdstip niet beleven,
Gij zaagt de vrijheidszon niet weêr,
Neen! voor die vrijheid moest gij sneven
Op 't schoonste sterfbed, 't veld van eer;
Maar 't volk, dat gij uw lied eens wijdde,
Bleef kampen met onwrik'bren moed,
De dwing'land viel na eind'loos strijden,
Gewroken was uw kostbaar bloed.

Al ligt uw lier thans ook gebroken,
Nog vaak klinkt toch uw heerlijk lied,
Dat 't oorlogvuur eens heeft ontstoken,
Neen! dat vergeet uw Duitschland niet!
Als 't vaderland in later tijden
Zijn zonen roept, ten strijd te gaan,
Dan zal uw zang uw volk geleiden
Op d' eeuwenoude gloriebaan.

MIRLITON.

BRIEF

VAN

ZEKEREN, NAAR ONS LAND GEZONDEN CHINEES,

AAN

Z. K. H. LI-TSONG-TANG,

ONDERKONING VAN TSJÉLI.

Den Philistern, den Beschränkten,
Darf man nie und nimmer necken;
Aber weite kluge Herzen
Wissen stets, und sei's kein Scherzen,
Liebe und Freundschaft zu entdecken.

HEINE.

Het heeft uwe K. H. behaagd, mij te zenden naar eene academie in het land dier barbaren, welke zich Nederlanders noemen, een naam, welke naar men zegt, afkomstig is van de lage ligging van hun geboortegrond, die dan ook werkelijk op verscheiden plaatsen beneden de oppervlakte der zee ligt, en voor overstrooming moet beveiligd worden door dijken en dammen, die de bewoners met taaie volharding en soms ontzettende kosten onderhouden en versterken. Daar uwe K. H. onder de genadige regeering

van het rechteroog der wijsheid, Keizer Tao-Koeang (den glans der Rede), aan onze academiën uit de bron der wijsheid zelve geput heeft, en na vele roemrijke feiten de goddelijke eer heeft behaald van te worden benoemd door den grooten Zoon des Hemels tot Teitze-Sajo-pao (wachter van den troon); zoo spreekt het van zelf, dat indien het in deze uwe hooge betrekking uwe K. H. behaagt iets te willen weten van Europeesche toestanden, uw nederige dienaar heeft te gehoorzamen en aan uwe hooge wenschen moet voldoen, zoo goed als zijne zwakke vermogens zulks toelaten.

Daar uwe K. H. vooral iets verlangt te vernemen omtrent de zoogenaamde Corpsen of Studenten-vereenigingen, zoo haast ik mij dien Koninklijken wil te gemoet te komen, een wil die mij steeds een wet zal zijn. Mocht mijne onbekendheid in dit vreemde land mij hier en daar van de waarheid doen afwijken, dan zal de Europëer Pinel, die reeds zoo lang zich in uwe Koninklijke gunst mocht verheugen, zeker wel zoo goed willen zijn aan uwe K. H. de fouten te wijzen, die Zij mij gaarne zal vergeven.

Corps, dat zooveel wil zeggen als lichaam, is eigenlijk een soort beeldspraak, iets waaraan zich dit vreemde koude volk anders weinig bezondigd. Het woord wijst dus aan dat, evenals alle leden van een lichaam moeten mede wer-

ken tot instandhouding van het individu, zoo is het ook de plicht van alle Corpsleden al het hunne te doen om dat Corps te doen blijven leven en bloeien.

Een Corps is een wereld op zich zelf; een wereld, die hoewel in zekeren zin afgescheiden van de maatschappij en zoo vol illusiën voor den oningewijde, toch met dezelfde gebreken is behebt, die onze gewone samenleving aankleven, maar ook dezelfde deugden bezit, slechts met dit onderscheid, dat deugden en gebreken hier sterker geprononceerd voorkomen en dus meer in het oog vallen.

O Sire, deze menschen, die zich Christenen noemen naar een zeker heilige, die naar hunne meening de eenige mensch was, wien geen fout in woord noch in daad kon ten laste gelegd worden, en de grootste wijsgeer der aarde, ja de eenige zoon van den eenigen God was; zijn met nog veel losser draden aan hun geloof gebonden, dan men ons verwijt dat wij aan het onze zijn. Ja, wat meer zegt: het geldt hier dikwijls als een soort bonton en als een bewijs van meerdere ontwikkeling, wanneer men aan niets gelooft. Indien dit echter waar is, dan is het veelal toch eene ontwikkeling, die nog al gemakkelijk kan verkregen worden, want ik heb er gekend, die in ééne week van het lage standpunt van den eenvoudig geloovige zich verhieven tot den zetel

van den atheïst. Niets is ook gemakkelijker dan de wijze waarop vele atheïsten hun geloof verdedigen. Hun stelregel namelijk is: Ik neem niets aan, dat ik niet gezien heb of 't welk ik niet begrijpen kan. Wilt ge dat ik geloof aan een God, bewijs mij dat er een God is. Daar natuurlijk zeer weinigen zich aan deze these wagen en zij niet toestaan dat een geloovige hun vraagt: »Wilt ge, dat ik niet geloof aan een God, zoo bewijs mij, dat er geen God is", moet ik zeggen, dat ze tamelijk vast in hun schoenen staan, en mij dunkt, deze bleekgezichten zouden zelfs in staat zijn te twijfelen aan den goddelijken oorsprong van den grooten Heer.

Maar genoeg van den godsdienst, waarom deze dwazen elkander onderling reeds honderde jaren hebben bevochten, waaraan ze duizende bij duizende menschenlevens hebben geofferd, en die aan priesters grooter macht en aanzien heeft gegeven, dan vorsten en krijgslieden. Buitendien, 't is een gevaarlijk thema voor iemand, die zoo joug is als ik; er ligt iets waars in 't geen zeker dichter hier zegt:

De slechtste Christnen hier op aard,
't Zijn theologen zonder baard.

Van baard gesproken. Ik heb mij een klein exemplaar aangeschaft, niet omdat het mooi is, maar omdat men met de mode meê moet doen.

Zooals 't hier gebruikelijk is, heb ik dus een paar weken mijn wangen niet geschoren en draag nu twee reepjes haar voor de ooren, die in gedaante veel hebben van cotteletjes. Om geheel Europeër te worden deed ik van mijn lange haarvlecht afstand en heb op aanraden mijner vrienden het haar op vingerlengte afgeknipt en zorgvuldig midden op 't hoofd gescheiden, met plakpomade alle sporen van weerbarstigheid bedwongen en met behulp van dezelfde even kostbare als nuttige uitvinding het aan weerskanten der scheiding in kleine driehoekjes op 't voorhoofd bevestigd.

Tot verdere uitwendige volmaking mag men wel figuurlijk, echter niet werkelijk op een grooten voet leven; integendeel, het is hier mode, dat mannen en vrouwen (dit laatste is tegenwoordig geen hollandsche constructie; men behoort te zeggen vrouwen en mannen), even als bij ons alleen de vrouwen, onderling wedijveren op het punt van kleine voeten. Om aan dien edelen wedstrijd te kunnen deelnemen is de hoofdzaak, niet zoozeer kleine voeten, dan wel een geoefend schoenmaker te bezitten. Deze vervaardigt een schoen juist om den voet passende, en plaatst een zeer hooge z. g. hak niet ver van het midden der voetzool. Na mij een paar dergelijke bewijzen van menschelijke kunst en fijnen smaak te hebben aangeschaft, eischte de dwaze mode nog, dat door

een lange van onderen zeer wijde pantalon deze kunstprodukten aan de oogen der verbaasde toeschouwers werden onttrokken, met uitzondering van de uiterste punten der teenen, waar de schoen te dien einde met een glimmend stukje verlakt leer is voorzien. Verder bedekte ik mijn handen grootendeels door een paar wijde witlinnen kokers, manchetten genaamd; schafte mij jas, overhemden, das, wijde, opstaande en openslaande boorden aan en toen mijn hals op die wijze, evenals mijn handen was omkokerd, kroonde ik 't glansrijk geheel met een hoofddeksel, dat met veel overleg en moeite zoo op 't hoofd was gezet, alsof de wind het er op een bevallige wijze tegenaan had gewaaid en het daar was blijven hangen. In dit costuum toonde ik mij aan mijn vriend, met de vraag, of ik nu al een volkomen barbaar was geworden. Hij wilde mijn handen zien, toen ik deze uit de kokers had gestoken, was hij niet weinig verwonderd over mijn lange nagels. »Hoe, wist je dat ook al?" vroeg hij: »Wat ook al?" antwoordde ik. »Wel dat 't hier chique is met bizonder lange nagels te loopen." »Wel neen", zeide ik, »maar in China doen alle menschen het, die willen toonen, dat ze rijk genoeg zijn om niet meer van handenarbeid te moeten leven." »Dat treft goed", merkte mijn vriend op, »schaf je nu nog een lorgnet aan, om er de dingen dezer wereld op een gevoegelijke wijze

door te zien." Na mij vervolgens nog onderwezen te hebben in 't gebruik van dit instrument volgens de deftige mode:

1. Men haalt met duim en wijsvinger het aan een zijden band bevestigde lorgnet uit het vestzakje.

2. Opent het langzaam en deftig.

3. Ligt het hoofd eenigszins in de hoogte achteruit en sluit daarbij de oogen een weinig.

4. Plaatst het lorgnet langzaam op den neus en opent de oogen weer.

't welk mij na niet weinig moeite gelukte, verklaarde mijn vriend, dat op mijn uitwendige persoon niets meer viel aan te merken. Daarna begaven wij ons te zamen naar de kroeg, een ruim groot gebouw. Niet alleen was de conversatiezaal zeer smaakvol ingericht, maar, wat meer zegt, maakte ze al dadelijk een erg gezelligen indruk, een indruk, die voor mij wel eenigszins verloren ging, doordat het grootste deel der aanwezigen aan kleine vierkante tafeltjes vol aandacht zat te turen op vierkante stukken papier, beschilderd met allerlei geheimzinnige figuren en teekenen. Bij al deze groepen heerschte veelal een doodelijke stilte, slechts nu en dan afgebroken door een spoedig onderdrukten uitroep van toorn of van vreugde, geheel anders dan bij onze spelen, waar steeds zoo veel soms uitbundige luidruchtigheid heerscht.

We namen plaats op een bank, die in een der hoeken van de zaal stond, en vanwaar men het geheele terrein kon overzien, zonder zelf te veel in het oog te vallen.

Na een poos stilzwijgend het half woelige half stille tooneel te hebben gadegeslagen, nam mijn geleider het woord:

»Om een aangenaam leven in de studentenwereld te leiden", zoo begon hij, »is het noodig, dat men tot een der categorien »getapte" of »geziene" lui behoore. Hetgeen een oude almanak zegt: »om getapt te zijn moet men veel tappen", is maar ten deele juist. Ik zal je eenige voorbeelden wijzen, waaruit je dan zelf een keuze kunt doen."

1. Een door geld en brutaliteit getapte.

Het was een klein mannetje, met een tamelijk dom voorkomen, eenigszins uitpuilende oogen, bijna geen wenkbrauwen, een gedrukt voorhoofd, dat echter reeds veel aanleg vertoonde zich naar boven toe uit te breiden, een wipneus, een breeden mond, bezet met tanden, die iemand deden denken aan de verbrokkelde palen van een oud kerkhof.

Zijn vette, met twee zware ringen bezette, mollige hand had den kostbaren jas eenigszins ter zijde geschoven, om een fijn wit piqué vest te laten zien, dat echter tamelijk achteloos zat, en niet alleen boven, maar ook wegens de niet gesloten knoopen, een haast nog kostbaarder overhemd toonde, dat op verscheiden plaatsen

reeds met wijn was bevlekt. Een schitterende veelkleurige zijden das met zware gouden doekspeld scheen iemand toe te roepen: »Zie mij aan en raad eens wat ik gekost heb"; maar moest toch nog onderdoen voor een wichtigen eveneens gouden horlogeketting, waaraan een waarschijnlijk nog waardiger horloge voor anker lag. Het verdere deel van 's mans lichaam was door de tafel aan mijn oog onttrokken. Rondom hem stonden verscheiden glazen, welker aantal door den knecht, die op zijn wenken vloog, ieder oogenblik werd vermeerderd. Met achtelooze onverschilligheid streek hij 't gewonnen geld op, of wierp het soms onder het debiteeren van een aardigheid op tafel, terwijl zijne kennissen om deze verzilverde grappen geducht lachten, 't geen echter niet altijd van harte scheen te gaan, te oordeelen naar de pijnlijke gezichten, die daarbij dikwijls werden getrokken. Vooral echter scheen hij den stroom zijner piquanteriën te richten naar een tafeltje, waar eenige jongelui bij elkaar zaten op de wijze van menschen, die zich vreemd en niet recht te huis gevoelen en die zoodra ze dan ook bemerkten dat de attentie van den grooten moloch op hen gevallen was, zoo spoedig mogelijk ongemerkt zochten weg te komen. Mijn makker, die onder ons gezegd nog al getapt is, riep een dier aanwezigen, maar hij deed, alsof hij 't niet hoorde en verwijderde zich haastig.

O Sire, het deed mij pijnlijk aan, zoo weinig vertrouwen, zoo weinig genegenheid te zien onder jongelui van een en dezelfde studie, waaronder men zooveel loijaliteit, zooveel sympathie, zooveel rondheid en vooral niet de lafheid, de lamlendigheid zou mogen verwachten, dat de zwakkere, die zich niet kan of niet durft verdedigen, wordt aangevallen door hen, die van hun meerderheid bewust zijn.

2. Een ander getapte.

Hier maakte mijn vriend aan mijn philosophische overpeinzingen een einde, door mij een ander exemplaar van getaptheid te wijzen, dat zich dicht in onze nabijheid bevond. Daar hij ons niet scheen op te merken, had ik de beste gelegenheid hem eens op te nemen. Het was een jonge flink gebouwde kerel met een niet zoo zeer schoon dan wel innemend uiterlijk. Groote blauwe tintelende oogen werden overdekt door donkere wenkbrauwen. Een lachende breede mond, die telkens de witte tanden zien liet, een iet of wat gebogen neus en donker blond haar voltooiden het uiterlijk. Hij was eenigszins zwierig en met een niet te ontkennen weelderigheid gekleed en de booze wereld zeide wel, dat hij meer verteerde dan zijn inkomen en nog al schulden maakte.

Te midden van een kring van vrienden, vertelde hij met groote opgewondenheid, hetgeen

hem een vorigen avond was gepasseerd, telkens daarbij een of ander opmerking makende, die soms heel aardig, maar ook dikwijls bepaald laf was, maar waaraan toch door den aangenamen vroolijken toon en de sprekende oogen zooveel geestigheid werd bijgezet, dat de toehoorders het telkens uitschaterden. Het was een van die gelukkigen, van wien men alles verdragen kan, die door allen bemind was, een van die weinigen, die iedereen met den eersten oogopslag voor zich inneemt; zelfs schenen de arme verstootenen, die juist de zaal ruimden, hem gaarne te zien, te oordeelen ten minste naar den vriendelijken groet, die er tusschen hen gewisseld werd. Tot mijn spijt kon ik niet lang meer het vroolijke groepje waarnemen, daar ze eensklaps op voorstel van een hunner de kroeg verlieten en zich zoo aan mijn oog onttrokken. Nog zat ik over de twee voorbeelden na te denken, toen mijn kennis mij aanstootte en vroeg, wiens voorbeeld ik van plan was te volgen. De vraag verrastte mij en het was mij onmogelijk direkt een antwoord te geven, en daarom verlangde ik uitstel tot den volgenden dag. »Vindt je de keuze zoo lastig, jij rare Chinees?" vroeg mijn vriend lachende. »St... Keine Anspielingen", viel ik hem in de rede, »heb je mij niet beloofd niets van mijn afkomst te zeggen, jij ontrouwe barbaar?" »Dat heb ik ook immers niet gedaan", merkte mijn

vriend droogjes op, »want het is hier een soort uitdrukking om een zeldzaam mensch, zoo als jij, te tituleeren met »rare Chinees", twee woorden, die het gebruik hier te lande steeds doet samengaan."

Zoo, o Koning, durft men ons belasteren en deze dwazen, die schijnen te denken dat ze de wijsheid in pacht hebben en daarom bestemd zijn de geheele wereld te verlichten en te beschaven, vervallen zelf van de eene ongerijmdheid in de andere.

Den volgenden dag kwam mijn geleider mij weer opzoeken, om mijn besluit te vernemen. Ik gaf hem ten antwoord, dat na de zaak rijpelijk te hebben overwogen, ik mij niet amusant en geestig genoeg gevoelde om de rol van den eenen te kunnen spelen, en geen lust had om die van den anderen op mij te nemen. »Dan," zei mijn raadsman, terwijl hij zich languit op de canapé wierp en met een nadenkend gezicht de rookwolkjes van zijn cigaar in de lucht blies, »dan is 't maar het beste, dat we tot de categorie der geziene lui overstappen. Dat geeft bovendien een rustiger en voor velen aangenamer leven," »En," vervolgde hij, terwijl hij zich eensklaps uit zijn liggende houding oprichtte en mij nadrukkelijk in de oogen zag, »en daarom is het juist een baantje voor jou. Jij moet dus spreker worden."

»Wat blief je!" riep ik half verstomd van

verbazing uit, »ik spreker; maar man, ik kan niet spreken, en buitendien gevoel ik volstrekt geen lust om voor één spreekbeurt dagen lang te werken en toasten heb ik nooit goed gekend."

»Kom, kom," zoo klonk het van de canapé, »dat spreken en vooral het toasten is in ons land zoo moeielijk niet, daar een weinig flux de bouche veel onwetendheid bedekt en het volstrekt niet noodig is het onderwerp, waarvan men spreekt, te kennen.

Gesteld bijv. ik wil bij een zekere gelegenheid een toast slaan op een vereeniging, laten we Vrije Studie nemen; let wel op dat het nooit kwaad kan eenige beelden te gebruiken en zoo nu en dan eens een historische of andere aanhaling toe te passen; bijv."

Mijn vriend stond op, zette het lorgnet volgens de regelen der kunst langzaam op zijn neus, stak de eene hand onder de panden van zijn rok, hief de andere ter hoogte van zijn borst op en begon na eenige malen indrukwekkend gekucht te hebben:

»Mijne Heeren!"

»Onder de vele even geestige als vernuftige toasten, die dezen avond door verschillende sprekers op verschillende onderwerpen zijn uitgebracht, heeft het mij wel eenigszins verwon-

derd, dat er niet een heeft gesproken van Vrije Studie, een vereeniging, die toch met recht mag genoemd worden een ster onder de sterren, een zon onder de zonnen. Mijne heeren! ik wil niet wijzen op al het groote, dat zij reeds tot stand heeft gebracht, ik wil niet spreken van de genotvolle avonden die zij ons reeds zoo vele heeft verschaft, noch op hare schitterende toekomst, neen mijne heeren, want het onderwerp zou te groot, te veel omvattend, te rijk worden voor mijne zwakke gaven. Ik weet: een geoefender talent dan het mijne is er noodig om het onuitsprekelijke genot weer te geven, dat wij allen dan mochten smaken, als Vrije Studie, onder de leiding der grootste geniën, hare leden binnen hare gastvrije muren verzamelde, om daar met de verheven denkbeelden der scheppende mannen van onzen tijd kennis te maken. En niet alleen vindt de zoekende en steeds hooger strevende geest des menschen daar wat hij zocht; maar ook het oog kan zich baden in aesthetisch genot, als het met welgevallen rust op die uitgelezen schaar van Delftsche schoonen, die eveneens dorstende naar ontwikkeling zijn toegestroomd en ik durf gerust zeggen, dat menigeen daar leerde kennen de trouwe levensgezellin, die hem later de distelen van zijn levenspad in rozen zou veranderen. O mijne heeren! het zou mij te ver, veel te ver voeren al de grootheid van Vrije

Studie te verkondigen en ik twijfel niet, of niemand zal aarzelen een glas tot op den bodem te ledigen op het heil van Vrije Studie."

»Zie zoo," zei mijn makker, terwijl hij zich bedaard neervleide en een lucifer nam om zijn cigaar weer aan te steken, »zie zoo, daar heb je nu een voorbeeld, zie je kans ook zoo iets te leveren?"

»Maar waarover zal ik dan toch spreken?" antwoordde ik vrij benauwd, »over Chineesche staatsinstellingen, of over onze geschiedenis of..."

»In 's hemelsnaam, hou toch op man, denk je, dat men bij ons ooren heeft om naar een lange verhandeling of een hooggeleerde speech te luisteren. Neen niets van dat tuig, spreek ook maar eens over een vereeniging. Neem bijv. Apollo, dat is een muziekgezelschap, dat jaarlijks eenige uitvoeringen geeft, en waar dan, behalve de leden, gerokt en gestropt, ook gekleede d.w.z. half ontkleede dames komen, meer weet ik er ook niet van, want ik ben geen lid. Begin nu maar en denk vooral aan de beelden." Ik stond op, stak, als zooeven mijn vriend, de linkerhand in den rokzak. hanteerde volgens de verkregen gebruiksaanwijzing het lorgnet, stapte een pas vooruit en begon:

»Apollo!! groote God der tonen, uw naam klinkt als muziek in mijne ooren; een nieuw leven doortintelt mij, het bloed bruist jeugdiger

derd, dat er niet een heeft gesproken van Vrije Studie, een vereeniging, die toch met recht mag genoemd worden een ster onder de sterren, een zon onder de zonnen. Mijne heeren! ik wil niet wijzen op al het groote, dat zij reeds tot stand heeft gebracht, ik wil niet spreken van de genotvolle avonden die zij ons reeds zoo vele heeft verschaft, noch op hare schitterende toekomst, neen mijne heeren, want het onderwerp zou te groot, te veel omvattend, te rijk worden voor mijne zwakke gaven. Ik weet: een geoefender talent dan het mijne is er noodig om het onuitsprekelijke genot weer te geven, dat wij allen dan mochten smaken, als Vrije Studie, onder de leiding der grootste geniën, hare leden binnen hare gastvrije muren verzamelde, om daar met de verheven denkbeelden der scheppende mannen van onzen tijd kennis te maken. En niet alleen vindt de zoekende en steeds hooger strevende geest des menschen daar wat hij zocht; maar ook het oog kan zich baden in aesthetisch genot, als het met welgevallen rust op die uitgelezen schaar van Delftsche schoonen, die eveneens dorstende naar ontwikkeling zijn toegestroomd en ik durf gerust zeggen, dat menigeen daar leerde kennen de trouwe levensgezellin, die hem later de distelen van zijn levenspad in rozen zou veranderen. O mijne heeren! het zou mij te ver, veel te ver voeren al de grootheid van Vrije

Studie te verkondigen en ik twijfel niet, of niemand zal aarzelen een glas tot op den bodem te ledigen op het heil van Vrije Studie."

»Zie zoo," zei mijn makker, terwijl hij zich bedaard neervleide en een lucifer nam om zijn cigaar weer aan te steken, »zie zoo, daar heb je nu een voorbeeld, zie je kans ook zoo iets te leveren?"

»Maar waarover zal ik dan toch spreken?" antwoordde ik vrij benauwd, »over Chineesche staatsinstellingen, of over onze geschiedenis of..."

»In 's hemelsnaam, hou toch op man, denk je, dat men bij ons ooren heeft om naar een lange verhandeling of een hooggeleerde speech te luisteren. Neen niets van dat tuig, spreek ook maar eens over een vereeniging. Neem bijv. Apollo, dat is een muziekgezelschap, dat jaarlijks eenige uitvoeringen geeft, en waar dan, behalve de leden, gerokt en gestropt, ook gekleede d.w.z. half ontkleede dames komen, meer weet ik er ook niet van, want ik ben geen lid. Begin nu maar en denk vooral aan de beelden." Ik stond op, stak, als zooeven mijn vriend, de linkerhand in den rokzak, hanteerde volgens de verkregen gebruiksaanwijzing het lorgnet, stapte een pas vooruit en begon:

»Apollo!! groote God der tonen, uw naam klinkt als muziek in mijne ooren; een nieuw leven doortintelt mij, het bloed bruist jeugdiger

door mijne aderen, als ik aan u denk, aan u, omgeven door een schitterende sfeer van licht, harmonie, liefde, leven!

O! met hoeveel genoegen denk ik terug aan de ure doorgebracht in die vereeniging, uw naam dragende, u geheel toegewijd. Neen, daar verpletteren de raderen der realistische zegekar niet langer honend de bloemen der poëzie. Gelijk de adelaar hoog boven lucht en wolken, het stofgoud nog op de wieken, al het aardsche vergeet om zich te baden in de bloedroode stralen van den opkomenden zonnegod, zoo vergat mijn geest al het ondermaansche, meegevoerd door die reeks van harmonieën, die in hare hooge volkomenheid de ziel aandoen door een duister en dweepend besef eener hoogere behoefte. Nu door de ruischende toonen zachtkens bij de hand gevoerd, dan meegesleept en voortgerukt over heg en steg, afdalende in de diepste afgronden en opstijgende met walm en pestdamp tot hoog, hoog boven de wolken, nu eens stilstaande weenen van weemoed, dan weer driftig en toornig opvliegende, totdat op eens de muziek zwijgt en de schoone fantasieën instorten, als een huis gebouwd op een puinhoop. Maar waarheen voert mij mijne verbeelding, nu eens verwijlende bij den pelgrim in zijne ruwe kemelsharen pij, dan weer bij den modernen professor gedost in een pool? Komt, ledigt de glazen en vult ze tot aan den rand met fon-

kelenden, schuimenden wijn om ze nog eens tot op den bodem te ledigen ter eere van god Apollo, ter eere van de vereeniging die zijn naam draagt!

Daar vliegt de ziel op vleugels mede,
Naar 't eeuw'ge rijk van harmonie en vrede,
Omhoog! Omhoog!"

Ik mocht het genot smaken de hooge goedkeuring van mijn vriend te vernemen. Wel is waar vond hij den stijl wat al te bombastisch en beeldrijk, maar toch meende hij te kunnen zeggen het van sprekers van naam nog wel erger gehoord te hebben, en een soortgelijke speech met veel emphase en een ernstig gezicht voorgedragen, kon niet missen grooten bijval te vinden. Daar ik dus nu bemerkte dat de natuur mij tot redenaar in de wieg had gelegd, vroeg ik op welke wijze van dat talent nog meer moest worden gebruik gemaakt. De raad van mijn leidsman was nu en dan eens een stukje in den almanak te schrijven, en ook niet na te laten op de Debating-club het woord te voeren.

Deed men het laatste dan moest vooral niet nagelaten worden den spreker te bedanken voor de flinke en duidelijke uiteenzetting zijner ideën, alsmede voor de moeite die zijn diepe studiën dienaangaande hem gekost hadden. Verder was het echter niet zoo zeer zaak om aanmerkingen

te maken over het gesprokene, maar vooral te wijzen op zaken waarover de geachte spreker niet gesproken had, en welke hij toch niet twijfelde of ze zouden onder zekere omstandigheden (dit laatste vooral niet nader te definieeren) van grooten invloed kunnen zijn; echter sprak het van zelf dat spreker niet op alles had kunnen wijzen, maar desniettegenstaande meende hij hem hier geen ondienst te doen, door hem op deze punten opmerkzaam te maken, verder de vergadering bedankende voor de welwillendheid, waarmede ze hem had aangehoord, en het woord aan meer bevoegde (zoo'n bewijs van nederigheid kan nooit kwaad) sprekers overlatende.

Hier, o Sire, eindig ik mijn eersten brief; later als ik meer nog over bestaande toestanden heb nagedacht, volgt meer; maar trek, o Majesteit geene conclusiën; de zaak is hier zoo eenzijdig en ik vrees, ja ik vrees, veel te veel van den bespottelijken kant bekeken. Het is immers zoo veel gemakkelijker voor pessimistische wezens als ik de schaduwen dan het licht te zien. En er is licht, veel licht, want ik heb niet gesproken, van al die sympathie, die loyaliteit, dat esprit de corps, 't welk toch zoo luide spreekt in alles wat tot stand is gebracht.

Maar ook de grootste der ondeugden, die goddank maar bij weinigen sterk geprononceerd, maar toch helaas, hoewel in veel mindere mate, bij nog velen voorkomt, is maar even aangeroerd. O Sire, voor die ondeugd bestaat geloof ik geen net woord, althans 't woord »...likkerij" qualificeert haar volkomen, en wie onzer kan met waarheid zeggen, »ik heb mij er nooit of slechts zeer zelden aan schuldig gemaakt"? Maar nog eens, trek o Majesteit geene gevolgen, trouwens uwe Koninklijke wijsheid vat de beteekenis der woorden:

Junges blut, tolles blut, treibet in die flammenglut.

O, wanneer we naderhand oud zijn geworden en misschien vele slechte dingen zullen nalaten, wie weet hoeveel goeds dan ook ongedaan blijft, omdat berekening en koelheid langzamerhand dat jeugdige vuur hebben gesmoord en, voelen we misschien ook berouw over begane misstappen, hoe hartelijk zullen we toch nog dien tijd terugwenschen, toen onze vriendschap, zoo innig, zoo vol sympathie en genegenheid was, en we zooveel goeds hebben gedaan om goed te doen en niet uit egoïsme of berekening.

Sire!

Het kind van 't verre morgenland, werpt zich in het stof voor uwe voeten ter neder, hopende dat zijn brief genade zal vinden in de oogen uwer Koninklijke wijsheid.

De nederigste en tevens oprechtste der onderzaten uwer Majesteit waagt het, aangemoedigd door uwe hooge genade, aan uwe K. H. zijn onderdanigsten groet en heilwensch te brengen.

Fi-Fo-Fu.

* * * * *

Vriendelijk schoot de maan haar stralen
Op het stille aardrijk neer.
Rustig was het in de dalen,
Rustig was 't op 't lieflijk meer.

In een boot, die zachtkens wiegde
Op de golfjes van dat meer,
Zat een jongeling en een meisje,
't Aangezichtje bleek en teer.

Aan de borst des fieren jonglings
Had zij 't blonde hoofd gevleid,
Scheiden moest hij van zijn bruidje,
Voor des vorsten dienst bereid.

Morgen zou hij reeds vertrekken
Naar het leger van zijn heer,
Om misschien nooit weer te keeren.
O! dat deed hem 't harte zeer.

Niemand dan de maan daarboven,
Dan de sterren, dan het meer,
Zagen 't afscheid vol van droefheid,
Vol vertrouwen op den Heer.

. . . . . .

Ach, ze bad zoo lang, zoo dikwijls,
  Dat hij toch gespaard mocht zijn,
Dat hij toch terug mocht keeren
  In hun dorpje lief en klein.

. . . . . .

Vriendelijk schoot de maan haar stralen
  Op het stille aardrijk neer.
En weer zag ze 't zelfde bootje
  Wiegelend op het liefelijk meer.

Weer zat in die boot dat meisje
  En die jongeling van weleer.
In den krijg was hij behouden,
  En — zij dankten God den Heer.

PECTEN.

EEN PRAATJE OVER DELFTSCHE JAAPMAATJES,

EN NOG WAT.

„Greift nur hinein in's volle Menschenleben".

Het slaat negen uur; vroolijk schijnt het zonnetje in mijn kamer; lustig zingen en tjilpen de vogels; de geheele natuur ademt frischheid en levenslust, en welgemoed en tevreden kijk ik het stapeltje boeken aan, dat voor me op tafel ligt.

»Kom, we zullen 'm eens raken van daag", zeg ik tot mezelven, en kijk nog eens door 't geopend raam, alvorens aan 't werk te tijgen. Daar holt mijn buurman, den hoed scheef op 't hoofd, een halve boterham in den mond, en zijne dictaten onder den arm naar 't college.

»Jongens," dacht ik, » wat zijn wij scheepsbouwers toch gelukkige menschen; kijk daar die arme civiel-ingenieurs zich eens doodhengsten, terwijl wij thuis dood op ons gemak rustig de wetenschap kunnen verschalken.

»Doch kom, dan ook aan 't werk — de boeken netjes rondom me heen geschaard, het papier naast me klaar gelegd, een puntje aan 't potlood geslepen, en dan...

»— Scott Russell was een geleerd man, aan wien de wetenschappelijke scheepsbouwkunde zeer veel verschuldigd is. Hij toch was het, die de beroemde wave- of golftheorie, die ook zijnen naam draagt, in 't leven riep. Aan een geleerd, wiskunstig hoofd paarde zich bij hem ook eene stoute verbeelding. Hij beweerde, dat hoe sneller 't schip zich door de golven bewoog, des te hooger zoude het rijzen, zoodat bij eene vaart van 44 mijlen, het zich geheel boven den waterspiegel zoude verheffen, en als een ricocheteerende kanonskogel over de watervlakte snellen.

»Wel, wat een toekomst voor den mechanicus, wiens machine het schip die vaart kan doen aannemen, en in mijne verbeelding zie ik reeds een door mij ontworpen vaartuig snel als de wind, eene reusachtige zeemeeuw gelijk over het water fladderen; waterlocomotieven en waterlocomobielen doorkruisen de zeewoestijn in alle richtingen; in één woord, het krioelt van ricocheteerende luchtvaartuigen. Doch ziet, daar verschijnt op eens ginds een passagier met akelige, verwrongen gelaatstrekken, die over de verschansing zijn tol aan Neptunus komt betalen, en mij handenwringend toeroept, dat het zoo toch ook niet gaat."

»Dat vervl..... afdwalen, en dat door de studie zelve!

.....passen we de theorie der botsing nog toe op 't geval, dat twee vaartuigen elkander aanvaren. We nemen aan, dat de lichamen volkomen onveerkrachtig zijn, dat de massa en de snelheid van 't eene vaartuig M en V, die van 't andere M^1 en V^1 zijn; zoo is de levende kracht...

Maar, mijn hemel! denkt ge dan, dat die arme passagiers aan snelheid en levende kracht denken in zulk een oogenblik? Meent ge, dat het hen iets kan schelen, wat of de massa van hun zinkend schip is, laat staan nog de snelheid; begrijpt ge dan niet, dat slechts hun bootje hen belang kan inboezemen, daar dit alleen hun redding kan aanbrengen. —

Alweer dat afdwalen, — doch wat is daar te doen?

Een oploopje; dat zal wat bizonders wezen!

»En ik zeg je, dat je na tienen niet meer op straat tapijten mag uitkloppen, en dat ik je voor drie gulden beboet."

Degene, die zoo spreekt, is een welbekend persoon, het is de kleine inspecteur van politie, die in 't volle besef van zijne waardigheid een hoogen toon aanslaat tegen Leentje, de meid, die daar in dat groote huis tegenover me dient.

Leentje is een fiksche, knappe meid, met een

blos van gezondheid op de koonen, en een paar flinke gespierde armen aan 't lijf. Dat ze wel hart voor de studenten heeft, en voor geen kleintje vervaard is, heeft ze laatst wel getoond, toen die brutale aanrander zijn mes tegen een der Spes Patriae trok. Wat heeft ze zich flink geweerd bij die gelegenheid, en hoe mans en kordaat heeft ze zich in die geheele zaak getoond! Ziet, hoe brutaal zij nu weer tegenover den uitvoerder der rechterlijke macht staat, hoe zij hem glimlachend van top tot teen opneemt, en hem toevoegt:

»Jij, jij mij voor drie gulden beboeten! zie dan maar, hoe je ze krijgt!" en flap gaat de deur toe.

— Och, och, dat die delftsche meiden zoo weinig respekt voor de politie hebben!

»Maar kom, met de scheepsbouwkunde gaat het van daag niet, laten we de mechanica maar eens aanpakken."

Zoo gezegd, zoo gedaan, en fluks ben ik verdiept in hoogst ernstige, ik zou haast zeggen deftige vraagstukken, over trillende staven en lichamen, die als bezeten om een as ronddraaien; doch het is, of de duivel er mee speelt, die α's, β's, en γ's beginnen op 't laatst zoo wild en woest door elkander heen te dansen, alsof ze een loopje met me willen nemen, en zelf mede trillen en draaien, zoodat ik er naar van word, en radeloos naar buiten tuur.

Ei! ei! mijn schoone Arabella, daar heb ik u net betrapt, hoe ge, meenende door niemand gezien, stillekens achter 't gordijn verscholen, de kamers van mijn contubernaal zit te spionneeren.

Wees er verzekerd van, mijnheer Henri, dat uwe schoone overbuur er zich dagelijks aan ergert, dat ge zoo laat uit de veeren verrijst, dat ze 't op een prikje weet, hoeveel eieren ge 's morgens bij uw ontbijt gebruikt, hoeveel kadetjes met sardientjes uw hongerige maag moeten verzadigen.

Nu begrijp ik het, mijn allerliefste Arabella, hoe ge me op 't laatste casino »zoo maar es" vroeg, of mijnheer Henri niet een verschrikkelijke pretmaker is; gij trokt die conclusie daaruit, dat ge mijnheer zoo weinig op zijn kamer ziet...men moet ze maar kennen, die delftsche schoonen! Doch 't begint me te benauwd te worden in mijn kamer; ik moet de vrije lucht in om eens wat op te frisschen, en daarna zal het ook beter gaan met de studie.

Het eerste wezen, dat ik op straat ontmoet, is een achtbaar delftsch burger, een man, gekleed in een vrij wel versleten, langen, zwarten rok, een glimmenden hoogen hoed op 't hoofd, en een zakje met visch in de hand. Het is klaarblijkelijk een huisvader, die, zoo van de vischmarkt gekomen, het plan heeft zijn huisgezin met iets extra's te verrassen; althans zijn gezicht straalt

van genoegen, terwijl hij mij vriendelijk toeknikt, alsof hij zeggen wil »wat zullen ze er van opkijken thuis."

't Is zeker een gelukkig mensch.

„Wilhelmus van Nassouwen
„Ben ik van Dietschen bloed."

zoo klinkt het op eens hoog in de lucht, en 't is of de toonen van 't carillon, door een meesterhand bespeeld, ongekende frischheid aan 't stille Delft bijzetten.

Ziet, hoe zelfs de delftsche dienstmaagd aan de deur komt kijken, alsof ook zij 't hare wil hebben van die welluidende muziek, hoe de langzame, plompe tred van den delftschen proletariër als 't ware elastisch wordt, hoe zijn gelaat een uitdrukking van fierheid aanneemt, alsof hij 't zich eene eer rekent tot eene gemeente te behooren, die zulk een klokkenspel bezit, en zulk een klokkenist!

Doch daar is waarachtig alweer een oploop; als er maar iets ongewoons op de delftsche straten voorvalt, als er slechts een emmer water omver rolt, en de werkster, die juist voornemens was de ramen te bespuiten er een verslagen gezicht bij zet, of een vreemdeling met oplettend gelaat den gevel van 't Gemeentelandshuis opneemt, of Delft's scheeven, ouden toren bewondert, spoeden zich straatjongen en baliekluiver, en vormen

een dichten kring, die hoe langer hoe meer aangroeit, terwijl de een den ander vragend aankijkt: »wat of er eigenlijk te doen is."

Doch ditmaal was het toch iets buitengewoons: er was een hond in 't water gevallen; een dichte rij had zich gevormd om de plek, waar 't beest vruchteloos trachtte zich tegen den steilen gracht-muur op te werken, zoodat 't onmogelijk was er door heen te dringen; iedereen roept en schreeuwt, doch niemand steekt een hand uit.

»En kun je dat zoo aanzien, lummel van een vent; moet jij je land verdedigen, en kun je niet eens een hond uit 't water halen?" zoo piept en krijscht een stem naast me tot een verbluften artillerist, die tot op dit oogenblik wellicht nooit vermoed had, dat hij de wapens droeg om honden uit het water te halen. De spreekster was eene dame, hoogst stemmig en deftig gekleed, wier naam hoog in eere en aanzien stond bij de delftsche burgerij. Zij was toch lid en medewerkster der vereeniging tot bescherming van dieren, was een ijverig voorstandster van 't tractaatjes-genootschap, had steeds de onmiskenbaarste blijken van sympathie aan den dag gelegd voor de delftsche Christelijke jongelingsvereeniging; was het wonder, dat ze den lummelachtigen artillerist zijn plicht onder de oogen bracht, was 't dan ook in minder liefelijke bewoordingen?

Wat dezen betreft, blijkbaar onthutst kijkt hij nu rechts, dan links; hij begint zelf te gevoelen, dat hij de man is, die hier handelend moet optreden, grijpt een bezem, doch laat dien even spoedig weer los, daar hij inziet, dat 't beest daar geen houvast aan heeft.

»Och," krijscht de stem weder, »is er dan niemand die 't beest wil helpen? O! ik zelf zou wel op mijn knieën den armen stumperd er uit willen halen."

»Als de grond maar niet zoo smerig was", meent de artillerist.

Een jammerlijk gehuil weerklinkt; de stommerikken hadden 't beest bij de ooren gegrepen om het uit 't water te trekken. Daar dringt zich eene oude, hoekige vrouw door de menigte:

»Jullie ezels, weet je nu niet eens hoe je een hond uit 't water moet halen", en met een duwt ze een paar kerels op zij, pakt den hond bij de pooten en tilt hem met een fermen zwaai op den wal. Het was een mooi, zwart beest, dat een mijner vrienden toebehoorde; vroolijk blaffend springt hij op zijne redster toe, als om haar zijne dankbaarheid te betuigen.

En mijn deftige buurvrouw, alsof ze inziet dat hem na dit koud bad een hartsterking niet mag ontbreken, doch als donnatrice van 't Afschaffings- en Matigheidsgenootschap begrijpende, dat een borrel hier niet op zijn plaats is, vliegt den

naastbijzijnden bakkerswinkel binnen, en daar de lijzige winkeljuffrouw haar te langzaam is, grijpt ze een paar kadetjes, smijt een geldstuk op de toonbank, en holt weer den winkel uit. In plaats echter van verstandig buiten te wachten, was de hond inmiddels, den staart in de hoogte, kwispelend weggerend. In de eerste opwelling snelde ze 't beest achterna; doch spoedig inziende, dat ze een figuur maakte, niet in overeenstemming met hare waardigheid, deed ze 't beste, wat ze in haar geval doen kon: ze gaf het brood aan den eersten den besten pretendent, die zich in den vorm van een straatjongen opdeed.

De menigte had zich intusschen weer verspreid; iedereen ging zijn's weegs, en ook ik zette mijne wandeling rustig voort, zonder doel den weg volgend, dien ik eenmaal ingeslagen had.

»Och", dacht ik, »die vrouw is toch zoo kwaad niet, want wat voor motieven ze mag hebben openlijk als eene weldoenster der menschheid bekend te willen staan, de grond van alles is toch een medelijdend, goed hart. Ja, ik kan me zelfs verbeelden, dat zij een model van een huisvrouw zoude geweest zijn, had zij den man slechts gevonden, aan wien zij haar leven had kunnen verbinden; ik kan me zelfs denken dat er in dat hart eene wereld van liefde voor hem schuilde, die, nu hij niet verschenen is, zich openbaart in...

»Kale" zoo stoort een uitroep mij plotseling

in mijne philosophische beschouwing. Een knaapje van misschien zes jaren, vuil en haveloos gekleed, was bezig met al de macht, die zijn zwak keelorgaan gedoogde, »kale" tot mij te roepen; het was een veelbelovende spruit, wien misschien door oudere broertjes of zusjes als stelregel was voorgehouden tot iedereen, die er eenigszins fatsoenlijk gekleed uitzag, het scheldwoord »kale" te slingeren.

»Kale jood" zoo klonk het nogmaals van zijne lippen; verwonderd keek ik om me heen, toen ik me bedacht, dat het heden Sabbathdag was, en ik een nieuw pak aan had, waaruit het kleine brein de conclusie trok dat ik tot 't Israëlitische ras behoorde.

Hoe jammer toch, dat aan een kind, dat zulk een bevattingsvermogen toont, op dien leeftijd reeds zulk een godsdiensthaat wordt ingeprent. Hoe zal ooit het kleingeestig vooroordeel tegen den Israëliet kunnen worden weggenomen, wanneer reeds in de prilste jeugd de zaden van onverdraagzaamheid in 't kindergemoed worden gestrooid!

Eenzaam wandelde ik verder in 't schaduwrijke plantsoen, waarheen mijn pad mij leidde; het stille Delft was als uitgestorven; geen sterveling ontmoette ik, maar toch ontvlood ik die eenzaamheid niet, doch zette mij op een bank neder, waar ik weldra in mijmering verdiept zat.

O, ze kunnen zoo genotvol wezen, die oogenblikken, waarin we onbespied, vrij, met ons zelven alleen zijn, terwijl de stille natuur rondom ons heen ons zoo kalm en vredig stemt. Het zijn van die oogenblikken, dat onze geest zich in 't verleden terug beweegt, dat feiten, die we lang vergeten waanden, ons weder helder voor den geest komen, dat indrukken van lang vervlogen dagen zich ontwikkelen tot lachende beelden of weemoedige tafereelen.

Neen Delft, ge zijt geen »levend graf," al mogen uwe stille straten den vreemdeling ook dien indruk geven; hij, die dieper doordringt in uw leven, ondervindt dat daar meer omgaat, dat daar meer wordt »gestreden en geleden", dan die stille oppervlakte doet vermoeden.

Hoe lang ik daar verder mijmerde, — dat weet ik niet meer, doch genoeg, dat ik daar opeens in mijne eenzaamheid gestoord werd.

Het is een geklots in 't water, welks rustige oppervlakte in beroering komt, alsof het door schepraderen in beweging wordt gebracht, en werkelijk verschijnt daar om den hoek de bekende delftsche watervelocipède, voortgedreven met al de kracht, die zich in de kuitspieren van een paar delftsche »heeren" bevindt. Ik zeg daar »heeren", doch gevoel maar al te wel het rechte woord niet gekozen te hebben; studenten zijn het niet, al zoudt ge dat misschien denken,

als ge er nooit een ontmoet had, en voor 't eerst in Delft wandelende meendet, dat elkeen met een geruit overhemd, staande boordjes, bengelende gouden horologieketting, ringen aan de vingers, en een hond aan de ketting in de hand ook iemand was, die den naam van student draagt. Vergeet toch nooit, dat:

„Al draagt een aap een gouden ring,
„Toch blijft zoo'n aap een leelijk ding."

Doch om u niet te lang in spanning te houden zal ik u maar bekennen dat het de heeren »Gruttenkop" en »Ooljee" zijn; de een houdt er een banketwinkel en hond op na; de ander juweliert, en doet in ringen, die bij wijze van monsters steeds in grooten getale aan zijne vingers prijken.

Wat of het wel is, dat bovengemelde »heeren" met al 't arbeidsvermogen, dat ze kunnen ontwikkelen hun vaartuigje zoo snel doet voortstuwen?

Aha! het is een wedstrijd; een strijd ter behoud van het leven meent ge; ach neen! dat niet, maar de eer komt er bij in 't spel; ze kunnen zich toch niet laten inhalen door gindsche tweeriemsgiek van de kale studenten.

Dit neemt niet weg, dat de giek hoe langer hoe meer wint, en op 't laatst op gelijke hoogte met de watervelocipède is; doch Gruttenkop is een manhaftig man, die de nederlaag niet zal

lijden, zonder het uiterste beproefd te hebben, en zijn vijand zooveel als nog in zijn vermogen is afbreuk te doen! Daarom gaat hij met vernieuwde woede aan 't trappen, en draait tevens het roer teneinde de giek in de flank te boren, doch het gevolg van deze woeste krachtsinspanning is, dat de boot over bakboord begint te hellen. Ooljee, die niet heel vast op zijn plaats zit, helt nu mede aan die zijde over, zoodat op eens de watervelocipède ondersteboven kantelt.

Gelukkig geraakten de heeren er niet onder, maar vielen ze er op zij af, en daar ze beiden zwemmen konden, zoo kwamen ze er ditmaal met een nat pak af.

»Leve Laga!" kon ik niet nalaten bij me zelve te mompelen. Ik zal u niet vermoeien met eene beschrijving, hoe Gruttenkop begon te vloeken over de gouden horologieketting, die in het water was gevallen, hoe Ooljee raasde en tierde over de twee ringen, die op de plaatse des gevechts waren gebleven, en dat »juist die eene met dien grooten diamant," hoe ze samen druipende als poedels een duo van verwenschingen uitbraken tegen die verd... studenten, waarbij 't woordeke »kale" weer een hoofdrol speelde, hoe ze 't eindelijk zelven met elkander te kwaad kregen, daar Ooljee beweerde, dat het geheele geval niet plaats zoude hebben gehad, als Gruttenkop niet aan 't roer »gemorreld" had, terwijl Gruttenkop

de opinie uitsprak, dat de boot niet omgekanteld zoude zijn, als Ooljee, niet zoo stom had gedaan met aan die zijde te gaan hellen; genoeg dat ik, nu eenmaal in mijn overpeinzing gestoord, mijne wandeling verder voortzette. Het was met dat al vrij laat geworden, en onwillekeurig sloeg ik mijne blikken naar den hoogen delftschen toren, doch moest ze teleurgesteld weer afwenden. Het verwonderde me, dat de nieuwe wijzers er nu nog niet op waren, terwijl toch reeds voor eenige maanden door onzen wakkeren gemeenteraad tot 't aanschaffen van een minuutwijzer was besloten, en overigens de herbouw en restauratie van den toren, dank zij 't daartoe in overvloed aanwezig zijnde kapitaal, toch met zeldzaam delftschen spoed had plaats gehad.

Te oordeelen echter naar 't gevoel in mijn maag — ik had geen horologie bij me — was de zon haar culminatiepunt reeds gepasseerd; ik wilde niet gaarne te laat aan de koffie komen, en zoo sloeg ik, 't geen ik anders bijna nooit doe, den Geerweg in.

Lezer, kent ge den Geerweg?

Dat is een van die buurten, waar een fatsoenlijk mensch nooit zijn voet zet, zult ge me toevoegen, en ik moet u bekennen, dat ge gelijk hebt, doch ge moet in aanmerking nemen, dat ik honger begon te krijgen.

Op den geheelen Geerweg woont geen orden-

telijk mensch, zoude ik haast gezegd hebben, als ik me daar niet herinner, dat daar geheel op 't eind, dicht bij de Kolk, toch nog een fatsoenlijk huis staat; en 't is waar, wat daar binnen is vergoedt door beminnelijkheid en lieftalligheid, wat de geheele buurt in de nabijheid aan die eigenschappen mist.

Ik sloeg dan den Geerweg in, doch had daar dra berouw van. Klaarblijkelijk was het schofttijd, daar ik een stroom van werklieden uit de tapijtfabriek zag aankomen, vergezeld door een troep havelooze vrouwen en kinderen. Ge moet weten, dat 't werkvolk van den Geerweg zoowat tot 't gemeenste schorriemorrie behoort, dat er hier in Delft te vinden is. Toch kon ik moeielijk terugkeeren, al had ik er veel lust in, daar 't afwisselend geroep van »kale" en »'n segaarsie, meneer!" zich des te meer deed hooren, hoe verder ik kwam, terwijl ik niet eens gewaag van de aardappelenschillen en notendoppen, die mij van tijd tot tijd om de ooren vlogen.

Ik haastte me dan ook, wat ik kon, om door die liefelijke buurt te komen, en de naastbijzijnde trapjesbrug te bereiken, toen een drom van lieden, die uit een steegje schoten, mij den weg versperde. Het was 't derde oploopje, dat ik dien dag te zien kreeg, doch nu was 't van een meer ernstigen aard. Twee politieagenten sleepten met moeite iemand met zich voort, die in dat vroege

uur van den dag zich reeds aan klare te buiten gegaan, in 't kroegje blijken van twistziekte had gegeven, die zich voornamelijk geopenbaard hadden in het vernielen van 't huisraad, dat onder 's mans handen kwam.

Een stoet van mannen en vrouwen omstuwde hen, en nam over 't algemeen een vijandige houding aan tegenover de politieagenten, die gelukkig door hunne groote, forsche gestalte eenigszins ontzag wisten inteboezemen. Toch werd hen de uitvoering huns plichts moeielijk genoeg gemaakt, en ontbrak het niet aan scheldwoorden, die den *zeven*voetigen naar 't hoofd werpen geworpen.

Reeds had ik bijna 't bruggetje bereikt, dat voor mij eenigszins naar 't Beloofde Land begon te gelijken, toen een troep vrouwen, die naar ik me voorstel bij de pétroleuses te Parijs geen kwaad figuur zouden hebben gemaakt, mij in 't oog kreeg, en zich nader bij mij aandrong, dan mij wel lief was.

»Kaik, zoo'n kale sterdent es!" beet er eene me toe, die de hoogste toon scheen te voeren, »as er een van ons soort bezope is, brenge ze em op, maar as jellie, kale meheire, met de inegeratie allemaal as dronken snippen over straat marseert, dan laeten ze jellie je gang maar gaen; 't is God geklaegd"! en met een begon ze al eenige handtastelijkheden tegen de panden van mijn jas.

Een sprong! — en daar stond ik veilig op de bovenste trede van de brug, en nu ging er eensklaps een licht voor me op over iets, dat me tot nog toe altijd duister was geweest, nl: over de kwestie, waar al die delftsche trapbruggetjes wel goed voor zouden zijn!

Zie zoo! ik was op veilig terrein, en kon nu weder een weinig op mijn verhaal komen; de ontmoeting, die ik gehad had, was instaat geweest eene oude jufvrouw 't op de zenuwen te doen krijgen, en zelfs ik was werkelijk een weinig van streek.

Langzamerhand kwam ik bij, en de indruk werd geheel weggenomen toen op de Hypolitusbuurt gekomen, de liefelijke tonen van een delftsch straatconcert mij tegenklonken.

Op de Cameretten, de plaats, waar op marktdagen de delftsche burger met allerlei muilezels kan kennismaken, had zich een corps straatmuzikanten geposteerd, dat daar een »die letzte Rose" ten beste gaf. Vlak tegenover hen, als om hen te accompagneeren stonden een paar orgeldraaiers met hunne instrumenten, die een »Haagsche Leen" en »de dames dragen pony" deden hooren.

Lezer, ik heb niet veel verstand van muziek, doch dat er niet altijd even zuiver werd gespeeld meen ik toch met zekerheid te mogen beweren; ik ontving althans den indruk of 't hier een

edele wedstrijd gold om in den kortst mogelijken tijd het grootste aantal der jammerlijkste dissonanten te produceeren, en geloofde den palm der overwinning te moeten toekennen aan den meest linkschen orgeldraaier; het zou me niet verwonderd hebben, of de man had dien morgen onzen commissaris van politie omgekocht.

Voeg bij dat alles nog de dichtregelen:

„Een ieder mensch heeft op deez' aard,
„Wat hij ook wezen moog,
„Een klokje, dat hem nooit verlaat,
„Dat hem nog nooit bedroog.
„'t Begint altijd van zelf te slaan,
„Alsof het tot u zegt:
„Gij hebt een slechte daad begaan,
„Uw wandel was niet recht.
„Gij hoort 't klokje niet
„Schoon 't luid zich hooren liet,
„En als dan ver eens van uw troon
„Uw laatste uurtje slaat,
„Gevoelt gij dat met veel beronw, } *bis.*
„Maar dan is het te laat." }

met een schelle stem door eene dorre, schrale vrouw, niet meer in den eersten bloei harer jeugd, op aandoenlijke wijze voorgedragen, en begeleid door de zangerige tonen eener guitaar, en ge kunt u eenigszins een denkbeeld vormen van de harmonische potpouri, die ik dien morgen genoot.

't Was een leven als een oordeel, zooals Delft slechts zelden in zijne straten mag beleven, dat

van tijd tot tijd nog geïnterposeerd werd door een:

»Drie-en-twintig, twee-en-twintig, een-en-twintig, mijn!"

gevolgd door een slag van een hamer op een hard voorwerp, en een geschreeuw en gejoel van stemmen door elkander.

Mij omwendende zag ik den gelukkigen huisvader van hedenmorgen, zegevierend het zakje in de hoogte houdende, en mij toeknikkende op eene wijze, die niet anders kon uitdrukken dan »nu begrijpen ze er heelemaal niets van thuis!" Ik achtte het geraden een weinig te wachten, tot die foule zich wat verspreid had, en deed dit des te liever, daar ik nog eens even een kijkje wilde nemen in Kosser's boekenstalletje.

»Een mooie, compleete Lavater meneer, voor vier gulden compleet, daar!"

»Neen dankje, Kosser, al die leelijke gezichten trekken me niets aan."

»Vier gulden maar, meneer! nooit meer zoo'n koopje! of een compleete Geysbeek, of een mooie ingebonden Bijbel, spiksplinter nieuw, of wil meneer liever 't Oude Testament, of 't Boek der Psalmen, hier netjes ingebonden, meneer!...

»Neen dankje, dankje wel Kosser," zoo stuit ik dien woordenvloed, maar...

»Nooit van men leven doe ik zaken meer met je!" valt Kosser op eens als met ingehouden woede uit.

Ik kijk verbaasd om, en zie vlak achter me Sam, een besten vent, candidaat in de rechten te Leiden, dien ik sinds geruimen tijd niet had gesproken.

»Wel Sam, hoe gaat 't kerel!" en weldra verwijderen we ons in druk gesprek, bestaande uit heen en wedervragen, zoo als gemeenlijk 't geval is bij dergelijke ontmoetingen.

»Maar vertel me eens even Sam, wat had die goede Kosser toch tegen je, dat hij zoo op eens uitviel?"

»Die goede Kosser! zeg liever die fielt, want als hij je kan oplichten laat hij 't niet. Zoo had hij me laatst ook weêr liederlijk afgezet met een paar griecksche dictionnaires, die niet van den laatsten druk waren; ik denk, dat zal ik je betaald zetten, kerel. Ik ga naar 'm toe, en zeg: »Kosser, wil je een nieuwe atlas van Kuijper van me koopen voor vijf pop?"

»Maar meneer, ik zou me ruïneeren."

»Nu, dan moet je 't laten," zeide ik, en ging verder.

Den volgenden dag komt Kees, dien ik natuurlijk opgestookt had; »Kosser, heb je een atlas van Kuijper voor me, ik geef er zes pop voor, als hij zoo goed als nieuw is."

»Neen meneer, maar ik denk wel, dat ik meneer binnen kort zal kunnen helpen."

De volgende week marcheer ik langs 't kraampje.

»Hei! meneer, meneer! ik heb me bedacht; ik geef vier gulden!"

»Neen Kosser, vijf en geen steek meer of minder."

»Nou, dan as 't wezen mot," zeit Kosser, »maar ik ruïneer me," en de koop wordt gesloten.

Toen een paar dagen later Kees weer langs 't stalletje wandelde, en Kosser hem aanriep, begrijp je, dat hij geen atlas meer noodig had, daar hij alreeds voorzien was — en de atlas ligt er nog; daarom was Kosser zoo nijdig. Maar nu groet ik je, de koffie wacht — dàg!

En de mijne wacht ook, dacht ik, en wilde spoedig langs het Stadhuis naar huis snellen, daar mijne maag de onmiskenbaarste blijken van ongeduld begon te toonen, toen ik weder staande werd gehouden door een paar Engelschen, die geheel in reiscostuum, den open Baedeker in de hand, beurtelings het Stadhuis en de nieuwe Kerktoren stonden aan te gapen.

Ik wilde niet onbeleefd zijn, en zag gaarne, dat de vreemdelingen een goeden indruk van de wellevendheid der Hollanders medenamen; alzoo stond ik hen te woord.

»This is the town-hall?" vroeg de een, een lang, rijzig persoon, met een grooten flambard en whiskers, geheel comme il faut.

»Yes Sir," haastte ik mij te antwoorden.

»How many inhabitants, Delft?" vroeg me de ander.

Ik had me altijd verbeeld op de H. B. S. een piet in 't Engelsch te zijn geweest, en had werkelijk wel eens thema's zonder fouten ingeleverd, doch nu ik daar stond om die opgedane geleerdheid toe te passen, was het of al de engelsche woorden, die ik machtig was, een wilde menuet in mijn brein dansten, zoodat ik geheel de kluts kwijtraakte.

»Twenty thousand two" zeide ik, natuurlijk tweeëntwintig duizend meenende.

De Engelschen keken elkander aan, alsof ze zeggen wilden: »dat's een logisch man; die twee, dat zijn wij: jij en ik."

Hun Baedeker weder openslaande vervolgden ze hunne studieën over Delft, terwijl ik geduldig verdere vragen afwachtte.

»We may see the mausoleum, to day?" vroeg de lange weder, na een oogenblik. Ik had een onbestemd idee, dat hij 't praalgraf van Willem van Oranje meende, en antwoordde dus op de Nieuwe Kerk wijzende: »Oh yes! all the day."

»But we may see the very corpse?" informeerde de ander. Zoo'n vraag was me nog nooit gedaan; wat wonder, dat ik met 't antwoord verlegen was.

»I don't think so,... yes... no... I don't

know, you must ask the sexton," bracht ik eindelijk met moeite uit.

Het speet me echter de vreemdelingen zoo weinig te kunnen bevredigen; ook kwam het vaderlandsche hart bij me boven, en zoo vroeg ik hen, of ze de plek al bezichtigd hadden, waar Balthazar Gérard het doodelijk schot had gelost, en ook of ze opgemerkt hadden »the hole in the wall."

Dadelijk haalden beiden hunne zakdoeken voor den dag, en toonden mij met triompheerenden blik stukjes steen en kalk met zorg bijeen verzameld, die ze zooeven uit 't gat hadden geschraapt.

Den vorigen dag had de sergeant, die mij den weg wees in 't gebouw, mij verteld, hoe het gat, dat door de Engelschen, die nu en dan kwamen kijken, tot een grooten omvang was uitgekrabd, juist weer tot de oorspronkelijke opening dicht gemetseld was geworden. Ik begreep den triomf, die uit hunne blikken sprak; ze meenden niets meer of minder dan een stukje van denzelfden steen te hebben geschraapt, zooals deze sinds den 10den Juli 1584 door 't moordend lood van den sluipmoordenaar was uitgehold!

Mijn honger had intusschen zulk een razenden omvang genomen, dat ik zoo spoedig de beleefdheid het toeliet afscheid nam van de oudheidlievende vreemdelingen, hen aanradende Delft eens goed op te nemen, daar er werkelijk heel wat te zien is in dat stille stadje!

Toen ik thuis kwam waren ze al lang bezig met de koffie, en Ka, de naaister die dien dag jarig was, tracteerde op:

»delftsche jaapmaatjes."

PLINIUS.

DE TERUGKEER.

Ziet gij die jonge maagd daarginder
Zoo rustloos loopen op het strand?
Ziet gij dat turen en dat staren,
Haar hoofd steeds afgewend van 't land?

Zij zoekt wat en zij heeft 't gevonden,
Want vroolijk is haar schoon gelaat;
En blijde keert ze dan ook huiswaarts,
Terwijl haar hart van vreugde slaat.

Wat zoekt ze en waarom zoo vroolijk?
Waarom gaat gij zoo vlug daarheen?
Waarom keert gij zoo spoedig weder,
En tuurt en staart weer als voorheen?

't Is omdat ginds het pinkje nadert
Waarop haar minnaar zich bevindt,
Die met zijn vangst naar huis terugkeert,
Begunstigd door een goeden wind.

De wind, die haar zoo kan beangsten,
Wanneer hij om den schoorsteen giert;
Wanneer zij in het nachtelijk donker
Haar denken vrijen teugel viert.

Die wind is nu een flauwe koelte
Voor haar, die hem zoo vurig mint,
En ook voor hem. O! mocht hij nu reeds
In d'armen sluiten 't lieve kind.

Na 'n korte poos, die voor haar lang scheen,
Is 't schip genaderd tot het strand.
Haar Karel, dien zij lang reeds wuifde,
Is 't eerst van allen aan het land.

Daar gaan ze blijde door de duinen
Naar 't hutje waar haar moeder woont;
En 't lang en ongeduldig wachten
Wordt met een fikschen kus beloond.

PECTEN.

Het lied van de Klok.

NAAR SCHILLER.

Vivos voco. Mortuos plango.
Fulgara frango.

Ingemetseld, vastomsloten
Is de vorm, van leem gebrand;
Heden wordt de klok gegoten;
Vlug dan, mannen, bij de hand!
Dan eerst, als 't gelaat
In het zweet zich baadt,
Zal het werk den meester loven;
Doch de zegen komt van Boven.

Als w' aan het werk met ernst ons wijden,
Behoort daarbij een ernstig woord;
En onder zulk een goed geleide,
Hoe flink gaat dan de arbeid voort!
Dus wenden wij nu de gedachten
Naar 't streven onzer zwakke kracht;
Dien dwaas moet iedereen verachten,
Die over 'tgeen hij deed nooit dacht.
Dat toch verleent den mensch zijn waarde,
Daartoe gewerd hem het verstand,
Dat hij zich hart noch hoofd ooit spaarde,
Bij 'tgeen hij voortbracht met zijn hand.

Haalt u hout van dennestammen,
Laat het droog en harsig zijn;
Zorgt ook, dat de rook der vlammen
In den schoorsteen snel verdwijn'!
Kookt de koperbrij,
Snel het tin er bij,
Dat de taaie klokkespijze
Vloeie op de ware wijze!

Wat, in den donk'ren grond verborgen,
De hand met hulp van 't vuur bereidt,
Zal, ter vergelding onzer zorgen,
Daar boven klinken wijd en zijd;
Nog duren zal 't in later dagen,
En treffen veler menschen oor,
En met bedroefden zal het klagen,
En sticht'lijk zijn voor 't vroom gehoor.
Wat ook beneên den zoon der aarde
Het altijd wiss'lend Noodlot baarde,
Steeds doet uit haar metalen mond
De Klok het klinken in het rond.

Witte bellen zie ik springen,
En de massa smelt reeds goed;
Laat nu vloeispaat binnendringen,
't Werk gaat dan met meerder spoed.
Zonder schuim en rein
Moet het mengsel zijn,
Dan eerst komt het vol geluid
Der metaalstem zuiver uit.

Want met haar blijde vreugdeklanken
Begroet zij het geliefde kind,
En stemt het oud'renpaar tot danken
Voor 't leven, dat in slaap begint;
Dan rust nog in den schoot der tijden
Het lot: de vreugde en het lijden;
Der moederliefde teed're zorgen
Bewaken dezen gouden morgen —
De jaren vliegen pijlsnel heen.
Trotsch gaat de knaap van 't meisje scheiden;
Wild stormt hij voort op 's levensbaan;
Zwerft rond, en komt na lange tijden
In 't ouderhuis als vreemd'ling aan.
En heerlijk treedt met zoet verlangen,
Als eene uit s' Hemels eng'lenstoet,
Een schuchter blosje op de wangen,
De jonkvrouw hem nu te gemoet.
Daar daalt een nooit gekende smarte
In 't jeugdig, mannelijk gemoed;
Geen weerklank vindt meer in zijn harte
Der vrienden dolle overmoed.
Hij volgt haar blozend op haar schreden.
Haar groet, o rijkdom van genot!
De lente moet haar tooi besteden
Voor offers aan den minnegod.
O teeder smachten, lief'lijk hopen!
O gulden eerste liefdetijd!
Dan ziet het oog den Hemel open,
Dan zwelgt het hart in zaligheid;
O, hield die lente eeuwig aan,
Hoe hemelsch waar' ons aardsch bestaan!

Ziet de pijpen reeds verkleuren!
Kijkt, dit staafje doop ik in,
Laat een glashuid zich bespeuren,
Dat het gieten dan begin'.
Mannen, maakt wat spoed!
Maar vooral keurt goed
Of zich 't brooze met het weeke
Goed verbond als gunstig teeken!

Want waar men ooit nog streng met zacht
Of sterk met zwak te zamen bracht,
Daar is steeds harmonie ontstaan.
Beproeft dus, eer ge u eeuwig bindt,
Of wel het hart voldoening vindt!
Lang is 't berouw en kort de waan.
Lief'lijk bruidje, door uw lokken
Speelt de reine maagdenkrans,
Als de luide, heldre klokken
Noodigen tot feest en glans.
Ach! het schoonste feest van 't leven
Is het slot van 's levens Mei;
Gordel, sluier zijn verdreven
En de schoone waan daarbij.
De hartstocht duurt kort,
De liefde moet bloeien;
De bloemkroon verdort,
De vrucht moet groeien.
De man moet daar buiten
In 't moeilijke leven
Nu werken en streven
En planten en ploegen,

Zich haasten en zwoegen,
Moet wedden en wagen
Om winst na te jagen.
Daar komt reeds de stroom der oneindige gaven;
De zolder wordt vol van de kostbaarste have;
De ruimte vermeerdert, het huis breidt zich uit.
En binnen weert zich
De handige huisvrouw,
De moeder der kind'ren,
Op alles bedacht,
Verstandig en zacht;
Zij leert nu de meisjes,
Verbiedt dan de knapen,
Spaart ook, vlijtig en sterk,
Eigen handen geen werk.
Haar vernuft, schalk en fijn,
Maakt de uitgaven klein;
Ook vult zij met schatten de geurende laden,
En draait met het snorrende spinrad de draden,
En vult dan de kast, glad van buiten en binnen,
Met glinst'rende wol en met hagelwit linnen;
En voegt bij het goede nog weelde en glans
En rust nooit bijkans.

En de vader met blij gelaat
Laat over alles zijn blik dan weiden,
Ziet zijn bezitting in goeden staat,
Ziet ook het houtwerk, schragend en vast,
Onder der koopwaren drukkenden last,
En de zolders door zegen gebogen,
En het koren door 't windje bewogen;
Spreekt dan met trotschen mond:

»'t Huis is nu vast gegrond,
»En tegen ramp en val
»Staan pracht en schatten pal!"
Maar men heeft van 's Noodlots machten
Nimmer eeuw'ge gunst te wachten,
En het Ongeluk vaart snel.

Mooi! nu is het tijd van gieten;
Kristallijn is reeds de breuk;
Doch, vóórdat we 't laten vlieten,
Stijg' omhoog een vrome spreuk!
Maakt de oop'ning vrij!
God zij 't huis nabij!
Ziet de stroom, door 't vuur gewrocht,
Vullen d' onderaardsche krocht!

Weldadig is de macht van 't vuur,
Heeft haar de mensch in zijn bestuur,
Want wat hij heeft tot stand gebracht,
Hij dankt het dezer hemelskracht;
Doch ziet hoe de slavin zich wreekt,
Wanneer ze eens haar kluisters breekt,
Zich voortspoedt buiten boei en muur
Als vrije dochter der Natuur.
Wee, wanneer zij losgelaten,
Woedend zonder tegenstand,
In de dichtbewoonde straten
Aangroeit tot een grooten brand!
Want de elementen haten
't Werk, gedaan door 's menschen hand.
Uit de wolken
Welt de zegen,

Stroomt de regen;
Uit de wolken schiet Natuur
Hemelvuur.
Kunt ge wel dat stormen hooren
Om den toren?
Rood als bloed
Is de lucht;
Dat is toch geen ochtendgloed!
Hoor! gerucht
Rijst nu op!
Rook stijgt op!
Ziet op eens de vlammen uitslaan!
En de storm komt hen nog bijstaan,
Wakkert hun geweld nog meer aan!
Kokend, als uit vuur'ge kaken,
Gloeien dampen, balken kraken,
Dond'rend storten muren, palen,
Kind'ren kermen, moeders dwalen,
Hoort de koeien
Angstig loeien!
Alles rent en redt en vlucht,
Door de brandend heete lucht;
Door de lange handenketen
Als bezeten,
Vliegt de emmer; hoog, in bogen
Spuit de straal met edel pogen;
Huilend komt de storm gevlogen,
Blaast de vlam weer, flakk'rend, aan,
Knett'rend in het dorre graan,
Spelend in de rijpe vruchten,
Van wier last de binten zuchten;
En, als wilden ze haar buit

Bij haar hemelhooge vlucht
Medetrekken in de lucht,
Zoo hoog slaan de vlammen uit,
Onverdoofd! —
't Zwakke hoofd
Buigend voor de kracht van God,
Ziet de mensch zijn droevig lot,
Ziet hij wat hij wrocht en dacht,
Vrucht van menig moei'lijk jaar,
Treurend en bewond'rend, daar
Ondergaan in éénen nacht.

Leeggebrand
Is de plaats nu,
Prooi van stormen, wild en ruw.
De verkoolde raamkozijnen
Grijnzen somber,
En de wolken zien van boven
Er op neer.

Eénen blik
Naar de graven
Zijner have
Zendt de mensch nu nog terug;
Maar grijpt dan flink den wandelstaf.
Wat hem het vuur ook heeft ontroofd,
Eén zoete troost is hem gebleven:
Hij telt of al zijn lieven leven
En ziet! hij mist geen dierbaar hoofd.

d'Aarde heeft het opgenomen,
En de vorm is gansch gevuld;

Zal het schoon te voorschijn komen,
Loonend moeite en geduld?
Wenschen wij te veel?
Bleef de vorm niet heel?
Ach, misschien, terwijl wij hopen,
Heeft ons 't onheil reeds beslopen.

Der donk're schoot der heil'ge aarde
Vertrouwen wij der handen daad,
Vertrouwt de landman 't goede zaad,
En hoopt op winst van 't geen hij spaarde,
Hoopt op de gunst van 's Hemels Raad.
Maar nog veel dierder zaden dragen
Wij weenend in der aarde schoot,
En hopen, dat in beter dagen
De vrucht zal leven na den dood.

Van de domkerk,
Zwaar en bang,
Dreunt de Klok een
Grafgezang.
Ernstig klinken hare treur'ge slagen,
Als de zwerver wordt ter rust' gedragen.

Ach, de gade is 't, de dierbre,
Ach, het is de trouwe moeder,
Want de dood kent geen erbarmen;
Zij moet voort uit 's echtvriends armen,
Strekt de half verstijfde handen
Nog naar hare liefdepanden,
Die steeds aan haar trouwe borst
Stilden honger, leed en dorst. —

Ach, wel is de band, die allen
Liefderijk te zamen hield,
Aan 't gezin te vroeg ontvallen,
Zij, door liefde alleen bezield;
Nu haar oogen zijn geloken,
Nu de Dood dit offer koos,
Is 't gezin van heil verstoken,
Heerscht de vreemde, liefdeloos.

Laat nu eerst de Klok bekoelen,
Geeft het moede lichaam rust;
Laat nu ieder vrij zich voelen,
Leven slechts naar zin en lust.
Bij der sterren licht,
Vrij van elken plicht,
Slaapt de knecht tot aan den morgen;
Altijd moet de meester zorgen.

Vroolijk en met vlugge schreden
Komt in 't wilde woud de zwerver
Op zijn huisje toegetreden.
Blatend gaan de schapen 'huiswaarts;
De gezonde,
Breedgehoornde, gladde koeien
Vullen onder vroolijk loeien
Weer de stallen.
Zwaar beladen
Komt de wagen
Van het veld;
En daarboven
Op de schoven
Ligt de krans;

En het jonge maaiersvolkje
Vliegt ten dans.
Markt en straten worden stiller;
Om het vroolijk stralend lamplicht
Scharen zich de huisgenooten;
Knarsend valt de stadspoort dicht.
Nacht'lijk zwart
Kleedt de aarde,
Wat den brave niet benart;
Schrikbre spoken
Maken 't zondig brein verward.
Nimmer is het oog der wet geloken.

Heil'ge Orde, rijk in zegen,
Die van wilden hebt verkregen,
Dat ze hunne ruwe zeden
En de woestheid van hun leven
Voor u hebben prijs gegeven,
Zich vereenden in de steden,
Waar uw juk, zoo licht, zoo zacht
Rust op 't vrij en vroed geslacht;
Waar gij weeft dien dierbren band:
Liefde tot het vaderland!

IJv'rig reppen zich de handen;
In het vroolijke gewoel
Vinden hooge en lage standen
Allen voor hun kracht een doel.
Vrij de meester, vrij de knechten,
Vrijheid is de ziel van 't werk;
Ieder kent zijn plicht en rechten,

En den hoon zijn zij te sterk.
Arbeid is des burgers krone,
Zegen is het loon der kracht;
Dat de vorst zijn stamboom toone,
Vlijt is d'eer van ons geslacht.

Heil'ge Vrede,
Zoete Eendracht,
Zweeft, zweeft lang nog
Vriend'lijk boven deze stad!
Moge nooit de dag verschijnen,
Dat de ruwe oorlogsbenden
't Stille dal hier binnenstormen;
Dat de hemel,
Nu rooskleurig door de stralen
Van den zonnerand,
Nooit in bloedkleur ons ga malen
't Lot van 't platgebrande land!

Sla 't gesteente nu in stukken,
't Heeft zijn rol nu afgespeeld;
Laat het hart en oog verrukken
't Schoone en welgelukte beeld.
Lucht en hamer, suis!
Mantel, stort in gruis!
Als de Klok eens op zal staan,
Moet de vorm verloren gaan.

De meester mag den vorm verbreken
Met wijze hand, te rechter tijd,
Doch wee ons, als in vlammenbeken
Het gloei'ende erts zich zelf bevrijdt!

Blind woedend en met dond'rend kraken
Baant het een weg zich door den steen;
En als uit open hellekaken
Verbreidt het onheil om zich heen.
Nooit is van zinn'loos ruwe krachten
Een goede uitkomst te verwachten;
Waar zich de volken zelf bevrijen,
Daar kan de welvaart niet gedeiën.

Wee, wee, als in den schoot der steden
Het kruit zich stil heeft opgehoopt,
Als 't volk, te lang in 't stof getreden,
Tot eigen hulp te wapen loopt!
Dan voelt de Klok aan hare koorden
Het oproer rukken, dat zij meldt;
En zij, wie 't vredewerk behoorde,
Spoort tot verlossing nu 't Geweld.

»Vrijheid! Gelijkheid!" hoort men brullen;
De brave burger wet zijn dolk,
Terwijl zich straat en zalen vullen
Met woest en dreigend moord'naarsvolk.
Hyaena's worden daar de vrouwen,
Zij tergen nog de laatste smart,
Ontrukken met haar panterklauwen
Den vijand het nog lillend hart.
Geen heil'ge wetten meer, de banden
Van eer en schaamte zonder macht,
De ambten in der boozen handen,
De misdaad in zijn volle kracht!
Gevaarlijk zijn des leeuwen klauwen,
En vreeslijk is des tijgers tand,

Maar minder nog is te vertrouwen
Het menschelijke onverstand.
Wee, wee hem, die aan 't Eeuwig-blinde
Het licht, het reine, geeft in handen;
Dan dient het slechts om te verslinden,
Om land en steden te verbranden.

Leert de liefde Gods beseffen!
Ziet maar: met een gouden blos
Maakt de kern zich, blank en effen,
Uit het doffe hulsel los.
Ziet, van helm tot krans
Speelt een gulden glans,
Ook het nette wapenpaar
Eert en looft den kunstenaar.

Komt hier! er bij!
Komt, mannen, allen, sluit de rij!
Den naam der Klok zult gij thans weten:
»Concordia", zóó zal zij heeten;
Zij roepe steeds in Eendrachts naam
En plechtig de gemeente saam.

En nu zal zij ook zelve hooren
Welk lot haar voortaan is beschoren:
»Hoog boven d'aarde, hoog verheven,
»Zult gij bij 't helder blauw gewelf
»Als zuster van den donder zweven
»En grenzen aan de sterren zelf;
»Gij zult een stem zijn: hoog, daarboven,
»Zooals der sterren held're schaar,
»Die schitt'rend haren Schepper loven

»En ons verrukken jaar op jaar.
»Aan eeuwige en groote zaken
»Zij uw metalen mond gewijd;
»Toch merk' ons steeds uw snelle sprake
»Het henensnellen van den tijd.
»Uw tong verkondig' 't lot des menschen;
»Schoon zonder hart of meegevoel,
»Getuig' zij van verhoorde wenschen
»Of van een niet gegrepen doel.
»Zooals uw galm versterft in d'ooren,
»Hoe machtig of hij eerst ook klinkt,
»Zoo zal, wat ons op aard behoore,
»De tijd verschijnen, dat 't verzinkt!"

Nu met alle macht geheven!
Werk de klok vlug uit den grond,
Dat ze spoedig boven zweve
In het vrije hemelrond!
Trekt, zet aan, trekt op!
Zij beweegt, zweeft op!
Dat de stad haar vreugde dank',
V r e d e zij haar eerste klank!

ALPHABET.

KATTEBELLETJE VAN DEN SCHOOLMEESTER

AAN MINA.

Mina, met uw' zwarte oogjes,
Met uw' tandjes van ivoor,
Waarom spraakt ge laatst zoo droogjes:
»Nare kwast, toe ga toch door",
Toen ik u op 't Oude Delft
Smeekend om een kusje vroeg,
En uw aanstaand' andre helft
En attendant uw mandje droeg?
Deed uws minnaars leelijk grijnzen,
Met zijn tronie als zoethout,
Uwé wellicht afkeer veinzen
Van een weinig minnekout?
Kom dus met je paersche ruitshawl,
Als ik goed gis, lieve schat,
Bij den eenen telegraafpaal
Minalief, zeg, wil je dat?

PICALILLY.

EEN MINNEBRIEF.

...'n Vrouw! O, dàt steunt, dàt verheft, dàt adelt!

MULTATULI.

Wie belet mij, dat ik tot u spreek in de taal der liefde, dat ik u doe luisteren naar mijne stem?

Ouders of voogden!? — Stand of fatsoen!?

Weerhouden dijken de gezwollen wateren, die wind en regen doen groeien.

Stuit een hutje de kracht van de sneeuwlawine.

Legt de storm zich ter ruste, waar een riethalm hem hindert in zijn vaart.

Breekt een vol gemoed niet de ketenen, die kleinstädterei en zeden het aanleggen.

Ik wil vorm geven aan de beelden, die Fancy mij voor den geest toovert; ik wil woorden, klanken vinden voor het grillig spel mijner gedachten; ik wil in u de snaren doen trillen, die mijn ziel beroeren.

Ik wil u vertellen, hoe het in mijn binnenste

gelijkt op een zee, nu eens weemoedig klotsend, dan weder onstuimig opbruisend.

Hemelsche bode van vrede en liefde!

Luister naar mij:

Uwe roode, ronde lippen, die zich wellustig tot een kus bieden, uwe zachte, blauwe oogen, de spiegels eener innige, trouwe ziel, dat blosje op uwe wangen, waarvan de gloed verhoogd wordt, als ge met kinderlijke naïveteit de onschuld van mensch of menschheid verdedigt: uw geheele wezen is voor mij de welsprekende getuige van een edel, onschuldig hart, nog onbewust van de tranen, die hier op aarde geweend worden, van de stormen, die hier een trotschen woudreus knakken en neerwerpen, ginds een teeder bloempje ontwortelen en voortsleuren; onbewust van het lage en gemeene, dat als de hydrakoppen, steeds nieuwe vormen vertoont.

Bloem te midden van een veld met onkruid!

Duif tusschen een zwerm roofvogels!

Ster aan een bewolkten najaarshemel!

Luister naar my:

Wilt ge de fee zijn, die, mij tegensnellend op den drempel mijner woning, de rimpels wegstrijkt van mijn voorhoofd, door strijd met de koude buitenwereld daarop te voorschijn geroepen.

De fee, die mij steunt, waar mijn veerkracht verslapt, waar ik het hoofd buig onder de lasten des levens, die mij als een engel van het goede

terugbrengt op den met doornen en distelen bezaaiden weg van eer en plicht.

De fee, wier lieve hand mij opbeurt, waar ik val, wier troost mij de smart zoet maakt en aan het lijden zijn bitterheid ontneemt.

Maar dan zijt ge ook de koningin, aan wier voeten ik de vruchten van mijn denken en werken neerleg:

De koningin, uit wier hand ik de kroon ontvang, waar ik overwonnen heb, die den lauwerkrans op het hoofd drukt van den man, die aan haar zijn kracht, van den dichter, die aan haar zijn gloed ontleende.

Luister naar mij, als ik u vertellen zal, wat Fancy mij dezen nacht te zien gaf, toen ik droomde van u en van de toekomst.

Zij bracht mij in een gezellige huiskamer. Rood trijp bedekte stoelen en sofa; schilderijen hingen aan den wand; een welvoorziene boekenhanger prijkte met keurige bandjes.

Maar niet de meubels brachten de gezelligheid aan, evenmin als het theegoed op tafel of het gesis van het kokend water.

Neen — mijn oog kon zich niet losmaken van een bekoorlijk vrouwtje, dat, aan de theetafel gezeten, bezig was met eenig handwerk, terwijl

haar man, die tegenover haar had plaats genomen, in een tijdschrift bladerde.

Ge raadt reeds, wie het was, die mijn aandacht boeide — mijne fee.

Ei zie, daar verschijnt een knorrige trek op het gelaat van haren man. Welk een ondankbaar, ontevreden wezen — te mopperen in zulk een omgeving.

Maar ook zijn vrouwtje heeft het opgemerkt, want zij vraagt: »Waar denk je aan, Ernst?"

» »Er komt mij daar een' pijnlijke historie voor den geest. Gisteren avond — 't zal ongeveer negen uur geweest zijn, dus 't was reeds tamelijk duister — zie ik eene donkere gedaante bij het kippenhok. Ik sluip daarheen om den vermeenden dief te overvallen. Op eenige passen afstands schijnt hij mij echter bemerkt te hebben, klimt in een boom en wipt den muur over. Nu heb ik van morgen gehoord, wie de man is, die gisteren avond om dien tijd in den omtrek van onzen tuin gezien is en mijn vermoeden heeft daardoor zekerheid gekregen. Ik ben echter nog niet met mij zelf eens, of ik hem bij mij zal laten komen en eene berisping toedienen of den rechter de zaak in handen zal geven. Een voorbeeld is wel noodig; dergelijke dieverijen zijn tegenwoordig niet zeldzaam." "

»Wees edelmoedig, Ernst! 't Is een slechte tijd voor het volk; er wordt veel armoede ge-

leden. Wie weet of hij niet zoo gehandeld heeft om den honger te stillen van zijn kind. Wat zou jij doen, als ons kind gebrek leed."

»»O, dan zou eene edele daad zijn, wat in mijne oogen misdaad was. Dan zou die daad getuigen van liefde voor zijn kind, ter wille waarvan hij wet en straf trotseerde.""

De man, die inderdaad door gebrek tot diefstal gebracht was, kreeg eene vermaning, maar het gerecht bleef onkundig van de zaak.

Zie, zoo zult ge uwe roeping vervullen!

En als de avond dan kalmte en rust in onze woning brengt, dan vertellen wij elkander de droomen en wenschen onzer jeugd, dan vertoont zich aan ons beider blikken al, wat wij toen liefhadden en waarvoor wij toen leefden. Dan zien wij weer vóór ons allen, die ons dierbaar waren, de arbeiders, die gezaaid hebben op den akker van onzen geest. Velen hunner vragen ons een traan, anderen een blijden glimlach, allen eerbied en liefde. Dan spreken wij over letteren en kunst en de groote mannen en vrouwen der historie roepen wij op uit hunne graven. Dan blaast de zoele avondlucht ons in 't oor »geloof, hoop en liefde" en wij smelten weg in zoete mijmerij.

En waar uw kennis te kort schiet, vulle de mijne die aan en waar mijn blik zijne helderheid mist, lichte de uwe mij voor.

En waar mijn gevoel niet fijn genoeg is, zij het uwe ons tot gids en waar het uw verstand aan kracht ontbreekt, wijze het mijne ons den weg.

Want de vrouw heeft behoefte aan den man, en zijn leven is dor en ledig zonder haar.

Meen echter niet, dat slechts rozen u wachten aan mijn zij.

Gelijk paddestoelen opschieten uit den grond, die rozen voortbrengt, zal de toekomst u den beker met alsem, naast dien met nektar bieden.

Niet overal zal men juichen, waar gij gezien wordt; zal men uw kleed kussen, waar ge u vertoont; zal men bloemen strooien, waar ge uw voet zet.

Want velen, die niet goed en niet rein zijn, werpen steenen op hen, die het wel zijn. En gering is het aantal der laatsten, terwijl de eersten talrijk zijn.

Wel zal mijn zwaard flikkeren, waar gij hulp noodig hebt; wel zal mijn wapenkreet weerklinken, waar gij aangevallen wordt. Maar niet altijd zullen mijne krachten toereikend zijn om u te bewaren voor den nijd onzer vijanden of het somber spel der noodzakelijkheid.

Zal ik u de geschiedenis vertellen der vrouw van Livingstone, die de gevaren en moeilijkheden zijner tochten met hem deelde, van die van Baxter, die haren man vrijwillig in de gevangenis volgde.

Neen — ik zal u vertellen, wat Fancy mij liet zien, toen ze mij dezen nacht een blik deed werpen in de toekomst.

Het kamertje, waarin ze mij binnenleidde, was zeer sober georneerd. Geen kleed dekte den vloer, geen schilderijen braken de eentonigheid der stijve figuren van het behangsel. Een vierkante tafel, eenige matten stoelen, een paar kastjes: ziedaar de voornaamste meubelen. Slechts eenige boeken, die hier en daar een plaatsje gezocht hadden en het portret van Multatuli aan den muur, zeiden mij, dat dit niet de woning van een werkman was.

Hier, in dit armoedig vertrek, vond ik haar terug, die een paleis tot woning verdiende.

Ze is niet minder schoon, al mist ze den blos, die in 't verleden hare wangen tooide. Hare bleeke trekken getuigen van lijden, maar verhoogen den adel van haar gelaat.

Angstig vragend ziet zij haren man aan, die juist de kamer binnentreedt.

Zijne stem klinkt hard en trilt van toorn, als hij uitroept:

»Vervloekt! ben ik dan zelfs niet meer voor copiëermachine geschikt! Is een ellendig schrijversloon te veel voor mij. O God! — Ik kan niet meer! — De strijd wordt mij te moeilijk. — Slechts schurken en domkoppen kunnen gebruikt worden. O God!

Toen vatte zij met hare rechterhand de zijne, en terwijl zij haar linkerarm om zijn middel sloeg, vlijde zij haar hoofd tegen zijn schouder en hem met hare innige oogen aanstarend, fluisterde hare weeke, gevoelvolle stem:

»Ernst, ben ik dan niets meer. — Weet je niet meer, wat je mij voor ons huwelijk schreef, dat het samenlijden de smart verandert in genot. Ben je vergeten, dat je me beloofd hebt, niet te zullen wanhopen, zoolang je fee je nog terzij stond."

Toen leidde zij hem naar de wieg van hun kind en hare stem klonk weer zacht en lieflijk:

»Ernst, heeft het ons kind nog ooit aan voedsel ontbroken. — Zeg niet, ik geef den strijd op. Morgen zult ge misschien gelukkiger zijn, morgen zult ge misschien uwe diensten beloond vinden. Geduld voor ons kind, Ernst!"

De kalmte was weergekeerd op zijn gelaat. Hij knielde neer bij de wieg van hun kind en gaf het een kus op het voorhoofd. Opstaande, drukte

hij zijne vrouw onstuimig aan zijne borst en sprakeloos, een weemoedig genot smakend, lagen zij in elkanders armen.

Weer voerde Fancy mij in hetzelfde vertrek, slechts weinige maanden later.

Alles is hetzelfde gebleven, maar het aantal meubelen is vermeerderd. Immers in dien hoek, vroeger ledig, staat nu...een ziekbed.

En over dat ziekbed gebogen met de koude hand van den zieke in de hare, zit een vrouw. Zoo zat zij daar gisteren, eergisteren, nacht en dag, zonder dat voedsel haar sterkt of slaap haar verfrischt.

O, ge herkent haar niet meer. Is dat die bloeiende schoonheid van voorheen, de fee, de koningin mijner jeugd.

Waar is de wellust van dien mond en de blos dier wangen!

Waar is de adel dier trekken en het licht van dat oog!

De lippen, die schoone lippen, zijn bleek en op elkaar geklemd. De oogen, waaruit u nog kort geleden een zachte, verwarmende gloed tegenblonk, staren u strak en wezenloos aan. Een doodelijke moeheid ligt over de door wanhoop verwrongen trekken.

Slechts als de zieke teekenen van leven geeft

— ach, ze zijn zeldzaam — richt zij zich op uit hare sombere vertwijfeling; dan dwingt zij de lippen weer tot een glimlach, dan glinsteren die oogen hem weer vriendelijk tegen.

Spoedig zal ook deze dienst niet meer van haar gevergd worden, of zegt u die loodkleurige tint van zijn gelaat niet, dat de dood binnen weinige oogenblikken een slachtoffer rijker zal zijn.

Maar zie — de halfgesloten oogen van den kranke openen zich en zoeken, zich langzaam in hunne kassen bewegend, die zijner vrouw. Weer verheldert een schijn van hoop haar door kommer verteerd gelaat.

Helaas! die blik was de laatste, het slot eener rijke geschiedenis van huiselijk geluk en huiselijk leed, door geen klanken weertegeven.

Toen werd het nacht voor mijne oogen. Fancy had mij verlaten.

Kind, dat ik lief heb!

Kunt gij zóó beminnen? Kunt ge mij zulke offers brengen?

O, spreek het uit, dat klein, maar wichtig woord, opdat ik, van liefde dronken, neerkniel aan uwe voeten om de stralen optevangen uwer oogen, den adem uwer lippen, opdat ik de hand kusse, die dan voortaan de mijne zal zijn.

Ernst.

Kind mijner droomen! Spel van verbeelding en gevoel!

Breng de edele indrukken, die mijn ziel bewogen, toen ik u dichtte, aan uwe lezers over.

Schuw het licht niet, al draagt ge een zonderling kleed — uw hart is goed.

Schrik niet terug voor het minachtend glimlachje dat ge uwen auteur zult afpersen in oogenblikken van weifeling en levensmoeheid.

Tart den spot van de kinderen dezer eeuw.

Delft, 30 Nov. 1879. ERNST.

LOULOU'S HELDENDOOD.

HISTORISCH DRAMA IN 3 BEDRIJVEN.

Dramatis Personae.

CETTEWAYO I, koning van Zululand.
MACHUSS, kamerdienaar des konings.
YPIE KANON, opzichter over 's konings vrouwen.
ETZE, spion.
UMBELINE, een van 's konings vrouwen.
LOULOU, de keizerlijke prins; officier van het Engelsche leger.
CARREY, NASSI, } 1e luitenants van 't Engelsche leger.

EERSTE BEDRIJF.

Het tooneel stelt voor: Cettewayo's kabinet.

(*Cettewayo zit in het ontwerp staatsbegrooting voor Zululand te bladeren.*)

Machuss, *treedt binnen en spreekt.*

O groote koning van het machtig Zulurijk,
O vorst, voor wien John Bull zoo dikwijls nam de wijk,
Het eten staat reeds klaar en rijk is weer uw disch
Voorzien van caviaar, meloen en zoutevisch,
Terwijl een vette os in zijn geheel gebraden
In een ansjovissaus zeer smaaklijk ligt te baden.

Cettewayo.

Vertrek mijn adjudant en laat eens zonder schromen
Ypie Kanon, mijn vriend, den opper Eunuch, komen,
Opdat ik overleg met die autoriteit,
Wie van mijn vrouwenschaar ter tafel mij geleidt..

(*Machuss af.*)

Cettewayo, *alleen blijvende, houdt den volgenden monoloog.*)

Hoe ben ik wel te moe, mijn hart slaat als een wekker,
De wijn, die doet mij goed; het eten smaakt mij lekker!
Het Engelsche gebroed sloeg ik aan gruuzlementen
En menig roode rok, met gouden passementen,
Viel mij nu al ten deel, mij en mijn heldenschaar
Tot loon voor onzen moed in 't nijpende gevaar.
Aan Krüger en Joubert zond ik een afgezant,
Die stevig materiaal voor wederzijdschen band,
Op mijn geheim bevel, in zijne portefullie
Met zorg gestoken heeft; wie weet nu, wanneer zullie
Daar in 't Transvaalsche land het oproervuurtje stoken,
Of wij in Capetown niet op 't laatst ons potje koken.

Kanon, *komt binnen en spreekt.*

Een driewerf heil voor u, doorluchtig souverein,
En moog nog langen tijd het vorstlijk sousterrein
Of wel familiegraf voor u gesloten blijven.
Doch ik verpraat den tijd: het is reeds kwart voor vijven.

Cettewayo.

't Is wel. Heb dank, Kanon, voor uwe heusche woorden;
Ze klinken harmonieus als gamelang-accoorden;
Maar zeg mij nu eens ras met welke schoone vrouw
Ik heden middag wel 't diner gebruiken zou.

Kanon, *na zich bedacht te hebben.*

Als ik Uw' Majesteit een goeden raad mag geven,
('t Is trouwens eedle vorst al vrij wel om het even),
Dan kiest zij heden, uit haar heerlijke collectie,
De schoone Umbeline, in alles een perfectie.

Cettewayo.

Zoo breng dan Umbeline; die schoone jonge maagd,
De waarheid dient gezegd, heeft lang reeds mij behaagd.
Ze zal met haren vorst deez' middag samen klinken
En van d' op Albion geroofde Champy drinken.

(*Cettewayo en Kanon af. Het scherm valt.*)

TWEEDE BEDRIJF.

Het tooneel stelt voor: de eetzaal in 't koninklijk paleis.

(*Cettewayo en Umbeline zich aan tafel zettende.*)

Cettewayo.

Zoo, schoone Umbeline, gij sieraad van mijn cour,
Ge zijt dus, lieve meid, van daag 't »plat du jour"
Kom zet u aan mijn zij, we zullen samen smullen,
Bocalen Champywijn uitdrinken en weer vullen.

Umbeline.

't Is mij een eer, o vorst, met u fideel te taaflen,
Te eten en te drinken, te keuflen en te kaaflen,
En nooit vergeet ik wis de overgroote eer,
Die gij op dezen dag mij aandeed, o mijn heer.

Cettewayo.

Welnu tast toe, mijn lief, hier hebt gij caviaar
Die mij vereerd werd door mijn vriend den grooten Czaar
Van 't Moscovitisch rijk, omdat 'k aan Albion
Steeds koolen heb gestoofd zoo vaak ik dat maar kon.

(*Beiden eten gedurende eenigen tijd onafgebroken voort; eindelijk vat Cettewayo het woord weer op.*)

Je lief gezicht bevalt me, lieve Umbeline,
En 'k geef je morgen vroeg een fraaie crinoline,
Die ik van d'echtgenoot van Generaal Pearson roofde
En die bij toeval ik aan niemand nog beloofde.

Umbeline.

Vóór dat uw trotsche blik zich vestte op Umbeline,
Had zij uw flink figuur reeds meer dan eens gezien.
Gezeten op het dak van onze mangelkamer
Heb ik u vaak bespied, hoe gij met uwen hamer,
Uw schild en assegaai de troepen excerceerde,
En hun het rechtsomkeert en 't tirailleeren leerde,
En meer dan eens, o vorst, viel 'k bijna van den muur
Zoo duiz'lig maakte mij uw mannelijk postuur.

Cettewayo.

Als dat zoo is, mijn lief, mijn engel en mijn charme,
Zoo sta uw heer dan toe, dat hij u eens omarme,
Doch wacht eens eventjes, mijn mond is wel wat vet,
Waar drommel heeft Machuss gelaten mijn servet?

(*Hier snelt Etze het vertrek binnen, werpt zich aan de voeten van Cettewayo en spreekt.*)

O, wees langmoedig, vorst! en wil mij wel verschoonen,
Dat ik dus onbeschoft mij aan u kom vertoonen,
Maar 't is een groote zaak, die mij thans tot u voert.

Cettewayo.

Hebt gij, naar mijn bevel, den vijand goed beloerd
En komt gij van zijn doen en laten kondschap geven,
Dan is het Etze, u van stonde af vergeven.
Doch zoo iets anders u van uwen post deed gaan
Zal, zonder deernis, ik tot pulver u doen slaan.

Etze.

Als dat zoo is, mijn vorst, dan voel ik mij weer licht,
Want weet, mijn souverein, dat wat ik u bericht
Den oorlog regardeert. Een Engelsch generaal
Maakt met een paar kornuiten een ongehoord schandaal
Een goed half uur van hier. Ze zingen Fransche moppen
En drinken Port à Port uit groote koffiekoppen,
En 't mooist van alles is dat ze op verkenning uit zijn.

Cettewayo.

Wel zoo, wat zeg je daar? Dat zaakje moet maar uit zijn;
Men geve het signaal en breng mijn wapens hier
En op de valreep nog een potje Beiersch bier.

(*Etze af.*)

Cettewayo, *declameert tot Umbeline.*

Mijn lief, waar plicht gebiedt, daar moet de zoete min
Een wijl op zij gezet, en mag de mensch zijn zin
Naar 't zinnelijk genot geen vrijen teugel vieren,
En wie dat niet en weet, die ga slechts naar de mieren,
Die wijlen Salomo beschaamd vaak deden staan
Als in 't Collezieuur hij wandlen was gegaan.

(*Hier komt Etze met de wapenrusting binnen. Cettewayo gordt zich aan, allen vertrekken. Het scherm valt.*)

DERDE BEDRIJF.

Het tooneel stelt voor: een Zuid-Afrikaansch landschap.

(*Loulou ligt met de twee luitenants in 't gras Zutphania te drinken.*)

Loulou.

Please Carey, pak er's aan en schenk me nog eens in,
Die Nassi is zoo waar zoo dronken als een pin.

Carey, *schenkt hem in en klinkt.*

Our gracious queen Loulou en dat die Zuluhond,
Die met zijn zwarte troep het nu toch al te bont
En te vervelend maakt, eens spoedig wordt gepakt.
Gepakt, let wel, want werd hij in de pan gehakt,
Zoo miste de regeering 't aardige douceur,
Dat naar ik juist van Pearson hoor, haar voor de deur
Staat als zij Cettewayo, terwijl de man nog leeft,
Madame Tussaud voor haar beroemd museum geeft.

Loulou.

Wel sacremille tonnères, dat's wèl, dat moet ik zeggen,
Zeg Carey, zullen wij eens op de loer gaan leggen?
Misschien komt hij voorbij en dan hem onversaagd
Met een geweer een schrik op 't zwarte lijf gejaagd
En is hij dan maar eens zijn positieven kwijt
Dan zijn we hem de baas en 'k wed dat ie niets zeit.

Carey, *tot Nassi.*

Kom Nassi, houd je mond, je ligt daar al te zingen
Alsof de vijand ons niet reisies kon omringen.
Goddam, daar heb je 't al! Ik schuur de piek, bonjour,
Dat's weer die kafferhond, die ons daar draait die loer!

(*Hij springt op zijn paard, gallopeert weg en roept triompheerend, terwijl overal Kaffers te voorschijn komen.*)
God save the coulours of the hundred fourty fourth.

(*De Kaffers brullen hem achterna.*)
Kreeg jij ellendeling de anderdaagsche koors.

(*Terwijl de aandacht der Kaffers door Carey's vlucht wordt afgetrokken, zegt Loulou tot Nassi.*)

Dat lijkt hier op Sedan met al d' inconveniënten,
Waar wijlen mijn Papa, trots al zijn ingredienten
Zich stikum overgaf, omdat hij wel begreep,
Dat hier geen vechten hielp, want hij was taamlijk leep.
Welnu, zoo ik, als hij, mijn degen presenteer,
Misschien, dat ik, als hij, naar een paleis fileer
En Cettewayo's-höh is wellicht comfortable
En waarom zou Ketsjway niet evenzoo aimable
Als Keizer Wilhelm zijn? Het denkbeeld is charmant,
Om vroolijk te gastreeren in 't heerlijk Zululand.

(*Onderwijl hebben zich de Zulu's weer tot hunne gevangenen gewend en nu komt Cettewayo met zijn knods op Loulou af.*)

Loulou.

Een oogenblik geduld, ik ben Loulou, o vorst,
De keizerlijke prins, die niet naar krijgsroem dorst;
Slechts pecuniaire nood heeft mij er toe gedreven
Aan 't Engelsche gespuis mijn arm en hoofd te geven.
Doch 't is me een ware vreugd, door Uwe Majesteit
Den klauwen van 't vee, door mij hier reeds voorzeid,
Aldus ontrukt te worden; hier hebt ge mijn sabèl,
En wilt ge dat ik meega, 't is mij alles wel;
Ik volg u met genoegen naar uw doorluchtig hof,
Naar 'k hoor een paradijs, voor u een groote bof.

Cettewayo.

't Is mij om 't even wie gij zijt, en hoe ge preekt,
Het Rood bedekt uw lijf door SO^2 gebleekt,
En Rood dat is de kleur door mij het felst gehaat
Omdat de Engelschman er steeds gekleed mee gaat.
Of gij geen centen had, doet hier geen cent ter zake,
Sta mij dus toe, o prins, dat ik u even rake.

(*Hij maakt een dreigende geste.*)

Loulou, *valt op de knieen en roept huilend:*

Hebt medelij met mij, o philantropisch vorst,
Koel, als 't nu eenmaal moet, uw brandenden bloeddorst
Aan dezen officier; zijn naam is Mack Ann Nassy;
Hij heeft toch even goed een meekrapkleurig jassie.
Zie, mijn Papa, Nap III, zei mij nog bij zijn dood:
Loulou, pas op je huid, en wat hij mij gebood
Dient toch door mij gedaan, ik zijn executeur.

Cettewayo.

De risico, Loulou, voor den expediteur.
Dat leert 't handelsrecht, en daarom goede vrind,
Zijt gij hiervan de schuld, en ben ik niet gezind
U, die op goed geluk u zelven expedieerde
Naar ons gelukkig land en hier eens kalm probeerde
Door Zulus dood te slaan, uw spaarpot wat te vullen,
Tot schade voor mijn volk, voor niets te laten smullen.
Neen, d'Afrikaansche leeuw, hij zal zijn tanden toonen
Aan ieder, die zijn kroost tracteert op blauwe boonen.
Maak u gereed Loulou om dapper u te weeren,
We zullen samen flink een potje duelleeren.

(*Een verwoed gevecht volgt waarin Loulou eindelijk bezwijkt uitroepende: „Loulou se rend mais ne meurt pas.*"

De Zulus, die intusschen de andere Engelschen aan hun eind hebben gebracht, voeren een krijgsdans uit; bengaalsch vuur. Het scherm valt.)

PICALILLY.

N.B. Mocht den nauwlettenden, en voor waarheid gloeienden históricus de lust bekruipen, in een brochure, de geschiedkundige onjuistheden van dit drama aan te toonen, hij late af: zijn pleit heeft hij reeds bij voorbaat gewonnen. Mocht de litterator hier en daar een paar voeten missen, hij neurieë van Alphen's „Aan een boom zoo vol geladen, enz" en leze verder. Mocht de bezadigde lezer de opmerking maken, dat het eene goedkoope en bovendien afgezaagde liefhebberij is zich met de tragisch-comische figuur van Loulou vroolijk te maken, hij zal bij het lezen van deze noot overtuigd worden, dat niets en alzoo evenmin zijne opmerking nieuw onder de maan is, want dezelfde opmerking maakte de „dichter". En hij zal het dezen vergeven dat hij niets nieuws geleverd heeft.

DE ZEEREIS.

Losgeworpen zijn de touwen,
  En aan boord is alles klaar;
't Scheepje zal zich gaan vertrouwen
  Aan de golven vol gevaar.

Passagier en scheepling zenden
  Nog een groet aan 't vaderland,
Die door vrienden en bekenden
  Wordt beantwoord van het strand.

Voor de moeder, welk een lijden
  Baart het afscheid van haar kind.
Ach! het valt zoo hard te scheiden
  Van hetgeen men teer bemint.

Slechts de hoop op beter dagen,
Op het uur van wederzien
Maakt het zware leed te dragen;
Zij slechts kan vertroosting biên.

Naar het schoone Insulinde
Zeilt het scheepje, rijk bevracht,
't Land, waar palm en tamarinde
Prijken in hun volle pracht.

Door een zachte wind gedreven
Glijdt het schip op de Oceaan,
Trotsch en kalm doorsnijdt de steven
't Fonklend nat der zilte baan.

Zelfs het windje, dat het branden
Van de zon steeds heeft verkoeld,
Vlucht als 't ware naar de stranden,
Door den Oceaan bespoeld.

Maar wee! als ge u door den schijn laat misleiden,
Voorzichtig! want duur zou 't u komen te staan.
De kalmte van straks kan u onheil bereiden;
Reeds neemt nu de hemel een koperkleur aan.

Daar klinkt het kommando: »De zeilen geborgen!"
Dat nauwlijks gegeven, reeds snel is volbracht.
De zon is verduisterd, en niet zonder zorgen
Voorziet de kaptein den reeds nad'renden nacht.

Daar steekt de orkaan op; het water, zooeven
Nog glad als een spiegel, verheft zich met macht.
Nu waar het te laat om de zeilen te reven,
Want hoor hoe de wind zich verheft in haar kracht.

Ziet de elementen
Zij woeden met kracht,
Als streden zij tegen
Het menschlijk geslacht.

Ziet daar die bliksem
Aan 't aschgrauwe zwerk,
Hoort hoe de donder
De kroon zet op 't werk.

Woester en woester
Loeit de orkaan,
Ziet over 't scheepje
Stortzeeën slaan.

Nu hoog eens verheven,
Door schuim dan bedolven,
Zoo slingert het scheepje
Als speelbal der golven.

Maar hoe de elementen ook bulderen mogen,
Kaptein en matrozen volbrengen hun plicht.
En ziet! tot belooning van 't moedige pogen
Bedaren de stormen, verrijst weer het licht.

Wel bruisen de golven, nog rolt soms de donder,
't Gevaar is geweken, voorbij is de nood!
Het schip bleef behouden; vereend voor dit wonder
Den Hemel gedankt, die hier redding gebood.

Meer dan driemaal dertig dagen
Zwierf het schip op de Oceaan;
Maar behouden trots de stormen
Komt het op de reede aan.

Allen, op het dek verzameld
Door het blij geroep van »land!"
Staren met verheugde blikken
Naar het zonnig oosterstrand.

Prachtig schoon en lieflijk tevens
Is de aanblik van de kust,
Waar met innig welgevallen
Nu hun aller oog op rust.

Ach, wat zal de toekomst geven,
Zal fortuin hun gunstig zijn,
Zal geluk hun arbeid kroonen
In dit land vol zonneschijn?

Maar wie kan hun lot voorspellen?
Ondoorzichtig is 't gordijn,
Waardoor 't heden en de toekomst
Voor het oog gescheiden zijn.

Waar zij echter mogen zwerven,
't Zij aan oost- of westerstrand,
Aller hoop blijft eens te keeren
Naar 't geliefde vaderland.

R².

MIJN PROEFSTUK.

Waarde Redactie!

Mijn naam is... neen, dat mag ik U vooreerst nog niet vertellen; ik zal me voorloopig maar Kappelman noemen. Ik ben 26 jaar oud en hoop schutterofficier te worden als de docent in 't Fransch aan de Hoogere Burgerschool verplaatst wordt. Het grootste gedeelte van mijn tijd besteed ik in mijn winkel van borstelwaren enz. Nu had ik eenigen tijd geleden het plan opgevat om den vrijen tijd, dien ik iederen Zondag heb en elken Woensdagavond om de veertien dagen, (wat ik met mijn broeder, die den anderen Woensdag vrij is, heb afgesproken) — ik zei dan dat ik dien vrijen tijd besteden wilde aan de letterkunde en de welsprekendheid of iets dergelijks.

Wat kon ik nu beter doen dan lid te worden van de rederijkerskamer »Kennis is Kunst" onder de zinspreuk: »Door oefening naar den Helicon!";

omdat die bekend is als zeer nuttig en omdat de contributie er van nog al laag is.

Ik liet me dus voorhangen voor werkend lid en had bij de ballotage natuurlijk weinig stemmen tegen, omdat mijn naam een goede klank hier in de stad heeft, en omdat ik ook nogal wat bij de leden gewerkt had; want »handen uit de mouwen" zeg ik altijd maar, als je iets gaarne wilt.

Thans, nu ik eenigen tijd lid van dat gezelschap ben, is mijn geheime wensch — ik hoop dat U niet misbruik zult maken van mijn vertrouwen, maar ik wil het u zeggen, omdat ik nu eenmaal voor de *waarheid* ben en het moeilijk weg kan laten, daar het een geschikte aanleiding tot het volgende levert; — mijn geheime wensch dan is: Voorzitter te worden van onze vereeniging. — Niet dat ik zoo op baantjes gesteld ben, volstrekt niet; zulke dingen laten me geheel onverschillig; maar er zijn toch nog altijd bekrompen menschen, die, om zoo te zeggen, daardoor meer respect voor iemand krijgen, en ik zeg maar dat je toch je heele positie in de maatschappij en dus het aangename zoowel als het onaangename van je leven hoofdzakelijk aan het oordeel van de wereld te danken hebt. Is nu de groote massa dier wereld zoo kleingeestig, dat ze op dergelijke dingen acht slaat, wat kan ons dan beletten daar partij van te trekken, te meer als het niemand schaadt. Wij, voor ons zelve,

kunnen dan tevens tot de streelende overtuiging komen, dat wij de touwtjes der publieke opinie in onze hand houden!

Uit de beeldspraak in den voorgaanden volzin, ziet Ge, hoe licht ik me verleiden laat tot dichterlijke uitingen, waarom ik ook geloof, — het zij met alle bescheidenheid gezegd — dat ik bepaald wel geschikt zou zijn voor president van onze vereeniging, en dat de *kamer* (dit is eigenlijk de geijkte uitdrukking) er geen nadeel bij zou lijden.

Bedektelijk informeerde ik er naar, hoe het gebeurd was, dat de tegenwoordige voorzitter tot deze betrekking werd benoemd, omdat ik me verplicht achtte, als nieuw lid mij zooveel mogelijk van de lotgevallen onzer vereeniging op de hoogte te stellen en omdat het mij later van dienst zou kunnen zijn voor mijn private plannen.

Al dadelijk bleek mij mijn aanleg voor diplomaat, want, zonder dat ik iets losliet, wat ik — hoewel, enfin iedereen had het ook mogen weten, er stak immers geen kwaad in — ik werd dan gewaar, wilde ik zeggen, zonder dat ik van mijn kant meer zeide dan ik wilde, dat deze president gekozen was, omdat hij op een vergadering een gedicht had gedeclameerd en later een verhandeling had voorgedragen, beide door hem zelven gemaakt en die met uitbundige toejuichingen door de leden waren ontvangen.

Ik zag dus mijn weg duidelijk afgebakend voor mij. Eerst diende een vers en dan een prozastuk gemaakt te worden. Daar ik zoo in 't dagelijksch leven meer aan proza gewend ben, dacht ik er over, of het misschien niet nog beter zou zijn om de verhandeling aan het gedicht te laten voorafgaan; ik zou dan nog meer tijd hebben om me te bekwamen in de poëzie. Ik zag echter van dat idee af, en ik zei tot me zelven: »Jongen, Kappelman! doe geen onberaden stap; je voorganger (want ik noemde bij mezelven den tegenwoordigen president reeds: mijn voorganger), is er gekomen door *eerst* het *gedicht* te maken, hou jij nu ook maar den veiligen breeden weg en betreed geen kronkelende zijpaden, waar je misschien in de struiken verward raakt!"

Ik bespeurde direct, zooals uit de laatste woorden ook duidelijk blijkt, dat ik al weer poëtisch gestemd was en nam mij voor maar dadelijk met het gedicht te beginnen. Er kwam dien middag echter niets van, omdat het nog al druk liep in den winkel en omdat ik na eenig beraad wenschte eerst een stelsel op te bouwen, waarnaar ik mijn gedicht zou fabriceeren.

Na langdurige overpeinzingen en listige gesprekken met den jongsten zoon van mijn tante, die in de vierde klasse van de Hoogere Burgerschool zit — ik bedoel niet mijn tante, maar haar zoontje — kwam ik tot de volgende resul-

taten; *ten eerste:* om een vers te maken, moest ik een onderwerp hebben, waarover ik schreef; en *ten tweede:* diende ik eenige kennis te hebben van versmaat en rijm. Dit is logisch; want, als ik over iets geschreven zou hebben in versmaat en op rijm, dan zou ik een gedicht gemaakt hebben.

Als onderwerp nam ik »een liefdeklacht," na nog eerst over de schoone tegenstelling tusschen het doel van een borstel en de morsige herkomst er van gedacht te hebben. Mijn keus bleef echter bepaald op »een liefdeklacht," omdat ik gehoord had dat jonge dichters (het woord alleen streelde me reeds in gedachten) in den regel met zoo iets beginnen. Ik had me op de hoogte gesteld van jamben, trochaeën, anapesten enz., die ik nu weer vergeten ben (waardoor: blijkt uit het vervolg); ik had gelezen over manlijk en vrouwelijk rijm, over staand en liggend rijm, over sonnetten en ik weet niet wat al meer; ik was van plan op raad van mijn neefje Lessing's Dramaturgie door te worstelen, maar ontdekte gelukkig, na het lezen der eerste 25 pagina's, dat de man het meer bepaald over comediespelen had; wat echter niet wegnam dat ik er toch enkele nuttige poëtische wenken in vond — ik bedoel eigenlijk nuttige wenken voor de beoefening der poëzie.

Ik meende dus geheel gereed te zijn, nam een

stuk papier, een nieuw potlood en een stukje gomelastiek, en begon te peinzen. Niet lang duurde het, ik geloof gerust te kunnen zeggen: niet een half uur, hoewel mijne poëtische gedachten telkens door het volk in den winkel, dat door mijn broeder geholpen werd, werden afgeleid — ik zeg dus: dat ik niet geloof dat het een half uur duurde, voordat het volgende (*) op mijn papier stond:

AAN HAAR!

Stroom uit Uw oog ook zoete bliksem,
Toch zie ik gaarne in dien spiegel!

Ik was nu tot den derden regel gekomen. Die zou rijmen, had ik me voorgenomen, op den eersten en dan weer de vierde op den tweeden, zoo om en om. — Enfin, wat mijn idee betreft, begrijpt Ge waar ik heen wilde; maar hoeveel moeite ik me ook gaf, ik kon geen rijmwoord vinden, noch op *bliksem*, noch op *spiegel*.

Ik verzeker U, dat ik er wel een week op zoek gebracht heb; een bewijs, hoe zeer ik hart heb voor een zaak, als ik ze eens heb aangepakt.

(*) Ik had uit voorzorg boven mijn papier geschreven

⏑ — | ⏑ — | ⏑ — | ⏑ — ⏑ |

zoodat ik altijd vergelijken kon.

Ge zult mij misschien vragen, waarom ik maar niet iets anders voor »bliksem" en »spiegel" nam en dan moet ik U bekennen, dat ik eigenlijk juist met *die* twee woorden nog al ingenomen was en hoe zou ik weer twee zulke schoone beelden vinden voor het krachtige en het liefelijke?

Ten slotte kwam ik tot de overtuiging dat ik òf een rijmwoordenboek moest koopen, òf zelf een stelsel uitvinden om rijmwoorden te ontdekken. Van het aankoopen van het boek zag ik bij eenig nadenken af, omdat de boekhandelaar Secretaris van onze kamer is en hij dan natuurlijk dadelijk mijn plannen zou doorgronden. Tevens geloof ik dat hij zelf naar het Voorzitterschap verlangt, hij is er ten minste verwaand en gek genoeg voor — ik meen niet voor het Voorzitterschap, maar om er naar te verlangen. Een tweede reden, waarom ik geen rijmwoordenboek kocht, was dat ik wel er over had hooren praten, maar het eigenlijk nog nooit gezien had en dus vreesde, dat het wellicht niet bestond en dat ik door den boekhandelaar, onbeschoft als hij is, zou worden uitgelachen.

Mijn ander plan om een eigen systeem uit te vinden bracht ik gedeeltelijk ten uitvoer. Om b. v. een rijmwoord op »bliksem" te vinden, dat ik het eerst noodig had, zette ik achtereenvolgens alle medeklinkers van het alphabet voor den uitgang »iksem," als: *bliksem*, *diksem*, *fiksem*,

enz. Doch ofschoon ik van *b* tot *z* alle beproefde, ik vond geen woord!

Bepaald wel een week heb ik me bijna gek gepractiseerd op die verwenschte rijmwoorden. Geen oogenblik van den dag liet die gedachte mij met rust, ja zelfs eens *'s nachts*, nadat ik 's avonds een café-chantant bezocht had, vervolgde ze mij. Ik droomde toen, dat ik in onze achterkamer zat te dichten. Plotseling begint er een vreeselijk onweer uit te breken, met steeds meer en meer woede volgen de hevige donderslagen elkaar op; ik verstijf van schrik en zie vlak voor me een oogverblindend licht; toen dit licht voorbij is, zie ik in de kamer geen schade aangericht, behalve dat over het glas van den spiegel groote naden loopen. De bliksem was in den spiegel geslagen! — Als ik goed toezie, bespeur ik dat de naden zich bewegen, ze krioelen en groepeeren zich zoolang door elkaar heen, totdat ik duidelijk de woorden lees: biksem, diksem, enz. Spoedig valt echter het glas op den grond, en uit de lijst van den spiegel komt een chanteuse van het café-chantant te voorschijn, en zingt met hatelijk lachen:

Bliksem, spiegel, dichter en Kappelman,
Wie reimt sich das, wie reimt sich das,
Wie reimt sich das zusammen?

Gelukkig werd ik toen spoedig wakker. — Na die week van peinzen en tobben, gaf ik het

rijmen maar op, in de overtuiging, dat het toch slechts een gissen en raden is en daarop, redeneerde ik bij me zelven, kan toch nooit de ware poëzie berusten.

Neen! laat ik me vrij maken van die klnisters, waar tusschen de vleugels van mijn zangwiek geen plaats vinden om zich uit te slaan en laat ik me verheffen boven het dwaze begrip van klanken en lettergrepen!

Zooals Ge ziet, begon ik me weer dichterlijk uit te drukken en het gevolg daarvan was, dat ik een gelukkig denkbeeld kreeg, of eigenlijk gezegd viel me toevallig een zeker boek in handen (ik zit tegenwoordig bijna altijd met eenige boeken om mij heen ook achter de toonbank; want hoewel ik eerst slechts mijn vrijen tijd aan de letterkunde wilde wijden, ben ik er thans bijna voortdurend mee bezig). In dat boek nu werd beweerd dat de ware poëzie bestaat in het kiezen van het oogpunt, waaruit men een zaak beschouwt en de verheven zinsvorming, waarin men ze beschrijft, zonder dat dit nu bepaald in maat en op rijm behoeft te geschieden. »Juist!" dacht ik, »dat is spijkers met koppen slaan," en ik nam me dadelijk voor om in het vervolg op die valsche poëzie van maat en rijm met minachting neer te zien en een stuk te schrijven vol ware poëzie. Al het andere is maar geknutsel. Buitendien zou ik door mijn verheven stijl

waarschijnlijk een geweldigen indruk maken op de vergadering en voor het voorzitterschap misschien niet eens een tweede stuk noodig hebben.

Voor ik begon, stelde ik mij categorisch eerst nog de volgende vraag (want ik ben een accuraat man en houd van orde en regelmaat): »Kappelman, wat heb je nu noodig om dat stuk te schrijven?" Na eenig wikken en wegen kwam ik tot de slotsom dat ik eerst verplicht was eenige werken te lezen om eens te zien hoe anderen zoo iets in elkaar zetten en vervolgens zou ik een nieuw onderwerp moeten zoeken; want iedereen zal wel begrijpen, dat een liefdeklacht alleen geschikt is voor rijm; dat onderwerp zou ik dan van poëtische zijde dienen te bezien.

Ik bracht toen een week door met het lezen van allerlei boeken, zoodat ik er wel wat naar van werd; maar ik heb U reeds gezegd: als ik eenmaal iets aanpak, dan heb ik er alles voor over en van het voorzitterschap verwacht ik veel voor mijn positie.

Na dus de voorbereidende studiën volbracht te hebben, koos ik, met het oog op den wenk, dien ik ergens gevonden had: »*Schreibe nur was du empfunden*", tot onderwerp van mijn dichterlijke ontboezeming een verhaal uit mijn eigen leven en wel: een tochtje dat ik met twee mijner tantes eens op een Zondag naar Scheveningen gemaakt had.

Eerst dacht ik, dat het onderwerp wel wat te laag bij den grond was, maar ik kwam van die opinie terug, toen ik in een boek las:

„Poëzie schuilt overal,
Overal mijn vrinden!
't Is de vraag maar, wie haar al,
Wie ze niet kan vinden."

't Was jammer dat die schrijver zich nog kleingeestig aan rijm en maat hield; overigens vond ik zijne ideeën zoo kwaad niet.

Ik ging dus aan 't werk en gisteren heb ik dat stuk voleindigd. Ofschoon ik niet gauw over mezelven tevreden ben, waarde Redactie! en me altijd hooge eischen stel, geloof ik thans toch iets tot stand gebracht te hebben, waarmede ik gerust voor den dag kan komen; — doch de menschen zijn soms zoo blind en onwetend en voordat ik nu mijn stuk in de kamer ga voorlezen, wilde ik eerst eens zien wat Gij er van dacht, omdat ik mijn naam voor U niet eerder behoef te zeggen, dan als Gij het reeds hebt goedgekeurd en ik me dus niet kan compromitteeren; — niet dat ik daar eenigszins bang voor zou zijn, maar meer omdat ik Uw hooggeëerd oordeel zoo op prijs stel.

Ik zend U dus hiernevens een stuk poëzie, door mij zelven gemaakt:

NAAR SCHEVENINGEN!

't Morgent! Reeds zendt de zon hare stralen op het aardrijk, waarvan een deel zich richt naar de achterkamer mijner woning en deze al spelende en stoeiende komt verlichten, als zoovele broodkruimels, die daar vallen van een welvoorzienen disch!

En ik, ik verrijs uit de armen der veeren en breng mijn morgengroet aan hem, die met mij gesproten is uit hetzelfde bloed! Dan wend ik mij naar de plaats mijns dagelijkschen zwoegens, naar de ruimte die in zich meer borstels bevat, dan er dagen zijn in het jaar; ik richt mijne schreden daarheen en ziet! daar komen zij aangeloopen, blijmoedig van geest en het hart vol goede verwachting van 't geen komen zal, die trouwe dochters mijns grootvaders! Zij zijn gekomen van verre, en stof dekt hunne gewaden — zoo groot was de reize —, doch als kaf in den wind verdwijnt het stof hunner kleeren in den winkel gevuld met borstels.

Zij zijn gekomen om met mij te gaan bestijgen de heuvelen van zand, die als een gordel de zee omsluiten en haar behoeden voor het indringen van het land! Ja, ze zijn gekomen om met mij te genieten aan het

strand der zee, dat vlak en licht voor indrukken vatbaar, zich daar uitstrekt aan gene zijde der duinen!

't Was dus dat wij ons opmaakten tot den tocht en wij vlijden ons neder in den wagen, getrokken door het gewrocht van de scherpzinnigheid van de hand des menschen en wij verwisselden dezen voor een van paarden getrokkene, en nogmaals verwisselden wij dezen voor een desgelijks door paarden in beweging gezette en ziet! daar aanschouwen wij reeds de toppen der duinen, die zich spiegelen in den blauwen aether des heelals en we hooren reeds het zacht geklots van de gutsende golven tegen de schaduwrijke strandstoelen!

Wij waren gekomen, waar wij wilden; wij waren genaderd tot ons doel; en wij namen elk eene *kleine* versnapering uit den *grooten* zak, die een mijner gezellinnen met zich voerde op den tocht. —

Zoo sloegen wij dan onze tenten op op den door de gewillige ebbe van water bevrijden bodem; en er was een mijner gezellinnen, die bevreesd was voor den wind, dien machtigen factor in het inwendige leven der luchtdeelen, en de andere tochtgenoote, zij voelde zich onaangenaam aangedaan door de stralen der zon, die brandende bron van den

lichtstroom des dags. Ach! we vonden geen plekjen, zoowel beschut tegen den wind als beschermd tegen de zon! Onze leden werden afgemat van het zoeken en druppels parelden ons op 't gelaat door den kus van de pijlen der godin van den dag. 't Was daarom, dat we stand hielden; en we namen van het welriekende vocht, dat de tweede mijner gezellinnen met zich voerde op den tocht. 't Was ook daarom, dat we de genietingen des strands opofferden en binnentraden in het huis der lafenis...

Ik hoop, waarde Redactie, dat Ge wel voortdurend let op al wat nu eigenlijk de schoonheid van mijn stuk vormt, als bijv. de treffende tegenstelling tusschen »*kleine* versnapering" en »*groote* zak"; de menigte alliteraties, als »brandende bron", »gutsende golven", »schaduwrijke strandstoelen" en meer. Eerst had ik er over gedacht om, als er zoo iets echt dichterlijks kwam, in een noot of tusschen haakjes den lezer daar attent op te maken, overtuigd als ik ben, met mijne ondervinding en opmerkingsgave, dat vele gewone menschen en ook wellicht vele leden onzer vereeniging het grootste deel van zulke fijnigheden niet eens zou opmerken. Daar ik deze gewoonte — ik bedoel niet het opmerken van fijnigheden, maar het bijschrijven tusschen haakjes — echter

bij geen enkelen anderen schrijver vond, durfde ik het zoo voor den eersten keer niet goed wagen, hoewel ik mij toch voorgenomen heb ze bij onze kamer in te voeren, als ik voorzitter ben en die lamme boekhandelaar uit het bestuur is (ik wed dat hij met al zijn boeken de laatste weken niet eens zooveel gelezen heeft als ik).

Mijn verhaal gaat nu verder in den U thans bekenden dichterlijken trant voort en beschrijft: hoe in het café mijne tantes het eerste kwartier niet wisten wat ze gebruiken zouden, ondanks de dreigende oogen, die op mij gevestigd waren, en toebehoorden aan een jong mensch, dat hiernaar juist dadelijk bij ons binnentreden had geïnformeerd, hoe later op het terras mijne tantes in mijn gezelschap een oude kennis aanspraken en bijna omhelsden met wien ik in den laatsten tijd op hevig gespannen voet verkeerde; hoe ze met hunne wijde mouwen eenige kopjes in het voorbijgaan van een tafeltje afgooiden; hoe de zak met versnaperingen midden tusschen de wandelende personen op den grond viel; hoe ze mij tien passen te voren reeds waarschuwden iemand te groeten, die in het geheel niet terug groette; hoe de eene voorstelde het nog eens aan het strand te gaan probeeren, terwijl de andere er zich halstarrig tegen bleef verklaren; en hoe wij ten slotte na een slecht diner ons weder op het terras begaven om van een concert te profitee-

ren, waarop mijn verhaal dan aldus voortgaat:

Het was dus, dat wij wandelden om de hulk, waar daar straks de welluidende toonen der melodie zouden weerklinken. Wij waren verzadigd naar het lichaam, doch onverzadiglijk naar den geest en steeds grepen wij gretig de gelegenheid aan om ons oog of ons oor te laten genieten. En daar was eene in ons midden die uitriep: »Ach, hoe zoude ik wenschen te zitten aan dien ongedekten disch in de schaduw des muziektempels!" — doch aan mijne linkerzijde riep eene stemme tot mij: »Ziet, de keus is verlokkend; want zoo ge u daar neervlijt, zult ge den beker, gevuld met wellustige toonen, met uw oor kunnen ledigen; doch tevens zal veel schoons u ontgaan, waarom het u later ook zou berouwen niet te hebben gedaan, wat ik u thans zegge: Kiest eene plaats aan den zoom der zittende lieden en groot zal uw vermaak zijn; want allen zult ge kunnen zien voorbijgaan, zoowel hem, die daar gekomen is van verre, als den deftigen bewoner der stad, die slechts een steenworp is verwijderd van hier; zoowel de kranke bezoekster der badplaats, als de blozende gezonde maagd, waarin men terstond de dochter van het strand herkent.

Ja, laten wij ons daar nederzetten, opdat mijn oog valle niet alleen op deze onbekenden, maar ook op de dochter mijner vriendin en op den man, dien zij zich nam voor het leven, en op den zwager van dien man en ook op zijn neef van moeders zijde en de echtgenoote van dezen met hare twee jongste spruiten, zoo ook op de tante, die in hun huis haar verblijf houdt —; opdat ik onderzoeke of ik die allen herken; opdat ik opsomme de bekende gelaatstrekken, welke ik bespeur, en opdat wij gezamenlijk ze allen beoordeelen en wegen met onze tong!"

Doch de andere mijner liefhebbende verwanten gaf niet toe, als het riet, dat zich buigt voor 't geweld van den suizenden wind, neen, fier als de eik bleef ze staan, waar zij zich had voorgenomen en weigerde te volgen den raad harer zuster, zeggende: »Wat zijn mij de nietige woelingen en beuzelingen der wereldlingen! Neen zuster, leef liever met ons mede in de wereld der harmonische accoorden, waar elke snaar, die in trilling wordt gebracht, ons treft in de diepste diepten van het hart."

Edoch, mijne tantes, die zoozeer gesteld waren op eensgezindheid, troffen eene minnelijke schikking met elkander, waarvan het gevolg was, dat beiden hun voorstel zouden

opofferen. Daardoor moesten wij ook de genietingen van het concert derven, want we trokken naar de plaats, die gewijd is aan het verkoopen van modeartikelen en gelegen is onder de door zuilen geschraagde woning voor vreemdelingen, en wij brachten daar een half uur door; doch ook het tweede half uur volgde nauwgezet het eerste en wij besteden het desgelijks aan het bezichtigen der stoffen en der buitenlandsche gewaden en kleinoodiën; zoo ook volgde een derde.

Bij den uitgang van het huis der kleederen was het, dat de eene mijner verwanten nog een enkelen afscheidsgroet wenschte te brengen aan het strand en de zee, waarvan ze zoo kort had genoten; en was het dat de tweede nogmaals onherroepelijk weigerde dit verzoek in te willigen. Na een langen en bangen strijd, waarbij geen van beiden toegaf, moest ik er op wijzen hoe de wijzer des zandloopers ons met luider stemme waarschuwde te vertrekken. In minder dan een vierde van de spanne tijds, die men een uur noemt, mocht het mij gelukken ons plaats te doen nemen in den met paarden bespannen wagen en wij lieten ons voeren naar de stad, die niet verre was. Doch als wij wilden wisselen van wagen, gelijk wij gedaan hadden den morgen van dien dag,

vroeg men ons: »Hoe wilt gij wisselen en op dit oogenblik plaats nemen in den wagen, die reeds vertrokken is en die niet weder zal gaan, voordat de zon zal zijn opgegaan?" Maar er waren andere goede menschen, die zich tot ons wendden en zeiden: »Ziet dezen wagen, hij behoort ons, doch neemt hem en hij zal u brengen tot de deurposten uwer woning." Zooals deze laatsten het gezegd hadden, zoo ook geschiedde het en als wij gezeten waren in het vertrek achter den winkel, het hoofd, het moede, leunende op den arm, verhaalden wij nog veel aan mijn broeder van onze genietingen en lang bewaarden wij ze in onze herinnering, die schoone indrukken van dien genotvollen tocht!...

Het einde van 't stuk, dat nu volgt, is meer bepaald geschreven met het oog op het voorlezen in de kamer. Terloops wil ik eerst nog even opmerken, dat vitters of menschen met geen poëtisch gevoel in de borst zullen beweren, dat ik hier en daar iets zeg, wat niet waar kan zijn, bijv. dat ik eerst gezegd heb dat het diner slecht was, en later: »Wij waren verzadigd naar het lichaam, doch onverzadiglijk naar den geest," schrijf; of wat ik eigenlijk wel zou bedoelen met »een langen en bangen strijd"? Menschen, als

Gij en ik, waarde Redactie, beseffen natuurlijk dat het eerste geschreven is voor de schoone tegenstelling, en het tweede voor de assonance en dat, wanneer zoo iets dan niet met de waarheid overeenkomt, men dit een dichterlijke vrijheid noemt.

Thans roep ik Uw welwillende aandacht nog in voor een paar regels, waarmede ik aan mijn stuk een flink en krachtig einde meen gegeven te hebben, en die dan, zooals gezegd is, geschreven zijn voor het voorlezen:

> Ja, mijne Heeren! langen tijd waren onze gemoederen dankbaar gestemd voor het zoete, door ons op dien tocht gesmaakt; evenals ik hoop dat deze mijne woorden Uwe dankbaarheid zullen hebben opgewekt en U zullen verkwikt hebben door de lafenis, die zij Uwe poëtische ziele mogen gebracht hebben. Ten slotte, mijne Heeren! wil ik den wensch uiten dat de schrijftrant van dit mijn stuk op U zijnen goeden invloed moge doen gelden en U leiden in de ware richting van het schoone, terwijl ik mijzelven minzaam in Uwe dankbare herinnering aanbeveel!

Dat laatste kan, met het oog op mijn plannen — Gij zult mij begrijpen — geen kwaad; tevens heb ik ook wel eens opgemerkt dat, als

iemand zelf flink uitbaznint dat iets heel mooi is, wat hij tot stand gebracht heeft, vele anderen reeds alleen daardoor het ook gaan gelooven.

Met de hoop, waarde Redactie, ook in Uwe achtbare vergadering steun te mogen vinden voor mijne stoute denkbeelden omtrent poëzie en letterkunde, heb ik de eer mij voorloopig te noemen

Uw dienstwillige
KAPPELMAN.

P. S. Zooeven, juist toen ik mijn stuk aan U verzenden wilde, valt me in een boek de volgende regel op:

„Poesie wird nicht gemacht, sie quillt aus dem Herzen herauf."

Dat begrijp ik niet. Wat mag de schrijver daarmede toch bedoelen?

VARIA.

Varia.

En zoo u iets soms niet behaagt
Bedenk: elk schip voert ballast meê.

Huisvriend.

Varia.

't Is de vraag maar, wie haar al,
Wie haar niet kan vinden.

DE GÉNESTET.

Aantal ingeschrevenen aan de P. S.

Almanak,
Leugenzak!
Och, 't is klaar
Je fopt ons maar.

HEIJE.

Twee sprekers Corpsvergadering, groentijdkwestie.

Nos politesses furent réciproques.

STERNE. *Voyage sentimental.*

* * * * * * *

Daar gaat Brinio, die de voornaamste was onder allen.

VAN LENNEP.

N^e^ jaar B.

Ware wetenschap overhaast zich niet.

Millioenen-Studiën.

Sjeezen.

I want to go home to mama.

AGNES.

J. W. C.

Iemand, die in de verte zijn stemmetje hoort,
Zegt, dat is zeker weêr een afschuwelijke menschenmoord.

SCHOOLMEESTER.

15 Sept. 1879.

Wij namen den Directeur in ons midden en brachten hem op de hoogte.

Verslag Afrik. Handelsver.

Op Brammetje.

Een bloempje, voor den tijd van 't oudrenhart gerukt.

POTGIETER.

Inzender op een Redactie-vergadering.

Waar hij zich aandient als Chinees.

SCHOOLMEESTER.

Schelvisch en bokking.

Wij beleven plezier aan ons Gerritje.

Gerrit Witse.

Kroegjool.

Und rings auf hohem Balcone
Die Damen in schönem Kranz.

SCHILLER. *Handshuhe.*

Zekere benoeming te Zaandam.

't Is zonde, hoe mooi!...Gussiemijne, Toontje nou ben-je er uit.

v. Maurik. *Schetsen.*

Op afgekeurde stukken.

Gott! wie talentvoll sind unsere Leut!

Bei guter Laune.

Dito.

Gij vindt de regels laf en kunsteloos misschien
Maar hartelijk is de man, die z' u thans aan komt biên.

Het huisgezin van den Preceptor.

Tijdelijke vacature in den Senaat.

Juichen wij onzen Israëls toe.

ten Brink, *Haagsche bespiegelingen.*

Op teekenzalen.

Op heel licht staat een enkle maar,
Op half licht ver de meesten.

de Génestet.

Diner Rijpartij.

Mais rien ne vient m'interrompre, je mange tout à loisir.

La Fontaine.

Voorportaal Phoenix.

Licht! meer licht!!

Haffmans.

Molenstraat, No. 16.

De kloeke man, tevens buurtmeester, wist de geheele buurt door zijn bezadigde houding in toom te houden.

Rotterd. Nieuwsblad. 26 *Maart* '79.

Comedie oudejaars-avond.

Maar kan er ook iets grappigers bedacht worden dan met de kerk te spotten.

Camera Obscura.

Lijst der onvoldoend schriftelijken.

Gallerie moderner Meister.

Vergadering groentijd-kwestie.

Te vergeefs stelde men pogingen in 't werk om zich tegen de Berg-partij staande te houden.

Rogge. *Algem. Gesch.*

Besprekingen wetsherziening.

De ontwerpen gaan te loor in 't wikken en in 't wegen.

Tollens.

Zeker praeadvies.

Oh! naughty, naughty, naughty,
What naughty things you say.

Agnes.

Slotvarium.

't Uur is verstreken en 'k zeg dus voor van 't jaar genoeg,
Onthou nu wel wat ik je geleerd heb, als soms iemand je er (naar vroeg.

Schoolmeester.